

УДК 94 (54)

**ІСТОРИЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО СХОДУ.
Ч. 2. Арабо-мусульманський світ.
Художньо-історична хрестоматія. — Одеса :
Ун-т Ушинського, 2021. — 330 с.**

Укладач — д. філос. н., професор Ю. А. Добролюбська

*Друкується
згідно з Рішенням Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
від 18 жовтня 2021 р.
(протокол № 3)*

Рецензенти:

Луговий О. М.,

к. іст. н., доцент кафедри всесвітньої історії
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Кузовков В. В.,

к. іст. н., доцент кафедри історії
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

Зміст

Вступ 7

Давньоарабська поезія

Аль-Махульхіль.....18

Тааббата Шарран.....19

Імруулькайс.....21

Тарафа.....28

Аль Харіс Хілліза29

Антара29

Абід ібн аль-Абрас32

Ас-Самаваль33

Абу Нувас33

Башшар ібн Бурд35

Подорожі Сіндбада-Морехода

Фрагмент

Сьома і остання подорож Сіндбада37

Староарабські поезії

у перекладі Івана Франка

Вона («Засяла в пітьмі...»).....43

Життєві правила («Скажи журливому...»).....44

Життєві правила («Удержися від нагани...»).....44

Життєві правила («Коли поринаєш...»)44

Життєві правила («Відвертайся усе від журби...»).....44

Життєві правила («Здай свій шлях життєвий...»).....45

Життєві правила («Не трать надій...»)45

Рада («Добра рада моя...»)45

Владарі («Вони одержали велику владу...»).....46

Доля («О доле нещасна...»)46

Нездарі.....47

Невдяка.....47

Цареві («Промінням ясніла...»).....47

Цареві («Коли б я забув...»).....48

Жінка-покуса.....48

Товариші.....49

	Призначення («Ти, що боїшся...»)	49	
	Безрадість	49	
	Заповіт («Коли з життям твоїм...»)	50	
	Любов («Коли в свої пута мене...»).....	50	
	Любов («Як умру, то на бога...»).....	51	
	Просьба («Не відходи від мене, друже...»)	51	
	Лампа Аладдіна	52	

Абу Алі Хусейн ібн Сіна

Рубаї	61
Короткі вірші.....	64

Казки зібрання «Тисяча і одна ніч»

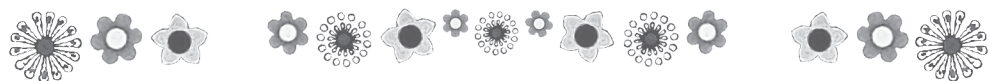
Халіф-самозванець.....	66
Джубайр ібн Умайр та Будур.....	84
Невільниці різних кольорів.....	103
Пригода Гаруна ар-Рашіда з невільницею та Абу Нувасом.....	118
Вчена жінка	123

Арабські народні казки та перекази

Казка про Садика.....	131
Учений шейх	134
Дбай про кінець діла	135
Сліпці	141
Казка про горбаня	145
Пиріжок, начинений чарівним зіллям	150
Розумна царівна й відьма	153
Дівчинка й четверо джинів	155
Про козу, сімох козенят та відьму	157
Гранатове зернятко на золотій тарілці	160
Царевич, його шуряки-джини, зачаровані троянди і донька Жовтого царя	166
Одруження царевича з кішкою.....	172
Три сестри.....	177

	Заплаче красуня — дощ іде, засміється — сонце сяє, вмиється — золото зі щік котиться.....	182	
--	---	-----	---

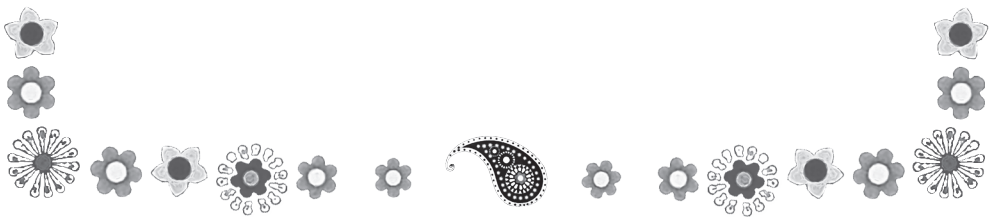

Про почорнілого царя та трьох царевичів.....	185
Царівна та отруйний гребінь.....	198
Гасан, зачарований між семи морів.....	201
Про Вранішню Зорю й підземний хід до царевича	205
Зарозумілий цар і вигнана донька	210
Про звіддаря Асфура-«горобця» та його дружину «Сарану»	213
Руввас та сорок розбійників	219
Столяр і нечесний золотар	224
Лев, змія і невдячний золотар	226
Вигнана мати.....	231
Поневіряння царевича.....	233
Про еміра, що вбив на полюванні свого сина	235
Як дружина втішала чоловіка.....	236
Улюблений хлопчик-мамлюк	237
Як жінка закохалася в дєрвіша Дандаша, що виявився еміром	241
Шейх і благочестивий злодій.....	243
Як мусульманський суд виправдав хлопчика-християнина.....	245
Піп і дурні приятелі.....	246
Недоумкувата дружина.....	255
Простакувате подружжя і доброзичлива ящірка	257
Маніриця з мушкою на обличчі	260
Риба в кавунах.....	261
Чоловік на дереві.....	263
Бідняк і десятеро сліпців	264
Хитрунка.....	267
Як шейх навчав ведмедя грамоти.....	273
Вагітний емір	275
Смерть кривоприсяжника	277
Затята бабуся на сповіді.....	280
Дроворуб та ящірка	281
Свекруха й три невістки.....	283

 Прялі та султаненко Найсен	285	
 Похорон мусульманського собаки.....	289	
 Злодій денний і злодій нічний	291	
 Семеро вигнаних дружин	298	
 Плаксії на кораблі	304	
 Як конюх стеріг коня.....	305	
 Побрехач.....	307	
Як учень змагався з учителем	308	
Яке коріння, таке й насіння.....	310	
Чия картина краща?	313	
Мішок волоцюги.....	314	
Бедуїни та варені перли.....	316	
Пригоди незвичайного дзбана	318	
Сайданайська зцілителька	320	
Краса у розумі	323	
Осел чи корова	325	
Осляча голова	327	

Бедуїти

Класична арабська література (VI–XIV ст.) сходить до усної словесності кочівників-бедуїнів Аравійського півострова V–VI ст. — переважно поезії. Відомі твори приблизно ста поетів, серед яких були непримиренні захисники інтересів своїх племен, виразники ідеалів патріархальної старовини, ізгої, що протиставляли себе суспільству з позицій неприйняття соціального зла, співаки військової доблесті або насолод. Значення давньоарабської поезії не тільки в тому, що вона яскраво та повно відбила життя аравійських племен. В силу ряду географічних та історичних умов араби перших століть нашої ери були найменш еллінізованим народом Близького Сходу. Саме вони в найбільшій чистоті зберегли особливості семітської мовної та словесної культури, що лягли в основу арабської літературної традиції, визначивши як принципи метрико-ритмічної організації арабського вірша, так і закономірності тематичного та композиційного ладу поетичних творів. Виникнення в Аравії в VII ст. ісламу та становлення арабо-мусульманської держави протиставили поезії новий тип «достовірного знання» — релігійне одкровення, надане в Корані, першому письмовому пам'ятнику арабської літератури, який увібрав в себе, з одного боку, досвід аравійських ораторів, проповідників, вісунів-жерців, з іншого — існуючі до тоді усно перекази місцевого та біблійного походження.

Затвердження теократичних ідеалів ісламу супроводжувалося різкою поляризацією суспільної свідомості, яка оголила протистояння релігійного та світського начал. Поезія, яка асоціювалася з язичництвом, набула суто світський характер, і її провідним жанром

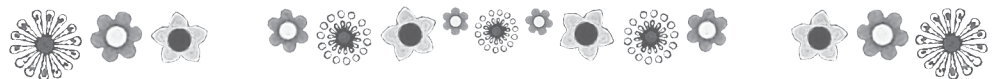

став панегірик. Середньовічну панегіричну поезію не можна зводити до улесливості або запопадливості перед можновладцями. Завжди звернена до реальних осіб, вона не ставила своїм завданням їх зображення. У ній знаходили вираження думки про ідеального государя, правителя, воєначальника, які формувалися в ході безперервної боротьби між різними об'єднаннями племен та релігійно-політичними угрупованнями, ідеологами яких виступали поети. Часто в ній звучав також соціальний протест.

Зміна функцій поезії з виникненням ісламу вплинула й на розвиток любовної лірики. В умовах теократії світське могло цілком проявити себе тільки як особисте, втім майже виключно в чуттєвій сфері. Однак в подальшому поглиблення гедоністичних мотивів вело до додання їм світоглядного значення, і вже у VIII ст. «нестримана пристрасть» стала принциповим виразом опозиційності. Гедонізму городян протистояла ідеалізація незмінних любовних пар (Меджнун — Лейла, Кайс — Лубна, Джаміл — Бусайна) в так званій узритській ліриці, яка відноситься арабською традицією до бедуїнського середовища Аравії другої половини VII ст. Любов узритів — зумовлена вищими силами всепоглинаюча пристрасть, що обіцяє поетам тільки страждання, оспівувалася ними як подвижницька вірність вищому ідеалу — єдиній та недоступній коханій.

З VIII ст. арабська література розвивалася як виключно міська в нових центрах, заснованих мусульманами в період завоювань на периферії елліністичного світу. Провідними центрами були спочатку Басра та Куфа, а з IX ст. — Багдад. Арабська мова стала літературною мовою нової, арабо-мусульманської культури, творцями якої поряд з арабами були представники підкорених народів. Потужний перекладацький рух (з VIII до кін-

ця X ст.) був викликаний прагненням останніх зберегти свою культурну спадщину, часто протиставляючи її духовному засиллю завойовників. Однак саме цей рух ввів арабську літературу в коло ідей та жанрових форм близькосхідних літератур ранньосередньовічної доби. Але переважала в літературі як і раніше поезія, в якій гедоністичні мотиви поєднувалися зі зверненням до символіки землеробських культур. У IX ст. в творчості багдадських поетів на перший план виступила політична сатира; в X ст. розвиток цієї традиції породив громадянську та філософську лірику.

Запис та дослідження давніх арабських віршів вченими VIII – початку IX ст. дали звід зразків «справжньої», «істинної» поезії. Розвиток поетом власної теми здійснювався головним чином як варіювання традиційних мотивів. Відчужена від бедуїнського середовища давня арабська традиція остаточно перетворилася на якусь абстрактну поетичну мову, володіння якою природно загострювало увагу на питаннях стилю. Крайня риторична ускладненість вірша та гіперболізація образів поєднувалися з детальною розробкою композиції стиха в панегіриках, в дружному віршованому листуванні, в описах природи, палацової та паркової архітектури, в інтимній ліриці. Становлення вже не перекладної, а оригінальної письмової прози пов'язано з завершенням до середини IX ст. переходу від усної або особистої передачі історичних та філологічних знань до їх розповсюдження в книгах.

В цілому в прозі переважали жанри, пов'язані з історіографією та орієнтовані на середовище науки або на освічених чиновників та державних службовців, тоді як в міських торговельних та ремісничих прошарках суспільства побутували оповіді такого типу, які увійшли згодом в цикл арабських середньовічних казок «Тисяча

і одна ніч», першоджерело яких сходить до приблизно зробленого до IX ст. арабського перекладу перського збірника «Тисяча казок».

Викликане спочатку потребами мусульманського богослов'я активне освоєння античної та елліністичної філософської спадщини призвело до формування на рубежі IX–X ст. оригінальної арабо-мусульманської філософської традиції. Збереження арабо-мусульманською традицією античної спадщини зумовило світове значення цієї культури як посередника, який передав твори Платона та Аристотеля Європі напередодні Відродження.

В умовах розпаду Халіфату та кризи ісламу у X ст. в філософській свідомості шукали опору представники все більш широких міських кіл, які розчарувалися в релігійно-політичних доктринах різнобарвних сект та угруповань. Ідеї неоплатонізму не знайшли прямого розвитку в художній літературі, але на їх основі в ліриці виникло нове розуміння поетичної творчості, об'єктивно близьке доісламському сприйняттю його як «відчуження» та виразника істини.

X століття стало також часом бурхливого розвитку новелістики в арабській літературі. Розповіді мореплавців та купців про далекі країни, інші традиції та пригоди в дорозі стали дуже популярними.

Визнана дослідниця арабської класичної літератури Б. Я. Шидфар виділяє елементи, які є визначальними для арабської культури взагалі та літератури зокрема.

Перший — це принцип «розумності». Інтелектуальна діяльність епохи синкретичної арабо-мусульманської культури базується на засадах раціоналізму, засвоєного нею від елліністичної філософії. Представники цієї культури, навіть ті, хто принципово заперечував філософію, сприйняли основні положення раціоналістичних філософських напрямків, і особливо вчення про

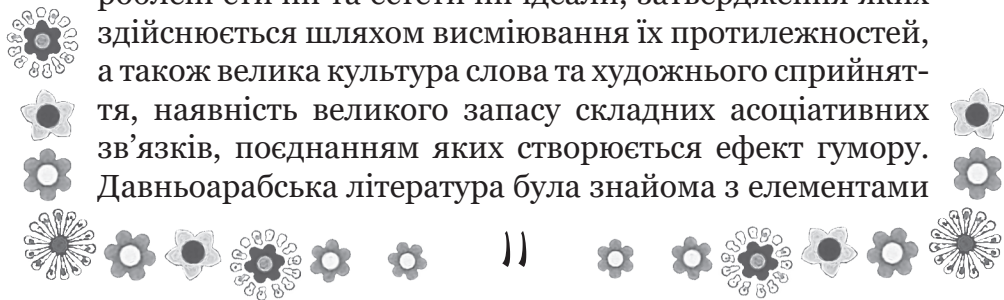

примат розуму, про розумність світобудови, про вічність та непорушність законів розуму, яким підпорядковано все — починаючи від небесних сфер і закінчуючи будь-яким проявом людської діяльності.

Якщо система світогляду давньоарабської культури була стихійно-матеріалістичною, то культура мусульманського середньовіччя побудована на об'єктивно-ідеалістичних засадах. Відповідно до цього і вся система естетичних та етичних поглядів була об'єктивно-ідеалістичною. Якщо основою естетичних поглядів давніх арабів була дійсність, яка надавала всі оціночні критерії, то тепер таким мірилом став розум. Відповідність того чи іншого предмета розумності, яка розуміється в самому широкому сенсі, стала визначати його більшу чи меншу естетичну цінність. Розум, говорили діячі арабо-мусульманської класичної культури, — творець та основа світобудови, тому в будь-якому творі цієї епохи, будь то філософський трактат або антологія, де зібрані висловлювання «давніх мудреців», ми бачимо захоплений гімн розуму.

Другий — це принцип «комічного». У своїй діяльності середньовічні арабські літератори звертаються до найбільш дієвого, на їхню думку, способу виховання особистості — виховання сміхом. Сатиричні елементи у їх творах відіграють надзвичайно велику роль, представляючи собою перетворений етичний та естетичний ідеал, як би вивернутий навиворіт. У будь-якій літературі для створення сатири необхідно, щоб були чітко вироблені етичні та естетичні ідеали, затвердження яких здійснюється шляхом висміювання їх протилежностей, а також велика культура слова та художнього сприйняття, наявність великого запасу складних асоціативних зв'язків, поєднанням яких створюється ефект гумору. Давньоарабська література була знайома з елементами

гумору, вкрапленнями в так звані «осміяння». «Осміяння» були близькі до заклинань, які повинні були, в уявленні давніх арабів, накликати зло на противника. Тому багато «осміянь» починаються словами: «Хай не оросить дощ землі...». Сатиричні вірші стародавніх арабів суто конкретні, вони спрямовані завжди проти певної особи, племені, роду та звинувачують в двох стандартних пороках — скупості та боягузтві — протилежності традиційних чеснот — щедрості та доблесті. Ще більш часті випадки проти зовнішності противника, що не відповідає ідеалу. Противника представляють низькорослим та жирним, бо ідеальний герой повинен бути худорлявим та високим. Тут тільки намічаються основи сатири, досить примітивної та прямолінійної, заснованої не на несподіваній ситуації або вислову, а на вживанні грубих слів, різних непристойностей тощо.

При всій відмінності жанрів, поетичного та прозового, при розходженні ступеня таланту та темпераменту авторів ми бачимо тут одну цільову установку — осміяння дурості та невігластва. Сміх був одним з найбільш популярних прийомів арабських літераторів. Не випадково в будь-який збірці обов'язково є одна або кілька глав, присвячених «дотепним відповідям», які часто визволяють людину з біди. Ці глави майже завжди сліднують за розділами, в яких трактують про велич, роль та користь розуму, бо «утилітарне» ставлення до розуму було не менше сильно, ніж схиляння перед ним.

Третій принцип — схиляння перед словом. Якщо розум — творець та основа світобудови, то виразником розуму є слово, починаючи від «божественного слова» або «божественної мови» — Корану. Не випадкові висловлювання діячів арабо-мусульманської культури про те, що пророк Мухаммед не потребував ні в якому диві для затвердження свого пророчого дару, оскільки

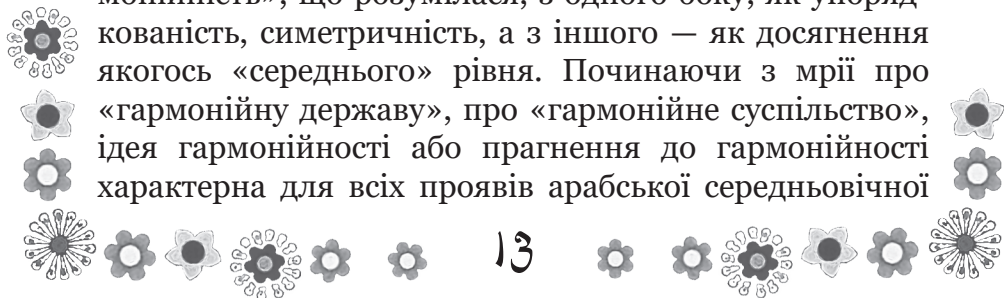

найбільшим дивом було «слово Аллаха», тобто Коран. Це не слід приписувати в першу чергу пієтету перед «словом Божим» — подібне ставлення простежується до будь-якого організованого слова. Якщо для давніх арабських поетів мірилом усього прекрасного була природа в її широкому розумінні, то для діячів арабської літератури епохи розквіту таким критерієм було розумно організоване «красномовне слово». Якщо бедуїнські поети упиваються усіма найдрібнішими проявами буття, фіксуючи все саме, на наш погляд, незначне, то середньовічні літератори та поети милуються необмеженими можливостями людського розуму, що проявляються в слові, і саме в «красномовному слові». Слово — це тлумач мови душі, інструмент, за допомогою якого людина вийшла з тваринного стану в людський, отримавши дар мови.

Це ставлення до слова було основою естетичних поглядів діячів арабо-мусульманської культури на словесне мистецтво. Звідси — надзвичайно серйозне, дбайливе ставлення до «організованого», художнього слова як до великого розумного начала, вкладеного в людину, «тварину, наділену даром мови»; звідси — погляд на художнє слово, літературу як найдієвіший засіб формування людської особистості, причому мається на увазі прямий, безпосередній зв'язок слова з характером, а також вплив на елементи, з яких він складається.

Четвертий — принцип «гармонійності». Безпосередньо пов'язаною з критерієм «розумності» була «гармонійність», що розумілася, з одного боку, як упорядкованість, симетричність, а з іншого — як досягнення якогось «середнього» рівня. Починаючи з мрії про «гармонійну державу», про «гармонійне суспільство», ідея гармонійності або прагнення до гармонійності характерна для всіх проявів арабської середньовічної

культури. Вищим досягненням людини визнавалося формування гармонійної особистості (малася на увазі тільки моральна сторона), в якій протилежні якості та контрастні емоції перебувають в певній гармонії, врівноважуючи один одного.

Вихованню такого роду «гармонійної особистості» присвячена величезна безліч трактатів, філософських послань, предметом яких є «щастя душі», тобто досягнення бажаного рівня «гармонії». І все зусилля розумної людини, що прагне до вдосконалення, повинні бути спрямовані на досягнення цієї «гармонійності», «поміркованості».

Гармонійний космос, до гармонійності має прагнути людське суспільство, людська особистість. І слово, виняткова якість людини, властива тільки їй на відміну від інших живих істот, теж має бути гармонійним. Прагнення до гармонізації відбилося в ставленні до композиції літературного твору, перш за все прозового. В поезії ця тенденція виявилась головним чином в переважному вживанні образних засобів, що ґрунтуються на принципі симетрії, — протиставлень, паралельних порівнянь.

П'ятий — принцип «ієрархічності». У свідомості діячів арабо-мусульманської культури епохи розквіту взяла гору ідея ієрархічної будови космосу, побудованого у вигляді якоїсь піраміди, на чолі якої стоїть первинний розум, який еманує по спадним сходам. Тому цілком природним уявлялося ієрархічне членування суспільства на певні верстви. У сатиричних творах зазвичай суджувалися та висміювалися не сама ієрархічність суспільства, яка бачилася раціональною, розумною, а відхилення від «розумності» — надмірна жорстокість правителів, жадібність, зрада.

Ієрархічне суспільство, відбиваючись у свідомості людей, породжує яскраво виражену ієрархічність мислення, відповідно до якої весь навколишній світ представляється розділеним по східцях — від вищої до нижчої, — між якими існують чіткі межі. Ця ієрархічність пронизує всі сторони життя: є ієрархічний церемоніал, особливо придворний церемоніал, де різниця між вищими придворними чинами, аристократією та халіфом підкреслюється особливим кольором або кроєм одягу; професії розглядаються відповідно до строго встановленої ієрархії; ієрархічні літературні жанри та навіть герої літературних творів. Абсолютно таке ж ставлення бачимо ми й до словесного мистецтва: жанри вважаються нерівноправними, вищий жанр — поезія. Що ж стосується таких жанрів, як казки, легенди та «народні романи», то вони вважалися «їжею черні», і вчені не ставилися до них як до повноправних літературних жанрів.

Шостий — принцип «класифікації». Цей принцип грав велику роль в світогляді діячів середньовічної арабо-мусульманської культури та був логічним наслідком естетики «ієрархічності». Дійсно, якщо всі явища гармонійно організовані по низхідній ієрархії їх важливості та розумності, то з'являється можливість і необхідність класифікувати їх, дати кожній речі та кожному явищу своє місце. Цей погляд нерозривно пов'язаний з швидким розвитком в цей період точних та природничих наук. Середньовічні мусульманські географи класифікують назви країн та міст, прагнучи до точного визначення їх координат, а натуралісти класифікують метали, мінерали та тварин так само, як вчені філософи та філологи класифікують логічні категорії, поетичні стежки, а літератори класифікують буквально все — людські вчинки, риси характеру, вислови, навіть «чесноти» та «пороки» класифікуються в порядку спадання або зростання.

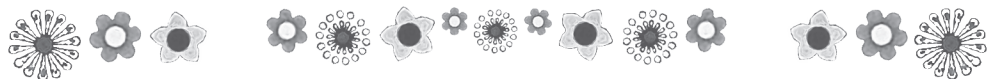

Така класифікація, що представляється нам кілька своєрідною та наївною, зрозуміла й виправдана в той час, коли вчені намагаються встановити «вічні закони» Всесвіту і визначити точне місце кожної речі. Ця метафізичність світогляду приводила до бажання найбільш точно класифікувати всі явища навколишнього світу. З захопленням першовідкривачів науковці та літератори описують за «розрядами» все, будь то міста та селища, побачені під час подорожі, будь то перекази або легендарні відомості. Неважливо, що вони здаються самому автору не цілком правдоподібними, зовсім неправдоподібними або навіть сміховинними, він наполегливо класифікує почуте або прочитане, заносячи в той чи інший розряд, хоча може спростувати або висміяти ці відомості.

Цій пристрасі до класифікації (адже класифікація — це перша сходинка будь-якої науки) ми зобов'язані появі величезної, воістину неозорої кількості біографічних, бібліографічних, географічних та інших творів, що мають на меті класифікувати й описати за розрядами тварин, рослини, вчених, поетів, літераторів. І цей метод, надзвичайно плідний та необхідний в науковому дослідженні, був перенесений арабськими середньовічними енциклопедистами в область художнього осмислення дійсності. У цьому одна з причин раціоналістичності середньовічної арабської літератури, в тому числі й поезії. Це явище лежить на поверхні та легко проглядається в афоризмах, широко поширених в арабській літературі, особливо в прозі.

Останній, сьомий — принцип «канонічного». Ієрархічність світогляду, прагнення до максимального «упорядкування» та класифікації приводили до того, що ця ієрархічна класифікація виливалася в форму певних канонів, форм, моделей. Якщо порівняти ці канони з

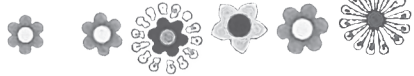

канонами давньої арабської літератури, то можна стверджувати, що це — продовження звичайної для арабської словесності «естетики звичного», філософськи і логічно осмислене та розроблене в працях теоретиків літератури. І так само як основу мусульманського права, прецедент, традиція становить й основу літературних канонів.

Вдало наведений приклад з практики пророка, його сподвижників та взагалі «давніх» представляється вже достатнім доказом, який не потребує подальшого розвитку. І літературна творчість не мислилася без оволодіння всіма цими канонами, які виходили своїми коріннями з усієї сукупності літературної спадщини давнини, Корану та творчості літераторів і поетів-попередників. І навіть ті діячі літератури, які виступали в своїх творах проти «наслідування», висуваючи на перший план талант поета або прозаїка, його самостійність, в своїй практичній творчій діяльності не могли та не бажали вийти за межі цих канонів.

- Куделин А. Б. Арабская литература: поэтика, стилистика, типология, взаимосвязи. Москва: Языки славянской культуры, 2003. 512 с.
- Фильштинский И. М. История арабской литературы (V – начало X века). Москва: Наука, 1985. 524 с.
- Шидфар Б. Я. Образная система арабской классической литературы (VI–XII вв.). Москва: Наука, 1974. 255 с.
- Якушева Г. В. Тысяча лет культуры Востока. Часть I. Ближний и Средний Восток (арабоязычная, персоязычная и тюркоязычная литературы). Москва: Государственный институт русского языка им. А. С. Пушкина, 2014. 104 с.

داڤل بو اربابكنا نونق

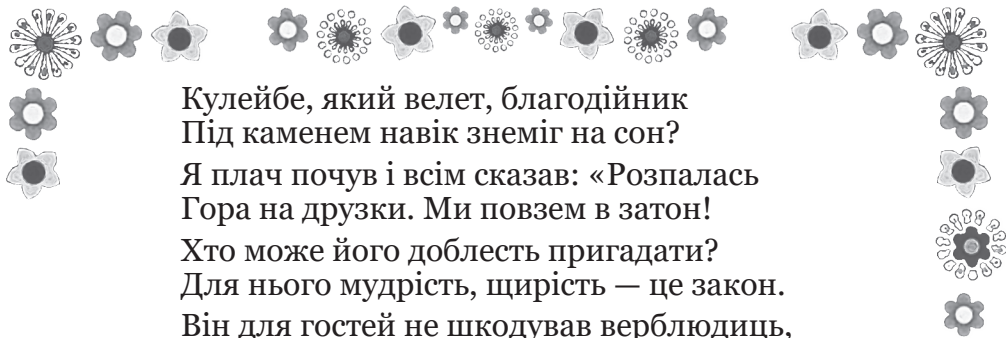
Аль-Махульхиль

* * *

Знов за спогадом спогад відливає піском,
Очі, небом намиті, зітхають струмком.
Над усім потішається ніч вічноплинна,
Де із посохом сонця суне сходу огром.
Я з втоми не спав, на Стожари дивився,
Вони щезли на заході, наче фантом.
Йдуть в імперію тиші сумні каравани,
Як примари, сповиті жагучим теплом.
Я ридаю, вгорі ж розцвітають сузір'я,
Я б до них дострибнув, якби був юнаком.
Краще впав би у битві, а хоробрі загони
У гніздов'я вороже ти б повів напролом.
Тебе кликав, Кулейбе, — та кликав даремно,
Свою відповідь світ цей тримав під замком.
Відгукнися, мій брате! Всі племена Нізару
Тепер сироти стали й розбрелися кругом.
Обіцяю: без тебе всіх благ я зречуся,
Обернусь у відлюдка, що живе потайком.
Без родини, без жінки, без кубка з напитком
Волокти свою долю буду я жебраком.
Я ніколи із себе не скину кольчугу,
Ніч і тьма на цей світ наступають повзком.
Не вкладу меч до піхов, допоки не згине —
Свідок Бог — плем'я бакр, що десь ходить труськом!

* * *

Покинув ти, Кулейбе, світу трон,
Світ втратив сенс, в нім лихо і прокльон!

Кулейбе, який велет, благодійник
Під каменем навек знеміг на сон?
Я плач почув і всім сказав: «Розпалась
Гора на друзки. Ми повзем в затон!
Хто може його доблесть пригадати?
Для нього мудрість, щирість — це закон.
Він для гостей не шкодував верблюдиць,
Міг дати стадо в дар, як балахон.
В похід загони вів, стрясали землю
Копита, що не знали перепон.
За ним йшли вершники, списи жбурляли,
І обертався світ на пантеон».

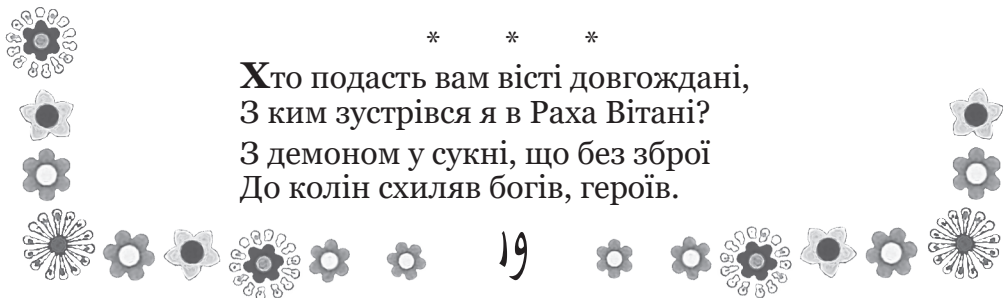
* * *

Тут хоробрість і мудрість лягли у могилу.
Гордість роду араким, твою славу безсилу
Закопали племена зухль і кайс назавжди,
Хай земля забере вашу кров підігнулу!
Коли праху знамена сповивають чоло,
Розмовлятиме з вами плоть вогнистого пилу.
Перемир'ю кінець. Не воскресне Кулейб,
Значить, меч нам суддя, меч — крива небосхилу.
Перемир'ю кінець. Хто тепер захистить
Всіх удів і сиріт від нещастя й насилу?
Перемир'ю кінець. Горе вам і ганьба,
Вас мечі обступають і п'ють вашу силу.

Тааббата Шарран

* * *

Хто подасть вам вісті довгождані,
З ким зустрівся я в Раха Вітані?
З демоном у сукні, що без зброї
До колін схиляв богів, героїв.

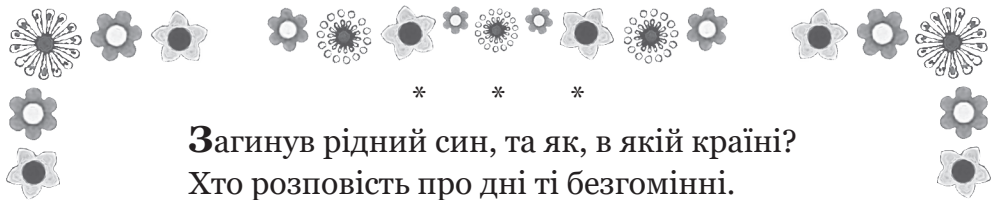

Я сказав оцій нічній мімозі:
«Геть іди, бо нам не по дорозі!».
Та вночі, посеред світла зали,
Її голі плечі не зникали.
Поки не потішився над нею
Меч мій, вкритий кров'ю і зорею.
Глянула вона на мене скрушно,
Я сказав: «Лежи ж бо непорушно!».
Дочекався ранку воскресіння,
Пильно розглядаючи створіння.
Дикий образ зринув, як з могили:
З язиком, роздвоєним щосили,
Ноги, що верблюжі, плоть незряча,
Тіло пса і голова кошача...

* * *

Що ж ти, Сулеймо, всім наговорила,
Що Сабіт постарів, жде на нього могила.
Чи ти бачила, як чахне міць його горда,
Коли суне на нього ворожая сила?
Але ж ні — це без вершників коні вертають,
А звитяжців давно уже курява вкрила.
Я люблю, наче жінка в накидці із хутра,
Загорнутись у тьму, що пустелю сповила.
Поки одягу ночі зоря не розірве,
Всюди — сон і безмов'я, і темрява мила.
І забуду про те, що я в світі самотній,
Бо теплом і любов'ю мене ватра скорила.
І прокинусь, збагнувши, що з демоном разом
Знову ніч я провів, а так жити несила!

* * *
Загинув рідний син, та як, в якій країні?
Хто розповість про дні ті безгомінні.

Чи вражий підступ взяв над ним опіку,
А чи хвороба вкоротила віку?

Йдуть першими від нас палкі й сміливі,
Все бажане він мав, нестримний у пориві.

Завади всі долав, засвідчував могучість,
Але приходять грізна неминучість.

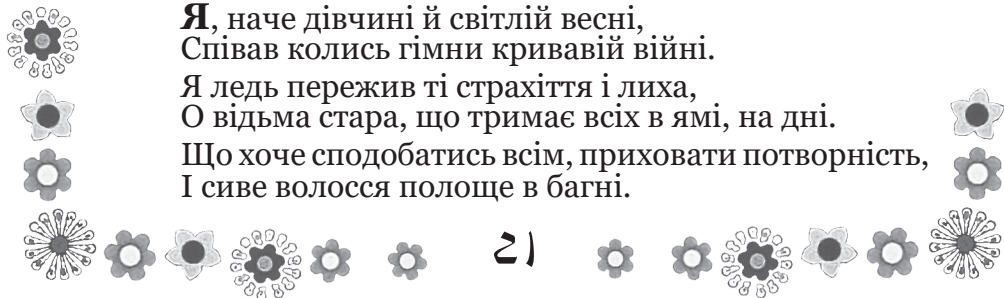
Чим погамую біль? Мовчать могили сині.
І відповідь мені не можуть дати тіні.

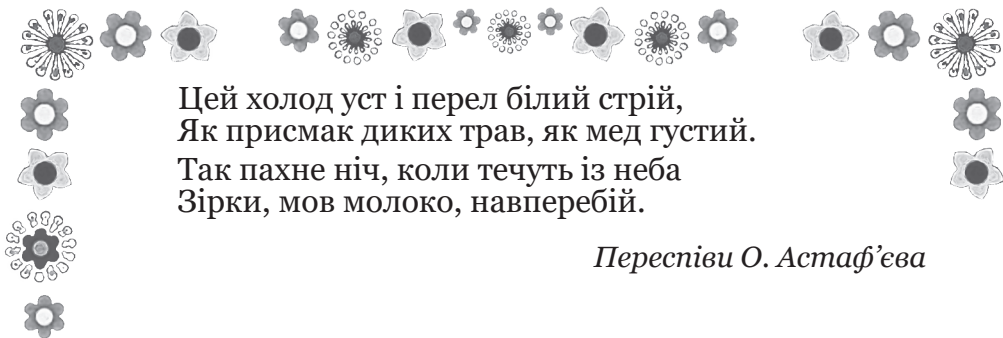
О смерте, поверни його додому,
Мене візьми у далеч невідому.

Імруулькайс

* * *
Багато сьогодні дізнався про зло і печаль,
Згадав про кохану, що дім поміняла на даль.
Сулейма сказала мені: «За роки розлуки
Ти дідом зробився, посивів, мені тебе жаль.
Уже не сивини лице твоє горде вкривають,
Якась бахрома, що нагадує смерті вуаль...».
Раніше ж мені всі вершини скорялись,
Де тільки орел міряв оком страшну вертикаль.

* * *
Я, наче дівчині й світлій весні,
Співав колись гімни кривавій війні.
Я ледь пережив ті страхіття і лиха,
О відьма стара, що тримає всіх в ямі, на дні.
Що хоче сподобатись всім, приховати потворність,
І сиве волосся полоще в багні.

Цей холод уст і перел білий стрій,
Як присмак диких трав, як мед густий.
Так пахне ніч, коли течуть із неба
Зірки, мов молоко, навперербій.

Переспіви О. Астаф'єва

* * *

Наповнили ущерть мій розум рими звучні.
Неначе сарана, їх рій мені наскучив.
Від себе відженеш дошкульну сарану,
Вона ж сама на смак геть не ядуча.
У небуття бліде камінням рим жбурну,
Але вхоплю перлини багатюці.

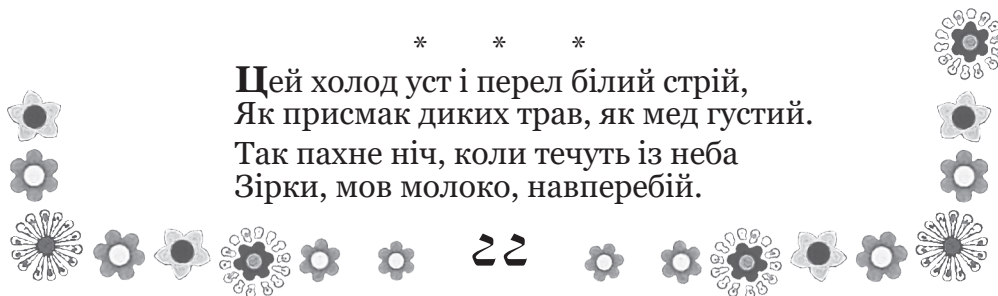
* * *

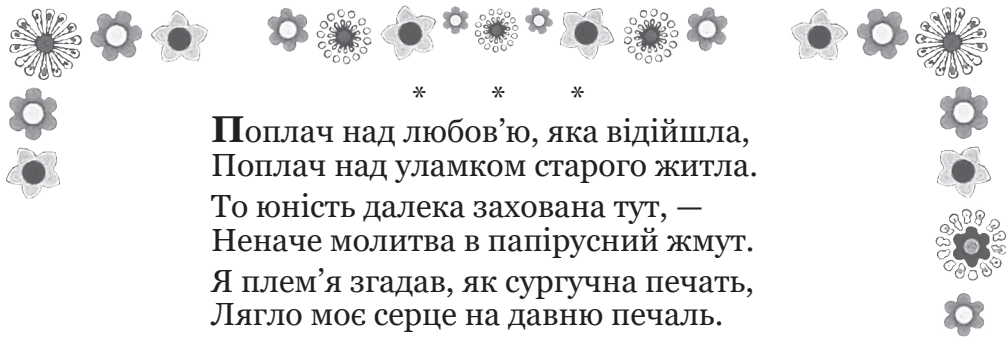
І знову дощ! Стікаючи з дахів,
Так монотонно краплями забив.
І ящірки блищить намоклий хвіст,
Болотом вона сковзає кудись.
Саваном злив дерева оповито,
Мов черепи чийсь несамовиті.
Похнюплена і безперервна злива
Вже люту ляпанину розпалила.
І шквал зі сходу налетів раптово,
Південний рве на клоччя вітер мову.
Пролився гнів, тож чисту душу чуй,
Стихає слід, немає вже дощу.

Переспіви В. Левицького

* * *

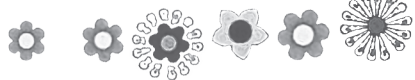
Цей холод уст і перел білий стрій,
Як присмак диких трав, як мед густий.
Так пахне ніч, коли течуть із неба
Зірки, мов молоко, навперербій.

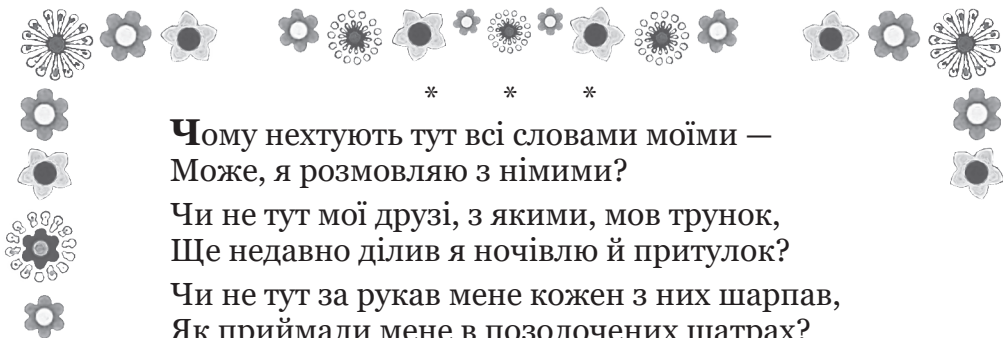

* * *

Поплач над любов'ю, яка відійшла,
Поплач над уламком старого житла.
То юність далека захована тут, —
Неначе молитва в папірусний жмут.
Я плем'я згадав, як сургучна печать,
Лягло моє серце на давню печаль.
Мовчання беріг і потоками сліз
Писав на плащі свого лиха ескіз.
У світі лиш той є держкий на язик,
Хто пристрастю завжди владати позвик.
Сиджу, як на гойдалці, я на сідлі,
Старий уже, хворий, відкритий імлі.
Бувало ж, на поміч усім поспішав,
З полону й оков багатьох виривав.
А скільки із друзями випив вина,
Розваг і кохання зазнав я сповна.
Дороги мої крізь пустелю ведуть,
Несе мене сильний і бистрий верблюд.
А скільки об'їхав я буйних долин,
Де в чаші квіток дощ свій трунок долив.
Мій кінь, незрадливий в поході й бою,
Відгадує загодя волю мою.
Газель перегнав він в долині джерел,
Яку переслідував грізний орел.
Неначе Химара, ці пасма пісків,
Доценту її спопелив божий гнів.
Як вітка нап'ята, летить в небеса
Мій кінь, що в пустелі вершить чудеса.
Я військо на битву веду, як на тік,
Та ворог фортецю покинув, утік.
Я військо на битву веду через ринь,
Аж гнеться верблюд мій, аж падає кінь.
У вирій мене вороний заволік,
Де в танці кружляє згряя шулік.

* * *

Чому нехтують тут всі словами моїми —
Може, я розмовляю з німими?

Чи не тут мої друзі, з якими, мов трунок,
Ще недавно ділив я ночівлю й притулок?

Чи не тут за рукав мене кожен з них шарпав,
Як приймали мене в позолочених шатрах?

Я тепер безпорадний, у струпах і язвах,
Ледь утримую голову буйну на в'язах.

Мабуть, кара на мене упала господня,
І мене проковтне тут нестерпна безодня.

А колись я руками міг рвати кайдани,
І боялись мене вороги і шайтани.

Коли успіх і слава не встигали за нами,
Повногрудих жінок я любив до нестями.

І блаженство із ними пізнав я щосили,
Як вони мене прагнули, як голосили!..

Так пройшла моя молодість під «охи» та «ахи»,
А тепер годі стати, вдягнутися в лахи.

Радий вилізти б з плоті — і шукай вітра в полі,
Та душа лізе з тіла поволі, поволі!..

І здоров'я моє, серця радісні струни,
Замінили сьогодні і рани, і струпи.

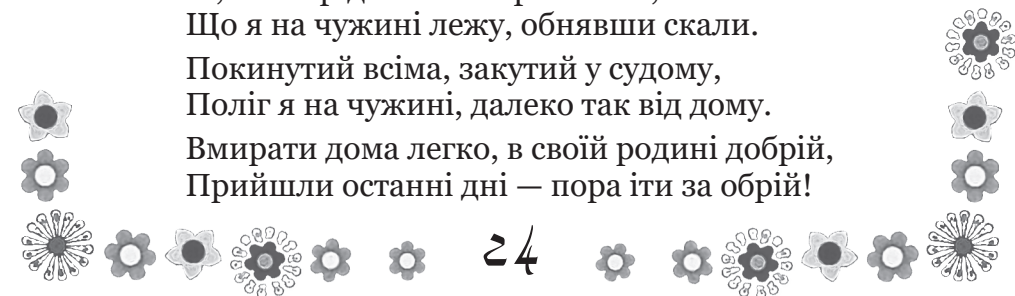
Всі чекають на чудо, — і сиві, і бідні,
Але хто з того світу прийшов до обідні?

* * *

О, як би рідним ви переказали,
Що я на чужині лежу, обнявши скали.

Покинаний всіма, закутий у судому,
Поліг я на чужині, далеко так від дому.

Вмирати дома легко, в своїй родині добрій,
Прийшли останні дні — пора іти за обрій!

І смерть не обмине ні злидня, ні владику,
Яку б ціну він їй не загинав велику.
Та страшно померати від грізної хвороби,
Коли нема ні рідних, ні дружньої шаноби.
Якби найкращі друзі мене не полишали,
Я б не лежав тепер тут, чужі обнявши скали.

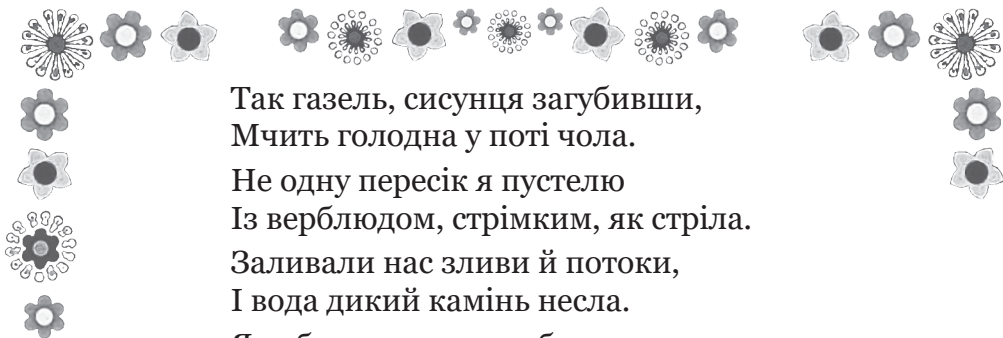

* * *

Ми сусідами, друзями стати могли б,
Мені теж тут лежати, на вершині Асиб.
Тебе взяла могила, як при ній як горох.
Моя мила сусідко, ми чужі тут удвох.
Ми нарешті знайшлися, поєднав нас режим, —
Але, може, й для тебе я зостанусь чужим?
Моя мила сусідко, збігло колесо днів,
Свої жертви хапає смерть, що гірша за гнів.
Вся земля, наче рідна, нам відкриє свій глиб.
А вигнанці — в могилі, на вершині Асиб.

* * *

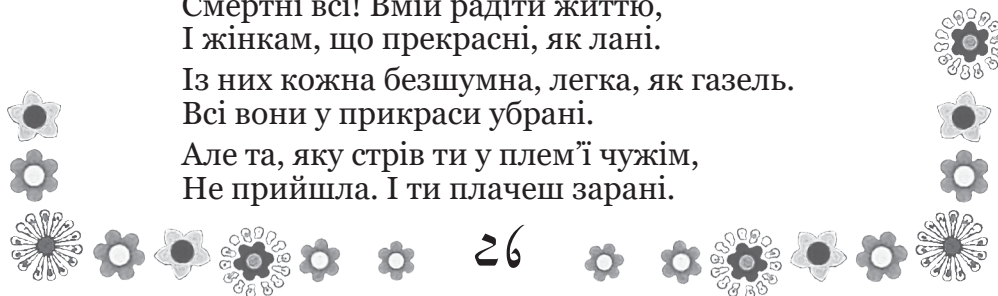
На обличчя сльоза затекла,
Вже не очі — а два джерела,
Ключ підземний, що б'є біля пальми,
Вимиває пісок із русла.
Лейла, Лейла! А де вона зараз?
Видно, мрія моя замала.
Я блукаю в безмовній пустелі,
Де ні міста нема, ні села.
Шлях тернистий для мого верблюда —
Тонконіг, і кипчак, й ковила.
Як джайран, що пасеться під деревом,
Вільний він. Є в нім щось від орла.

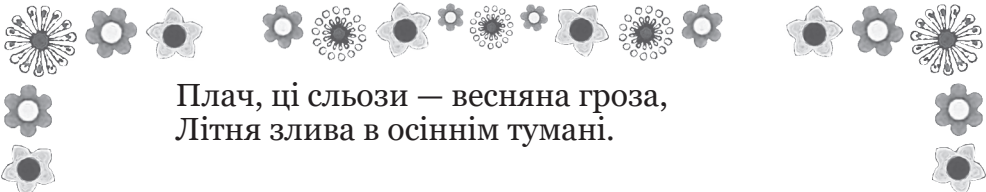

Так газель, сисунця загубивши,
Мчить голодна у поті чола.
Не одну пересік я пустелю
Із верблюдом, стрімким, як стріла.
Заливали нас зливи й потоки,
І вода дикий камінь несла.
Я кобилу веду за верблюдом,
В неї очі, як шевська смола.
Її ворон догнати не може,
Чий політ — наче куля з ствола.
Ворон той, що пташаті поживу
Принесе під покровом крила.

* * *

Хто залишив огні отут, на поляні,
Ніби єменські літери золоткані?
Де намети стояли Хонд, Рібаб і Фантани?
Скільки ночей солодких пройшло в Бадалані?!
На любов у ті ночі відповів я любов'ю,
І хмелів від очей, наче вина у чані.
Я сумую тепер, а рабині мені
Танцювали й співали пісні полум'яні.
Струн торкалися ніжно, і струни звучали,
Як булати на полі, в пору грізної брані.
Був колись я завзятим, хоробрим, палким,
Навіть в смерті я був у пошані.
Я сумую тепер, подолав сто земель
На коні у безцільнім блуканні.
Смертні всі! Вмій радіти життю,
І жінкам, що прекрасні, як лані.
Із них кожна безшумна, легка, як газель.
Всі вони у прикраси убрані.
Але та, яку стрів ти у плем'ї чужім,
Не прийшла. І ти плачеш зарані.

Плач, ці сльози — весняна гроза,
Літня злива в осіннім тумані.

* * *

Вправний лучник із бану суаль
Край бурнуса відкине рукою.

Лук тужистий натягне, аби
Тятива заспівала струною.

Скільки він у засаді сидів,
За кущами, біля водопою,

Де ішла пити воду газель, —
Тятива заспівала струною.

Антилопу обачну зустрів,
Що сховалася за осокою.

Блискотіли вуглини очей, —
Тятива заспівала струною.

Вправний лучник, він маху не дасть,
Лань від нього летіла стрілою.

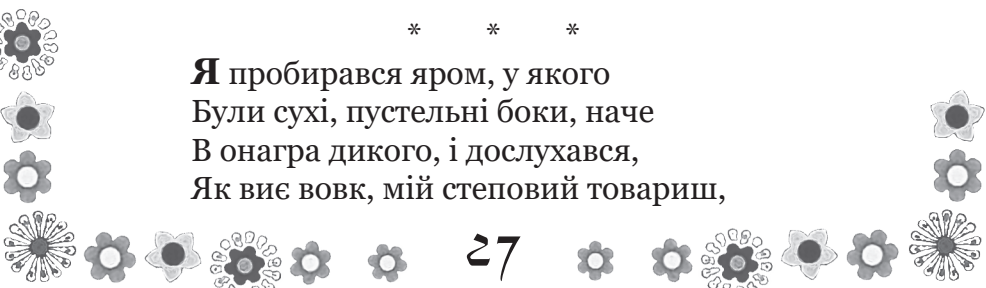
Він живе лише з ловів, аби
Тятива заспівала струною.

Милий друже, я сліз не ронив,
Ти стежею пішов неземною.

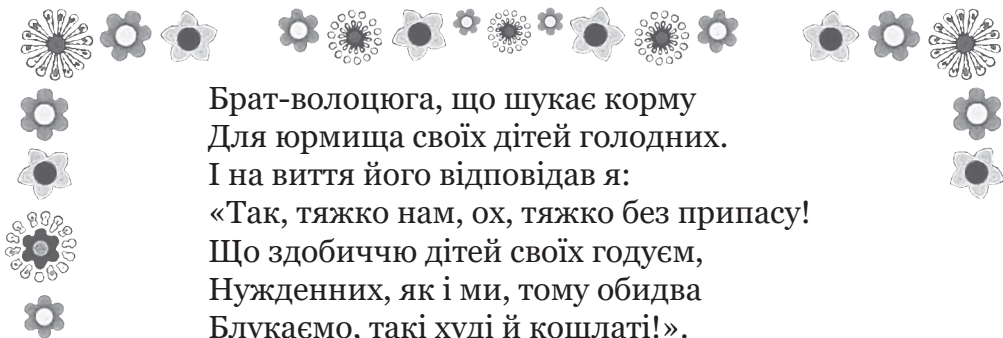
Промінь твій мою душу протяв, —
Тятива заспівала струною.

Переспіви О. Астаф'єва

* * *

Я пробирався яром, у якого
Були сухі, пустельні боки, наче
В онагра дикого, і дослухався,
Як виє вовк, мій степовий товариш,

Брат-волоцюга, що шукає корму
Для юрмища своїх дітей голодних.
І на виття його відповідав я:
«Так, тяжко нам, ох, тяжко без припасу!
Що здобиччю дітей своїх годуєм,
Нужденних, як і ми, тому обидва
Блукаємо, такі худі й кошлаті!».

Переклад В. Мусика

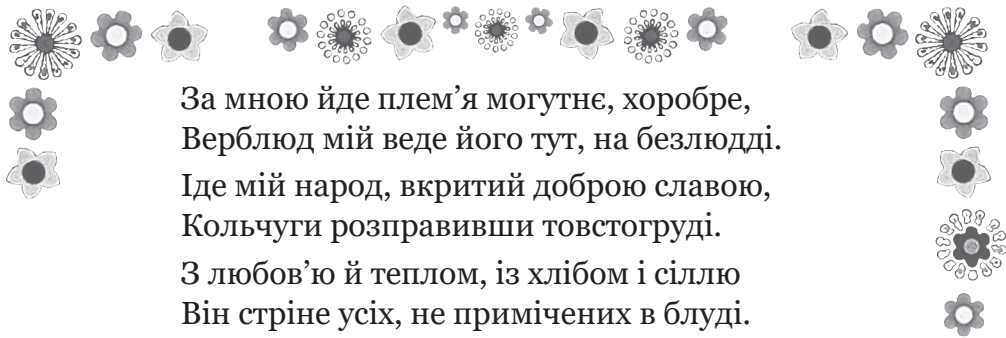
Тарафа

* * *

В долині пісків попелища вцілілі,
І кожне з них, як татуїровка на тілі.
У гори пішло плем'я малик, а разом із ним
Чорноока любов моя, жвава у тілі.
Вона усміхається, зуби, як лілія,
Блищать в піщаній заметілі.
Лице її світиться. Сонце зіткало
Покров з промінців, що стрибають по гіллі.
О Мабада донько, поплач, коли згину,
Як плачуть за тими, хто йде у світи відшумілі.
Одежу свою розірви, я достоїн того,
Бо іншим далеко до мене у ратному ділі.

* * *

Я дім покидаю свій на верблюді,
Спинившись в степу, наче сонце на блюді.
Верблюд мій, як птах, і мене не здогнати
Ніколи ні ворогові, ні простуді.

За мною йде плем'я могутнє, хоробре,
Верблюд мій веде його тут, на безлюдді.
Іде мій народ, вкритий доброю славою,
Кольчуги розправивши товстогруді.
З любов'ю й теплом, із хлібом і сіллю
Він стріне усіх, не примічених в блуді.
Хай голод страшний, стадо ми збережем:
І ситі усі — тут не місце облуді!
Поділіться плем'я останнім коржем,
Бо чесне у битві і правосудді.

Аль Харіс Хілліза

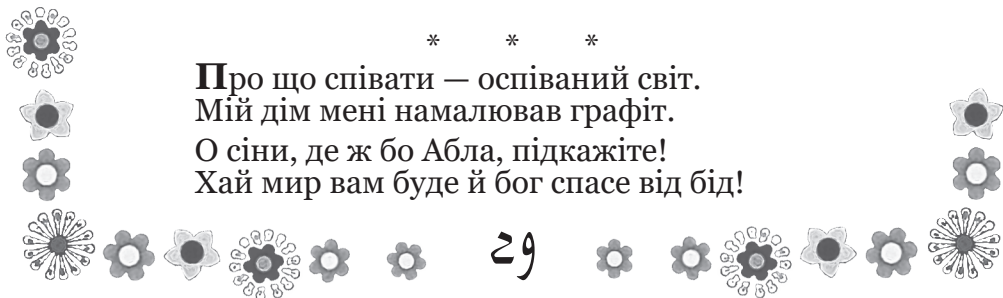
* * *

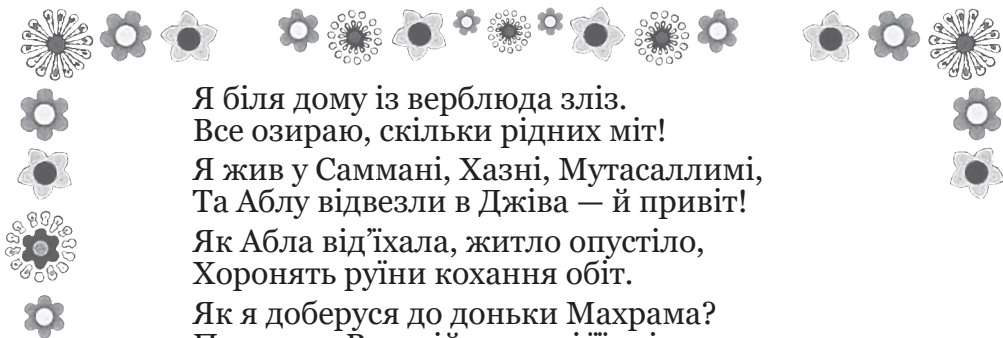
Сказала Астма, розійтися пора,
Що карою стала нам дружба стара.
Набриднув я їй у безкрайній пустелі,
У мандрах оцих, від шатра до шатра.
Де очі верблюжі? Де шия газелі?
Де клятва, що з пам'яті все витира?
Ось луг, де притулок знайшли куропатки,
Поля, де стоїть у повітрі жара.
Немає тієї, яку покохав я,
І серце щомиті за нею згора.

Антара

* * *

Про що співати — оспіваний світ.
Мій дім мені намалював графіт.
О сїни, де ж бо Абла, підкажіте!
Хай мир вам буде й бог спасе від бід!

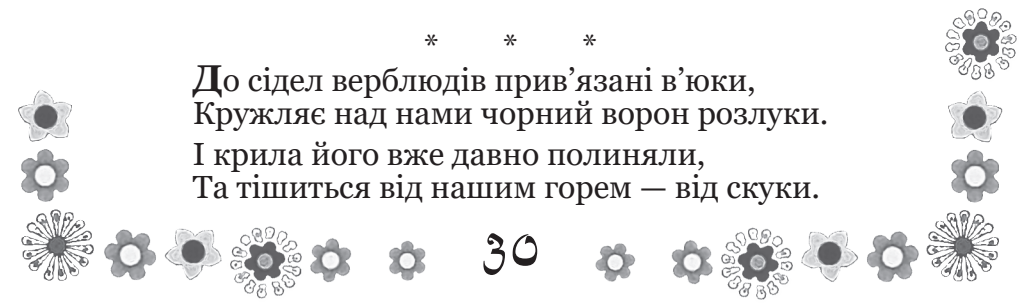
Я біля дому із верблюда зліз.
Все озираю, скільки рідних міт!
Я жив у Саммані, Хазні, Мутасалімі,
Та Аблу відвезли в Джіва — й привіт!
Як Абла відїхала, житло опустіло,
Хоронять руїни кохання обіт.
Як я доберуся до доньки Махрама?
Пощезла. В чужій стороні її слід.
Усупереч рідним навіки її покохав,
Чи доля питає, як всім нам вести себе слід?
Нехай не кляне мене Абла, а вірить,
Я їй поклонюся, і від цього покращає світ.

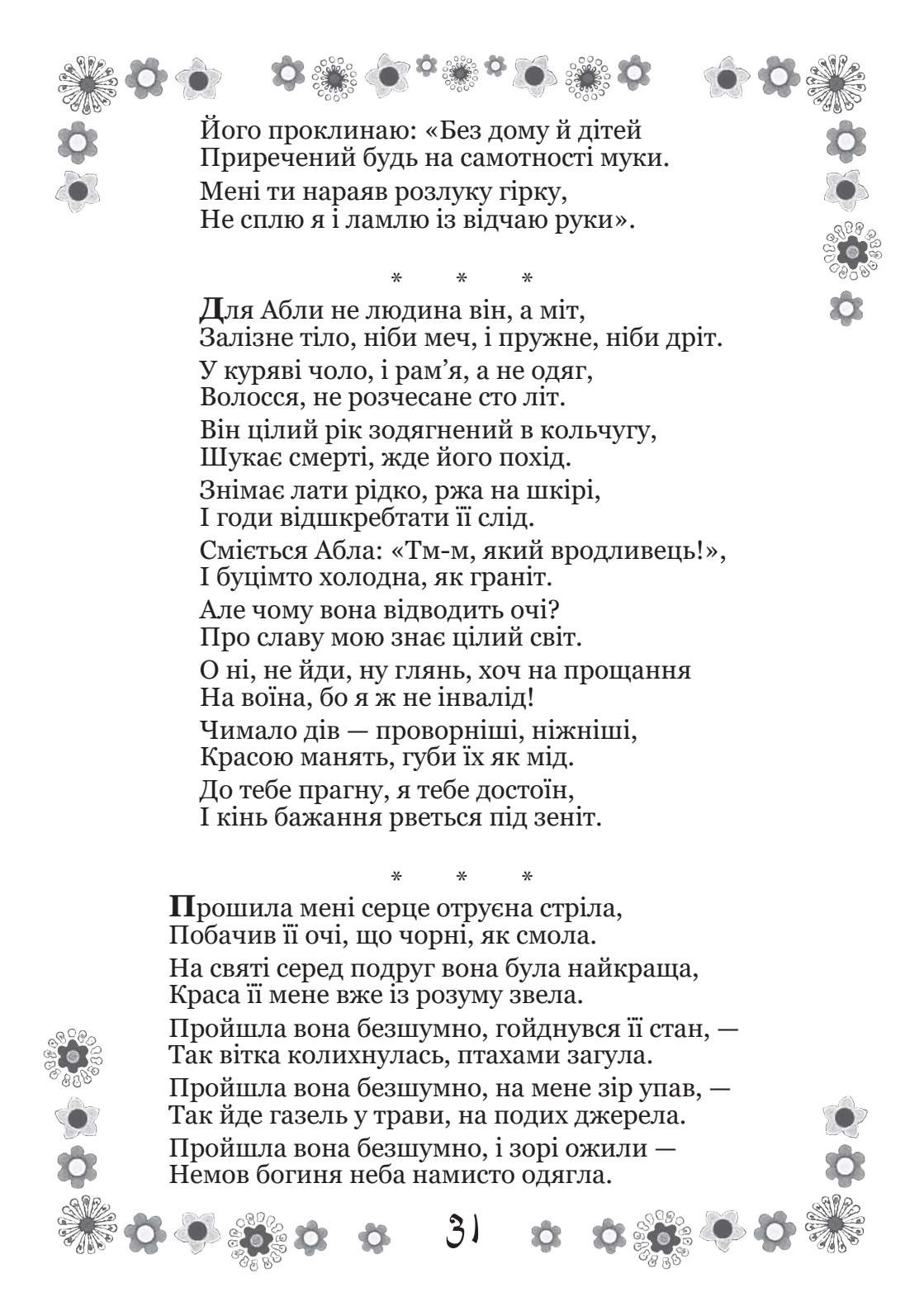
* * *

Чом, голубко, тужиш ти на гіллі?
Адже ти роз'ятрила всі мої жалі.
Свого друга втратила? Я також.
Ми з тобою сироти на землі.
Плач, голубко, плач же ти по мені,
Сльози мої падають листям увімлі.
Глянь, голубко, подих мій, як вогонь,
Краще б ти покинула мене взагалі.
Ой лети, голубко, десь аж у Хіджаз,
Караван зустрінеш там в ковилі.
Він везе любов мою в чужий край,
Плаче, плаче вона за домом на селі.
Як зустрінеш Аблу там, розкажи
Про мої тривоги їй, про жалі:
«Від кохання плаче він та на самоті.
Сльози його падають листям увімлі».

* * *

До сідел верблюдів прив'язані в'юки,
Кружляє над нами чорний ворон розлуки.
І крила його вже давно полиняли,
Та тішитися від нашим горем — від скуки.

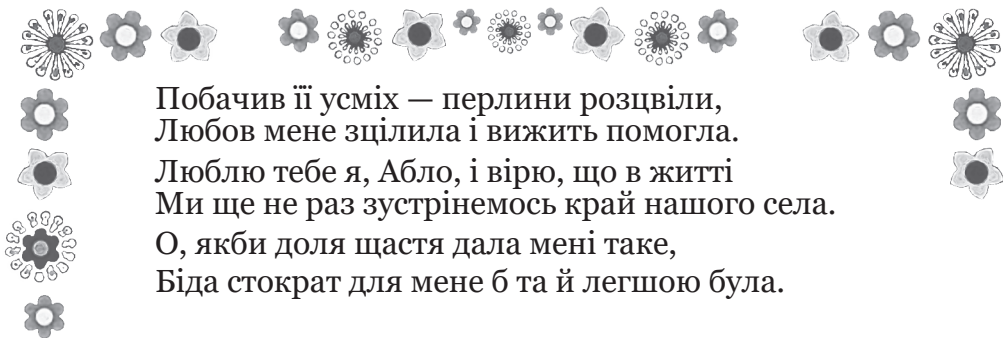
Його проклинаю: «Без дому й дітей
Приречений будь на самотності муки.
Мені ти нараяв розлуку гірку,
Не сплю я і ламлю із відчаю руки».

* * *

Для Абли не людина він, а міт,
Залізне тіло, ніби меч, і пружне, ніби дріт.
У куряві чоло, і рам'я, а не одяг,
Волосся, не розчесане сто літ.
Він цілий рік зодягнений в кольчугу,
Шукає смерті, жде його похід.
Знімає лати рідко, ржа на шкірі,
І годи відшкребтати її слід.
Сміється Абла: «Тм-м, який вродливець!»,
І буцімто холодна, як граніт.
Але чому вона відводить очі?
Про славу мою знає цілий світ.
О ні, не йди, ну глянь, хоч на прощання
На воїна, бо я ж не інвалід!
Чимало дів — проворніші, ніжніші,
Красою манять, губи їх як мід.
До тебе прагну, я тебе достоїн,
І кінь бажання рветься під zenit.

* * *

Прошила мені серце отруєна стріла,
Побачив її очі, що чорні, як смола.
На святі серед подруг вона була найкраща,
Краса її мене вже із розуму звела.
Пройшла вона безшумно, гойднувся її стан, —
Так вітка колихнулась, птахами загула.
Пройшла вона безшумно, на мене зір упав, —
Так йде газель у трави, на подих джерела.
Пройшла вона безшумно, і зорі ожили —
Немов богиня неба намисто одягла.

Побачив її усміх — перлини розцвіли,
Любов мене зцілила і вижить помогла.
Люблю тебе я, Абло, і вірю, що в житті
Ми ще не раз зустрінємось край нашого села.
О, якби доля щастя дала мені таке,
Біда стократ для мене б та й легшою була.

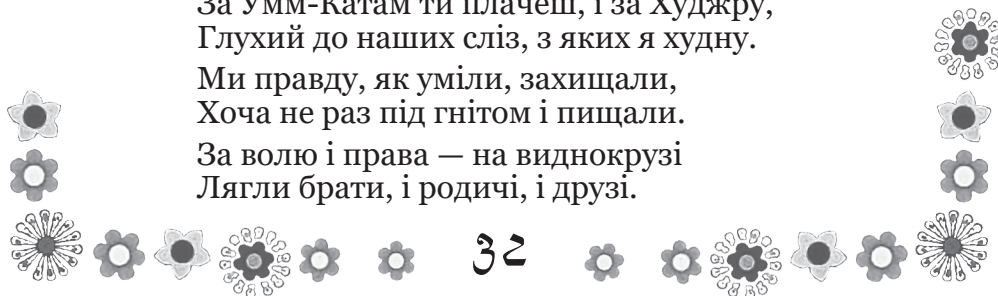
Абід ібн аль-Абрас

* * *

Із племені асад оці полонені,
Багатств не повернуть, скупі у них жмені.
Де вина солодкі? Де стада верблюжі?
Усі вони бранці. Сидять у калюжі.
Не варто прокльонів і слова лихого,
Бо гнів, як відомо, не красить нікого.
А може, на вітах озвалися сойки?
Так ні ж бо. Це бранці, їх сльози і зойки.
Потрібен їм захист. Вони невинні.
Понад їхнім домом крики совині.
Війна згуртувала людей всіх рядами
І деякого з них вона робить рабами.

* * *

Коли повстанці батька твого вбили,
Ти прорікав, що сякнуть наші сили.
Це ти хвалився, що твої вандали
Все наше військо у могилу склали.
За Умм-Катам ти плачеш, і за Худжру,
Глухий до наших сліз, з яких я худну.
Ми правду, як уміли, захищали,
Хоча не раз під гнітом і пищали.
За волю і права — на виднокрузі
Лягли брати, і родичі, і друзі.

Ми до ноги загін твій розтрощили,
І ти не знав, що батька твого вбили.
Ми грізно їх усіх упень рубали —
Чи не тому їх коні повтікали?

Ас-Самаваль

* * *

Дорога чесна, чистая душа,
Тебе одежа будь-яка вкраша.
Коли ж ослаб, спіткнувся або впав, —
Нема любові, є лиш гав та гав.
Нас мало, але йдеться не про лік,
Скількох героїв вже забрав потік?!
Мов дар, який не потребує слів,
Ми подвиг залишили для синів.

Переспів О. Астаф'єва

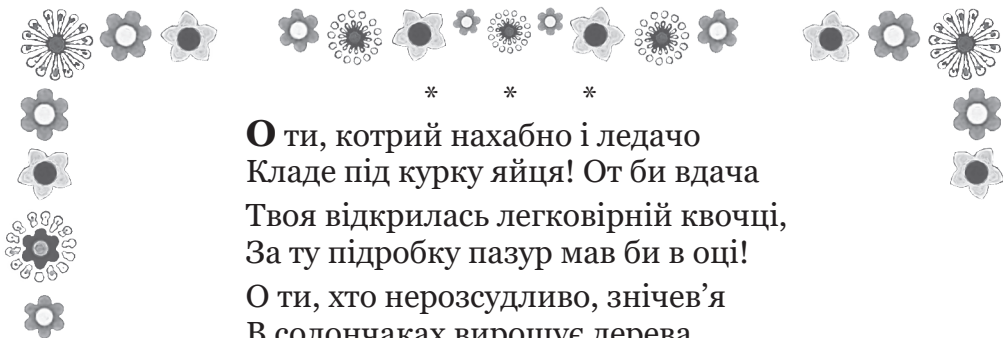
Абу Нувас

* * *

О трояндовий усміх, легкий дзвінкострунний каскад!..
Вже під настрої флейти налився співзвуччями сад.
Звеселяються друзі, серця прояснілі і рідні;
А чи є що на світі славніш за братання привітне?!
Одне одного з келиха друзі частують вином,
Не відірве життя суховій їх від лона хмільного.
І вже вкотре сп'яніло спіткнулись — дарма рахувати,
Адже вкотре звелися у куряви зібганих шатах!

* * *

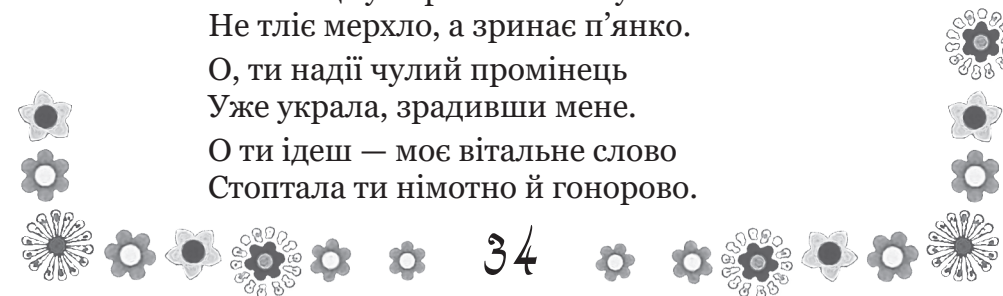
О ти, котрий нахабно і ледачо
Кладе під курку яйця! От би вдача
Твоя відкрилась легковірній квочці,
За ту підробку пазур мав би в оці!
О ти, хто нерозсудливо, знічев'я
В солончаках вирощує дерева,
Хіба не видно: зло кругом чадить.
А друзі де? Задумайся на мить...

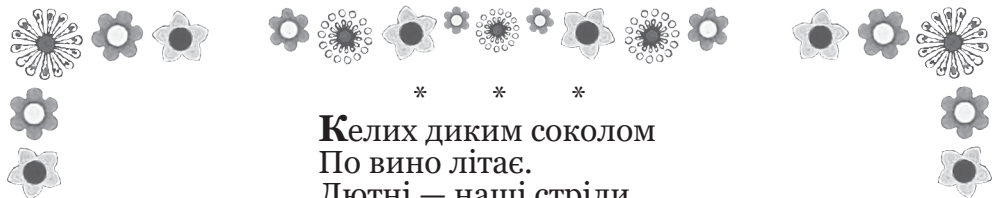
* * *

Клекоче серце закривавлене, болить!
Газель поранила — підвів бувалий щит.
І я миттєво через неї збожеволів,
Хоч сивиною перелискував доволі.
А споночілий вир жахить моїх, безсонь —
Нестерпно тліє цей чудний вогонь.
Коли дзвінка стріла кохання серце мітить,
То безпорадний навіть лікар тямовитий.
Невігласа цього між друзів я побачив.
Яка ж мені гидка його чванлива вдача!
«Бажаєте чогось?», — пита мене дурний.
І відповів я: «Та базікать припини!».

* * *

О ти, зі скорпіоном у очах!
Ти жалиш кожного, не звідавши печаль.
Твоє лице у парості світанку
Не тліє мерхло, а зринає п'янку.
О, ти надії чулий промінець
Уже украла, зрадивши мене.
О ти ідеш — моє вітальне слово
Стоптала ти німотно й гонорово.

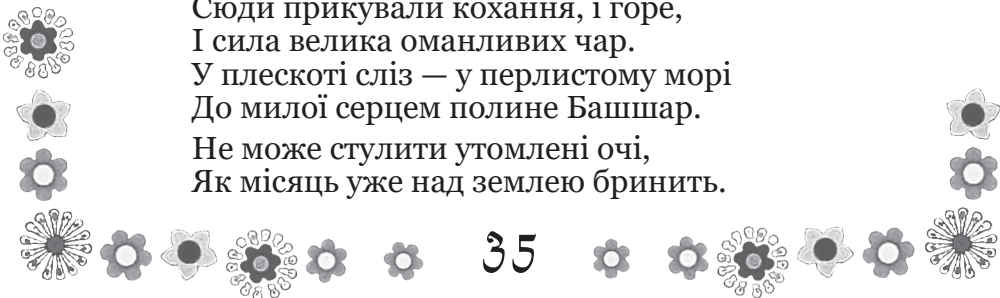
* * *
Келих диким соколом
По вино літає.
Лютні — наші стріли
В пишних нот розмаї.
Дичина — газелі,
Спалахи світанку;
Здобич — то дівочі
Ніжні обіцянки.
І палкі змагання
Закиплять у серці,
Адже ми воюєм
У кохання герці.
Крові не проллємо
В битві молитовній!
Наш бенкет шалений —
Бенкетуймо знову!

Переспіви О. Астаф'єва

Башшар ібн Бурд

* * *

Башшарові думи ряхтять перламутром,
Та гроном алмазним налита сльоза.
Жбурнувши вуздечку, у розпачі мутнім
Башшар обезсилено лине назад.
Вже спритники-друзі верблюдів сідлали,
Лиш він самотньо вгрузає в пісок.
А сльози струмились, текли на поталу
Пустелі, і плащ аж до ниточки змок.
Сюди прикували кохання, і горе,
І сила велика оманливих чар.
У плескоті сліз — у перлистому морі
До милої серцем полине Башшар.
Не може стулити утомлені очі,
Як місяць уже над землею бринить.

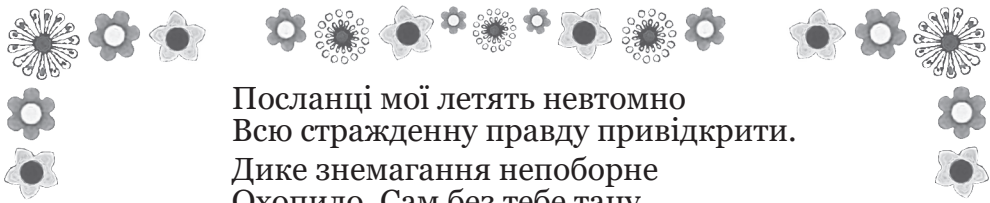

Коли ж засинає, до нього крізь ночі
Приходить вона в зачаровані сни.
Та зустріч далека... Миттєвості щастя...
Вовняний бурнус вітерець упіймав.
Блискучі сережки, і вигин зап'ястя,
В губах дивовижного солоду смак.
І стогне Башшар, і шепоче безтямно:
«Хутчіше лети і скорботу зціли!».
Її стерегтимуть пустельними днями.
Між нею з Башшаром піски пролягли.
По вінця печалі наповнену чашу
Він випив, бо милу не бачити знов.
За примхами долі байдужості наші
Раптово розвіює гостя-любов...

* * *

Ніч іде, а твій буремний норів
Кине знов мене в безодню віршів.
Те, що обіцяла у вівторок, —
Це твоя брехня й нічого більше!..
Чи я йшов до брами Міksam Басри,
А чи до пекельних каламутей?
Погляд і слова твої прекрасні —
Лиш медвяно сяє в них отрута!
Я кажу: «Нам зустрічей так мало...».
Ти ж на мене, глянувши лукаво,
Мовила: «А я ж бо досконала,
Ні по що мені погана слава!».
Це кохання в мене впилося чіпко,
Мукою налите і бідою.
Тужне серце зболене — то скіпка,
Дошовою вкрадена водою.
З виднокола сонце палахтіло —
Ти розтала в пурпурі проміння.
Хворе серце не знайде причілка
У п'янкуму знахарстві обіймів.
Ти мою затьмарила свідомість,
А свою борониш так тендітно.

Посланці мої летять невтомно
Всю стражденну правду привідкрити.
Дике знемагання непоборне
Охопило. Сам без тебе тану.
Тяжко дочекатися в покорі
Бажаних освідчень ненастанних.
«Ти назви коханої імення!», —
Від усіх видзвонює, як збруя.
Я хитрую, бо ім'я буремне
І бездонне точно не назву їм.
Сам-на-сам, лише в пустельній сині,
Славлю це ім'я, немов святиню.

Переспіви В. Левицького

سندباد و سفره کلاه سندباد و سفره کلاه - کلاه و کلاه

Фрагмент

Сьома і остання подорож Сіндбада

Після шостої подорожі я дав собі слово ніколи більше не подорожувати, і справді цього разу я додержав свого слова. Не кажучи вже про те, що після таких пригод хоч у кого одпаде охота до подорожування, і мої літа були вже не ті. Пройшла моя молодість, я заспокоївся, і те спокійне життя, яке раніш мені так обридало, тепер мені уявлялось якимсь солодким спочинком після всіх пережитих негод. Одначе доля хотіла другого. Одного разу, коли до мене зібрались мої друзі і я весело гуляв з ними, ввійшов слуга і сказав, що мене хоче бачити посланний каліфа. Негайно вставши із-за столу, я пішов до нього на зустріч і довідався, що мене кличе до себе каліф. Через декілька хвилин я був уже у каліфа.

— Сіндбаде! — сказав він. — Мені потрібна твоя послуга. Ти мусиш передати шейху Серендиби мої подарунки і відповідь на його листа. Цього вимагає від мене ввічливість.

Це так мене вразило, що я довго не міг нічого сказати, і, нарешті, відповів:

— Ваша величність! Я весь у твоїй царській волі, але благаю тебе, зверни увагу, що я вже не молодий і що сили мої давно підточені лихом та горем, які випали на мою долю. Я боюсь, що вже не винесу нової дороги. До того ж я зарікся більш нікуди не виїздити з Багдада.

Тут я розказав каліфу про всі пригоди, які прийшлося мені винести, і він вислухав мене з великою увагою.

— Так, — нарешті сказав він, — багато ти натерпівся лиха на далеких чужинах, але я сподіваюсь, що ти виконаєш моє доручення цілком щасливо, бо тобі дорога до острова Серендиби уже добре знайома. Ти, звичайно, сам розумієш, що мені ніяково нічим не виявити своєї вдячності і пошани до шейха Серендиби. Та скажи, будь ласка, хто зміг би зробити краще те, що я доручаю тобі?!

Мені нічого не лишалось, як скоритись його волі. Каліф зрадів, що я згодився їхати, і звелів видати мені на дорогу тисячу цехінів.

Через декілька днів я вже їхав до Бальсори, де ждав мене корабель.

Лист каліфа був такого змісту:

«Во ім'я небесного Господа, що показав нам правдиві шляхи, могутньому й щасливому султанові острова Серендиби від Абдаллаха Гарун аль-Рашіда, посаженого Богом на престол, блаженної пам'яті його прадідів — уклін і привітання!

З радістю я прочитав твого листа і посилаю відповідь, підказану мені власним серцем і високим розумом моїх радників. Сподіваюсь, що, кинувши на неї свій ясний погляд, ти повіриш моїй щирості і побратимству. Бувай здоров».

Подарунки каліфа були такі: парчева ковдра (коштувала не менш тисячі цехінів), п'ятдесят убрань із дорогоцінної ткани, сто інших із найтоншого білого полотна, яке виробляється в Каїрі, Александрії, Суеці й Куфі, чудесна агатова ваза і старовинний стіл, за яким сидів начебто сам цар Соломон.

Прибувши на острів Серендиби, я зараз же пішов до шейха.

Ще здалеку він пізнав мене і привітав такими словами: — А, Сінбаде! Прошу до господи! Можу запевнити тебе, що я декілька разів згадував тебе і радий тебе бачити.

Лист і подарунки каліфа він прийняв з великою охотою і приємністю.

Через декілька днів я пішов до шейха і сказав, що збираюсь їхати додому. Дуже йому було тяжко розлучатись зо мною, але він пустив мене, подарувавши мені багато грошей і різних дорогоцінних речей. Сів я на корабель і поїхав, сподіваючись, що вернусь додому так же щасливо, як і приїхав сюди, але Богу хотілось другого.

Уже три дні ми плили по морю, як раптом нас нагнали морські розбійники, декого повбивали, декого забрали в полон і продали в неволю на далекі острови.

Мені судилось потрапити до одного багатого торговця, який поставився до мене дуже прихильно. Привівши мене додому, він звелів нагодувати і одягти мене в чисте убрання, а через декілька днів покликав до себе і спитав, що я вмю робити. Я відповів, що був колись торговцем і що весь мій крам одняли розбійники, а мене продали в неволю.

— А чи не вмєш ти принаймні стріляти з лука? — питав він далі.

— Пане, — відповів я, — це було колись у молоді роки моєю найкращою розвагою, і я сподіваюсь, що ще не втратив і досі цієї здібності.

Тоді господар дав мені лука і стріли, велів сісти ззаду себе на слона, і ми поїхали далеко за місто у вели-

чезний ліс. Доїхавши до призначеного місця, він спинився, велів мені злізти з слона і, показуючи на високе дерево, сказав:

— Лізь на саме верхів'я цього дерева і стріляй звідти у слонів; у цьому лісі ходить їх сила, і ти їх, сподіваюсь, угледити незабаром. Коли уб'єш одного, дай мені знати якомога швидше.

Покинувши мені харчів, він рушив додому, а я став прислухатись до тиші і ждати слонів. Цілу ніч я прождав їх даремно, а вдосвіта угледів їх цілу череду.

Я пустив стрілу, і один слон звалився на землю, а всі інші порозбігались.

Я зіскочив з дерева і побіг повідомити свого господаря про щасливе полювання.

Він похвалив мене, дав пообідати і знову пішов зо мною в ліс. Там викопали ми велику яму і закопали в неї убитого слона, щоб потім, коли він згниє, знову одкопати його і забрати коштовні зуби.

Так я, міняючи місця, прополював місяців зо два. Одного ранку я угледів стільки слонів, як не бачив ніколи, але вони замість того, щоб пройти мимо, всі зі страшним ревом кинулись до мене.

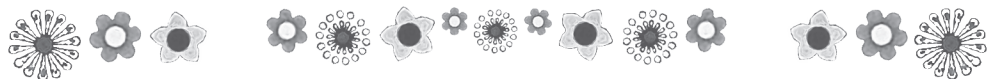
Простягаючи свої довгі носи, наче думаючи зняти мене з дерева, вони дивились на мене так страшно, що я від переляку випустив із рук свою зброю.

Не встиг я опам'ятатись, як один із найбільших слонів обмотав своїм носом дерево і вирвав його з корінням. Разом з деревом упав і я на землю, але в ту ж хвилину слон підхопив мене і перекинув на свою широку спину; я лежав ні живий ні мертвий.

Тоді мій слон пішов попереду, інші за ним, і через декілька хвилин я був обережно положений на землю.

Довго я не міг зважитись і підняти голову, щоб оглянути місцевість, але нарешті зважився. Навкруги не було видно ні одного слона. Я лежав на великій могилі,

де валялось безліч слонових кісток і зубів. Подумавши, я зрозумів, що лежу на слоновому кладовищі. Довго я дивувався надзвичайному розумові слонів, що взяли і однесли мене на кладовище, наче хотіли сказати: «Тобі, людино, потрібні наші зуби, так краще бери їх з мертвих і не вбивай живих».

Господар зустрів мене радісним криком:

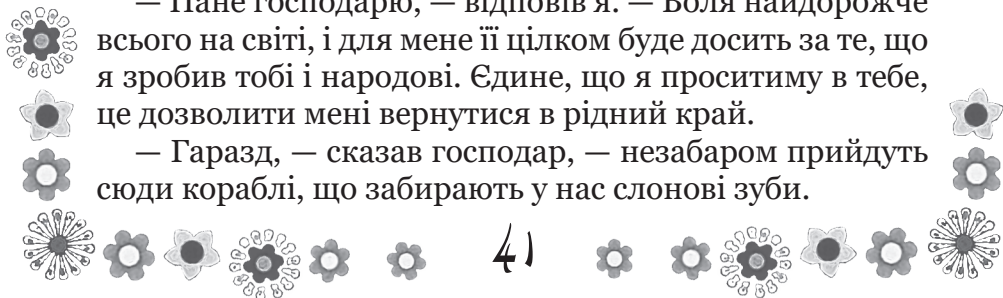
— Який я радий, який я радий, що бачу тебе знову, мій бідний Сіндбаде! Я вже думав, що тебе немає на світі, бо і лук, і стріли твої я знайшов на землі під вирваним з корінням деревом. Розкажуй же швидше — як це я тебе бачу живим та здоровим.

І я розказав йому про надзвичайну пригоду, а на другий день повів його на кладовище слонів. Не гаючись, ми почали збирати слонові зуби і класти на свого слона. Під страшною вагоюгнулась слонова спина, коли ми вертались додому.

— Сіндбаде! Ти приніс мені щастя! І я був би злодієм, коли б не віддячив тобі волею. Тепер я з легким серцем можу сказати те, чого не говорив раніше! Ти єдиний із невольників, якому пощастило спастись від помсти слонів. Щороку віддячують слони тим, хто убиває їх на полюванні, і остався ти живим тільки з ласки Божої. Видко він одібрав тебе для великих і добрих вчинків. І тепер ти вже приніс величезну користь не тільки мені, а й усьому народові: нам не доведеться більше посилати на страшну смерть свої невольників, з цього часу ми будемо спокійно збирати дорогоцінні слонові зуби. Будь певен, що я віддячу щедро тобі за неймовірне відкриття.

— Пане господарю, — відповів я. — Воля найдорожче всього на світі, і для мене її цілком буде досить за те, що я зробив тобі і народові. Єдине, що я проситиму в тебе, це дозволити мені вернутися в рідний край.

— Гаразд, — сказав господар, — незабаром прийдуть сюди кораблі, що забирають у нас слонові зуби.

Я пуцу тебе з ними і потурбуюсь, щоб ти не виїхав від мене з порожніми руками. Я знову подякував господарю і декілька днів допомагав йому перевозити з могили слонові зуби. Про це довідались другі торговці і кинулись на слонове кладовище, і кожний з торговців мені дарував що-небудь коштовне.

Коли нарешті приплили кораблі, господар вибрав із них найбільший, завалив його слоновими зубами і подарував мені половину їх. Давши мені харчів на дорогу і подарувавши на спомин декілька цікавих речей місцевого виробу, він попрощався зо мною. Радісний і веселий, сів я на корабель, але через деякий час зліз з нього і пристав до величезного каравану, що мандрував у Багдад. Свій крам я порозпродував за декілька днів і взяв за нього величезні гроші, частину яких я, правда, витратив на коштовні подарунки кривим та знайомим. Довго ми їхали по безводних степах, але я терпів і спеку, і згагу, тішачи себе тією думкою, що тепер принаймні не ждуть мене ні бурі, ні морські розбійники, ні гадюки. Доїхавши до Багдада, я насамперед пішов до каліфа. Він прийняв мене дуже привітно і сказав, що дуже турбувався за мене. Я розказав йому про всі свої пригоди, і йому особливо сподобалась пригода зі слонами. Взагалі оповідання про всі мої сім подорожей так сподобались йому, що він звелів записати їх у науку нащадкам. Щедро обдарувавши мене коштовними подарунками, він пустив мене додому, до моїх кривих, з якими я більше не розлучався.

Такими словами Сіндбад скінчив своє оповідання про дивовижні подорожі і, звернувшись до Гіндбада, додав:

— Ну, мій друже, чи чувач ти коли-небудь, щоб хтось виніс стільки лиха у своєму житті? І чи я не маю права на спокійний і приємний відпочинок?

— Так, пане господарю, — відповів Гіндбад, підійшовши і цілуючи йому руку, — ти стільки натерпівся горя та

лиха, що мав би право жити ще щасливіше, ніж живеш зараз. Свого лиха не можу я навіть рівняти з твоїм! Хай же Господь благословить тебе і продовжить твій вік.

Ці слова так зворушили Сіндбада, що він обдарував бідного робітника і сказав йому:

— З цього дня ти будеш моїм найближчим другом, і я потурбуюсь, щоб ти пам'ятав мене усе своє життя!

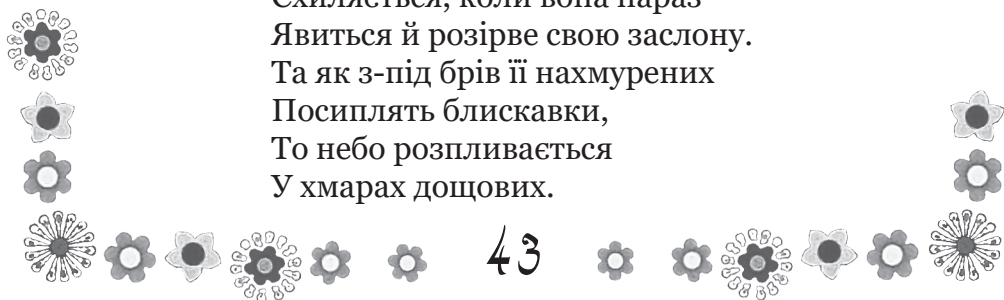
Переклад О. Олеся

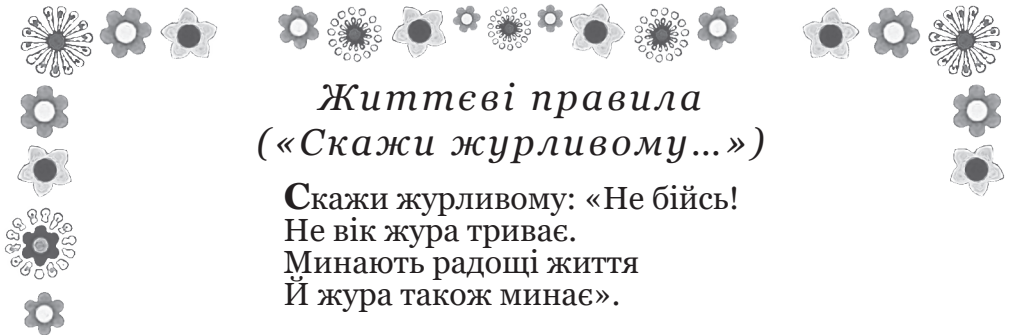
Стамбулський міст у перекладі Івана Огірка

Вона

(«Засяла в пільмі...»)

Засяла в пільмі, й день настав,
І пільма освітилася
Від сяєва її лица.
Із блиску віч її встають сонця,
А місяці позаходили,
Свої серпанки з лиць відкрили.
Все, що живе набожно, перед нею
Схиляється, коли вона нараз
Явиться й розірве свою заслону.
Та як з-під брів її нахмурених
Посиплять блискавки,
То небо розпливається
У хмарах дощових.

Життєві правила
(«Скажи журливому...»)

Скажи журливому: «Не бійсь!
Не вік жура триває.
Минають радощі життя
Й жура також минає».

Життєві правила
(«Удержися від нагани...»)

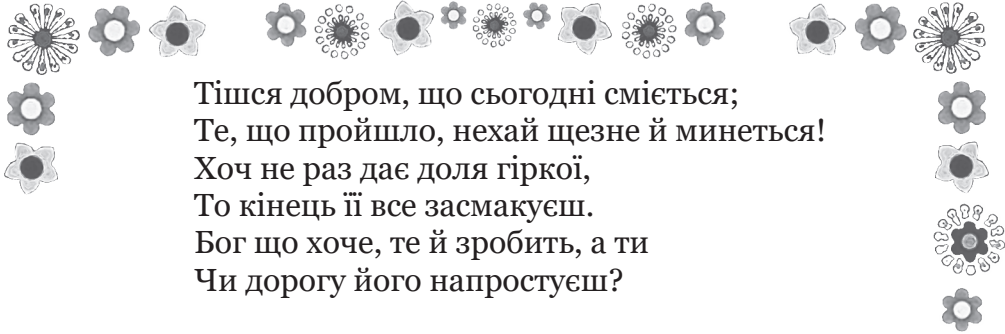
Удержися від нагани,
Яка зганеного завтра
Укріпити тільки може,
І яка любовну тугу
В жар розпалює любовний.
Вір правді: подиву найвищого
Варт муж такий,
Якого в пута не могли
Зловить жінки.

Життєві правила
(«Коли поринаєш...»)

Коли поринаєш у пітьму нічну
І хилишся в гріб,
Свій труд скороти, бо не з праці тоді
Прийде тобі хліб!

Життєві правила
(«Відвертайся усе від журби...»)

Відвертайся усе від журби
І клади все на волю судьби!

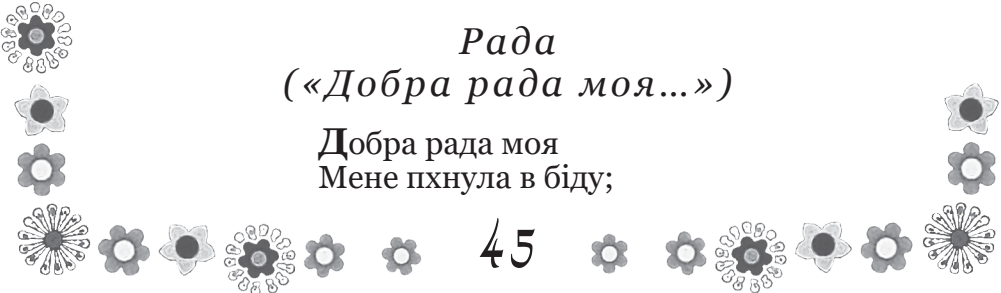
Тішся добром, що сьогодні сміється;
Те, що пройшло, нехай щезне й минеться!
Хоч не раз дає доля гіркої,
То кінець її все засмакуєш.
Бог що хоче, те й зробить, а ти
Чи дорогу його напростуєш?

Життєві правила
(«Здай свій шлях життєвий...»)

Здай свій шлях життєвий
На премудрого волю,
Увільни свою душу від втіх
Світових і від туги та болю.
Бо ж усе в світі діється, знай,
Не по твою хотінню,
А по волі того, що і почин, і край
Дав усьому створінню!

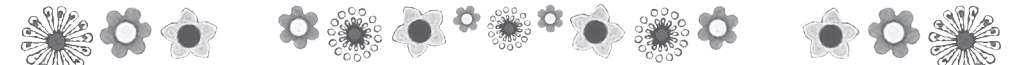
Життєві правила
(«Не трать надій...»)

Не трать надій, відкинь усі турботи,
Бо й найумнішого з ума
Вони зведуть. Нездібний до роботи
Слуга не набере ні вдачі, ні охоти,
Коли умілості нема.
Тому покинь і думать і журиться
І жий, як пригодиться.

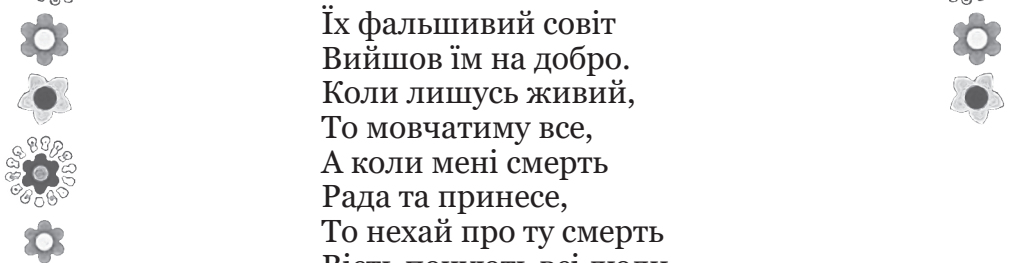

Рада
(«Добра рада моя...»)

Добра рада моя
Мене пхнула в біду;

Їх фальшивий світ
Вийшов їм на добро.
Коли лишусь живий,
То мовчатиму все,
А коли мені смерть
Рада та принесе,
То нехай про ту смерть
Вість почують всі люди,
Хай дорадникам всім
Осторогою буде.

Владарі

(«Вони одержали велику власть...»)

Вони одержали велику власть,
Її виконували строго;
Та швидко сталось з ними так,
Немов і не було нікого.
Коли б вони по правді поступали,
Були б і справедливості зазнали;
Та за свої насильства і злочинства
Вони насильно і пропали.
Німою мовою говорять так
До них їх доля злая:
«Се вам заплата за діла лихі,
А на догани з них немає».

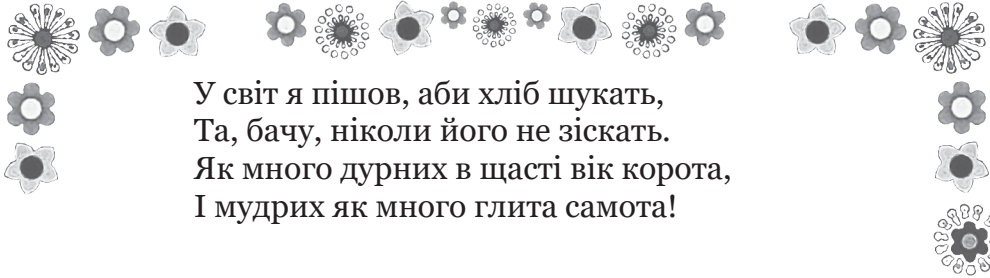
Доля

(«О доле нещасна...»)

О доле нещасна, досить вже гнести!
А як не досить ще тобі, то прости!
Не було мені щастя ні з роду;
З того що я вмів, не дістав я доходу.

У світ я пішов, аби хліб шукать,
Та, бачу, ніколи його не зіскають.
Як багато дурних в щасті вік корота,
І мудрих як багато глита самота!

Нездари

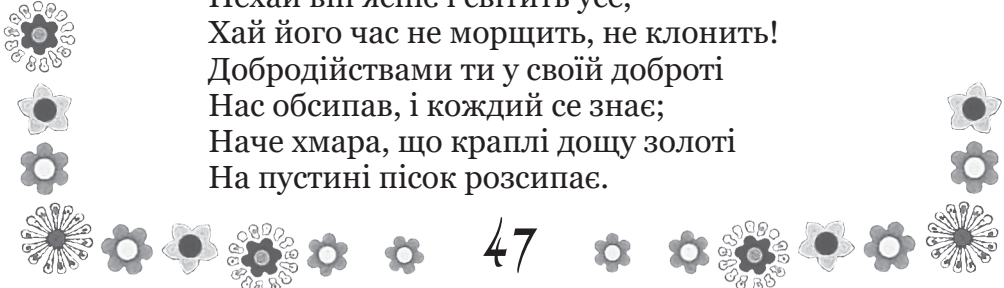
Нема в тебе сили на хліб твій насущний
Ні заробить, ні заслужити;
Ані перо, ані писання жадне
Тебе не може прокормити.

Невдяка

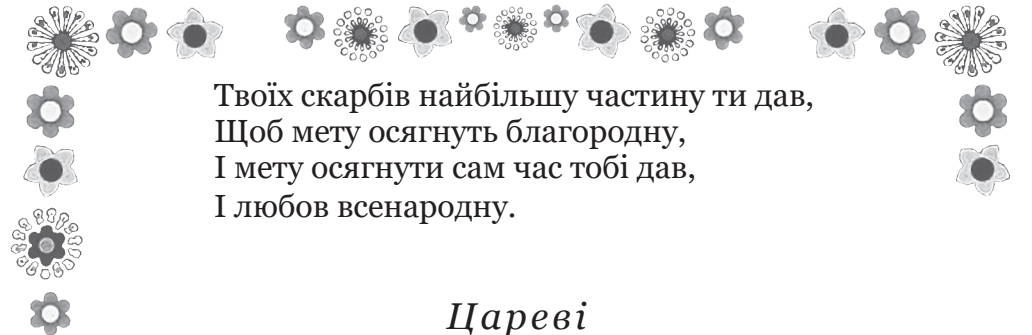
Вони відплатили нам злом за добро.
Жив бог мій, злочиннеє се ремесло!
Негідного хто з нас добром наділяє,
Подяку гієни в відплату приймає.

Цареві

(«Промінням ясніла...»)

Промінням ясніла вимова її,
Коли тебе батьком назвала.
Коли б когось іншого стала так звать,
Вона би відмови дізнала.
О царю, якого лиця блиск ясний
Найчорнішу тьму долі прогонить,
Нехай він ясніє і світить усе,
Хай його час не морщить, не клонить!
Добродійствами ти у своїй доброті
Нас обсипав, і кождий се знає;
Наче хмара, що краплі дощу золоті
На пустині пісок розсипає.

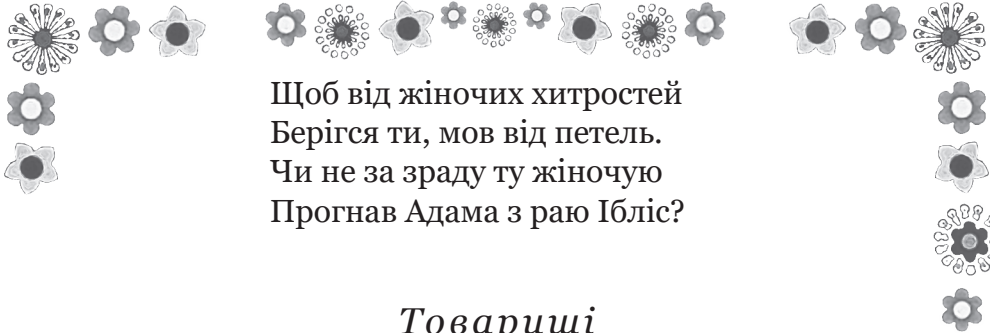
Твоїх скарбів найбільшу частину ти дав,
Щоб мету досягнуть благородну,
І мету досягнути сам час тобі дав,
І любов всенародну.

Цареві
(«Коли б я забув...»)

Коли б я забув про подяку, яка
Тобі припадає, мій царю,
Питай лиш, кому я поезію всю
І прозу свою присвячаю.
Ти дарами щедро осипав мене
Непрошений і без вагання;
Так чом же б не мав я хвалити тебе
За твої благородні змагання?
Подяку твої добродійства самі
На мене велику вкладають;
Вони зовсім легкі на моїх устах,
Хоч плечі мені обтяжають.

Жінка-покуса

Не покладайся на жінок
І на жіночії присяги!
Їх уподоба й неподоба
Залежить від їх пристрасті.
Знай, носять на показ
Брехливу любов вони,
А спідниці рясні у них
Підшиті зрадою.
Із Йосифа прекрасного
Візьми собі примір,

Щоб від жіночих хитростей
Берігся ти, мов від петель.
Чи не за зраду ту жіночую
Прогнав Адама з раю Ібліс?

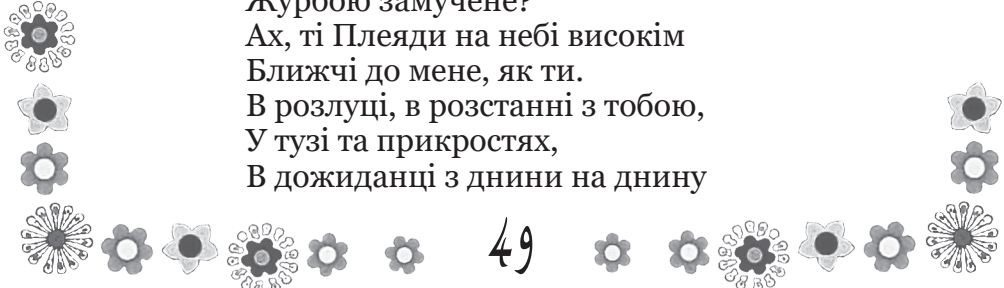
Товариші

Коли вернеш ти,
Вернемо і ми;
Будеш вірний ти,
Будемо і ми;
А втечеш ти, то й ми самі
Накиваємо п'ятами.

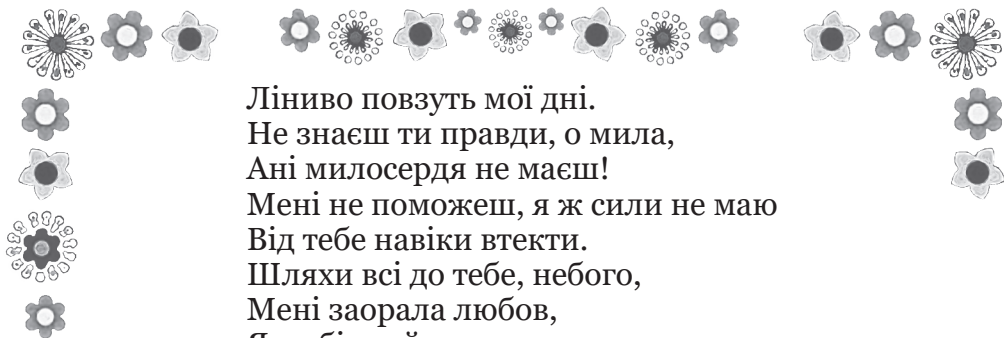
Призначення («Ти, що боїшся...»)

Ти, що боїшся майбутньої долі,
Не дбай, не журися!
На того, що землю отсю утвердив,
Спокійно спустися!
Що раз призначено, того
Нічим не змазати;
А що не судилось тобі, без того
Ти можеш жити і вмирати.

Безрадість

Коли ж ти улічиш те серце,
Журбою замучене?
Ах, ті Плеяди на небі високім
Ближчі до мене, як ти.
В розлуці, в розстанні з тобою,
У тузі та прикростях,
В дожиданці з днини на днину

Ліниво повзуть мої дні.
Не знаєш ти правди, о мила,
Ані милосердя не маєш!
Мені не допоможеш, я ж сили не маю
Від тебе навіки втекти.
Шляхи всі до тебе, небого,
Мені заорала любов,
Я ж, бідний, не знаю, що чинити маю,
Куди повернути собов.

Заповіт

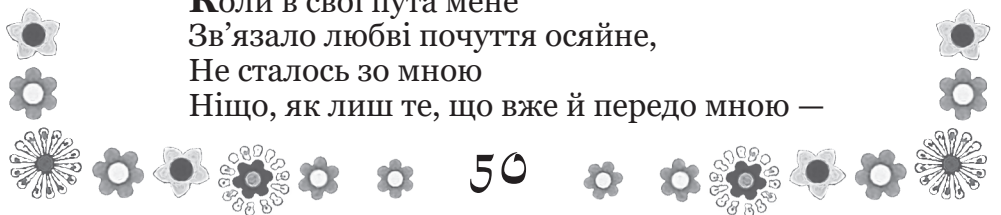
(«Коли з життям твоїм...»)

Коли з життям твоїм у тебе
Настане прощання,
Візьми ж із собою від мене
Останнє дихання!
А де твоя буде стояти могила.
Вели, щоб і я біля тебе спочила.
Коли ж ти по смерті
Згадаєш мене,
Тобі відповідь з моїх костей
Зітхання сумне.
Коли б запитав хто у мене: «Чого
Благаєш у бога для душі своєї?»,
То я б відповіла, їй-богу: «Його
Вперед ласки, мій боже, а потім твоєї».

Любов

(«Коли в свої пута мене...»)

Коли в свої пута мене
Зв'язало любові почуття осяйне,
Не сталося зо мною
Ніщо, як лиш те, що вже й передо мною —

Примір — прародитель Адам —
Відвіку ставалось мужам.

Любов
(«Як умру, то на бога...»)

Як умру, то на бога благаю тебе,
На надгробку моїм напиши:
«Тут невольник любові лежить»,
І могилу самотню лиши.
Може, дехто сумний, що любові кайдан
І неволі зазнав,
Мій минаючи гріб, і зітхне, і сплакне:
«Боже, душу його ти ізбав!».
Одно корисне,
Лиш одно тут нам корисне,
А се — змагання до бога,
Потяг до вічної правди —
В ній лиш одна нам підмога.

Просьба
(«Не відходи від мене, друже...»)

Не відходи від мене, друже,
Поки не попрощаюся
З тією, що її слова
Всі болі й слабості мої влічити можуть.

Франко І. Я. Зібрання творів у 50-ти томах.
Київ: Наукова думка, 1977, т. 8.

مستانه و مصلحت

В столиці одного китайського царства, дуже великого і багатого (а якого — зараз ніяк не згадаю), жив собі та був собі кравець Мустафа. Нічого казати, чесний він, роботящий, але бідний. Ледве-ледве він міг прогодувати свою жінку та сина Аладдіна. Де вже було думати Мустафі про якесь виховання сина! І хлопець виховувався просто на вулиці, серед вуличних розбишак. Важко було його навіть вдержати в хаті. З ранку до вечора він бігав на вулицях і площах і тільки смерком повертався додому, щоб попоїсти і виспатись. Але ось настала пора і привчати його до якого-небудь діла. А без грошей у яку науку його віддаси? «Хай і Аладдін вчиться на кравця», — подумав батько і подав синові голку. Та не заохотився Аладдін своєю роботою: всі його думки летіли туди, де гуляють товариші, здатні на великі вигадки. Ще коли стоїш над ним, він начебто щось і робить, а як одвернувся — уже в хаті його не угледів. Вискочив на вулицю і подався до самої ночі. Ні докори, ні лозина, ні ласкаве слово — ніщо не могло його переробити. Мустафа махнув рукою і від нудьги та лиха занепав і незабаром помер. Бідній удові залишалося тільки продати майстерню, щоб збити копійку і перебиватися з хліба на воду. На Аладдіна не було ніякої надії. Матері він зовсім не слухався і ніколи не бував дома. З ранку до вечора він ганяв по вулицях з своїми приятелями і думав про одні забавки. Ніщо лише його не турбувало, і ні до чого йому не було ніякогісінького діла.

Одного разу, коли Аладдін весь був захоплений якоюсь забавою, до нього підійшов якийсь добродій і сказав: «Батько твій Мустафа? Кравець? Я не помилився, моя дитинко?»

«Так, так! Звали його Мустафа, — дивуючись, відповів хлопець і додав: — Але його вже давно немає на світі».

«Немає!», — крикнув добродій і накинувся з слізьми на очах обнімати та цілувати хлопця.

«Чого ви плачете, пане?», — звернувся Аладдін.

«Та як же мені не плакати?! — заголосив добродій, — коли твій батько був мій рідний брат, а я — твій дядько! Сорок літ минає, як я покинув свій край і подорожував по різних землях, а тепер вернувся, щоб побачити Мустафу, щоб обняти мого брата рідного... Але така вже Божа воля. Єдина моя втіха — що бачу тебе і пізнаю в тобі свого брата».

Потім він вийняв із кишені жменю срібла і, даючи Аладдіну, сказав:

«На, віднеси ці гроші твоїй матері і скажеш, що, може, завтра, коли буде у мене вільний час, я навідаюсь до неї і подивлюся ту оселю, де жив і помер мій брат».

Аладдін не оглядаючись побіг додому.

«Мамо, мамо, — закричав він, — скажіть насамперед, чи є у мене який-небудь дядько?».

«Ні, дядьків ніяких у тебе немає», — відповіла мати.

«Оце так! А хто ж до мене підходив, обіймав і цілував мене, а тоді просив передати цілу жменю срібла? Він навіть сказав, що завтра зайде до нас, щоб побачити нашу хату».

«Не розумію! — дивувалася мати. — У твого батька справді був колись брат, але він давно вже в могилі. Других же братів у нього не було. Мабуть, якимсь непорозумінням», — додала вона.

На другий день, коли Аладдін грався з товаришами на якійсь площі, до його підійшов той же добродій і сказав:

«Я можу прийти до вас тільки увечері. Скажи матері, щоб вона зварила що-небудь на вечерю. Передай їй оці два червінці, але раніше покажи мені вашу хату».

Аладдін показав хату і побіг додому, щоб віддати гроші.

Дуже зраділа вдова, коли довідалась, що сьогодні ввечері буде у неї несподіваний гість. Вона побігла на

базар, скупилась і позичила посуд у сусідів. Наварила вона, напекла і стала ждати. Незабаром хтось постукав у двері, і в хату ввійшов поважний дід з кошиком у руках, з якого виглядали пляшки з вином і всякі інші речі. Поставивши кошика, гість привітався і попросив показати йому те місце, де звичайно сидів Мустафа. Йому показали. Тоді дід упав на коліна перед цим місцем і з слізьми на очах декілька разів його поцілував.

«Бідний брате! І чому я не застав тебе живим?!», — голосно проговорив він.

Удова попросила його сісти на місце свого чоловіка, але він одказав їй:

«Ні, цього я ніколи не зроблю, я сяду проти і буду уявляти, що бачу між вами і мого рідного брата. — Сівши, де йому хотілось, дід знову забалакав: — Не дивуйся, любя сестро, що за стільки років мене бачиш уперше. Ось уже сорок літ минає, як я покинув свій край і подорожую по Індії, Персії, Аравії, Сирії, Єгипту. Останні роки я прожив у Африці, але довше оставатись там я вже не міг і приїхав сюди, щоб, може, перед смертю углядіти свого брата і умерти в рідному краї. Я не стану вам розповідати, чого я натерпівся за далеку дорогу, як я змучився і зморився за неї, — стократ тяжче мені було довідатись про довчасну смерть Мустафи, якого я любив від усього серця. — Помітивши, що у матері на очах заблищали сльози, він захотів перемінити розмову і звернувся до небожа: — А як тебе звать, хлопчику?».

«Мене звать Аладдін», — відповів хлопець.

«Ну, Аладдіне, розкажи мені, що ти поробляєш, до чого привчаєшся?!».

Аладдін почервонів і сховав голову.

«Ледащо він у мене, ледащо! — відповіла за нього мати. — Батько хотів його зробити кравцем, але з цього нічого не вийшло. А умер батько, Аладдін і зовсім перестав слухатись. Хоч би тобі день посидів дома та за

що-небудь узявся — так ні! Гульня та забавки тільки в його голові. Ніколи він не подумав про наші достатки та про те, що може завтра нічого буде їсти. Як це не прикро, а доведеться мені зовсім вигнати його з дому. Як хоче, хай так і живе, поки не слухає матері».

«Еге, сину, погано, погано! — докірливо захитав головою гість і став його соромити. — Хіба ж ти мала дитина, хіба тобі вже не час подумати та взятись за яку-небудь роботу? Ти б ще матері допоміг, мій сину. Не маєш охоти бути кравцем, то візьмись за що-небудь інше. Може, торгував би ти крамом? Коли хочеш, я найму для тебе крамницю, куплю краму, і ти торгуй собі на здоров'я. Хочеш бути торговцем? Ото поміркуй собі гарненько, а потім і скажеш мені».

Аладдін довго не думав. Ганяючи по вулицях, він бачив, що торговцям живеться незле і робота в них не така вже нудна, тому він відповів дядькові:

«Торгувати мені дуже подобається, і коли б ти, дядьку, допоміг мені зробитись торговцем, я б ніколи не перестав тобі дякувати».

«От і чудесно, — сказав гість, — завтра ж я куплю для тебе найкраще убрання, найму крамницю і наберу краму».

Повечеряли, побалакали ще про Аладдіна, про торгівлю, про покійного Мустафу, і гість пішов додому, обіцяючи навідатись на другий день.

І справді, вранці він прийшов до вдови, взяв з собою Аладдіна і пішов з ним у крамницю, щоб купити убрання.

«Вибирай, яке хочеш!», — сказав він Аладдіну, коли вони прийшли в крамницю. Аладдін вибрав найкраще убрання, одяг його і щасливий оглядав себе з усіх боків, а дядько заплатив гроші.

«Спасибі ж тобі, дядечку, спасибі!», — дякував Аладдін, а дядечко усміхнувся і повів його в ті місця, де були найкращі крамниці.

«Ну, подивись на крамниці, хлопче, подивись на торговців і сам себе покажи. Ви мусите знати і спільне діло і один другого».

І дядько показав йому крамниці, потім повів його по місту, щоб показати султанський палац, мечеті, отелі, де спинялись торговці. В тому отелі, де жив дядько, ждало уже декілька торговців, яких він запросив навмисне для того, щоб познайомити з ними свого небожа.

Вечера затяглась, і торговці розійшлись тільки пізно ввечері.

Аладдін уже хотів попрощатися з дядьком і йти додому, але дядько затримав його і сам повів небожа до матері. Вдова не пізнала свого сина і не знала, що робити від щастя. В думках вона молилася і дякувала Богу за його милосердя.

«Аладдін — добра дитина, — сказав, прощаючись, дід, — і коли він і надалі буде таким слухняним, то все буде гаразд. Мені тільки шкода, що завтра п'ятниця і даремно навіть думати найняти крамницю, бо в цей день торговці спочивають і нічого не роблять. Доведеться нам підождати суботи, але завтра я зайду до вас, щоб узяти з собою Аладдіна і зводити його в сад, де звичайно збираються порядні люди. Весь час він тільки грався з дітьми — хай же подивиться і на дорослих».

Таємний гість пішов додому, а Аладдін ліг спати, але не зміг заснути. Він ніколи не був за містом, де зеленіють розкішні сади, і вони цілу ніч йому ввижались і вабили до себе. Ще до сходу сонця схопився Аладдін, одягся і став ждати дядька. Він декілька разів вибігав за ворота і дивився на вулицю, але дядько чомусь не йшов. І ледве тільки забіліла його довга-довга борода, як Аладдін з криком побіг до матері, попрощався з нею і полетів назустріч дядькові.

Дядько обняв небожа і сказав:

«Ходім, дитино, я сьогодні покажу тобі багато гарного і цікавого».

І він повів його далеко за місто, де красувались пишні палаці, оточені з усіх боків зеленими садами. Аладдін щиро радів, йому і в думку не приходило, що він іде з африканським чарівником.

«Сядьмо та відпочиньмо, дитино, ось тут біля водограю, — сказав дід, зайшовши в якийсь сад. — До речі, ми тут поснідаємо і підкріпимо сили».

Чарівник вийняв пиріжки й овочі, розламав пиріжок і дав половину хлопцеві. За сніданком ішла мова про те, що слід уже Аладдіну покинути дитячі забавки, познайомитися з людьми дорослими, поважними, які можуть дати йому корисні поради.

«Час тобі вже навчитись поважним розмовам, щоб тобі не соромно було стріватись з розумними людьми», — сказав чарівник. Поснідавши, вони пішли далі. Пройшли сади і вийшли в поле, оточене з усіх боків високими горами. Аладдін нарешті почув величезну втому.

«Та куди ми йдемо, дядечку? — звернувся він до чарівника. — Я так стомився за дорогу, що не знаю, чи зможу дійти додому».

«Не турбуйся, хлопчику! Мені хочеться показати тобі один сад, якого, певно, ти ніколи не бачив у сні і навіть не уявляв його в думках».

Аладдін повірив чарівнику і пішов за ним. Довго вони йшли і нарешті опинилися в долині між двома високими горами. Це і було те місце, із-за якого чарівник покинув Африку і прибув у Китай.

«Ну, хлопче, — сказав він, — я через хвилику покажу тобі такі дива, яких не доводилось бачити нікому на світі. Але ти допоможи мені назбирати хмизу для огню».

Аладдін назбирав, а чарівник запалив хмиз, і густий чорний дим встав курявою над огнем. Чарівник стояв, махав руками і говорив якісь таємні, незрозумілі слова. В ту ж хвилину затряслась і розійшлася земля. Коли заглянув Аладдін у яму, то угледів камінь і так злякався, що

хотів уже тікати, але чарівник схопив його і так ударив його по обличчю, що Аладдін ледве не впав на землю.

«Що я вам, дядечку, заподіяв такого, що ви б'єтесь?», — спитав він, витираючи сльози.

«Не треба без мого дозволу тікати, — відповів чарівник. — Я заступив місце твого рідного батька, і ти мушиш мене слухатись. Але, дитино моя, — додав він уже м'яко і ласкаво, — ти не бійся нічого і тільки роби те, що я звелю тобі, коли хочеш собі щастя. Знай, що під цим каменем — дорогоцінний скарб, який зробить тебе багатшим над усіх царів на світі. Ніхто, крім тебе одного, не має права не тільки піднімати цього каменя, а навіть торкатися до його. Пам'ятай же мої слова і роби так, як я тобі велітиму».

«Кажи, кажи, дядечку, — крикнув, радіючи, Аладдін, — все зроблю, що захочеш».

«От і добре, дитино», — відповів чарівник і звелів йому підважити камінь.

«Але ж сили у мене, дядечку, не стане, — завважив Аладдін, — чи не допомогли б ви мені хоч трошечки?!».

«Ні! І не проси, — кинув суворо чарівник, — сам ти мушиш його підняти, а щоб легше тобі було це зробити, згадай і скажи голосно імена свого батька і діда».

Аладдін одкинув камінь і угледів під ним печеру, сходи і невеликі двері.

«Ну, тепер слухай мене та уважно, — сказав чарівник. — Коли ти ввійдеш у печеру, то угледити скрізь величезні вали, насипані золотом та сріблом, але ти йди швидко і навіть не торкайся їх, коли не хочеш у ту хвилину впасти мертвим. Пройшовши через усі величезні та пишні світлиці, ти знову наткнешся на двері. Ти їх відчиниш і ввійдеш у сад. Коли захочеш ти покуштувати овочів, нарви їх собі на здоров'я. Угледівши сходи, ти зійди нагору. Там висітиме лампа. Ти її погаси, вилий масло і сховай її за пазуху. Потім ти обережно тією ж дорогою повертайся назад».

Після цього чарівник зняв з себе золотий перстень, надів його на палець Аладдіна і сказав, що цей перстень таїть в собі таємну силу — визволяти від усякого лиха.

Аладдін плигнув у яму, збіг по сходах у печеру, пройшов обережно через усі світлиці і нарешті опинився в саду. Ось і сходи. Швидко він збіг нагору, схопив лампу, погасив її, вилив масло і сховав її за пазуху. Повертаючись, Аладдін згадав, що дядько йому дозволив їсти овочі. Тоді він приглянувся уважніше до дерев і до овочів і помітив, що овочі в цьому саду якісь надзвичайні. Вони були самих різних кольорів: то червоного, то блакитного, то синього, то жовтого. Інші були такі блискучі, як срібло, і такі прозорі, як кришталь. Але хлопця найбільше здивувало те, що вони були важкі і тверді, як камінь. Аладдін подумав, що вони зроблені із різнобарвного скла. Аладдін понапихав ними кишені, позакручував їх у пояс. Незабаром він був уже біля чарівника, але, обтяжений овочами, він не міг виплигнути з ями.

«Дядечку! Дядечку! Дайте мені руку, допоможіть вийти з ями!».

«Зараз, моя дитино! — крикнув чарівник. — Але ти раніше дай мені лампу. Вона заважає тобі».

«Вибачте, дядечку, — озвався із ями Аладдін, — але вона завалена овочами, і я вам віддам її, коли вилізу звідси і викидаю овочі».

Чарівник став вимагати лампу, а Аладдін не хотів її діставати, боячись, що він розгубить усю садовину. Розлютований хитрістю хлопця, чарівник кинув якогось зілля в огонь і в ту ж хвилину закурив чорний дим і камінь привалив Аладдіна. Аладдін опинився наче в труні.

Тепер уже час нам дещо сказати і про «дядька» Аладдіна. Він зовсім не був ніяким дядьком Аладдіна. Жив він весь час в Африці і з самого дитинства почав учитись чарівництву. Після сорокалітнього учення він нарешті дізнався з деяких таємних книжок про чудесну

лампу, яка свого господаря може зробити найбагатшою людиною в світі. Але лампу цю міг добути тільки Аладдін і передати йому з рук у руки. Прибувши в Китай, він відшукав Аладдіна, печеру, і все було б гаразд, коли б не така упертість хлопця. Боячись, щоб хто-небудь не підслухав суперечок і не скористався лампою, чарівник і привалив каменем Аладдіна.

Чарівнику більше не оставалось нічого робити, як податись в Африку і там взятись знову за свою науку. Боячись, щоб його не розпитували про хлопця, він обминув місто і, засмучений, пішов у свою далеку дорогу.

Але вернемось до Аладдіна. Коли упав камінь, він опинився як в труні. Спочатку він не міг сказати і слова, а потім почав з усієї сили кричати і кликати дядька, щоб визволив його з могили. Пройшло декілька годин, але ніхто не озивався. Тоді Аладдін спустився вниз, щоб знову пройти в сад. На превеликий жаль, двері не одчинялись. Аладдін розпачливо заплакав — і став ждати смерті. Так пройшло два дні. На третій день він склав на грудях руки і став молитись. Якось ненавмисне він торкнувся персня, і в ту ж хвилину перед ним виріс дух велетенського зросту.

«Скажи, чого ти хочеш! Ти — власник персня — мій володар, а я твій раб».

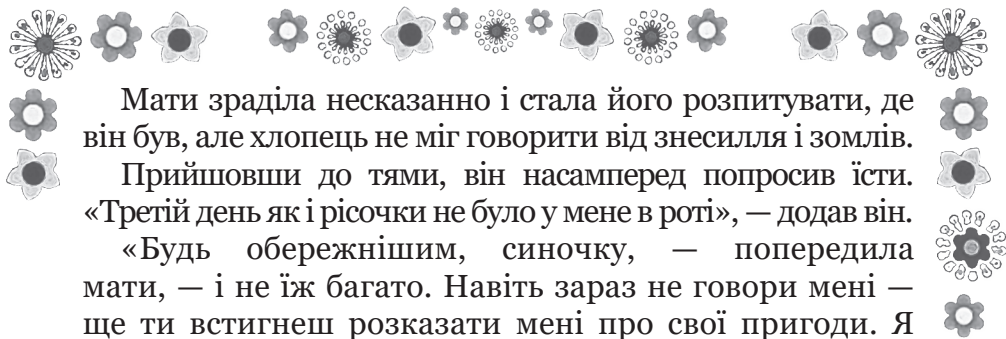
В другий час Аладдін вмер би з переляку, а цього разу він навіть не звернув уваги, що перед ним не людина, а дух, і відповів:

«Лишенько! Чого я хочу?! Та, звичайно, вилізти як-небудь із цієї ями. Допомоги мені, будь ласка. Я тобі весь вік дякуватиму, добрий чоловіче!».

Не встиг він договорити, як уже був на землі в тому місці, куди привів його чарівник.

В долині, за зеленими садами, блищало на сонці місто, і Аладдін подався додому, не оглядаючись. Спочатку він біг, потім, почувавочи стому, став іти тихше і на решті ледве доволік ноги.

Мати зраділа несказанно і стала його розпитувати, де він був, але хлопець не міг говорити від знесилля і зомлів.

Прийшовши до тями, він насамперед попросив їсти. «Третій день як і рісочки не було у мене в роті», — додав він.

«Будь обережнішим, синочку, — попередила мати, — і не їж багато. Навіть зараз не говори мені — ще ти встигнеш розказати мені про свої пригоди. Я така щаслива, що ти вернувся додому, що бачу тебе живим та здоровим».

Аж ось Аладдін підкріпив свої сили і став розказувати їй про всі пригоди, які трапилось йому пережити з п'ятниці. Нарешті він вийняв чудесну лампу і різнобарвні овочі. Декілька з них він подарував матері.

Переклад О. Олеся

کتابخانه نعلین و کباب مکان کباب

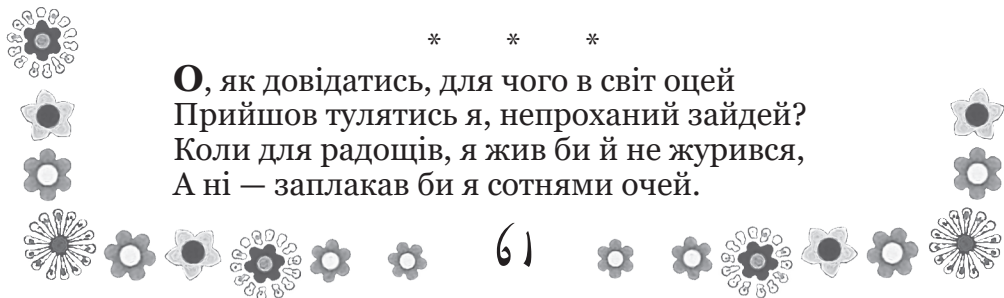
Рубаї

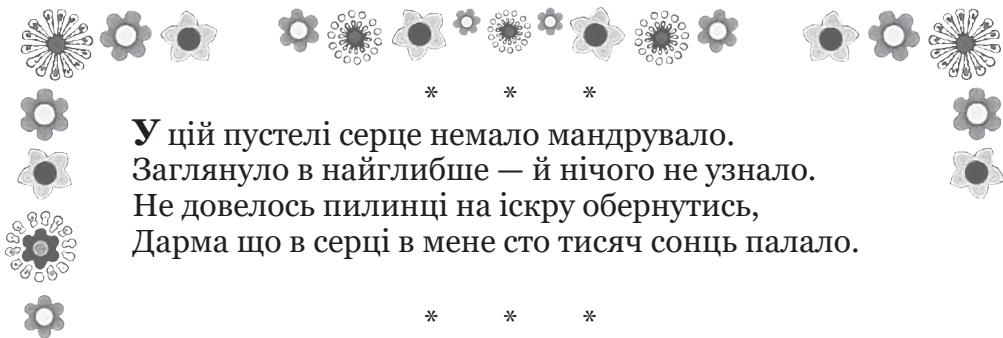
* * *

Моє відступництво не просте, не звичайне:
Твердіш я вірую, ніж дєрвіші й прочани.
Один такий живу — і звать мене кафіром!
Це значить: вивелись у світї мусульмани.

* * *

О, як довідатись, для чого в світ оцей
Прийшов тулятись я, непроханий зайдей?
Коли для радощів, я жив би й не журився,
А ні — заплакав би я сотнями очей.

* * *
У цій пустелі серце немало мандрувало.
Заглянуло в найглибше — й нічого не узнало.
Не довелось пилинці на іскру обернутись,
Дарма що в серці в мене сто тисяч сонць палало.

* * *
Я від земного глибу до зоряних Чепіг
Усі вузли розплутав, всі відстані пробіг,
Через пастки злохитрі зумів я перескочить,
І тільки тайни смерті я розгадать не зміг.

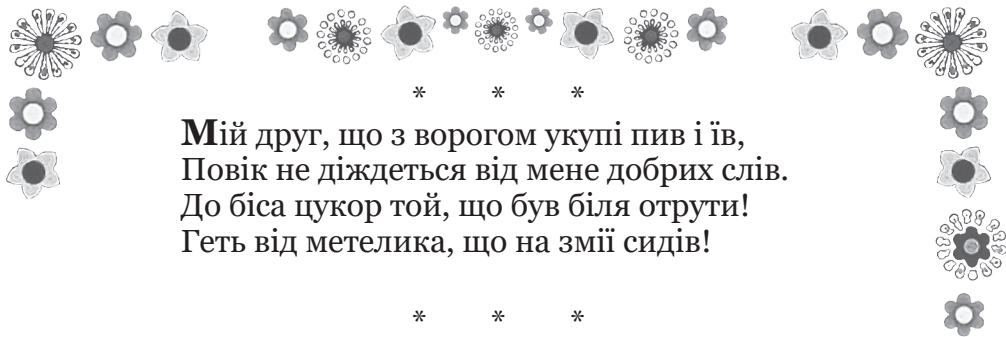
* * *
Три дурні зйдуться і знай собі плетуть,
Що тільки їм одним відкрита світу суть.
Щоб ті осли тебе кафіром не назвали,
Із ними в бесіді ослоподібним будь!

* * *
Вино п'яницям ворог, тверезим побратим.
Вино чудовні ліки, як не впиватись ним,
Гірке, як слово батька, зате ж таке корисне,
Дозволене розумним, заказане дурним.

* * *
Коли постарівся, не грай по-молодому,
В невірство не вдягай свою старечу втому.
Що в темряві творив, тепер забудь, бо все те
Не до лица тобі при світлі дня ясному.

* * *
Добірні слова із Корану у кожній господі читають.
Та, правду сказати, і їх не при кожній нагоді читають.
А речення те, що на вінцях у кожного келиха бачим, —
Його повсякденно й повсюдно, не кажучи годі, читають.

* * *
Мій друг, що з ворогом укупі пив і їв,
Повік не діждеться від мене добрих слів.
До біса цукор той, що був біля отрути!
Геть від метелика, що на змії сидів!

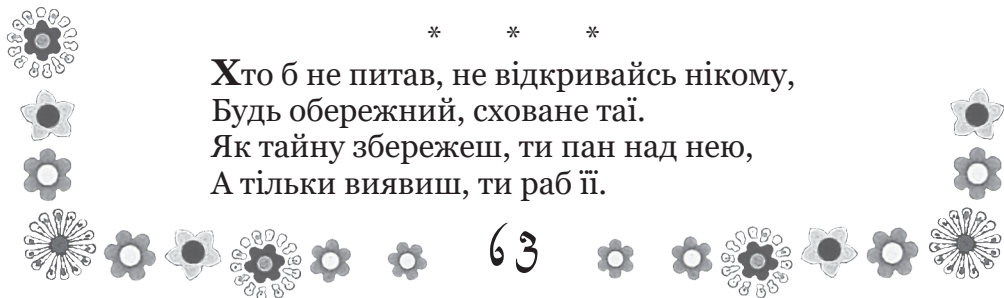
* * *
Де б не спалахував пожарами твій гнів,
Наш день кривавими сльозами червонів.
Якби ті повені до брам твоїх сягнули,
Без ліку б винесли захованих скарбів.

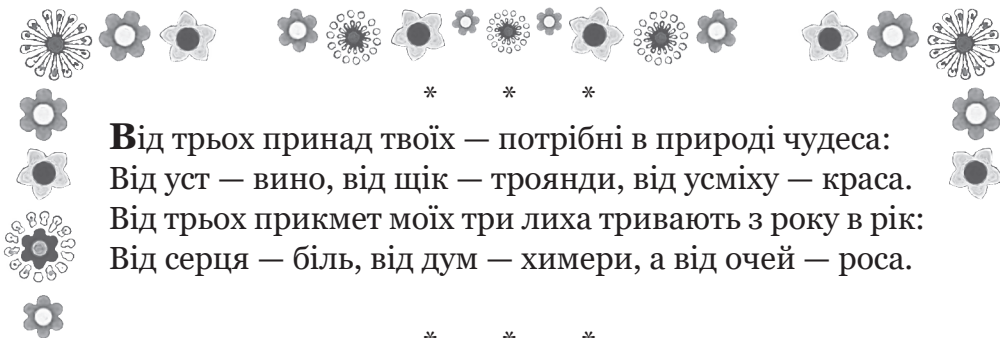
* * *
Найкраще так ступить на край могили,
Щоб жалощі тебе не обступили.
Усе, що можеш, виконай сьогодні,
Бо що ти вдієш, як не стане сили?

* * *
Дай кучерям своїм хоч трохи побуяти —
І подешевшають на ринку аромати;
А як відкинеш геть — ми найглупішу північ
Від сонячного дня не зможем розпізнати.

* * *
Спитав: чом сліз у мене не сохне течія?
Вона: тому, що завжди сміюсь, мов квітка, я!
Спитав: чому без тебе я так страждаю-плачу?
Вона: бо сам ти — тіло, а я — душа твоя!

* * *
Хто б не питав, не відкривайсь нікому,
Будь обережний, сховане таї.
Як тайну збережеш, ти пан над нею,
А тільки виявиш, ти раб її.

* * *
Від трьох принад твоїх — потрібні в природі чудеса:
Від уст — вино, від щік — троянди, від усміху — краса.
Від трьох прикмет моїх три лиха тривають з року в рік:
Від серця — біль, від дум — химери, а від очей — роса.

* * *
Ах, кучері в тебе подібні до змії!
Та чом же вони аж на спині твоїй?
Побачили лал твій з смарагдом у дружбі —
Звилися й за плечі майнули як стій!

* * *
О нічко, не будь же така гомінка, як учора!
Не викрий таємних думок юнака, як учора!
Ти знаєш, як довго тягнулася ніч учорашня?
Ей, нічко побачення, стань не така, як учора!

* * *
Отак кохатися в думках — як досі не здурів я!
Нікому стільки не судилося терпіти, як терпів я!
Немало напастей зазнати недавно довелося!
Терпіння — от мій захист певний від злоби й лихослів'я!

Переклад В. Мусика

Короткі вірші

* * *
Хоч я великим став, а дні в тісноті трачу.
Зроста ціна моя, а покупців не бачу.

* * *

Коли забагатієш, то простягни до друзів
Із щедрими дарами, із частуванням руки.
А спобіжить нещастя, не виявляй нікому,
Нехай безмовно жовкне твоє лице від муки.

* * *

Найвищої мети я прагну і жадаю,
Ніколи вниз мій дух не спуститься й на мить:
Або дістануся жаданої верхівлі,
Або хай смерть мене на цім шляху приспить.

* * *

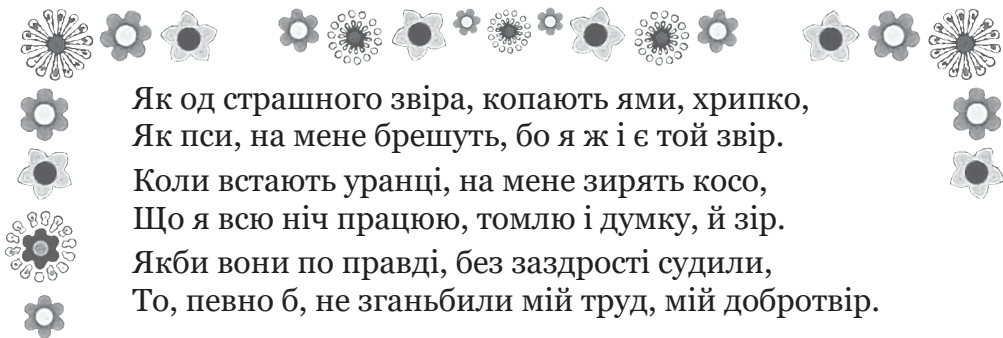
Не метушись, бо всюди живе твоя душа,
Вперед, до благ найвищих — таке у неї гасло.
Душа — скляна судина, наука — світло в ній,
А нашу людську мудрість вважатимем за масло.
Воістину, живеш ти на грані небуття
Лише хвилину, поки те світло не погасло.

* * *

Що за людці! Так заздять на мій хист,
Що заочі кленуть мене повсюди.
Знання, освіта, розум мій — для них
Лиш зачіпка для лайки та огуди.
Як дикий цап рогами скелю б'є,
Так і мені ці докучають люди.
Та юнака, що став на певний шлях,
Не устрашать пусті їх пересуди.

* * *

Вони прощення просять моїм гріхам, бо в серці
Таять передо мною і острах, і докір.

Як од страшного звіра, копають ями, хрипко,
Як пси, на мене брешуть, бо я ж і є той звір.

Коли встають уранці, на мене зирять косо,
Що я всю ніч працюю, томлю і думку, й зір.

Якби вони по правді, без заздрості судили,
То, певно б, не зганьбили мій труд, мій добротвір.

Переклад В. Мусика

سوانا بانی ساطی کما «زنا ماوه ن مزوعاا»

Халіф-самозванець

Розповідають, що однієї ночі халіф Гарун ар-Рашід розхвилювався і, покликавши вазіра Джафара Бармакіда, сказав йому:

— Тяжка в мене зараз на душі досада, давай сьогодні вночі прогуляємося вулицями Багдада, перевдягнувшись під купців, і подивимось на діла Аллахових рабів.

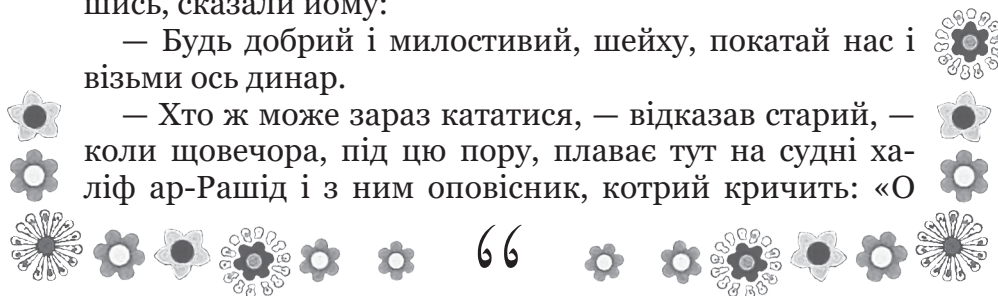
— Слухаю і корюся! — відповів Джафар.

І вони тут же скинули з себе розкішні шати й облачилися в купецький одяг; було їх троє: халіф, Джафар і Масрур, мечоносець.

Прогулюючись містом, вийшли вони до Тігру й побачили тут діда з човном. Підійшли до нього і, привітавшись, сказали йому:

— Будь добрий і милостивий, шейху, покатай нас і візьми ось динар.

— Хто ж може зараз кататися, — відказав старий, — коли щовечора, під цю пору, плаває тут на судні халіф ар-Рашід і з ним оповісник, котрий кричить: «О

люди — всі, великі й малі, вельможні й прості! Я відрубаю голову або повішу на щоглі кожного, хто сюди прибуде!». Та ось ви зараз його й побачите, он уже наближається його судно.

— О шейху, візьми ці два динари, — сказав Джафар, — і заведи нас в одну з тих альтанок на час, поки не проїде судно халіфа!

— Давайте золото, — сказав старий, — і покладіться на Аллаха великого.

Старець узяв гроші й, повеслувавши трохи, мало не зіткнувся із судном, на якому горіли свічки й смолоскипи.

— Чи не казав я вам, що халіф пропливає тут щовечора? — мовив старий і вигукнув: — Спасителю, покрову з нас не знімай, від біди заховай!

І він поквапом заштовхав цю трійцю в альтанку й накинув на них чорний плащ, з-під якого вони дивились на судно, на носу якого стояв чоловік зі смолоскипом з черленого золота і палив на ньому какуллійське алое; одягнутий був у червоний атласний плащ із жовтим гаптуванням на плечі, на голові в нього був мосульський тюрбан, а на другому плечі — зелена шовкова торбинка, наповнена зернами алое, яке він підкладав у палаючий смолоскип. А на кормі корабля стояв інший чоловік, так само вбраний і з таким же смолоскипом в руках. Двома рядами вздовж бортів вишикувалося двісті невільників, а посередині стояв престол, також із черленого золота, а на ньому сидів надзвичайної краси юнак, лик якого сяйносірний був, до місяця подібний, хлопець одягнутий був у чорні шати з жовто-золотою прошвою; біля нього стояв чоловік, схожий на Джафара, а поруч — євнух, що зовні скидався на Масрура, і тримав він оголеного меча; оточувало халіфа двадцятьоро співтраpezників.

Узрівши все це, ар-Рашид сказав:

— Джафаре!

— Я тут, о повелителю правовірних! — обізвався Джафар.

— Чи не з моїх синів це хтось, — мовив халіф, — аль-Мамун чи аль-Амін?

Пильно приглянувшись до юнака, котрий сидів на престолі, халіф побачив, що він напрочуд гарний і стрункий.

— Вазіре! — сказав він.

— Я тут! — обізвався той.

— Їй-Богу, отой юнак, що сидить на престолі, — мовив повелитель правовірних, — достоту нагадує халіфа, а той, що стоїть перед ним — тебе, Джафаре. Євнух же, котрий стоїть поруч, — достеменний Масрур, а ці співтрапезники — мої товариші по трапезі... О Аллах, що це за чудасія?!

— Я також чудуюся, о повелителю правовірних! — мовив Джафар.

Коли судно зникло, старець вплив на своєму човні й вигукнув:

— Слава Аллаху, пронесло! Ніхто нас не помітив.

— О шейху, — звернувся до нього ар-Рашід, — щовечора впливає на Тігр халіф?

— Так, саїде, — мовив старець, — триває це вже з рік.

— О шейху, — сказав халіф, — зроби нам таку послугу ще й наступної ночі, і ми дамо тобі п'ять динарів. Ми — чужоземці, зупинилися неподалік від Багдада і хочемо порозважатися тут.

— Залюбки прислужусь я вам, саїде! — сказав старець.

Потім халіф, Джафар і Масрур повернулися в палац, зняли із себе купецькі шати і вдяглися в царські. Вранці вони сіли на свої місця, і до них стали входити придворні, вазіри, намісники та еміри, і стало тут велелюдно.

А як скінчився день і всі розійшлися хто куди, Гарун ар-Рашід сказав:

— О Джафаре, ходімо подивимось на другого халіфа.

Джафар та Масрур засміялися, вбралися в купецьку одіж, і всі троє у веселому настрої вирушили в місто,

вийшовши з палацу через потайні двері. Коли вони прибули до Тігру, то на них чекав уже тут старець з човном. Посідали вони в човен, і не минуло й півгодини, як на річці з'явилося судно другого халіфа й наблизилось до них, і вони стали уважно роздивлятися його. І побачили, що невільників на ньому стало вдвічі більше, і як завжди, вигукували оповісники із смолоскипами.

— О вазіре, — мовив халіф, — якби я почув про таке, то не повірив би, але я побачив це на власні очі!

Затим він звернувся до власника човна:

— Візьми, шейху, оці десять динарів і пливи поруч із цим судном. Вони освітлені, а ми в тіні, і вони нас не побачать.

Той узяв гроші і став веслувати, тримаючись у тіні судна. Потім на них падала тінь садів, далі вони побачили огорожену галявину, біля якої судно причалило до берега. Там стояли слуги з осідланим і загнuzданим мулом. Зійшовши з корабля, другий халіф сів на мула й поїхав в оточенні своїх співтрапезників.

Оповісники із смолоскипами й далі вигукували свої застереження, а слуги клопотались коло другого халіфа. Тим часом Гарун ар-Рашід із Джафаром та Масруром видобулись на суходіл, пробралися поміж невільників і пішли попереду них. Нарешті оповісники завважили трьох осіб в одягу чужоземних купців, кивнули їм, щоб ті йшли за ними, й привели їх до свого халіфа, і той спитав їх:

— Як ви тут опинились і що привело вас сюди під цю пізню пору?

— О володарю, — відповіли вони, — ми, чужоземні купці, вийшли погулять; не сподівалися ніякої біди, та раптом оці молодці схопили нас, коли ви прибули сюди, і поставили ось перед тобою, ніби нами вчинена якась шкода, — оце й уся наша пригода.

— Нічого лихого ми вам не заподіємо, — мовив другий халіф, — позаяк ви чужоземці, але майте на увазі, я постинав би вам голови, якби ви були багдадці.

І далі він звернувся до свого вазіра:

— Візьми з собою цих людей — вони будуть серед наших гостей.

— Слухаю й корюся, о володарю наш! — сказав вазір і запросив гостей іти з ним. І підійшли вони до високого палацу — міцного, збудованого з мармуру дорогого, величного, маєстатичного, якого не мав ані султан, ані жоден з його краян, з праху він підіймався і за крила хмар чіплявся; брама з чорного дерева була оздоблена сухозліткою. Пройшовши у двері, вони у великій, з басейном і фонтаном, залі опинилися серед розкішних килимів, єдвабних заслон, парчевих підстилок — такої пишноти й багатства, які їм навіть і не снилися. І були зачаровані ще більше, коли прочитали на дверях такого вірша:

В мирі й щасті вічно палацу стоять!

Хай красу випромінюють пишні палати.

Увійшов також другий халіф зі своїми людьми і сів на золотий престол, оздоблений самоцвітами й накритий молитовним килимком із жовтого єдвабу, і перед ним став мечоносець. Потому було принесено накриті столики, і почали вечеряти. А по учті, як було забрано посуд і всі помили руки, подали вино — і пішли кружляти дзбани та келихи. Коли настала черга Гаруна ар-Рашіда, він відмовився пити. І другий халіф спитався вазіра:

— Чом це твій товариш не п'є?

— О володарю, — відповів Джафар, — він давно вже не п'є.

— То в мене є інший трунок, нехай його п'є товариш твій, — мовив господар, — це яблучний напій.

І він звелів принести його, а коли принесли, підійшов з ним до Гаруна ар-Рашіда й сказав йому:

— Як наставатиме твоя черга, пий оце.

І бенкетували далі, веселилися, пили вино, аж нарешті вдарило їм у голову воно, і вони вже мало з ніг не валилися.

І Гарун ар-Рашід сказав тихенько своєму вазірові:

— Еге ж немає в нас, Джафаре, такого розкішного посуду, як у цього молодика? Ми мусимо розвідати, що це за один!

Але той, скинувши на них оком і побачивши, що вони шепчуться, сказав їм:

— Перешіптуватись у товаристві нечемно.

— О саїде, — обізвався Джафар, — нечемності в нашій розмові немає. Це ось товариш мій каже, що він, подорожуючи по багатьох землях, розділяв трапезу з багатьма царями, знався з військовими, і ніде він не бачив розкішнішої учти й чудовішої ночі, ніж зараз. Але багдадці кажуть: «Гарного бенкету без музики не бува, бо інакше болить голова».

На ці слова другий халіф усміхнувся і повеселів. Тростинкою, яку мав у руках, він хльоснув по тугій подушці — і раптом розчахнулися двері, і в них показався євнух, тримаючи в руках стільчик із слонової кістки, оздоблений смужками сухозлітки. А позад нього йшла дівчина — сама краса, блискуча, мов яса; євнух поставив стільчика, і на нього сіла вона — подібна до сонця, що сходить на чистому небі, вчаровуючи всіх повабом білого личка, сьйнистих очей і зрощених дугоподібних брів, у руках вона тримала лютню — виріб індійських майстрів. Потім, поклавши її на коліна і схилившись над нею, як мати над дітям, заграла, пробігаючи пальцями по двадцяти чотирьох ладах, і заспівала, піднявши бурю в усіх серцях:

Твій образ, коханий, у серці моєму сія,

І він мені каже: коханням наповнений я,

Є свідки у мене — душа моя бідна й нещасна,

Й щеміння повік та ще струменів сліз течія,

Я жив собі мирно, не знаючи, що то — кохання,

І з волі Аллаха змінилася доля моя.

На цей чарівний спів з грудей другого халіфа мимовільно вирвався крик радості, і він розірвав на собі шати з верху до низу. Тоді перед ним опустили заслону і принесли йому інше, ще краще вбрання. Він одяг його й сів, як і раніше. Коли дійшла до нього чара, він знову стьобнув тростиною по подушці, і раптом відчинилися двері, в яких з'явився євнух, несучи золотого стільчика, а за ним ішла дівчина, ще краща за першу, і в руках у неї була лютня така, що могла викликати неміч у заздрісника. Сівши на стільчик, вона її собі на коліна поклала і, награючи на ній, проспівала:

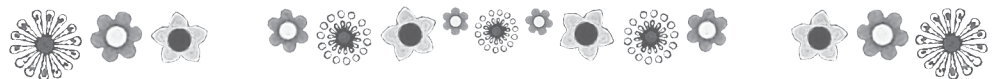
*Стерпіти б це пекло печалі і туги — та ба!
Іде через сльози моя неспокійна плавба,
Вже втратив я жити охоту — та й як же ж інакше
Душі, у глибинах якої — всечасна журба?*

Почувши цю пісню, молодик закричав несамовито і знову роздер на собі одяг. Перед ним опустили заслону і принесли йому інші шати; одягнувши їх, він заспокоївся, сів і, повернувшись до свого попереднього стану, почав весело розмовляти. Коли ж до нього знову дійшов келих з вином, він хльоснув тростиною по подушці, і з'явився євнух зі стільчиком, а за ним ішла дівчина з лютнею, ще краща, ніж та, що виходила перед цим. Євнух поставив стільчика, дівчина сіла на нього і під звуки лютні проспівала:

*Ти розлуку і суворість скороти, коханий,
Бо для мене ж, як ніхто, ти дорогий, жаданий.
Пожалій же ти журливу — ту, що рветься серцем
До премилого, неначе в край обітований.
Ох, кохання душу й тіло змучило до краю.
Завше ти в моєму серці, любий, осіяний.
Інших раjali — на них я не змогла й дивитись.
Ти для мене незамінний, ти — Аллахом даний.*

І коли юнак почув цю пісню, надсадно скрикнув і розірвав на собі одяг, тоді перед ним опустили завіску

і принесли йому інші шати, одягшись у які, він утихомирився й бенкетував далі зі своїми співтрапезниками. Закружляв келих, і коли дійшов до юнака, він цьвохнув по подушці, і знову з'явився євнух зі стільчиком, а за ним — дівчина з лютнею; вона сіла на поставлений для неї стільчик і, наладнавши лютню, заграла й заспівала:

*Коли ж скінчиться це нещастя — ой, страшне! —
І світла радість іде навідає мене?
Були ще вчора ми щасливі із тобою —
В нас єдність душ була й помешкання одне,
Та з дому нашого зробило чорну пустку
Лихого заздрісника око навісне.
Хотів би ти, щоб я про милого забула?
Та серце відкида базікання бридке,
Залиш мене саму з любовію мою,
Це світле почуття ніколи не мине.
Зламав, однак, коханий клятву, а без нього
І світлий день — не день, і сонце не ясне.*

Почувши цей спів, другий халіф закричав і, роздерши на собі одіж, упав непритомний. І перед ним хотіли, як і раніше, опустити заслону, але заплуталися шворки, і Гарун ар-Рашид, скинувши оком на юнака, побачив на його тілі шрами від ударів батогом.

— Присягаюсь Аллахом, Джафаре, — звернувся він до свого вазіра, — цей молодчина чудовий, я ним зачарований, та тільки він злодій таврований.

— Звідки це ти взяв? — запитав його Джафар.

— А хіба ти не бачив на його тілі шрамів од батога? — сказав халіф.

Юнака тим часом заслонили і принесли йому новий одяг, він убрався в нього і сів посеред свого почту. І коли він знову зауважив, що халіф тихцем перемовляється з Джафаром, запитав їх:

— Про що ви там гомоните, добродії?

— Усе гаразд, саїде, — мовив Джафар, — та тільки мій товариш, оцей купець-молодець, що багато мандрував суходолами й морями і знався з багатьма вельможами й царями, каже ось мені, що в жоднім краю, в жодного можновладця не зустрів він такого багатства і такого марнотратства: ти ось уже подер стільки шат, а кожна ж із них коштує не менше тисячі динарів — це таки вже надмірна розтратливість.

— Що вам на це сказати, — мовив другий халіф, — шати — мої шати, і гроші — мої гроші, люди ви хороші, усе це — частка мого пожертвування слугам і челяді. Кожна роздерта одежина дістанеться комусь із моїх присутніх тут співтрапезників, і я назначив їм, окрім всілякого одягу, ще й по п'ятсот динарів.

— Воістину твоя щедрість благородна, о володарю наш! — мовив Джафар.

І він проказав такого вірша:

*На твоїй десниці цнота в'є гніздо, як птиця,
Бідним, скривдженним рятунок є твоя правиця.
А як брами благ звелять їх на колодки узять,
Їх твоя рука відчинить — дужа, наче криця.*

За це красномовне віршування другий халіф звелів нагородити Джафара тисячею динарів і почесними шатами. І знову закружляли між ними келихи з вином.

— Спитай-но, Джафаре, про ті шрами на його боках, — сказав своєму вазірові ар-Рашид, — побачимо, що він скаже на це.

— Не поспішай, саїде, — мовив Джафар, — і побережи себе, ліпше потерпіти.

— Якщо ти зараз же не питаєш його про це, — скипів халіф, — то, присягаюсь могилою аль-Аббаса й моєю головою, я тут же покінчу з тобою!

І другий халіф повернувся до Джафара і спитав:

— Про що це ви там шепчетесь? Розкажи-но мені про ваш клопіт!

— Усе гаразд, — мовив Джафар.

— Ради Аллаха! — вигукнув юнак. — Прошу вас, розкажіть мені про себе й нічого від мене не приховуйте!

— О володарю, — сказав Джафар, — мій товариш побачив у тебе на боках пасмути від батога і був дуже обурений цим: «Як же це можна, — каже, — бити халіфа?!». І його це непокоїть.

Молодик усміхнувся на це і сказав:

— Тож знайте, що пережив я дивовижні пригоди; якби їх записати голками в куточках очей, то вони стали б повчанням для тих, що вчаться.

І, тяжко зітхаючи, проказав він такого вірша:

*Гарна розповідь моя — дивних див дивніш вона,
І, коханням поклянусь, вже мені земля тісна.
Слухать хочете мене, то послухайте, але
Тиша щоб отут була, щоб почули все сповна.
Слухать — це не гріх, бо тут повчання є для всіх,
Щира правда тут одна, бо лжі душа не зна.
Від кохання я знеміг, любя — краща від усіх,
Повногруда, стан вона так звабливо вигина.
Зір насурмлених віч — меч, що голови тне з пліч,
З лука брів її стріла поціля на смерть, влучна.
І відчув я — слава вам — тут халіф є чи імам,
Тут корона, що сія на світ на увесь, ясна.
Другий з вас — мов Божий дар, ви його звете Джафар.
У халіфа він вазір, і в уряді — рука міцна.
Третій з вас — Масрур, він кат, тож дрижи, хто винуват,
І якщо моїм словам велика істина дана, —
Я тоді оте зумів, чого душею так хотів,
Буйна радість в серце загостить, немов весна.*

Послухавши цього вірша, Джафар присягнувся, давши двозначну клятву, що вони не ті, кого він згадав у своїх віршах, а юнак засміявся і сказав:

— Так от щоб ви знали, добродію, що я не повелитель правовірних, і я назвав себе цим іменем тільки задля

того, щоб настрахати обивателів. Моє ім'я Мухаммад Алі, я золотар. Мій батько був золотар, значний купець, по смерті я успадкував статки багаті: золото і срібло, перли, корали, яхонти й агати, ліси й сади, маєтки, лазні й крамниці, мені належать слуги, чорні раби й невольниці білолиці.

І сталося так, що я сидів одного разу у своїй крамниці і в оточенні слуг та челяді, і раптом підїздить верхи на мулі дівчина в супроводі трьох невольниць, подібних до місячної повні. Підїхавши ближче, дівчина спішилася, сіла біля мене й запитала:

— Це ти Мухаммад-золотар?

— Так, це я, твій раб і невольник, — відповів їй.

— А чи маєш ти намиста з самоцвітів, які б личили мені? — запитала вона.

— О саїдо, — відповів я, — принесу зараз і покажу тобі все, що я маю, і, як ти уподобаєш щось із того, то буде це щастям для раба твого, а якщо не сподобається нічого, знидію від талану мого злого.

А в мене була сотня намист із коштовних каменів, і я показав їй всі. Але жодне з них їй не сподобалося.

— Шукаю я чогось ліпшого, ніж те, що ти мені показав, — мовила вона.

А було ще в мене невеличке намисто, яке мій батько купив за сто тисяч динарів. Не знайти такого в жодному із султанських замків. Отож я сказав дівчині:

— О саїдо, маю я ще одне намисто, рівного якому немає ні в кого, ні у вельможного, ні в смертного і простого.

— А покажи-но мені його, — попросила дівчина, і коли я поклав його перед нею, вигукнула: — Ось воно те, що мені снилося і чого мені все життя хотілося! Скільки воно коштує?

— Моєму батькові коштувало воно сто тисяч динарів, — сказав я.

— Ти матимеш на ньому п'ять тисяч динарів прибутку, — мовила вона.

— О володарко моя, — відказав я їй, — намисто і його власник перед тобою, і немає в мене заперечення!

— Прибуток має бути обов'язково, — мовила вона, — це і так велика милість від тебе!

І вона відразу ж сіла на мула і сказала мені:

— О саїде, ради Бога, поїдь разом з нами, щоб отримати гроші. Твій сьогоднішній день для нас подібний до молока!

Тоді я замкнув крамницю й під опікою Аллаха подався за нею. Коли ми підійшли до її господи, я побачив відбиток щастя й багатства на цій домівці. Брама її була оздоблена золотом, сріблом та лазур'ю, і на ній було написано такі вірші:

*Нехай господар дому щастя має,
І обминуть нехай його печалі.
Прекрасний дім, який того приймає,
Кому вже нікуди податись далі.*

Дівчина зіскочила з мула і пішла в будинок, а мені веліли посидіти на лаві біля брами, поки прийде мініяйло. Я посидів там якийсь час, і раптом вийшла до мене невільниця й сказала: «Зайди, саїде, до будинку, а то негарно, що ти сидиш під ворітьми».

Зайшов отож я в сіни і присів на стільчику. Коли знову виходить до мене невільниця та й каже: «О саїде, господиня просить тебе зайти до зали й посидіти там, поки отримаєш гроші».

Нічого робить, увійшов отож я до зали й побачив тут золоту лавочку, над якою була спущена едwabна заслона. І раптом заслону ту підняли, і з-за неї з'явилась та дівчина, що купила в мене намисто. Вона відкрила своє лице, що сяяло, мов місячна повня, а на шиї в неї було намисто. Мій розум закаламутився, і серце моє несамовито закалатало при появі цієї дівчини, напрочуд повабної, вродливої і зграбної. Дівчина рвучко встала з

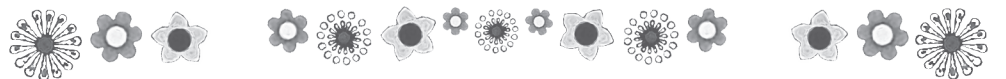
лавочки і побігла мені назустріч, вигукнувши: «О світло очей моїх! Хіба такий красивий, як ти, не зласкавиться над кохаючою?!». «О саїдо, — відповів я, — вся краса в тобі, вся вона твоя!». «О юначе, — мовила дівчина, — я закохалася в тебе. Не вірила, що мені вдасться привести тебе до себе!». Потім вона прихилилась до мене і я поцілував її, а вона мене поцілувала і, притягнувши до себе, притисла до своїх перс. Відчувши, що я прагну зближення з нею, вона сказала: «О саїде, ти хочеш оволодіти мною недозволено? Хай же не буде того, хто в стані дозволить собі гріховну близькість і слова погані! Я — чесна дівчина, ніхто не приближався до мене, і в місті мене знають. А чи відаєш ти, хто я?». «Ні, присягаюсь Аллахом, саїдо моя!», — відповів я. «Я — Сітт-Дунья, дочка Ях'ї ібн Халіда Барма-кіда, а мій брат — Джафар, халіфів вазір».

Коли я почув це, серце моє відсахнулося від неї. «О саїдо, я не винуватий, що так розпалився! — вигукнув я. — Ти сама спонукала мене до цього, привівши до себе додому!». «Не бійся, не заскоче тут тебе лихо, — сказала дівчина. — Ти неодмінно досягнеш бажаного угодним Аллахові шляхом. Я сама розпоряжаюся собою, і вільно мені самій укладати шлюбну угоду. Я хочу одружитися з тобою».

Затим вона покликала кадї та свідків, і коли ті прийшли, сказала їм: «Мухаммад Алі, син Алі, золотар, бажає пошлюбити мене. Він дав мені це намисто у посаг, я прийняла його й погодилась на шлюб». Потім було списано договір, і я увійшов до неї. А вона веліла принести вина, і заходили по колу келихи, розпочалася пишна учта. А коли в наших головах заграв хміль, дівчина сказала невірлиці-співачці, щоб нас вона порозважала, і та, ударивши по струнах лютні, заспівала:

*З'явивсь він — газель ми узріли, став місяць сіяць,
Хай згине душа, що його не бажає пізнать!*

*Він красень! Палає на всесвіт обличчя його,
Хоч навіть Всевишній палання те мав би вгашать,
Я лаюсь, коли хтось згада його всує ім'я,
Немов не бажаю його хоч півсловом згадать.
Я слухаю пильно, як йдеться про інших людей,
Та все він на думці — у серці аж дзвони гучать,
Краси він пророк! Дивовижно повабне все в нім,
Але на обличчі — найбільшого дива печать.
На блюдиці обличчя родимка зваблива стоїть,
А лоб — мов перлина, де зірка жадає палать.
Хотів би огудник, щоб милий забувся мені,
Я ж милому вірю — і віри не буду ламать.*

Дівчина була у захваті від співу й чудової пісні. А після цієї невідьничі почали й десять інших співати та промовляти вірші одна за одною. І нарешті взяла лютню Сітт-Дунья, пробігаючи пальцями по всіх ладах, вона заграла і, наспівуючи, такого вірша проказала:

*Клянуся ніжністю твоєю, любий, чорнобровий,
Завжди втішатися тобою зір мій готовий.
О, зжальсь над серцем, що горить коханням,
О, повен місяцю у тьмі передранковій!
Ти подаруй побачення, бо осяває
Мені красу твою блиск чари малиновий,
Немовби серед миртів білосніжних
Троянд палає колір ніжно-веселковий.*

А коли вона скінчила, я взяв у неї лютню й, торкнувши струни якнайніжніше, проказав такого вірша:

*Бог славний — бо з його високої ідеї
Прийшов у білий світ вогонь краси твоєї.
О світлая, чий зір полонить всіх, я раб твій, —
Ти стримай стріли вбивчі краси своєї.
Дві крайності — вогонь і у вогні волога —
Ці чуда поєднались на щоці у феї.
Ти — полум'я в душі моїй і вічне щастя,
Яка ж пекуча і солодка ти для неї!*

Ця пісня викликала в дівчини велике захоплення і радість. Потім, як вона відпустила невірницю, коли віддзвенів їхній спів, у найкращому покої нам приготували постіль веселкових кольорів. Моя наречена роздяглася, і ми поринули в любові, і впевнився я, що ця дівчина — яснолиця несвердлена перлина і необ'їжджена лошиця; ніяк не міг я натішитись нею. Була ця ніч у моєму житті наймиліша. І проказав я такого вірша:

*Моя рука — немов кільце у горлички на шиєчці.
Лиш кисть, щоб зняти покривало з неї, вільна.
Вінець блаженства це! Ми обіймались, мліючи,
І геть заповонила нас жага свавільна.*

Прожив я отак з нею цілий місяць, занедбавши все на світі, ніби й не було в мене крамниці, друзів та рідні, і одного разу сказала Сітт-Дунья мені: «О світло очей моїх, Алі, я піду сьогодні до лазні, а ти сиди ось тут на ложі і з місця не рушся, доки я повернуся».

Вона взяла з мене слово, що я нікуди звідси не вийду, і змусила мене запрягнути в цьому, а потім, узявши з собою двох своїх дівчат, пішла. І не встигла ще вона, о браття мої, дійти до кінця провулка, як двері раптом відчинилися, і ввійшла до мене якась старенька жінка. «О саїде Мухаммаде, кличе тебе до себе халіфова дружина Сітт-Зубейда, — сказала вона, — прочула-бо саїда, що ти вельми освічений, дотепний і гарно співаєш». «Присягаюсь Аллахом, я не можу зійти з цього місця, заким не прийде Сітт-Дунья!», — відказав я. «О саїде мій, не допусти, щоб Сітт-Зубейда розгнівалася на тебе і стала твоїм ворогом! Отож уставай, поговори з нею і повертайся на своє місце».

І я здався на ці умовляння, встав і пішов услід за старою, яка привела мене до Сітт-Зубейди. І та сказала: «О красеню, то це ти коханий Сітт-Дунья?». «Я твій невірник і раб, о саїдо!», — відказав я. «Таки правду казали, приписуючи тобі вроду, тактовність, освіченість і крас-

номовність! — сказала дружина халіфа. — Ти вище описів і слів! Але заспівай мені, щоб я іще почула твій спів». І я відповів: «Слухаю і корюся, зробити цю ласку для тебе рад я від цілої душі». Вона принесла мені лютню і, награвши на ній, я проспівав такі вірші:

*Коханцям вічний бич — сварки безперестанні.
Душа і тіло їхні — у боліснім стражданні.*

*Хто їде, в кого вже загнуданії коні, —
Закоханий, і любка його в каравані.*

У каравані цім моя кохана їде.

Я сам увесь іще в недавнім милуванні.

*Люблю я геть усе, що роблять її руки, —
Любаска мила навіть у капризуванні.*

Коли я закінчив співати, Сітт-Зубейда вигукнула: «Нехай же зробить Аллах здоровим твоє тіло і духмяним — твоє дихання! Ти сягнув вершин краси, освіченості й співу! А тепер уставай і йди на своє місце, перш ніж повернеться Сітт-Дунья, щоб вона не розгнівалася на тебе».

І я, поцілувавши землю перед Сітт-Зубейдою, пішов під проводом тієї ж самої старушенці до оселі Сітт-Дуньї, під ті самі двері, з яких виходив. Увійшов і побачив, що Сітт-Дунья спить уже на ложі. Я сів у неї в ногах і став розтирати їх, вона ж, прокинувшись і побачивши мене, зімкнула ноги й скинула мене з ложа. «Обманщик! — заволала вона. — Ти зламав присягу! Ти ж обіцяв, що не рушиш з цього місця, і не дотримав слова, пішов до Сітт-Зубейди. Присягаюсь Аллахом, якщо би я не боялась ганьби, то перекинула б її палац їй на голову!». А потім вона сказала своєму рабові: «Встань, Саубе, і відрубай голову цьому ошуканцеві й брехунові — ні до чого він нам!». Отож раб підійшов до мене і, віддерши шматину від моєї поли, затемнив мені очі й хотів уже рубати мене. Тоді піднялись невірні Сітт-Дуньї, великі й малі, і загомоніли: «О саїдо, він же не перший, хто оступився, не знаючи твого норову. Він не вчинив

смертельного гріха, за який належало б його вбити!». «Присягаюсь Аллахом, я залишу на ньому слід!», — вигукнула вона і наказала побити мене. Отож мене побити по ребрах, і оце ви бачили сліди від тих побоїв. А потому вона веліла випровадити мене, і тоді мене вивели подалі від того палацу й покинули. Подибав я помаленьку і приволікся до своєї домівки. А потім покликав лікаря, показав йому побої, і він виходив мене. Коли ж я одужав, сходяв до лазні, й минулися мої болячки. Тоді я пішов на ринок, продав свою крамницю й усе, що в ній було, і на ці гроші купив чотириста невільників, скільки не мав жоден цар; і щодня двісті з них виїжджали зі мною на прогулянку. І побудував собі корабель, витративши на нього п'ять тисяч золотих динарів, і, назвавшись халіфом, дав кожному з колишніх моїх слуг титул придворного, нарядивши його відповідно до сану. І кожному, хто прогулювався при мені по Тігру, я одразу ж відрубав голову. Ось у такий спосіб і живу я вже цілий рік, не маючи жодних вістей про Сітт-Дунью.

Потому юнак заплакав рясними сльозами і проказав такого вірша:

*Серцем присягаюсь: буду знатись, отже,
з тими, хто з'єднається з нею допоможе.
Вся вона зваблива, красна, наче повня,
Ти її для радості сотворив, о Боже!
Схуд і ошалів я геть, не можу вже й заснути —
Серце збурило мені це личко гоже.*

І коли Гарун ар-Рашід довідався зі слів юнака, що той безтямно закоханий, його охопило сум'яття, він зачудувався і розгубився. «Хвала Аллахові — першопричині всього сущого!», — вигукнув халіф.

Затим вони попросили дозволу піти, і господар дозволив. І халіф вирішив учинити з ним по справедливості та облагодіяти його. Повернувшись до замку, вони перевдягнулись у свої врочисті шати, і халіф сказав Джафарові:

— А припровадь-но, вазіре, до мене того юнака, у ко-
трого ми були вночі!

— Слухаю і корюся! — мовив Джафар.

Затим він подався до юнака, привітав його й сказав:

— Хоче тебе бачити халіф Гарун ар-Рашид. І юнак пі-
шов з ним до замку в оточенні стражників. А ввійшов-
ши до халіфа, поцілував перед ним землю і побажав
йому вічної слави та успіху, здійснення надій і тривкого
щастя, припинення невдач і лиха.

— Мир тобі, о повелителю й оборонцю правовірних! —
закінчив він своє поздоровлення і проказав такого вірша:

*Каабою нехай нам двері будуть всі,
Красою світ хай сяє, мов квіт у росі.
Хай розрізняють Абрагама і Макама
У часі, в падолі земній, на небесі.*

Халіф, приязно осміхнувшись до нього, відповів на
привітання і звернув до нього око уваги, посадовив його
навпроти себе і сказав:

— О Мухаммаде Алі, розкажи мені, що сталося з то-
бою минулої ночі — воістину це чудо-диво.

— О повелителю правовірних, — відповів юнак, —
прости мені й подаруй хустину помилування, щоби вга-
мувався мій страх і заспокоїлося серце.

— Я звільняю тебе від страху та печалі, — мовив халіф.

І юнак почав оповідати про все те, що випало на його
долю. Побачивши, що той закоханий і розлучений з ко-
ханою, халіф запитав його:

— Ти хочеш, аби я повернув тобі її?

— Це була б велика милість повелителя правовір-
них, — відповів молодик і проказав такого вірша:

*Пальці цілуй, притуляйсь до них серцем пречисто.
То ж бо ключі до скарбів, що сіяють барвисто.
Дякуй за милість йому, — але що таке милість?
Милість людська — то на шиї красуні намисто.*

Тоді халіф звернувся до вазіра:

— Приведи-но, Джафаре, сюди твою сестру Сітт-Дунья, дочку вазіра Ях'ї ібн Халіда!

— Слухаю і корюся, о повелителю правовірних! — сказав Джафар.

І він хутко виконав наказ халіфа. Коли його сестра постала перед Гаруном ар-Рашідом, він спитав її, кивнувши на юнака:

— Чи знаєш ти, хто це?

— О повелителю правовірних, звідки ж бо жінці знати чоловіків? — відказала вона.

— О Дунья, ти придивись пильніше, — мовив, посміхнувшись, халіф, — це ж твій коханий Мухаммад Алі, син ювеліра. Ми розвідали всі ваші справи, зрозуміли явне й таємне, і ніщо від нас не приховалося, хоч його й приховували.

— О повелителю правовірних, — озвалася Сітт-Дунья, — така воля Провидіння, і я прошу прощення в Аллаха великого за те, що скоїлося через мене, а тебе, милостивого, я прошу вибачити мені.

І тоді халіф Гарун ар-Рашід засміявся і, покликавши кадї та свідків, поновив шлюбну угоду Сітт-Дунї з Мухаммадом Алі, сином золотаря. І випало на її долю таке щастя велике, що заздрісники похнюпили голови. А халіф зробив Мухаммада одним із своїх співтрапезників-бесідників, і проводили вони життя в radoцax, насолодах та в мирі, поки не прийшла до них Володарка сліз моря, Нищителька насолод і Сіятелька клопотів та горя.

Джубайр ібн Умайр та Будур

Володар правовірних Гарун ар-Рашід однієї ночі ніяк не міг заснути. Довго перевертався з боку на бік у великому занепокоєнні, а коли це його зовсім виснажило, він звелів покликати Масрура і сказав йому:

— Масруре, знайди-но мені когось такого, хто розважив би мене у це безсоння.

— А чи не хотів би ти, володарю мій, вийти до палацового саду і, навітшавшись його красою, дати серцю відраду, подивитися на зірки, якими так гарно уतिकане небо, і на місяць поміж ними, що задививсь у воду на свою блискучу вроду.

— Ні, Масруре, не прагне моя душа такого, — мовив халіф.

— О володарю мій, у твоєму палаці мешкає триста наложниць, і кожна з них — в осібному покої. Накажи, щоб усі вони розійшлися по своїх кімнатах, сам ходи й утішай свої очі їхньою красою — всі ж бо вони мов троянди, умиті росою.

— О Масруре, цей палац мій, а невільниці — моя власність, та не прагне моя душа такого.

— О володарю мій, накажи вченим, мудрецам та поетам прийти до тебе. І нехай вони провадять учені бесіди про світові таємниці, читають касиди, розповідають усілякі пригоди та небилиці.

— Не прагне моя душа такого, — відповів халіф.

— О володарю мій, звели покликати сюди молодиків, твоїх товаришів, дотепників та блазнів, і нехай вони розважають тебе всілякими витівками, веселими приповідками та викидають смішні штуки — і враз уляжуться твої муки.

— Нічого такого не прагне душа моя, Масруре, — відповів халіф.

— О володарю мій, то накажи мені голову зрубати, — заволав Масрур. — Може, цим удасться тебе заспокоїти й безсоння твоє прогнати.

Розсміявся на цю мову ар-Рашід і сказав:

— Подивись, Масруре, котрий там з моїх співтрапезників стоїть сьогодні біля дверей.

Масрур вийшов і, відразу ж повернувшись, сказав:

— Чуває сьогодні при дверях Алі ібн Мансур із Дамаска.

— Давай-но його сюди, — розпорядився халіф. Масрур вийшов і привів того. А шейх, увійшовши, сказав:

— Мир тобі, о повелителю правовірних!

— Розкажи мені, сину Мансура, — сказав, відповівши на привітання, халіф, — якусь із своїх пригод.

— Розповісти тобі, повелителю правовірних, щось таке, що я бачив на власні очі, чи те, про що лише чув? — запитав халіфа Алі ібн Мансур.

— Якщо ти сам був свідком якогось надзвичайного випадку, то розкажи мені, бо почуте — це не те, що побачене на власні очі.

— О володарю правовірних, — мовив Алі ібн Мансур, — зверни до мене своє вухо й серце.

— Слухаю тебе, сину Мансура, своїм вухом, дивлюся на тебе своїм оком і схиляю до тебе серце моє, — відповів халіф.

— Як відомо тобі, о володарю правовірних, — почав свою розповідь Алі, — я маю щорічне жалування від Мухаммада ібн Сулеймана аль-Гашімі, султана Басри. Отож, коли я одного разу приїхав до нього, він саме збирався на полювання й лови. Я привітав його, а він, поздоровивши мене, сказав:

— Сину Мансура, поїхали з нами на полювання!

— Саїде мій, — відповів я йому, — не здужаю я їхати верхи. Отож помісти мене в будинку для гостей і припоручи опікуванню твоєї челяді.

Він так і зробив, а сам подався на полювання. Мене ж було прийнято з великими почестями і виявлено мені пошанування, в усьому дотримано було чемності і частовано за звичаєм найвищої гостинності. А я подумав собі: «Ото диво Аллаха! Скільки вже разів приїздив я з Багдада до Басри і знаю тут лише дорогу з палацу до саду і з саду до палацу. Коли ще випаде мені краща, ніж зараз, можливість познайомитися з Басрою? Піду прогуляюся містом». Отож я убравсь якнайшпатніше та

пшов на прогулянку. А як тобі відомо, о велителю правовірних, у Басрі сімдесят вулиць довжиною в сімдесят іракських фарсахів кожна. То я заблудився в цьому плетиві вулиць та завулків, і захотілося мені пити. Ішов я та йшов, о велителю правовірних, і зупинився біля великих дверей з двома кільцями із жовтої міді, на двері були опущені заслони з червоної парчі. Обабіч стояли кам'яні лави, а зверху — ґратка з виноградними лозами, що отіняли ці двері. Я зупинився, розглядаючи це, і раптом почув жалібний голос, що видобувався з глибини смутного серця, і глибокі зітхання, якими переривалось отаке наспівне декламування:

*Неначе рана, ние повсякчас душа моя
Почерез газель, що далеко тепер звідсіля.
О вітре Заруд, який же сум навів ти мені!
Повій у далекий край, де мій дім і моя земля.
Закинеш спершу докір гордій, щоб зворушити її.
Як почне до тебе слух схилять газеля,
Закоханого в неї страдника пригадай:
Неначебто між іншим закидами віддаля.
Про мене тобто в бесіді їй натякни:
«Що це з твоїм рабом? Вбива його байдужість твоя.
Напевне й вини за ним ніякої нема,
І не пліткує він ні про кого, та й не гуля».
Скажи: «Мабуть, потрібно йому назустріч піти,
Бо тільки близькість рани душі зціля.
Та й справді він в тебе закоханий, плаче, не спить».
Як згодиться, то матимем не в небі журавля.
Якщо ж вона залишиться гнівна й надалі,
Скажи: «Не знаю я його» — і йди мерцій звідтіля.*

І я подумав: «Якщо та, котра так співає, ще й гарна, то вона поєднує в собі вроду і красномовність з чудовим голосом». Потім я, підійшовши до дверей, став поволі відслоняти завісу й побачив дівчину, гарну, мов місяч-

на повня чотирнадцятої ночі: високі перса, наче гра-
нати, а очі, ніби агати, вогнем горять, зрощені брови,
рот — Сулейманова печать, ніжні вуста, мовби рум'я-
нок, зуби — низка перлин, як сказав про неї поет один:

*Хто вклав до вуст коханої перлини,
Вологу вина і рум'янок, що квітуче?
І хто ж це їх замкнув кораловим замком
Та дав зорі твій блиск, що ранок віщує?
Пишається кожен, хто тебе побачить,
А що вже мовить про того, хто поцілує!*

А ще один поет так сказав про неї:

*О коралові вуста моєї коханої,
Не посміхайтесь ви над рубінами.
Я ж бо вас визнаю незрівнянними,
Тож не соромте ви їх своїми кпинами.*

Одне слово, вона поєднувала в собі всі види красот і
була чарами для чоловіків і жінок. Той, хто її бачив, не міг
надивитися на її вроду. Була вона така, як говорить поет:

*Коли вона приходить, серця всім крає,
А як відходить — горе всім безкрає.
До сонця і до місяця красою подібна,
Хоча й близька, і всіх до себе прихильє,
Сам Едем в її шатах виступає,
І повен місяць над коміром сяє.*

Коли я дивився на дівчину крізь шпарину в засло-
ні, вона раптом обернулася і, побачивши мене, сказала
своїй покоївці:

— Піді подивись, хто там стоїть біля дверей.

Та підійшла до мене й сказала:

— Як тобі, старцю, не соромно за таку нескромність?
Хіба можуть бути в парі сивизна і безсоромність?

— Послухай мене, раба Божа, — мовив я їй, — щодо
сивизни, то ми знаємо про неї, що ж до безсоромності,
то я її не припускаюся.

— А чи може бути більша безсоромність, — обізвалася її господиня, — як вторгатися в чужий дім і заглядати до чужого гарему?

— О саїдо, — сказав я, — в мене є виправдання щодо цього.

— Яке ж то виправдання? — спитала вона.

— Я нетутешній, — сказав я, — і так захотів пити, що не міг уже терпіти.

— Беремо до уваги твоє виправдання, — мовила дівчина і, гукнувши свою служницю, сказала їй:

— Лютфе, дай йому напитися із золотого дзбанка.

І принесла мені невідьничка наповнений водою, змішаною з мускусом запашним, дзбан злоточервлений, оздоблений перлами й самоцвітами і завинутий у шовк ясно-зелений.

Почав я пити, розтягуючи це розкошування і крадькома поглядаючи на господиню, стояв я так довгенько. Потім віддав дзбанок служниці. Але стояв і далі.

— Іди своєю дорогою, шейху, — обізвалася нарешті господиня.

— О саїдо, — сказав я, — опалили мене зараз думки про зміни, спричинені часом, що відбуваються поволі і щоднини.

— Слушно мовиш, — відповіла вона, — справді час сповнений див. Але що саме збудило в тобі роздуми?

— Думаю я зараз про господаря цього дому, — сказав я, — що був моїм приятелем за життя.

— Як його звати? — спитала вона.

— Мухаммад ібн Алі, — відповів я, — золотар, посідав він великий маєток, а чи залишив дітей?

— Так, залишилась після нього дочка на ім'я Будур, — відповіла дівчина, — і вона успадкувала весь його маєток.

— Це, мабуть, ти його донька? — спитав я.

— Так, — відповіла вона й засміялася, а потім сказала:

— Довго ти, старче, говориш, ішов би вже своєю дорогою!

— Звичайно, мені вже треба йти, — погодивсь я, — але бачу, що твоя врода никне від турбот. Розкажи

мені про свій клопіт, і, може, Аллах моїми руками надасть тобі поміч.

— О шейху, — промовила дівчина, — якщо ти вмієш берегти таємниці, то я відкрию тобі свою біду. Скажи мені, хто ти, аби я знала, можна тобі довіритися чи ні. Бо каже поет:

*Таємниці, хто порядний, розголошувать не буде,
А шляхетний і тим паче зберігає її всюди
У моїй душі секрет — як в будинку, від якого
Згублено ключі, — не визнають тайни люди.*

— Якщо ти хочеш знати, хто я, — звертаюсь до неї, — то слухай. Я Алі ібн Мансур аль-Халїї, співтраpezник повелителя правовірних Гаруна ар-Рашїда.

Довідавшись, хто я, вона встала і промовила:

— Ласкаво просимо тебе, ібн Мансуре. Тепер я розповім тобі про себе й довірю тобі мою таємницю: я закохана й розлучена з моїм коханим.

— О саїдо, — сказав я їй, — ти ж прекрасна і можеш любити тільки такого, як сама. То в кого ти закохана?

— Я люблю Джубайра ібн Умайра аш-Шайбані, еміра племені Шайбан, — відповіла дівчина і описала мені молодика, вродливішого за якого, на її думку, в Басрі не було.

— О саїдо, дійшло до побачень між вами чи тільки до обміну листами? — запитав я.

— Так, ми зустрічалися, — відповіла дівчина, — але він лише на словах, а не серцем і душею, кохав мене, бо не дотримав слова і присягу зламав.

— А яка була, о саїдо, причина вашої розлуки?

— Причина була така, — відповіла дівчина. — Сиджу я собі одного дня, а оця служниця розчісувала мені волосся. Закінчивши чесати, вона заплела його в коси і, захоплена моєю красою та принадністю, поцілувала мене в щоку. Саме в ту хвилину зненацька зайшов він

і, побачивши, що дівчина поцілувала мене и щоку, розгнівався і постановив залишити мене назавжди, не сказавши мені нічого, лише продекламував:

Якщо мене дружина зрадить — кину я її:

В самотині душевна рана заживає.

Не буде злагоди в химерного подружжя,

Як одне чогось бажає, що другому заважає.

І відколи він, одвернувшись, залишив мене, від нього, ібн Мансуре, немає ні слуху ні духу.

— І що ж ти збираєшся робити? — спитав я.

— Хочу передати йому листа через тебе, — сказала вона. — Як принесеш відповідь, дістанеш п'ятсот динарів, якщо ж не принесеш відповіді, то одержиш сто динарів за труд.

— Роби, як знаєш, — сказав я.

— Слухаю й корюся, — відповіла й покликала одну із своїх невільниць.

— Принеси мені папір і каламар, — сказала невільниці.

А коли вона перед своєю господинею те поклала, дівчина взяла перо й такого написала вірша:

Коханий, невже злість в тобі оселилася?

Що вже й доброзичливість щезла і приязнь твоя?

Чому ти мене відцурався й зоставив саму?

Змінився ти до невпізнання, помітила я.

Дійшли десь до тебе, напевне, і брехні, й плітки.

Таж відаєш добре — обмовник завжди прибавля.

То нащо ж зважаєш тоді на огуду лиху?

Ти ж знав мене добре — зблизька, а не звіддаля!

Прошу тебе любий, — скажи, що тобі донесли:

Брехун гудить друзів, і душу брехня розтравля.

Можливо, подібне комусь щось і я говорила,

Трапляється — різнеє значать ті самі Слова,

Хоч би вони і від самого Аллаха ішли.

І в Торі он же перекручення людське бува.

*Немало у світі натворено фальші й брехні,
Вони ж колись і порізли Юсуфа та Якова.
Мені і тобі, та ще й орудникам різним
Суд праведний Божий — брехня на нім не виграла.*

Потім дівчина законвертувала листа й дала його мені. Взяв я його й подався до господи Джубайра ібн Умайра аш-Шайбані. Але довідавшись, що той поїхав на полювання, я присів біля брами, чекаючи на нього. І коли я там сидів, Джубайр повернувся раптом з полювання. Як побачив я його на коні, о володарю правовірних, то зачарувала мене його краса. Він же, розгледівшись і побачивши мене, спішився, підійшов до мене, обійняв і привітався. І мені здалося, що я обіймаю весь світ і все, що є на ньому. Потім він ввів мене до будинку, посадовив на своєму ложі і звелів подати частування. Внесли стіл із хорасанського дерева хулянди, із золотими ніжками, заставлений усілякими стравами, м'ясивом, вареним і смаженим, та іншою всячиною. Сівши за стіл, я став уважно розглядати його і побачив виписані на ньому ось ці вірші:

*Піди з журавлями у табір мисок і печені,
У котрій і верр є, і заець, і олень перістий.
Поплач над куріпками так, як я плачу отут
Над тим, що зарубані півень та його невіста.
Болить в мене серце, коли зауважу я рибок
На свіжій перепічці з прісного тіста!
О, це королівська учта! Яка ж бо то розкіш —
Вмочаючи в оцет, салат і петрушечку їсти.
Або ж в молоці рис, куди засягають
Руками по самі браслети барвисті.
Аллах для нас добрий. Тобі як пороблено,
Терпи, він-бо вижене з тебе ті сили нечисті.*

Потім Джубайр ібн Умайр сказав:
— Призволяйся тим, що Бог послав, і втіш нас, споживши нашого хліба-солі й наївшись уволю.

— Клянусь Аллахом, я не з'їм ані шматочка з твоїх
потрав, допоки ти не вволиш мого прохання!

— А яке ж то прохання? — спитав господар.

І я подав йому листа. Прочитавши листа і зрозумівши,
що в ньому, він подер його на клапті й кинув на підлогу.

— О ібн Мансуре, я виконаю будь-яке твоє прохання,
крім цього, що стосується тієї, котра написала привезе-
ний тобою лист. Бо на нього немає в мене відповіді!

Тоді я, розгніваний, устав, намірившись піти звід-
си, однак він учепився за полу моїх шат і заговорив із
пристрастю:

— Ібн Мансуре, я можу повторити те, що вона тобі
сказала, хоч і не був тоді з вами!

— То що ж вона мені сказала? — запитав я.

— Хіба та, котра писала цей лист, — мовив він, — не
сказала тобі: «Якщо принесеш від нього відповідь, я
дам тобі п'ятсот динарів, а не принесеш — дістанеш сто
динарів за труди?».

— Так було! — відповів я.

— Залишся на сьогодні в мене, — попросив госпо-
дар, — їж, пий, веселися, і нехай тобі буде в мене приєм-
но. А понад те дістанеш п'ятсот динарів.

Отож я залишився в нього, їв, пив, веселився, було мені
тут приємно, я розмовляв з господарем і спитав його:

— Саїде мій, чи немає в твоєму домі музики?

— Від певного часу п'ють у мене без музики, — від-
повів він.

Але потім покликав одну із своїх невільниць.

— Шаджарат ад-Дурр! — гукнув він.

Невільниця озвалася зі своєї кімнати й незабаром за-
йшла до нас із лютнею індійського виробу в шовковій
торбині. Присіла, поклала лютню на коліна і пройшла-
ся по ній на двадцять один лад. І стала співати, пробіга-
ючи пальцями по грифу туди й назад.

*Не відрізня дорогу рівну від крутої
Той, хто в житті збочив зі шляху любові.
Розлук і зустрічей не розрізняє той,
Хто спожива в коханні пряники медові.
Раніш я кепкував з любові, врешті сам
Ізвідав її терня й чари пречудові.
І випив, уклонившись владарці й рабові,
Гіркую чару і за вустонька, й за брови.
З коханою не раз щасливо бавив час,
Припавши ласо, губи пив її цукрові.
Такі малі були для нас любовні ночі,
Що прихопили і години світанкові.
Домігсь розлуки нашої лихий талан,
Що завше проти нас стоїть напоготові,
Так присудила доля, хто її оскаржить?
Хто їй наважиться перечити, панове.*

Коли невільниця кінчила співати, її володар скрикнув і впав непритомний, а вона накинулася на мене з докорами:

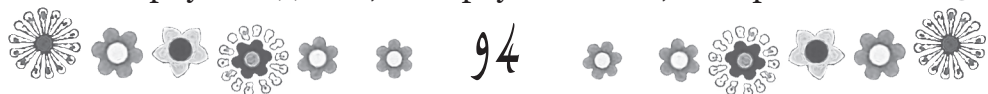
— А побий тебе, старче, нечиста сила! Вже віддавна ми трапезуємо без музики, боючись, що на господаря нашого найде оця неміч. Іди тепер до тієї он кімнати й переспи в ній.

Почвалав ото ж я до покою, який вказала мені невільниця, і проспав там до ранку. А вранці прийшов до мене невільник і приніс мені в торбинці п'ятсот динарів.

— Оце те, що обіцяв тобі мій господар. Але не повертайся вже до тієї дівчини, яка тебе прислала, нехай буде так, ніби ти взагалі нічого не знаєш про цю справу.

— Слухаю й корюся, — відповів я, узяв торбинку й попростував собі своєю дорогою.

Одначе мені не давала спокою думка про те, що та дівчина чекає на мене з учорашнього дня. «Йй-Богу, треба повернутись до неї, — міркував я собі, — й розповісти

про все, що трапалося. Якщо ж я не повернуся до неї, то вона може проклясти мене й усіх, що походять з мого краю». Отож я подався до неї й застав її біля вхідних дверей. Вона чекала на мене. Побачивши мене, гукнула:

— О ібн Мансуре, ти, я бачу, не залагодив моєї справи!

— А звідки ти знаєш? — спитав я.

— Здогадалась, ібн Мансуре, як і про те, що, коли ти віддав йому листа, він порвав його й кинув на землю, а тобі сказав: «Ібн Мансуре, я виконаю будь-яке твоє прохання, окрім одного, що стосується тієї, котра писала цього листа. Бо я не маю відповіді для неї!». Тоді ти встав, розгніваний, збираючись піти геть, але він учепився тобі в полу й сказав: «Залишся в мене, ти ж бо мій гість, їж, пий, веселись і втішайся, а поза тим одержиш ще п'ятсот динарів». І ти залишився в нього, частувався, веселився, розмовляв з господарем. Потім заспівала невільниця, і він упав непритомний.

Отож, володарю правовірних, запитав я її:

— Чи не була ти там з нами?

— Хіба ти, ібн Мансуре, не чув слів поета:

В закоханого серце справді очі має —

Побачить те, чого хтось інший видить не здолає.

— Та тільки, ібн Мансуре, дні й ночі не проходять понад справами, не змінюючи їх!

Затим вона звела очі до неба й промовила:

— О Боже мій, володарю й повелителю, так як ти вселив у мене кохання до Джубайра ібн Умайра, всели і в нього кохання до мене, зроби так, щоб кохання перейшло з мого до його серця.

Потім вона дала мені сто динарів за труди, і я пішов до султана Басри, який уже повернувся з полювання. Він теж належно заплатив мені, і я повернувся до Багдада.

Через рік я знову вирушав за тим самим у Басру, і султан, як завжди, виплатив мені те, що належало. І коли

я вже зібрався повертатися до Багдада, пригадалась мені дівчина Будур, і я подумав: «Клянусь Аллахом, я обов'язково піду до неї й довідаюсь, що далі сталося в неї з її коханим». Отож пішов до її господи й завважив, що перед будинком підметено й покроплено, біля брами стоять євнухи, слуги й невільники... «Може, — думаю, — смуток переповнив серце дівчини, і вона померла, а тепер тут мешкає якийсь емір?». Тоді я подався до садиби Джубайра ібн Умайра аш-Шайбані. Побачив я там перед його будинком розбиті кам'яні лави, і слуг не було біля дверей, як раніше. «Мабуть, і він умер», — подумав я. І, стоячи перед будинком та заливаючись сльозами, оплакував я його хазяїна такими словами:

*Пішов ти — і моя душа вслід лине за тобою,
Вернись і свято поверни, побудь зі мною,
Гнітить мене пекельно твого дому пустка;
Тремтять повіки, й око повниться сльозою,
Ридаючи, питаюсь біля твого дому:
Де ж той, що обдарив нас щедрою рукою?
Твій приятель залишив нас назавжди в самоті.
Всі радощі та втіхи спливли вже за водою.
Сподоб мене, о Боже, стрітися з ним знову.
Храни його, що вславлений і добрістю, й красою.*

І коли я оплакував господаря цього дому, о володарю правовірних, вискочив з нього чорний раб і заволав до мене:

— О старче, замовкни, хай би твоя мати втратила тебе! Чого це ти оплакуєш дім такими віршами?

— Я був у ньому, коли він належав моєму приятелеві, — сказав я.

— А як його звати? — запитав раб.

— Джубайр ібн Умайр аш-Шайбані, — відповів я.

— А що ж із ним мало трапитися? — здивувався раб. — Та ж він, слава Аллаху, живий, здоровий, у гараздах і багатстві. Та тільки зайшов йому в голову дур — оце ша-

лене кохання до дівчини на ймення Будур. Дуже він перейнявся цією любов'ю, і вона його задавила — з великого смутку та розпачу лежить він на землі, наче каменю брила. Коли голодний, то не каже: «Дайте мені їсти», а коли спраглий, то не просить: «Дайте мені пити».

— Чи міг би я навідатися до нього? — запитав я.

— Саїде мій, волієш ти побачитися з чоловіком, який має розум, чи з тим, котрий його не має? — сказав раб.

— Я мушу відвідати його в будь-якому стані! — відказав я.

Тоді невірник пішов до помешкання, аби спитатися дозволу, і незабаром повернувся, сказавши, що я можу ввійти. Застав я Джубайра на підлозі, де він лежав, наче камінь. Не розумів ні мови, ні знаків. Я промовив до нього, але він не обізвався. Потім один з його домочадців сказав мені:

— Саїде мій, якщо знаєш напам'ять який-небудь вірш, прокажи його йому піднесеним голосом. Під впливом цього він отямиться і буде розмовляти з тобою.

Тоді я продекламував ось цього вірша:

*Забув ти вже давно Будур чи ще її кохаєш,
Не спиш у тьмі ночей, плекаючи любов свою?
Якщо гіркими ти слізьми ще плачеш день і ніч,
То, любий, знай, що ти навек оселишся в раю.*

На це декламування Джубайр обізвався до мене, розплющивши очі:

— Вітаю тебе, ібн Мансуре. Ось так іграшка обернулася на поважну справу!

— Чи можу я тобі чимось прислужитися, саїде мій? — запитав я.

— Так, я хочу написати до неї листа, — відповів він, — і передати його їй через тебе. Як принесеш від неї відповідь, то одержиш сто динарів за труд.

— Роби, як тобі треба! — сказав я.

Тоді він, гукнувши одну із своїх невірльниць, звелів їй:
— Принеси мені каламар і перо.

Коли невірльниця принесла, він написав ось цього вірша:

*Вважай, кохана, лихо лютеє мене спіткало,
Вбиває розум і снагу в мені любові жало,
Заскочило мене зненацька рвійнеє кохання
І віддало недугам та стражданню на поталу.
Раніш я нехтував свого кохання силу,
Вважав — то ніби забавка, як опахало,
Коли ж у море пристрасті пірнув я,
Став співчувати тим, в котрих вона снагу забрала,
Як маєш жаль — даруй кохання, хочеш вбити —
Я не спущу перед твоїм мечем забрала.*

Потім Джубайр вручив мені запечатаного листа, і я пішов з ним до господи саїди Будур. Там відхилив потихеньку запону на дверях і побачив десять невірльниць, високогрудих дів, мов місячна повня. Саїда Будур сиділа між них, і радісний усміх променився на її обличчі, такому гарному, неначе місяць серед зір або ж сонце на небі безхмарному. На ній не було жодного знаку страждання чи хоч би найменшого недомагання. І коли я, здивований цим, дивився на неї, вона кинула оком у мою сторону й побачила мене коло дверей:

— О, вітаю й поздоровляю тебе, ібн Мансуре! — вигукнула вона. — Заходь!

Я увійшов, привітався і вручив їй листа. А коли вона прочитала його і зрозуміла, що там написано, розсміялася й промовила:

— Ібн Мансуре, таки не збрехав поет, який сказав:

*Любов до тебе збережу я вірно до кінця,
Чекатиму листів твоїх чи посланця.*

Отож я напишу відповідь, ібн Мансуре, — мовила вона, — аби він дав тобі те, що обіцяв.

— Нехай же Аллах обдарує тебе добром, — відповів я. Тоді вона гукнула одну зі своїх невірльниць і сказала їй:

— Принеси мені каламар і папір.

А коли те було принесене, дівчина написала Джубай-рові ці вірші:

*Чому обітниці я не зламала, а ти зрадив?
Ти ж знав, що я ні в чім не винна, і образив,
Ти перший відійшов, мені завдавши болю,
Ти, віроломний, на розлуку нас наразив,
В пустелі пам'ятала я обітницю свою,
Ніяк не сподіваючись, що зрадиш ти одразу.
Але, побачивши й почувши прикрі речі,
Не можу я перенести душевної урази,
Не буду більше упадати за тобою,
Бо підступом у душу ти мені залазив,
Геть викину я з голови твій образ і подобу,
Та й не згадаю вже тебе, зрадливого, ні разу.*

І я сказав їй:

— О саїдо моя, мало йому вже бракує до смерті! Не вистачало йому ще тільки прочитати це послання!

Сказавши це, я подер листа і мовив їй:

— Напиши інші вірші!

— Слухаю й корюся! — мовила вона й написала ось такі рядки:

*Я стала міцно спать, почувши все про вас,
Геть з думки ще з отой, що досі душу тряс.
Забула легко вас і здобула я спокій,
Безсоння зникло з вій навік, минувся сказ,
Розлука й віддаль — то ніяка не гіркота,
Солодке стало все вдалечині від вас.
Ненавиджу того, хто лиш про вас згадає,
І прикрощі йому чиню я раз у раз.
Забула вас я частками ества свого,
Хай зна пліткар, що вас забула я ураз.*

— О саїдо моя! — заблагав я. — Клянусь Аллахом, якщо він прочитає ці вірші, душа його розстанеться з тілом.

— Ібн Мансуре, — запитала вона мене, — невже його пристрасть так розгорілася, що ти говориш мені таке?

— Якби я сказав більше, — відповів я, — то й це було б правда! Але, вважай, вибачення — цнота шляхетних.

Коли вона почула мої слова, її очі наповнилися слізьми, і вона написала йому короткого листа (клянусь Аллахом, володарю вірних, у твоєму дивані немає нікого, хто вмів би писати так гарно, як вона), а в тому листі були оці вірші:

*Та доки ще тривати будуть дорікання?
Клянуся, вдовольнив ти заздрих домагання,
А може, є й моя невільня провина?
Скажи, коханий, згодна я на покаєння,
Поклала б я тебе у себе на повіках
Замість сну на цілу ніч, аж до світання,
Пила я не розбавлений любові трунок,
То нащо ж ти ганьбиш сп'янілу від кохання?*

Написавши листа, дівчина запечатала його і вручила мені, а я сказав їй:

— О саїдо моя, втамовують спрагу й виліковують людей такі листи, як оцей!

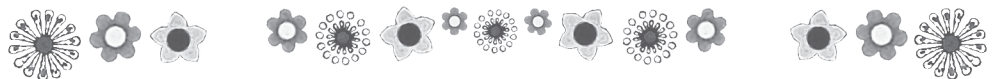
Потім я взяв цього листа й пішов, але вона гукнула, повертаючи мене знадвору, і сказала:

— Ібн Мансуре, скажи йому: «Сьогодні ввечері вона прийде до тебе в гості».

Я дуже зрадів і відніс листа до Джубайра ібн Умайра. Ввійшовши до нього, побачив, що він сидить, встромивши очі у двері й чекаючи відповіді. Коли ж я передав йому листа, він розконвертував його, прочитав і, збагнувши його зміст, голосно скрикнув і знепритомнів. Прийшовши до свідомості, він запитав:

— Ібн Мансуре, чи вона писала цей лист власною рукою, торкаючись його кінчиками своїх пальців?

— О саїде мій, — відповів я, — та ж не ногами пишуть люди листи!

І заприсягаюсь Аллахом, о володарю правовірних, ще не скінчили ми нашої розмови, як почули в перед-сінку дзенькіт браслетів на її ногах, і вона ввійшла. Побачивши її, Джубайр зірвався на ноги, ніби недуги ніколи й не торкались його, і обійняв її так, як лям обіймає аліф. І відійшла од нього неміч, яка перед цим міцно трималась його. Потім він сів, але вона не вчинила того, і я спитав її:

— Чому ти, саїдо моя, не сідаєш?

— Ібн Мансуре, я сяду лише за однієї обставини, про яку ми домовилися.

— А яка ж то обставина? — запитав я.

— Закохані нікому не відкривають своїх таємниць, — відповіла дівчина і, приклавши свої уста до вуха Джубайра, тихенько сказала йому щось.

— Слухаю й корюся! — заволав він у відповідь.

Потім Джубайр устав, шепнув щось одному із своїх невільників, і той одразу ж зник. Згодом він повернувся разом з кадієм і свідками. Тоді Джубайр приніс торбу, в якій було сто тисяч динарів, і сказав:

— О каді, поєднай у шлюбі мене з цією дівчиною за таким-то віном.

І каді звернувся до дівчини:

— Скажи: «Я згоджуюсь на це».

— Я згодна, — мовила вона.

І вони були об'єднані подружніми узами. Потім дівчина розв'язала торбу й, зачерпнувши з неї повну жменю динарів, нагородила ними каді й свідків, а торбу з рештою грошей повернула чоловікові.

Каді і свідки пішли, а я залишився з молодими. Раділи ми й веселились аж за північ. Тоді я подумав собі: «Це ж пара закоханих, які так довго були в розлуці. Пора мені вже залишити їх і йти спати кудись подалі від них». Отож я підвівся, а вона вхопилася за полу моєї шати й сказала:

— Що це ти собі уміслив?

— Те-то й те-то, — відповів я.

— Сідай ось тут, — відповіла вона, — як захочемо, щоб ти вже йшов, то відпустимо тебе.

І я просидів з ними до світанку. Тоді Будур сказала:

— Іди он до тієї кімнати, там приготовлено постіль, і буде вона місцем твого відпочинку.

Я пішов туди і проспав там до ранку. А коли прокинувся, до мене прийшов невільник з мискою та дзбаном. Після того, як я сотворив омовіння і вранішню молитву, з домашньої лазні вийшли Джубайр і його кохана, витираючи мокре волосся. Привітавши їх та побажавши їм добра й щастя в подружньому житті, сказав Джубайрові:

— Те, що починається з умови, кінчається згодою.

— Правду говориш, — відповів він. — І належить вшанувати тебе подарунком.

Потім він гукнув свого скарбника і звелів йому:

— Принеси мені три тисячі динарів. Коли було принесено торбинку з трьома тисячами динарів, Джубайр сказав мені:

— Прийми це від нас.

— Не прийму, — сказав я, — допоки не скажеш мені, як дійшло до того, що її кохання перейшло до тебе по такій тривалій розлуці.

— Слухаю й корюся! — промовив він. — Трапилося ось що. На свято Нового року, коли люди виходять з дому, сідають у човни і плывуть по річці, поплив і я зі своїми приятелями і раптом побачив човен, в якому сиділо десятеро дівчат, мов місячна повня, а посеред них — саїда Будур з лютнею. Заграла вона на всі одинадцять ладів, а потім перший тон взяла і проспівала на оці слова:

Полум'я зимніше за жар його серця,

Серце ж тее — найтвердіший кремій нагада.

*Справді, люди добрі, дивний він якийсь,
Серце в нього, наче камінь, тіло ж — як вода.*

Гукнув я тоді до неї:
— Повтори цю пісеньку!

Але вона не захотіла. Тоді я сказав веслярам, щоб вони закидали її чимось — і посипалися на неї помаранчі. Я аж злякався, що потоне човен, у якому вона сиділа. Попливла вона далі, й оце спричинилось до того, що кохання з її серця перейшло до мого.

Тоді я побажав їм щастя в їхньому подружньому житті, взяв капшука з тим, що в ньому було, й повернувся до Багдада.

Повеселішав халіф — минулися його безсоння та досада.

Невільниці різних кольорів

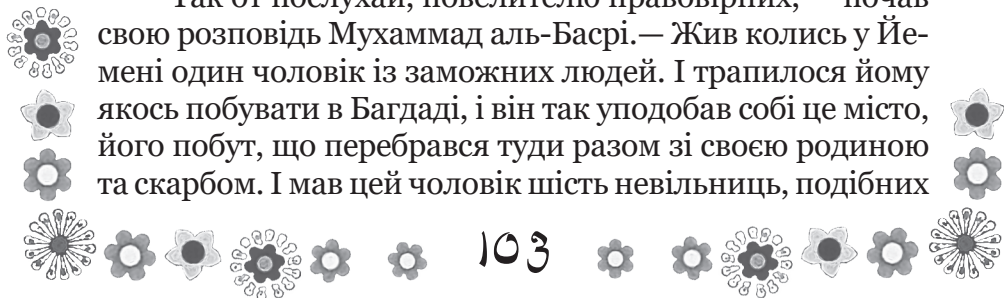
Розповідають також, що повелитель правовірних аль-Мамун скликав одного разу до себе в палац значних вельмож державних, а також віршотворців та своїх співтрапезників. Серед них був його приятель на ім'я Мухаммад аль-Басрі. І до нього звернувся халіф:

— Хочу я, Мухаммаде, аби ти розповів мені зараз щось таке, чого я ще не чув.

— О повелителю правовірних, бажаєш ти, щоб я розповів тобі про те, що чув на власні вуха, — запитав Мухаммад, — чи про якусь подію, яку бачив на власні очі?

— Розкажи мені, Мухаммаде, про щось найцікавіше і найдивовижніше, — сказав аль-Мамун.

— Так от послухай, повелителю правовірних, — почав свою розповідь Мухаммад аль-Басрі. — Жив колись у Йемені один чоловік із заможних людей. І трапилося йому якось побувати в Багдаді, і він так уподобав собі це місто, його побут, що перебрався туди разом зі своєю родиною та скарбом. І мав цей чоловік шість невольниць, подібних

до повні: одна була біла, друга — брунатна, третя — опасиста, четверта — худорлява, п'ята — жовта, а шоста — чорна. Були вони гарні обличчям, досконало освічені, вміли співати і грати на музичних інструментах.

І ось одного разу цей чоловік покликав до себе своїх невірниць, звелів принести наїдків, напоїв, і почали вони частуватися, забавлятися. Потім господар налив келих і підняв його, звертаючись до білої невірниці:

— О красуне, що маєш лице, мов на небі світило нічне, скажи щось гарне і розваж мене!

Невірниця взяла лютню, підтягла струни й видобула з них кілька тонів, і завирувала вся оселя від гучання того чарівного, а потім стала наспівувати, пригравуючи на лютні, вірша такого:

*Все сниться коханий — мій любий, найкращий,
Вкарбований в серце глибоко-глибоко.
Його як згадаю — сама стаю серцем,
Його як побачу — сама стаю оком.
Хтось каже: забудеш! О ні, не забуду!
Кохання — то річка з бурхливим потоком.
О геть, пліткарі злязикі, лукаві!
з любові сміятись — це надто жорстоко!*

Розрадувався господар, вихилив келих і пустив його далі по колу між невірницями. Потім знову налив і, скинувши рукою з келихом в сторону брунатної невірниці, промовив до неї:

— О світло смолоскипа і віддиху запашний, дай нам втішитися твоїм гарним голосом, який чарує кожного, хто його слуха!

Тільки-но дівчина взяла лютню і струни торкнула — всіх присутніх відразу несказанна радість огорнула. Прихиливши до себе їхні серця ще сильніше, вона стала наспівувати такий вірш:

*Клянусь, я іншої не полюблю ніколи,
Не зраджу я тебе, бо свято ти для мене.*

*О місяцю ясний, красою оповитий,
Все найродливіше йде під твої знамена,
Найкращий з найніжніших обранців Аллаха,
Нехай же славиться в віках ім'я його священне!*

Вельми втішений господар узяв келих і, випивши його нахильцем, почастивав дівчат. Потім знову налив і, піднявши чару, кивнув розповнілій невірльниці, сказавши, щоб вона проспівала щось по-своєму. Так вона лютню взяла і, виявляючи приховану в цьому інструменті силу могутню, завела:

*Нехай би весь великий світ на мене рушив із війною, —
Дарма, аби лиш ти простив і ми зустрілися з тобою,
Перед красою рідних рис мені байдужі всі царі, —
Аби лиш бачити тебе і був назавше ти зі мною.
Із благ найвищих на землі найбільшим є твоя любов,
Бо ж тільки ти вінець краси, й у всесвіт сяєш ти красою.*

Дуже втішився господар і цією піснею, випив вина й пригостив невірльниць, потім знову наповнив келих і, скинувши ним перед хударлявою дівчиною, мовив їй:

— О гуріє райського саду, що володієш повабом, ясному місяцю рівним, потіш нас голосом своїм чарівним!

Невірльниця взяла лютню, струни наладнала і наспівно, під музику, вірша такого проказала:

*На Бога, мій милий, ну що ж ти накоїв?
Покинув мене, мені муки завдав,
Узявся б суддя нас судити з тобою —
Мене б пощадив він, тебе б він скартав.*

Розвеселився господар, вихилив вино, дав випити невірльницям і знову налив келих, підняв його і, зробивши знак жовтій дівчині, сказав їй:

— О денне світило небесне, що розпалює почуття мої, дай-но нам послухати твої вірші!

Вона взяла лютню, прегарно заграла на ній і вповіла слова, що збуджують в серці буревій:

*Коханий мій!.. Коли приходжу я до нього,
Пронизує мене очей своїх мечами.
Хоч часточку боргів хай стягне Бог із нього
За те, що він отак поводитьсь з жінками.
Щоразу, як скажу собі «Забудь про нього» —
Душа моя горить шаленими вогнями,
Багато є людей, та лиш його жадаю,
І доля зла мене цупкими гне руками.*

Втішений господар випив і почастивав невірлицю, а потім знову налив собі й, скинувши рукою з чарою до чорношкірої дівчини, сказав їй:

— О зінице ока мого, в кого мова лагідна, немовби шовкова, скажи нам хоч зо два слова!

Тоді взяла вона лютню, струни наладила, вдарила по них і на різних тонах заграла, а потім повернулася до першого ладу й почала наспівувати — так ніжно та до ладу:

*Ах, очі, сліз гірких не жалуйте мені.
Любов струїла світ, зчорнила ночі й дні,
Любові я тепер цураюсь, та дарма —
І вороги мої радіють, навісні.
Висміюють вони троянди щік твоїх —
Я закохалась в них так щиро навесні.
У чарах бризкало п'янке, дзвінке вино,
І чувся лютні клич, пісень слова хмільні.
І от з'явився Він — я запалала Ним, —
І світ весь засвітивсь, мов зорі та пісні.
Та раптом він пішов, настав розлуки час
І мучусь я тепер в тяжкій самотині.
Лишився згад один про той трояндний квіт, —
О щоки молоді, яскраво-чарівні!
В молитві перед Ним упала б, Боже, я, —
Все перед Ним, одним, я сльози ллю рясні!*

Потому всі невірлиці поцілували землю перед своїм володарем і сказали:

— Розсуди нас, господарю!

Подивився він на їхню вроду, чарівність та розмаїтість барв і подякував Аллаху високому, воздаючи хвалу йому. А потім сказав:

— Кожна з вас читала Коран, має гарне лице і повабний стан, вміє співати на різні голоси, знає подвиги героїв славних, старожитню історію та діла народів давніх. Тож нехай кожна встане і покаже рукою на іншу, протилежної барви чи вигляду, тобто біла — на брунату, худорлява — на повну, жовта — на чорну, і ганить свою супротивницю, а потім та встане і зробить те ж саме. І нехай це будуть докази із Святого Корану, з історії та поезії, аби виявилися при цьому ваша освіченість, красномовність і начитаність.

— Слухаємо й коримося, — відповіли невірні. Потім підвелася перша з них, біла, і, показуючи рукою на чорну, сказала:

— Нещасна ти, чорна! Кажуть, що білизна мовила: «Моя барва осяйна, я — найясніше світило, місячна повинь, від мого чола йде сонячний промінь». Мов зоря ясна, постає ось у цьому вірші моя врода сяйна.

*Личко біле та гладеньке, скільки ніжності у нім!
Та вона ж — мов та перлина, що лежить на дні морським!
Постать в неї, наче аліф — претонюня й струнка,
В неї брови, наче нуни, а уста — неначе мім,
Погляди її — то стріли, дуги брів — то вірний лук,
Тільки стрілить — враз поцілить, не врятуєшся нічим!
Мирт, волошку та шипшину, ще й троянду запашну
В її з'явленні я бачу — безподібне чарівнім.*

*Так бува: чарівна гілка нас захопить у саду,
Скільки ж то садів квітучих бачу в стані я твоім!*

Колір мій — мов свіжа квітка і сяюча зірка, мов світлий день, і душа того, хто на мене дивиться, музикою повниться пісень. І сказав колись Аллах Найвищий у

своїй Святій Книзі до свого пророка Муси — мир йому: «Поклади руку собі за пазуху — виймеш її білою й не-ушкодженою». Повідав також Аллах Найвищий: «Ті, у котрих обличчя білі будуть, милосердя Боже здобудуть і матимуть його вічно». Мій колір сонцем сяє, він — чудо, краса, рівного якому немає, а чарівність мою безконечну, привабливість, ласку сердечну прославив не один співець, вони — принад усіх вінець. На такій, як я, гарно виглядає будь-яке вбрання. У білизні багато достоїнств, он і сніг падає з неба білим, і в книгах записано, що найкращий колір — білий. Усіх мусульман увінчує білий тюрбан. Якби я стала називати всі цноти білості, то цей перелік зайняв би багато часу. Те, що коротке, але достатнє, ліпше від того, що довге, та недостатнє. Тому почну зараз ганити тебе. Ти — чорна, маєш колір темноти, що всіх лякає, сажі з кузні, ворони, котра за-коханих розлучає. Ось так сказав поет, вихваляючи білість і ганячи чорноту:

*Цінують перлину за білість — у цім її суть,
За міх же вугілля й диргема тобі не дадуть,
Прямують до раю лиш білі обличчя, я знаю,
А чорні обличчя в геєну вогненну грядуть.*

Розповідається також у прадавніх переказах про най-достойніших людей, що Нух — мир йому! — заснув ко-трогось дня, а його сини — Сем і Хам — сиділи у нього в узголів'ї. Раптом подув вітер і, піднявши шати Нуха, оголив його. Глянув на нього Хам і розсміявся, але не вкрив його. А Сем устав і зробив це. Коли батько, про-кинувшись, довідався, як поступили його сини, то по-молився за Сема, а Хама прокляв. Тоді обличчя Сема зробилося біле, і від нього пішли благородні люди — пророки, правовірні й царі. В той же час Хамове облич-чя стало чорне, і він пішов світ за очі, опинився аж в Ефіопії, і від нього походять чорношкірі. Всі люди згод-

ні з тим, що в них мало розуму, а приповідка говорить:
«Не знайдеш розумного серед чорних».

Тоді господар сказав:

— Сідай, годі, ти вже перебрала!

Потім він кивнув чорній невільниці. Та встала й, показуючи рукою на білу, мовила:

— Хіба ти не знаєш, що в Корані, який об'явився Пророкові, посланцеві Аллаха, записані такі слова Всевишнього: «Клянуся ніччю, котра все покриває, і днем, який все блиском роз'ясняє?». Якби ніч не була краща, він не присягався б нею і не поставив би її поперед дня. І згодні щодо цього мудрі й прозорливі люди. Хіба ти не знаєш, що чорнота є оздобою молодості, а як надходить сивина, тоді ніщо не милує вже нас, бо наближається страшної смерті час? І якби чорнота не була найкраща за все, то не взяв би її Аллах у своє око й серце. Послухайте тепер оце:

*До смаглолиць моє серце припада!
В них сяйво юності й потуга молода,
А білість убива мене, мов саван,
Як сивизна, з якої старість прогляда.*

А ось слова іншого:

*Смаглявко, серце щастям напої!
Не у білявці почуття мої,
Вуста багрянні — світяться смагляво,
А мертво-біло світять лишаї.*

І ще іншого:

*Хай чорнява вона, але вчинки у неї пресвітлі,
Вся вона — ніби зорі, у чорному небі розквітлі.
Не дивуйся, як я збожеволю раптом з кохання:
Неміч чорна у безум всякчас переходить на світі.
Колір мій — чорнота, в цьому кольорі стільки принади:
Виділяється на чорній палітрі і місяць в зеніті.*

А поза тим, чи може бути для зустрічей закоханих час, кращий за ніч? Досить з тебе цієї переваги та користі. Що ж ліпше захистить коханців від сторонніх очей, як не чорнота ночей. І як бояться вони ясності ранку, яка може викрити їх? Чимало достоїнств має чорнота, краса її найдосконаліша, багато сердець потрапляє в її приємні тенета. Що може бути кращого за слова поета:

*Вечері йду я до неї — тінь моя в мороці тане,
А повертаюсь — все світу викриє сяйво світанне.*

А ось іще слова іншого:

*Скільки у щасті ночей провели ми з коханим,
Скільки любилися під покривалом тьмотканим!
Та розпромінився ранок, я тяжко зітхнула
«Маг перебив нам кохання світанням нежданим».*

І слова іншого:

*Прийшов він до мене у мороці грізно-тремкому,
І квапився дуже, схвильований чимось украй.
Упала я ницьма на землю в екстазі святому,
Поділ по землі поволікся, упав — і нехай,
Любилися ми палко і ревно, владиці нічному,
Молилися в сяєві: «Місяцю, не утікай»,
Що було між нами — про те не скажу я нікому.
Не думай погано й мене ні про що не питай.*

І ще іншого:

*Ніч — найліпший час для кохання, подалі від лиха,
Сонце удень підгляда, темнота — сторожиха.*

І ще іншого:

*Мені не до вподоби білі пишнотілі,
Зате я милую смаглявих тонкостанних дів.
На перегонах мчу я на коні гінкому,
А інші на товстоногих всілися слонів.*

А ось слова ще іншого поета:

*Коханий, були ми з тобою
П'янкою нічною порою.*

Ми спали, обнявшись. Аж бачим:

День сяє зорею ясною.

*«Продовж, Боже, ніч, — я сказала, —
Хай побуде коханий зі мною».*

Та якби я почала тут розповідати про всі переваги чорноти, то довго б ти слухала цю розповідь. Тільки ж коротке, але достатнє, краще за довге, та недостатнє. Що ж до тебе, біла, то ти маєш колір зарази — лишаїв та прокази, а зближення з тобою доводить до нещастя й сказу. З переказів нам відомо, що градом і морозом у пеклі мучать злочинців. До цнот чорноти ще й те віднести гоже, що вона має колір чорнила, яким записано слово Боже. Якби не чорнота амбри й мускусу, то не було б пахощів для царів, і про них би й не згадували. Скільки ж то підстав для гордості має чорнота! Та щоб не балакати марно, покажу я вам вірша, в якому поет говорить про все це так гарно:

*Що мускус дорогий — те кожен знає,
Важно ж ніхто за цінність не вважає.
Більмо хоч біле, та не красить око,
А чорне око стрілами влучає.*

Нарешті господар сказав невірльниці:
— Сідай, цього вже досить!

Вона сіла, а він кивнув повній невірльниці. Та встала, показала рукою на худорляву й оголила свої ноги, кисті рук та живіт, являючи його складки й округле заглиблення пупка. Потім одягла таку тонку сорочку, що крізь неї просвічувало все її тіло, і сказала:

— Хвала Аллахові, що створив мене такою, наділивши гарною постаттю та прикрасивши повними формами і не додавши нічого нікудишнього, зробив мене подібною до крони дерева пишного, примножив мою привабливість і красу. Хвалу я йому за те возношу і за те, чим Він обдарував мене і звеличив, згадавши у своїй

прекрасній Книзі. Сказав-бо в ній Всевишній: «І привів товстого тільця». Зробив мене подібною до саду, де повно персиків та винограду. Жителі міст воліють радше птахів товстих і немалих, аніж худих та дрібних. І ні для кого то не диво, що нащадкам Адамовим взагалі смакує жирне м'ясиво. Скільки ж то достоїнств має товстість! Усіх, хто прагне любовців, моє тіло притягує, мов магніт. Як добре сказав про це один піїт:

*Караван вже знімається, путь нам відкрилась.
Прощайся з дружиною; де ж вона ділась?
А вона, мов та курочка, тлуста й весела,
Сокотіти в сусіда якраз заходилась.*

І ніколи не доводилось бачить мені, щоб хтось, прийшовши до лавки різника, просив у нього пісного м'яса. А мудреці кажуть: «Розкіш у трьох речах: їсти м'ясо, їздити верхи на м'ясі і вводити м'ясо в м'ясо». А в тебе, худорлявої, як стара карга, ноги ніби кочерги або немов горобині лапки. Ти — наче той хрест із дошки чи тіло паралітика. Немає в твоєму тілі нічого, що веселило б душу, а твоя вдача й повадки іще гірші. Ось що сказано про тебе в оцьому вірші:

*Спаси мене, Боже, не дай, аби сталось зі мною,
Щоб з жінкою злігся, мов пальмове лико, сухою,
Зівсюди рогата й колюча — не сплю, а караюсь,
І ось прокидаюсь з важкою, мов пень, головою.*

І господар сказав тій невірній:
— Сідай, цього вистачить.

І вона сіла. А господар кивнув до худорлявої, і та піднялась, мов гілка вербова, чи стебло базиліка, або тростина бамбукова, і промовила:

— Слава Аллаху, котрий створив мене, обдарувавши красою, і зробив упрагненою метою кожного любовний зв'язок зі мною. Уподобив мене галузці, до котрої схиляються серця. Коли я встаю — то скоренько, а якщо сі-

даю — то зграбненько. Я легка в руках, у жартах, бавлюся веселенько. Не доводилося ще мені бачити такого, котрий би, описуючи свою кохану, сказав: «Гляньте, он моя любонька, дебела, мов слон», або: «Моя мила — як висока гора чи розлога степова могила». Але залюбки скаже: «Моя кохана стрункостанна, і вся її постать філігранна». Мені крихти поживи вистачає і краплина води спрагу втоляє. Мої очі іскрометні, ігри легкі, жарти дотепні. Я гнучкіша за гілку й легша в рухах за білку. Зближення зі мною — марення спраглого жіночої вроди і розкіш шукаючого насолоди. Такі завжди мають у чоловіків успіх, витка у мене постать і чарівний усміх. Ніхто не має вроди, кращої моєї, ось як гарно сказав хтось про неї:

Твій стан — мов тая гілка весняна.

Моє кохання — доленька ясна,

Ходжу, немов безтямний, за тобою

Й лихого стережуся шпигуна.

По таких, як я, шаленіють коханці і не мають спокою ні вдень, ні вночі, ні вранці. Якщо пригорне мене коханий, то горнусь і я до нього, і якщо хоче прихилить мене до себе чоловік, то і я схиляюся до нього, а не в протилежний бік. Ти ж маєш грубе тіло, відлякуєш виразом товстелезного лику, весь час їси і не наїдаєшся, ані малим, ані великим! І при зближенні з коханцем ти чути-меш від нього лише сопіння та зітхання, бо не знайде він дороги до задоволення бажання. Твої широкі стегна і великий живіт, що все закриває собою, не допустять, щоб твій коханець оволодів тобою. Що ж є у твоїй череватості гарного й милого, у твоїй опасистості приємного чи красивого? Товсте надається тільки на заріз, як тії вівці чи воли, і немає в ньому нічого гідного похвали. Якщо хтось пожартує з тобою, ти злостишся, ти похмура, а як заграє — ти понура. Коли намагаєшся подобати-

ся — хропеш, ідучи, сопеш. Ти тяжча за гору й гірша за нещастя та бридку потвору. Немає в тобі руху, жвавості, ані благословення, тільки те й робиш, що їси та спиш. Коли виливаєшся — бризкаєш, а коли випорожнюєшся — гримиш, наче надутий бурдюк чи потворний слон. А як ідеш за потребою, то хочеш, щоб хтось тебе обмив і висукує волосся, а це вже — верх лінощів, неробство. Чи можете ви собі уявити більше неподобство? Одне слово, немає в тобі ні благородства, ні краси. І цього вірша склав поет про таку, як ти:

*Ой, вона ж огрядна, мов бурдюк, що від сечі надувсь!
В неї стегна масивні — неначе узбіччя гірські!
Коли на заході вона гордовито ступає,
То на сході далеко відлунюють кроки важкі.*

І господар сказав їй:

— Сідай, досить вже цього.

Дівчина сіла, а він кивнув жовтошкірій невільниці. Та встала, уславила Всевишнього й подяку Йому склала. Вознесла молитву за найліпше з-посеред його створінь, а потім рукою на брунатну невільницю показала і таке сказала:

— Згадано про мене в Корані. Милосердний описав мій колір і віддав йому перевагу перед іншими кольорами, сказавши про мене у Ясній Книзі: «Жовта з ясным відтінком, вона збуджує радість у тих, котрі її споглядають». Мій колір чудовий, врода моя — вінець усіх красот, привабливість моя безконечна — я втілення усіх чеснот. Колір-бо мій посідають: динар, місяць, зорі і яблука янтарно-прозорі. В моїм образі поєдналися всі красоти, а колір шафрана перевершує всі інші — то барва, Богом дана. Постаць моя надзвичайна, а колір пречудовий. Схожа я на цитрину, маю гладеньке тіло і високу ціну. Мій колір, як сонце сяє, у цьому світі він вартість золота чистого посідає. Багацько я для гордості маю причин! Про таку, як я, сказав поет один:

*Висяє по жовть її, сонцю подібна,
Злотне сяйво динара згаса перед нею,
Навіть диву шафрана до неї далеко,
Місяць зблід, полонений красою цією.*

А тепер почну ганити тебе, брунатна! Твій колір — колір буйвола. Хіба що за абищицю якусь будуть на базарі таку купляти. На твій вигляд душі здригаються і йдуть мерщій у п'яти. Коли якась річ має твій колір, її зневажають, а якщо його набуває їжа, то вона отруєна, і її викидають. Твій колір нагадує бридких рудих собак. Коричневість — це барва заклопотаності й смутку. Ніколи я не чула про брунатні квіти, перли, золото чи самоцвіти. Коли ти йдеш у відхоже місто, твоя барва стає гірша, а повертаєшся — ще бридкіша. Ти ані чорна, яку можна було б пізнати, ані біла, про яку можна б щось написати. Немає в тобі ніяких гарних прикмет. Це ж про тебе мовив поет:

*У неї обличчя потьмарене, мовби земля,
Це колір грязюки, яка налипає на ноги.
Ненароком поглянеш на неї навіть здаля
І в серці озвуться давні печалі й тривоги.*

Сказав їй господар:
— Годі, вже вистачить цього.

Отож дівчина сіла. А господар дав знак брунатній не-вільниці. Була вона дуже зваблива — висока на зріст, вродлива, краси осяйної, без вади будь-якої. Мала гладеньке тіло, виструнчену постать, важкі стегна, щоки рожеві, підведені сурмою очі, і волосся, чорніше темної ночі. Красномовна вона була, і річ таку повела:

— Хвала Аллахові, який не створив мене ні товстою, гідною осміювання, ні худюю й сухою, ані білою, наче проказа, ані жовтою, мов зараза, як тих, котрі в коханців ласки канючать і яких кольки мучать, ані чорною, мов сажа, чи такою, ніби тебе дідько дьогтем маже, а дав мені колір, улюблений тими, що мають розум. Всі поети

хвалять смаглявих на різних мовах і віддають їхньому кольору перевагу над усіма іншими. Брунатній барві багато достоїнств Аллах дав, і як же влучно хтось сказав:

*У юних смаглявок чимало принад золотих,
В них чари кохання — предивна солодка отрута,
Доладна мова їхня, ще й очі іскряться у них,
Еге ж, вони б навчили чарам Гарута.*

А ось слова іншого:

*Верніть мені смаглявця, найкращий милий мій,
Він спис самарійський має — довгий та міцний,
Пушок едwabний у нього, а в очах — печаль,
Здолати зможе серце кожній отакий.*

І слова іншого:

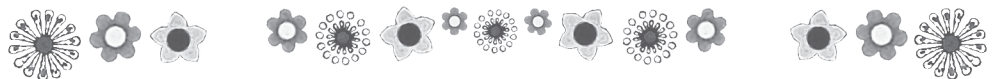
*Чорна родимка любчика — не дає мені спати,
Місяця світла білість здужа перемагати,
Та як біла плямка ляже на гарне обличчя —
Все воно стане потворне від білої цятки,
Не від вина я п'янію — любов мене кличе
Й кучері, наче той хміль, щоб п'яною стати.
Всі ж бо цноти в нього одна одній заздрять,
Всім їм дуже хочеться пушок едwabний узяти.*

І слова іншого:

*Чому пушку на обличчі його, подібному
До списа темного, душа моя не воліє?
Бо ж красот вінець найвищий, — поет говорить, —
Як на лататті, на лілеї слід жучка темніє,
Ах, закохані, буває, навіть честь втрачають
Від родимки тієї, що під оком тліє.
Як же встоять проти того, хто весь як родимка?
Геть від мене усі, хто цього не розуміє!*

Постава моя струнка і стать гнучка. Мого кольору прагнуть царі і люблять його всі — багаті й злидарі. Я повабна, постаттю складна, маю гладеньке тіло, ціна моя висока, і мені під силу будь-яке діло. Я маю сповна вро-

ди, освіченості й красномовності. Мій поцілунок палкий, дотеп вишуканий, а жарт легкий. А ти подібна до мальви при брамі аль-Лук, уся жовта й жилага, зігнута, мов лук. Бідна ти, горщик різника, окалина на міді, на вигляд ти сова, а на смак плід дерева заккум! Серце заходиться тому, хто спить з тобою: поцілувати тебе він не в силі і почувується неначе в могилі. Нема для похвальби в тебе жодних підстав. Про таку, як ти, поет сказав:

*Хоч і не хвора вона, проте дуже жовта,
Щемить мені серце при нашому зближенні.
Сміх часом розбира, як душа не кається,
А все одно її цілую в приниженні.*

А коли дівчина закінчила читати вірш, господар сказав їй:
— Сідай, досить цього.

Потім він залагодив поміж ними згоду, вбрав їх у гарні шати, надавав їм багатих дарів, а найбільше — каменів коштовних з усіх земель і морів. І не бачив я, о величелю правовірних, нічого красивішого за тих гарних дів.

Тільки-но аль-Мамун прослухав цю розповідь Мухаммада аль-Басрі, підійшов до нього й сказав розчулено:

— О Мухаммаде, чи знаєш ти, де проживають ці невольниці та їхній господар?! І чи можеш ти їх купити для нас у їхнього володаря?

— О повелителю правовірних, дійшло до мене, що їхній господар кохає їх, то він не переніс би розлуки з ними.

І аль-Мамун відказав йому на це:

— Візьми з собою для їхнього господаря по десять тисяч динарів за кожну, разом шістдесят тисяч динарів, піди з цима грошима до йменця і купи в нього цих невольниць.

Отож узяв Мухаммад аль-Басрі від халіфа гроші й пішов. Прибувши до власника тих невольниць, повідомив йому, що халіф бажає купити їх у нього за таку ціну. І той погодився продати дівчат, сповнюючи волю величелю правовірних, і відіслав їх йому.

Коли невольниці прибули до халіфа, він приготував для них гарну світлицю і гостював у них. Вони подавали йому напої, а він милувався їхньою вродою, чарівністю, їхніми розмаїтими кольорами й провадив з ними бесіди, втішаючись їхньою чудовою мовою. Але невдовзі їхній попередній господар, який продав їх, не зміг перенести розлуки й надіслав листа до повелителя правовірних аль-Мамуна, в якому бідкався на свою тугу за невольницями. В цьому листі були такі вірші:

*Привіт я посилаю шістьом прекрасним,
З якими серце моє й душа відлетіли,
У них мій зір, мій слух, пожива й насолода —
Все життя — від початку мого й до могили.
Не забути мені моїх любощів з ними,
Ким душа моя й тіло співали і снили,
Ридаю я, журюсь, від мене сон утікає,
Краще б уже мене і на світ не родили,
Мене хвилюють брови — гнуті, наче місяць.
Та очі, які метаять з-під брів дивовижнії стріли.*

Прочитавши цього листа, халіф аль-Мамун вбрав невольниць у святкові шати, обдарував їх десятьма тисячами динарів кожному і відіслав їх до першого їхнього володаря. Отож повернулися вони до нього, і він несказанно зрадив їм — більше, ніж багатству, яке дістав за них. І надалі провадив з ними солодке й щасливе життя. Аж нарешті прийшла до них Та, що кладе край розкошам і переносить нас у небуття.

Пригода Гаруна ар-Рашида з невольницею та Абу Нувасом

Повелителя правовірних халіфа Гаруна ар-Рашида опали однієї ночі неспокійні думки і він розтривожився. Підвівся і почав по всіх закамарках свого палацу блукати; зупинився перед дверима однієї кімнати і

став потихеньку завісу відслоняти. Побачив там лаву, на якій щось темніло, неначебно спляча людина; обабіч дві свічки горіли. Здивувався він, дивлячись на це, його погляд упав на дзбан, наповнений старим вином, і келихи. Ще більше був заскочений цим повелитель правовірних і сказав собі в душі: «Що б це мало означати?». Підійшов ближче до лави й побачив на ній сплячу дівчину, вкриту власним волоссям, відслонив її обличчя й побачив, що вона гарна, мов місячна повня. Отож він наляв у чару вина й випив за троянди щік її, а душа його прихилилася до неї. І він поцілував родимку на її лиці. Вона прокинулася і запиталася:

— О віруючий в Аллаха, скажи, що тут сталося?

І халіф відповів їй:

*Гіть прийшов і бажає, заставиш тебе саму,
Щоб усю ніч ти ласку дарувала йому.*

— Мої вуха й очі повні гостинності до тебе, — мовила вона і подала йому чару з вином.

Пили обоє, потім вона взяла лютню, настроїла струни і пройшлася по них на двадцять один лад, потім знов перший узяла і такого вірша проспівала:

*Нічого, крім щастя кохання, мені не треба,
Отак любов моя всім заявляє про себе.
Вона пояснення й свідок недуги моєї.
Душа, покидаючи тіло, прагне до тебе.
Не криюсь я з коханням, що силу відбирає,
І сльози ллються рясно, наче дощ із неба.
Раніше я й не відала, яка вона, любов та,
Але в свій час дає про себе знать душі потреба.*

Закінчивши читати вірш, дівчина промовила:

— О повелителю правовірних, заповідали мені тут кривду.

— За віщо й хто тебе тут гнобить? — запитав халіф.

— Твій син уже давно купив мене за десять тисяч диргемів і хотів подарувати мене тобі. Але дочка твого дядька дала йому названу суму грошей і сказала, щоб він заховав мене від тебе в цьому покоїку.

— Чого ти бажаєш від мене? — запитав її халіф.

— Я хочу, щоб ти провів зі мною завтрашню ніч, —
відповіла дівчина.

— Якщо Аллах найвищий дозволить, — сказав халіф
і вийшов від неї.

А вранці він з'явивсь у приймальній залі й послав по
Абу Нуваса, але слуги не знайшли його. Тоді халіф по-
слав на розшуки поета одного зі своїх царедворців, і той
знайшов Абу Нуваса в одній з винарень, де його затри-
мали як боржника, винного тисячу диргемів, що їх він
витратив на якогось безвусого. Коли царедворець спи-
тав, що сталося, Абу Нувас розповів про свою пригоду
з тим молодиком, на якого витратив тисячу диргемів.

— Покажи його, і якщо він вартий того, матимеш
прощення, — пообіцяв царедворець.

— Постривай, за хвилину ти його побачиш, — відпо-
вів йому Абу Нувас.

І коли вони розмовляли, з'явився той молодик і
підійшов до них. Була на ньому біла шата, під нею —
червона, а під тією — ще одна — від ночі чорніша. По-
бачивши його, Абу Нувас глибоко зітхнув і проказав
такого вірша:

З'явився він в убранні сніжно-білим

Із поглядом непереможно-смілим.

«Ввійшов ти без вітання, — я промовив, —

Але його одного серце лиш воліло.

Трояндою оздобив твоє обличчя Бог,

Він творить усе мудро, гарно, вміло».

І той сказав «Путі його несповідимі.

Тож не мудруй і не чини зарозуміло,

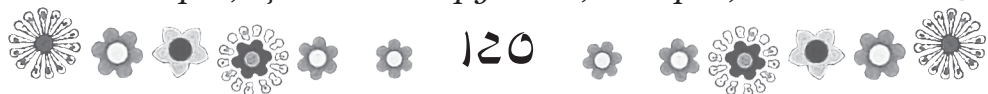
Мій одяг, моє обличчя, моє щастя —

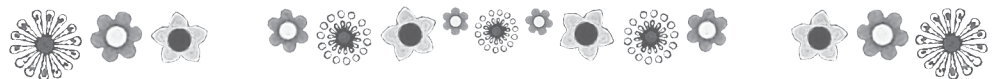
Одне і друге й третє — все геть біле».

Як почув молодик цього вірша, то скинув із себе білу
шату, і Абу Нувас упав у ще більший подив і проказав
такого вірша:

З'явився він убраний в червоне, ніби мак,

Мій ворог, що назовні і друг мені, й добряк,

*Сказав я з подивом «Ти, певно, місяць,
Прийшов до нас наряджений отак,
Вбрання пофарбував їй кров'ю серця
Або ж лиця рум'янцем — не інак».
«Зробило все це сонце, — він промовив, —
Коли увечері було близьенько так.
Вбрання — немов вино, або обличчя —
То мак під маком і вкриває мак».*

Коли ж Абу Нувас скінчив читати свого вірша, молодик зняв із себе червону шату й залишився в чорній. А як побачив це Абу Нувас, почав ще пожадливіше його споглядати і такого вірша промовляти:

*З'явився він, одягнений у чорне,
Мов привид, коли тьма його вночі огорне.
Сказав йому: «Ввійшов, не привітавшись,
І раде пліткарів поріддя те потворне
Твої-бо шати й чуб — моя то доля.
Те чорне, чорне й те, і це знов чорне».*

Почувши все це, царедворець зрозумів стан Абу Нуваса і його пристрасть. Він повернувся до халіфа й розповів йому про це. Тоді халіф звелів принести тисячу диргемів, дав їх урядовцеві й наказав повернутись до Абу Нуваса, заплатити за нього і звільнити від боргу. Урядовець виконав те, що йому було велено, й припровадив Абу Нуваса до халіфа. Коли поет став перед халіфом, той сказав йому:

— Скажи мені вірша, в якому були б слова: «То з чим же завітав до нашої ти хати?».

— Слухаю й корюся, о повелителю правовірних, — той відказав і такого вірша продекламував:

*Рішила ніч на змор свого раба узяти,
Замучили мене турботи кляті.
Піднявся я, не в силі більш лежати,
Й двірцеві став обходити палати.
В одній я хвилю чорних кіс побачив,
Що правили красуні тій за шати —*

*Блискуче срібло і вербове віття
Там намагалися цей скарб сховати.*

*Я повний келих вихилив вина
І родимку почав їй цілувати.*

*Проснулась дівка — з сорому схилилась,
Мов гілка, що на неї дощ став накрапати.*

*А потім, звівшись, мене спитала:
«То з чим же завітав до нашої ти хати?».*

*А він на те: «Я гість, прийшов сюди
І на поріг став, щоб утіх зазнати».*

*«Саїде, — мовила, — такого гостя
Очами й слухом буду шанувати!».*

— А побий тебе сила Божа! — заволав халіф. — Говориш так, ніби був присутній при тому!

Потім він узяв Абу Нуваса за руку й пішов з ним до невольниці. На ній була блакитна сукня й блакитна чадра, а коли її побачив поет, то так захопився нею, що не міг стримати очарування свого і продекламував вірша цього:

Скажи красуні отій, що в намітці стоїть голубій:

«Ради Аллаха, закоханого пожалій!

Бо як подруга буде з коханцем сувора,

То розхвилюється бідак той, сам не свій.

Заради цноти сяйних ти змилуйся над тим,

Чиє вже серце розірвав любові буревій.

Піди навстріч жагучому його коханню,

Не вір тому, що може наверзти шептій».

А коли Абу Нувас проказав вірша, невольниця подала халіфові чару вина. Потім на лютні зіграла і під її чарівні звуки проспівала:

Чи будеш з іншими такий жорстокий, як зі мною?

Мене ж бо ти підступно зраджуєш з другою.

Знайшовся б для справ цих суддя, він би скарав тебе,

І любов твоя не була б такою лихою.

Як не можна йти повз вікна твої, поздоровлю

Тебе віддалік і пройду собі стороною.

Повелитель правовірних підохочував Абу Нуваса до вина, аж Поки той не захмелів. Тоді халіф подав поетові келих, з якого той надпив, але тримав його й далі в руці. Халіф сказав невільниці, щоб вона відібрала його в нього і заховала. Отож вона взяла з рук Абу Нуваса келих і заховала собі між стегна. А халіф видобув з піхов меча й торкнувся ним голови Абу Нуваса. Коли поет очутився й побачив оголеного меча в руках халіфа — вино відразу випарувалося в нього з голови. А халіф мовив:

— Прочитай вірш, в якому скажеш, де міститься твій келих, і не зробиш цього, буде тобі кара найстрашніша.

І Абу Нувас продекламував такого вірша:

*Таких пригод ще світ не знає —
Газель оця злодійством промишляє:
Украла в мене чару ту, яка
Найліпшою подругою вина є,
І заховала її в місці,
За яким душа моя страждає,
Його назвати соромно мені,
Та частку там свою халіф наш має.*

— А побий тебе сила Божа! — заволав повелитель правовірних. — Та як ти про це довідався? Приймаємо твій вірш.

Потім халіф наказав видати Абу Нувасові в нагороду почесну одіж та тисячу динарів, і той, діставши дарунок, пішов собі, ошчасливлений.

Вчена жінка

Один достойний чоловік розповідав:

— Я не зустрічав жінки з гострішим розумом, кмітливішої, освіченішої та благороднішої натурою, ніж одна жінка-напутниця з Багдада, котру звали Сітт аль-Машаїх. Року п'ятсот шістдесят першого побувала вона в місті Хама й напучувала там людей мудрими настановами. Приходило до неї багато освічених та вче-

них людей і подовгу обговорювали з нею законодавство, провадили наукові бесіди. Одного разу побував у цієї жінки і я разом зі своїм вченим приятелем. Коли ми прийшли до неї, вона поставила перед нами тацю з фруктами й сіла за ослоною. А мала вона брата надзвичайної вроди, якого приставила до нас для послуг. Поївши, розпочали ми бесіду про ісламське право, я завів розмову про одну суперечку між імамами. Вона почала відповідати мені, я слухав, в той час як мій товариш пильно приглядався до обличчя її брата і, захоплений його вродою, не слухав того, що говорила жінка. Вона ж бачила це з-за ширми. А коли скінчила говорити, звернулась до нього і сказала:

— Мені здається, що ти один з тих, котрі віддають перевагу чоловікам над жінками.

— Справді так, — відповів той.

— Чому? — запитала вона.

— Тому, що Аллах поставив чоловіка вище жінки, — відказав мій товариш. — А я люблю те, що перевищує, а не те, що перевищене.

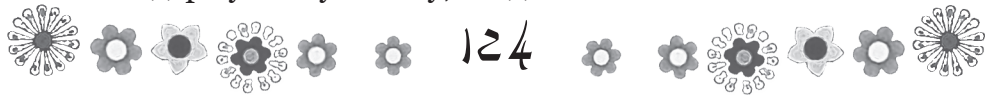
Жінка засміялась та й каже:

— Визнаєш мою правоту, якщо я поконаю тебе у вчній бесіді про це?

— Так, — відповів він.

— Тож скажи мені, — запитала вона, — що вказує на вищість чоловіків над жінками?

— Здоровий глузд, так вважається з давніх-давен, — відповів той. — Про це мовиться і в переказах, і в Корані та Сунні. Щодо Корану, то маємо в ньому слова: «Чоловіки поставлені над жінками, бо Аллах дав їм перевагу над ними». А ось іще слова Всевишнього: «Якщо немає двох чоловіків, нехай буде один чоловік і дві жінки». Або ось слова Господні, що стосуються спадкоємності: «Якщо родина складається з чоловіків і жінок, то чоловік одержує таку частку, як дві жінки». Отже Аллах —

нехай славиться ім'я його! — поставив у тих випадках чоловіка попереду жінки і ствердив, що жінка вважається за півчоловіка, бо він досконаліший за неї. А в Сунні пишеться, що Пророк — нехай благословить його Аллах і дасть йому спасіння! — велів за пролиту кров жінки стягувати половину тієї плати, яка стягується за пролиту кров чоловіка. Що ж до пізнавального нашим розумом, то чоловік діючий, а жінка об'єкт дії.

І наставниця відповіла на це:

— Ти дуже гарно говорив, саїде мій, але, присягаюсь Аллахом, сказане тобою свідчить не за тебе, а проти тебе. Ти дав докази на мою користь, а саме: Аллах — слава йому і хвала! — поставив чоловіка над жінкою лише властивостями чоловічої статі, і в цьому суперечки між нами немає. Але ці властивості притаманні як дитині чоловічої статі, так і отрокові, і юнакові, і чоловікові в зрілому віці, і старому — в цьому розумінні між ними немає різниці. Якби ця перевага залежала тільки від того, що взагалі вирізняє чоловіків, то твоє серце повинно було б однаково схилитись як до юнака, так і до старця; твоя душа мала б знайти в них однакове уподобання, бо коли ж ідеться про чоловічу прикметність, то всі вони однакові. Але між нами виникла суперечка щодо таких речей, як гарна вдача, приємність у взаєминах. І в цьому розумінні ти не дав мені жодного доводу на користь переваги юнака над дівчиною.

— О саїдо, — промовив шейх, — хіба ж ти не знаєш, що особливо вирізняє юнака? Це й струнка постать, і рожеві щоки, і милий усміх, і солодка мова. З цього боку юнаки досконаліші за дівчат. А свідченням може бути те, що розповідають про нашого Пророка, нехай благословить його Аллах і прийме його у своє лоно. Сказав-бо він: «Не задивляйтеся на безвусих молодиків, бо ослабить це ваш зір на чорнооких райських дивиць». Вищість хлопця над дівчиною ні для кого не є таємницею, а які гарні слова Абу Нуваса:

*Пишати́ся він може ще й такими цнотами:
Не завагітніє й тебе не закаляє нечистотами.*

І слова іншого поета:

*Услід імамові Абу Нувасові спішать
Чоловіки на путь розпусної розваги стати,
«Кохайтесь, — каже він, — в пушкові юнаків,
Такого блага навіть у раю вам не зазнати».*

І якщо навіть хтось продає невільницю й каже, які вона має достоїнства, то, перелічуючи її прекрасні цноти, порівнює її з хлопцем, оскільки він є уособленням досконалості, як сказав поет:

*Ворушить стегна́ми вона, як парубчина,
Немов на вітерці́ північному́ тростина.*

Якби юнак не був досконаліший і кращий за дівчину, то не прирівнювали б його до неї. І щоб ти знала — нехай Аллах високий опікується тобою! — що хлопець догідливіший, приємніший у поведінці та своїх якостях, з ним легше спілкуватися; він швидше переходить від суперечки до згоди, особливо тоді, коли в нього пробивається пушок, засіваються вуса і квітне ліловий рум'янець на щоках — о цій порі він схожий на місяць уповні. Як гарно сказав про такого Абу Тімман:

*Сказали пліткарі: «Пушок у нього на обличчі»,
Я відповів: «То не порок і, певно ж, не біда,
Як має стегна він, які його донизу тягнуть,
І на перлинах щік у нього поросль молода»,
І ружа присягнулась клятвою врочисто,
Що не залишать щік його всі ці дива й чуда!
З ним розмовляв я безволосими повіками,
А він мені у відповідь бровами лиш скида,
Краса його та сама, що була й раніше,
А кучері — то щит йому від тих, хто напада.
Обличчя риси вже солодші, кращі стали,
Коли засіялися в нього вуса й борода.*

Всі, що засуджують мою любов до нього,
Кепкують: «Милий друг його вже вигляда».

А як гарно сказав про це Харірі:

«До хлопця пристрасть? Дивина! — чудується пліткар.
— Он бачиш — волос проростає на обличчі в нього!».

«Якщо в очах у мене, — мовив я, — побачиш правду ти,
Не зможеш витримати погляду твердого.

Хто в краї жив тоді, як там нічого не росло, —
Чи піде ж з нього він під час цвітіння весняного?».

А ось іще про те саме:

Пліткують: «Вже забув його він!», — це неправда,
Ні, не забути на лаванду схожого друга.

Троянда ніжная не піде у непам'ять,

А надто ж та, що з миртового вигляда кружка.

І ще:

Який же він стрункий! А очі в хлопця того
Такі, що заберуть здоровий глузд хоч в кого.

Відточеним мечем пролив він кров нарциса,

Перев'язь піхов з квітів мурту в нього.

А ось іще:

Я не з вина сп'янів, це кучері його

Людей всіх повабом своїм п'янять,

Його принади задрять одна одній,

І всі вони пушком хотіли б стать.

Ось які мають юнаки достоїнства, котрих не дано дівчатам.
І досить цього, щоб юнаки мали перевагу над ними.

— Нехай же зробить тебе здоровим Аллах великий,
— промовила жінка. — Ти сам викликав цю словесну сутичку.
І говорив та наводив приклади, не обдумавши того, що говориш, не вникаючи в суть справи.

Тепер уже правда ясно викладена, тож не збочуй уже з її шляху.
А якщо тобі цих доказів мало і вони тебе в цілому не задовольняють, то я витлумачу тобі їх до-

кладніше кожен зокрема, ради Бога, куди там братися хлопцеві до дівчини! Хіба ж можна порівняти цапка з кізочкою? Дівчина має непоборимий чар ніжності, лагідну мову і стать чудову. Подібна вона до галузки базиліка, і зуби в неї мов ромашка, її коси спадають, наче вуздечка, щоки — ніби червоні анемони, обличчя мов яблуко, губи як вино, перса ніби гранати, члени її тіла гнучкі, немовби тростина. Постать її складена чудово, пружне її тіло нагадує блискуче лезо меча, в неї ясне чоло, зрослі брови, а очі мов дві цукерки. Коли вона говорить, сиплються свіжі перли з її вуст, і вабить вона серця ніжністю своєї вдачі, шляхетністю поведження, коли всміхнеться, то здається, що місяць заблищав між її губами. А як погляне, мечі визирають з її очей. Досконалість повабів досягла в ній свого вінця, її оспівують і кочовики, й осідлі. Лілові губи її м'якші за масло й солодші за мед. На грудях у неї гірська ущелина, побіч якої красуються перса, мов дві шкатулки зі слонової кістки. Розкішний живіт, немов розквітаюча квітка, тугі стегна, наче колони з перл, а сідниці, що коливаються, наче море з кришталю чи гори світла. Розкішні ноги й руки, мов злитки із щирого золота. О бідаче, куди там смертному чоловікові до джинів! Хіба ж ти не знаєш, що царі-володарі й найвельможніші достойники завжди покірні жінкам, і в справах любові й розкошів покладаються на них? А ті кажуть: «Ми оволоділи шиями і взяли в неволю серця». А скількох же багатів жінки зробили бідняками, скільки достойних понизили і скільки шляхетних перетворили на слуг! Не хто інший, як жінки, осліплюють освічених, осоромлюють благочестивих, розоряють багатих і роблять нещасними щасливих. І незважаючи на все те, вони користуються любов'ю й повагою в розумних, які не мають собі того за кривду й приниження. А скільки ж невільників

задля жінок ставали непокірними щодо своїх господарів, і скільки ж то синів гнівило цим своїх батьків! І все це через те, що жіночі принади мають владу над серцями. Хіба ж ти, шейху, не знаєш, що для жінок споруджуються палаци, ховають їх за заслонами і купують для них невольниць? Через них проливаються сльози, для них добуваються клейноди, запашний мускус і амбра. Заради них стикаються війська, постають міста, нагромаджуються багатства і падають голови з пліч. І той, хто сказав: «Світ — це жінка», — той мовив правду.

А що стосується прикладів з гідних пошанування переказів та книг, які ти наводив, то всі вони свідчать проти тебе, а не за тебе, оскільки Пророк — нехай же благословить і спасе його Аллах! — повідав: «Не дивіться надто довго на безвусих, бо очі в них, як у гурій». Отож він прирівнює безвусого до гурії. І ти, напевне ж, не маєш сумніву в тому, що те, з чим порівнюють, досконаліше того, що порівнюють? А якби жінки не були досконаліші й гарніші, то Пророк не прирівнював би до них інших істот. А відносно того, що, як ти сказав, дівчина подібна до юнака, то насправді воно не так. Навпаки, юнак може бути подібний до дівчини. В народі ж кажуть: «Цей хлопець, наче дівчина». Ті ж вірші, які ти наводив тут, виражають лише збочення з того, що повсюдно прийнято і є природною властивістю людини. А відносно нечестивих нащадків Лота і непослушних грішників, котрих Аллах найвищий зганив у своїй книзі, то Пророк сказав: «То ви обираєте собі чоловіків серед людей і кидаєте ваших жінок, котрих створив для вас Всевишній? Воістину ви грішний люд!». А ті, що прирівнюють дівчину до хлопця, погрузли в гріхах і непослуху! Підпорядковуються вони своїм забаганкам та шайтанові і кажуть, що жінка може бути одним і другим одночасно. Тож вони збочують зі шляху людської природи, як виражає це їхній кумир і взірець Абу Нувас:

*Струнка, мов хлопчик, — знахідка спокуснику,
Годиться й сину Лота, і розпуснику.*

А те, що ти сказав про чарівність пушку на щоках і молоді зарості вусів і що молодик виграє на тому в красі й принадності, то, о Боже мій, це ж потворний смак, і слухності в цьому немає, оскільки пушок той псує вроду.

І вона промовила такого вірша:

*З'явивсь пушок у нього на лиці й помстився
За ту, що грубо ним обманута була.
Як на лиці його я бачу чорний дим,
То кучері його — палаюча смола,
А коли папір став зовсім чорний,
То де ж знайти там місце для пера?
І якщо за красеня його вважають,
То тут не обійшлося без уроків зла.*

Затим вона промовила до шейха:

— Нехай же славиться во віки віків ім'я Аллаха найвищого! Як же це ти не знаєш, що повну розкіш і радість життя можуть дати тільки жінки і що немає тривалого щастя поза ними. Отож Аллах великий і славний обіцяв пророкам і святим нагороду за їхні праведні вчинки — чорнооких дівчат у раю. Якби Аллах великий знав, що існує розкіш, вища за жінок, то він не назначив би їх у нагороду їм. І мовив Пророк — нехай Аллах благословить його і дасть йому спасіння: «Існує три блага у вашому світі, які я найбільше полюбив: жінки, благовоння й зіниці очей моїх — молитва». І отож Аллах зробив молодиків тільки слугами пророків і святих у раю, оскільки рай є пристановищем щастя й розкоші, а щастя не було б повним без прислуговування отроків. Що ж стосується використання їх для інших послуг, то це — шаленство і згуба. Як же слушно мовиться про це:

*Як муж ласкає мужа, — не любов то, люди,
Таких засуджують суворо скрізь і всюди.*

Такий добродій, з хлопчиком проспавши,
 На ранок ницим гендлярем багнюки буде.
 Різниця видима між ним і тим, хто спав
 З тією, що принадами своїми ласку в ньому збудить.

— Ой люди добрі, — мовила жінка-наставниця, — вели ви мене поза межі встиду й жіночності і привели до пустослів'я та непристойності. Але серця шляхетних — могили таємниць. Такі розмови мусять бути строго довірчими, та осуд вчинків повинен залежати від намірів. Отож прошу я зараз в Аллаха всемогутнього вибачення для себе, для вас і для решти мусульман. А він милосердний і прощаючий.

На цьому жінка замовкла і не озивалася більше до нас. Ми вийшли від неї, раді, що скористалися з її роздумувань. І шкода нам було розставатися з нею.

*Тисяча і одна ніч: Вибрані казки й повісті /
 Упоряд. та пер. з араб. Й. Брояка і В. Рибалкіна;
 вступ. ст. Ю. Кочубея. Київ: Дніпро, 1991.*

سادیق کادری کا نامور واقعہ

سادیق کادری کا نامور واقعہ

Казка про Садика

Був собі пастух на ймення Садик, тобто Правдивий. А звали його так тому, що він ніколи не брехав. І хоч би яку шкоду робив, завжди щиро зізнавався. Служив він в одного еміра і пас його череду. Якось поїхав той емір у гості до другого еміра, і засперечалися вони про те, чи є на світі вірна і чесна челядь. Емір, у якого Садик пас череду, почав вихваляти свого наймита. Другий не

згоджувався з ним, запевняючи, що й Садик, напевне, тільки прикидається чесним, а коли випадє нагода, не упустисть її, щоб обдурити свого пана. І побилися вони об заклад. Домовились, що коли отой другий емір спіймає Садика на гарячому, то неодмінно забере в першого половину всієї його череди, а як не зробить цього, то не пошкодує половини своєї череди.

Роз'їхалися вони. Тоді другий емір звелів своїй доньці, щоб перебралася простою дівкою та й підманула Садика, що пас череду.

А в тій череді був величезний бик із золотими рогами. І почала емірова дочка підлещуватися до Садика та вмовляти, щоб зарізав того бика. Мовляв, як вволить її волю, то вона його покохає.

Хлопець не став довго вагатися й зарізав бика, а золоті роги поклав на ніч собі в головах. Уклалися вони спати, а емірова донька викрала вночі ті коштовні роги та й утекла до батька. Батько зрадів і думає: «Попався Садик — тепер буде одбріхуватися!».

А Садик як прокинувся та побачив, що нема золотих рогів, то дуже засумував. Були б золоті роги, оддав би емірові, а тепер рогів нема — емір не повірить, що їх украдено. Чи не доведеться одбріхуватись? Узяв він тоді дрючка і, встромивши в землю, надів на нього тюрбан. Стоїть дрючок, наче жива людина. Підходить Садик до нього й вітається:

— Добридень, паночку!

І сам собі відповідає:

— Доброго здоров'я, Садику!

— Прийшов тобі сказати, пане, що золоторогий бик здох.

— Ну, як здох, то повинні зостатися золоті роги. Де ж вони?

— А я не знаю.

— То ти брешеш! Не здох бик!

— А таки твоя правда, пане, не здох!

І пішов він собі геть. Думав, думав та й надумався: «Скажу, що вовки з'їли золоторога».

Знову підійшов до дрючка з настромленим тюрбаном:
— Здоров був, пане!

І сам собі відказує за пана:

— Доброго здоров'я, Садику! Що тобі треба?

— Вовки з'їли золоторога!

— Якби вовки з'їли, то золоті роги б залишилися!

— Твоя правда, пане, залишилися б.

І знову одійшов Садик, і знову сів. Думав, думав, а тоді підійшов до дрючка і знову вітається з ним та з тюрбаном:

— Здоров був, паночку! Оце наскочили на череду розбійники-бедуїни, забрали золоторого бика та й погнавши з собою.

Сказав і сам собі одказує, наче емір:

— Якби бедуїни наскочили, то забрали б увесь товар.
Брешеш, Садику!

— А таки брешу!

Одійшов Садик і знову сів. Думав, думав та й надумався: треба правду сказати. Підходить до дрючка:

— Добридень, паночку!

— Добридень, Садику! За яким ділом?

— Та прибилася до мене дівка, я пожартував з нею, а вона підлестилася до мене й умовила, щоб твого золоторого бика зарізав. Я й піддався на ту дівочу спокусу: бика зарізав, золоті роги коло себе на ніч поклав, а вона ті роги вкрала та й утекла.

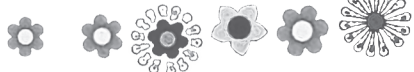
— Ну, що ж, Садику, хоч і завинив ти дуже, але за щирю правду прощаю тебе!

Тим часом другий емір на radoщах покликав до себе еміра, якому служив Садик. Розказав йому, як вийшла справа, показав золоті роги та й каже:

— Ану, клич свого Садика, нехай одбріхується!

Перелякався Садик, як почув, що його кличуть до панів, але пішов. Прийшов, привітався до обох емірів, а ті його грізно запитують:

— Де бик-золоторіг?

— Де бик? — перепитав Садик. І розповів, як усе сталося:

— Прибилася до мене дівка, спокусила своєю красою і почала вмовляти: заріж та заріж бика — золоті роги! Я їй зарізавав, роги коло себе на ніч поклав, а вона вкрала їх та й утекла. Ніхто не винен, окрім мене, карайте мене!

А емір йому й каже:

— За твою правду прощаю тебе! Іди знову до череди й пильнуй її, а наш сусід половину своєї череди віддає нам.

Учений шейх

Був собі шейх, який чванився, що знає геть усі науки. Коли його питали про що-небудь, він одразу давав докладну відповідь, посилаючись на видатних учених. Люди як на дивовижу ходили до нього.

У місті, де жив той шейх, існував гурток. Гуртківці часто приходили до нього з усілякими питаннями. І всі вони дивувалися його знанням та надзвичайній пам'яті. Але одного разу змовилися вони вчинити таке: кожен з них напише будь-яку літеру на клаптику паперу. А вже потім з цих літер треба скласти слово, що б нічого не означало. Розтлумачити це слово вони попросять шейха.

— Якщо він дасть відповідь, — умовилися гуртківці, — й цього разу, то ми знатимемо, що всі попередні відповіді й розмови були чистісінькою вигадкою і плодом його фантазії. Якщо ж не дасть відповіді, будемо вірити йому й надалі.

Після цієї домовленості кожен з них накреслив на папері першу-ліпшу літеру. Потім склали всі літери до купи. І вийшло слово: «хунфушару». Це слово, звісно, нічого не означало, так собі — безглузда дурниця. Прийшовши до шейха, вони запитали, що воно означає. Той, не задумуючись, бовкнув:

— Це рослина. Росте вона в горах щасливої Аравії. Стебло у неї гладеньке, листя дрібне: цвіте круглими

квітками рожевого відтінку, який часом переходить у білий. Ібе-Бейтар каже, що хунфушару має температуру три градуси, а вологість — першого ступеня. Давид аль-Басир каже, що ця рослина виліковує хвороби серця й очищає дихальні шляхи... А такий-то вчений каже те й те, а інший — зовсім інше. Араби іноді дають її коровам, щоб ті краще доїлися. Навіть один з наших поетів каже:

*Усю мою душу любов притягує до тебе,
Як молоко притягує рослина оця хунфушару.*

Про це зілля згадується і в збірці переказів нашого Пророка. Шейх намірився був навести ще якийсь текст, але слухачі перебили його:

— Ну, годі ж бо, шейху! Ти вже набрехав і на медиків, і на арабів, і на поетів. Не приписуй брехні хоч пророкові!

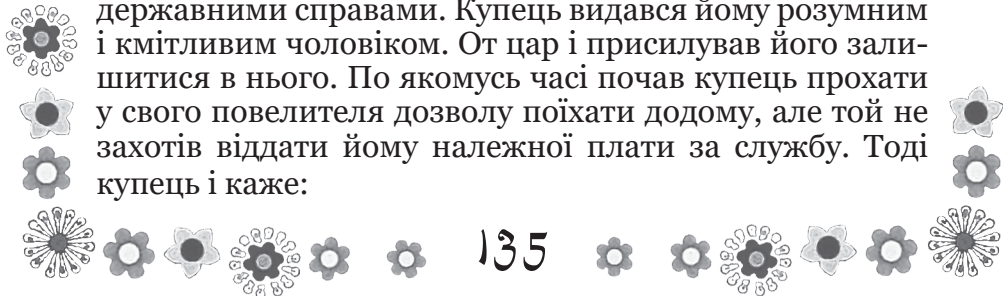
Тут вони розкрили свою таємницю і присоромили його. Відтоді ніхто більше не ходив до цього шейха просити поради чи з якимись своїми клопотами.

Дбай про кінець діла

Був собі дуже багатий купець, і була в нього дружина. Якось довелося йому відлучитися з дому на торги. А його дружина саме сподівалася дитини. От купець і каже:

— То я поїду, але коли буде на те воля неба, повернуся додому перше, ніж Господь пошле нам дитя.

Попрощався він з нею та й поїхав. Подорожував довго, аж поки заїхав до якогось царя. А той цар саме шукав когось такого, кому можна було б доручити керувати державними справами. Купець видався йому розумним і кмітливим чоловіком. От цар і присилував його залишитися в нього. По якомусь часі почав купець прохати у свого повелителя дозволу поїхати додому, але той не захотів віддати йому належної плати за службу. Тоді купець і каже:

— О, мій царю! Дозволь мені провідати свою рідню. Я неодмінно повернуся.

Почувши таке запевнення, цар дозволив і наділив купця тисячею червінців.

Купець сів на корабель і поплив до свого рідного міста. А дружина його перед тим почула від людей, що чоловік її служить у царя. Тож вона зібралася в дорогу, взяла з собою обох дітей, бо в неї народилися хлопчики-близнята, і поїхала в ту сторону. Зупинилася вона на одному острові, а саме тієї ночі зупинився там і той корабель, яким прибув її чоловік. Мати й каже дітям:

— Цей корабель пливе з тієї сторони, де живе тепер наш тато. Пішли б ви до моря і, може, розпитали б у людей про нього.

Хлоп'ята побігли до моря, піднялися на корабель та й почали гратися. І так загулялися, що й незчулися, як посутеніло.

Купець тим часом спочивав на палубі. Дитячий галас розбудив його, і він підхопився, щоб нагримати на них. Та ненароком упустив капшук із золотом, який загубився серед мішків з крамом. Шукав його купець, шукав, але не знайшов. І почав він бити себе по голові, а тоді підійшов до хлопчиків та й каже:

— Це ви взяли мої гроші. Бо зумисне гралися тут, біля краму, аби щось поцупити. Крім вас, тут не було нікого.

Підвісив він хлопчиків до колодки і почав бити палицею по п'ятах та шмагати ременем. Діти зняли вереск на весь корабель. На той гвалт збіглися матроси.

— Усі тутешні дітлахи, мабуть, злодюжки та крадії, — казали вони.

Бив дітей купець, бив, а опісля спересердя запрягся: коли не повернуть йому капшук із грішми, викине їх у море. А що капшука знайти не могли, то купцеві довелося дотримати слова. Він узяв хлопчиків, прив'язав до в'язки очерету та й викинув у море.

Мати спохопилася, що діти забарилися, і кинулася шукати їх, аж поки зайшла на корабель. Тут почала розпитувати:

— Чи не бачив хто моїх діток? З обличчя вони такі й такі, а років їм стільки й стільки.

Співчуваючи матері, матроси сказали:

— Е, либонь, це ті самі хлопчечята, яких щойно втоплене.

Як почула мати цю страшну звістку, заголосила, приказуючи:

— Горе ж мені! Бідна моя голівонька! Сини мої, соколи! Чому нема тут батька вашого, щоб поглянув на вашу й мою недолю?

— А хто твій чоловік? — поцікавились матроси. Жінка назвала ім'я купця й сказала:

— Я його жінка, їхала до нього, й ось, як на те, звалилася на мене оця біда.

Почувши ці слова, купець кинувся до неї, обійняв її, а тоді почав лементувати, шматувати на собі одяг і бити себе по голові.

— Боже ж мій милий! — кааявся він перед дружиною. — Та це ж я згубив своїх діток власною рукою! Отак завше Бог карає того, хто не думає про кінець діла й не зважає своїх вчинків!

І купець оплакував своїх синів. Плакала й жінка. Нарешті він промовив:

— Не заспокоюсь доти, доки не знайду дітей.

Він почав плавати по морях, шукаючи дітей, але все марно.

А з синами його сталося ось що. Вітер погнав ту в'язку очерету, до якої їх прив'язав батько, спершу у відкрите море, а далі викинув на берег, кожного в іншій місці. Одного з них підбрали слуги правителя тамтешнього краю й приставили самому цареві. Той дуже сподобав собі хлопчика й прийняв за сина, а підданим оголосив, що це його дитина, яку навмисне виховували потай від усіх. Народ дуже радів, бо любив свого повелителя.

Потім цар призначив хлопця своїм намісником і наступником.

Минуло багато років. Той цар помер, і на його місце посадили приймака. І почав молодик царювати. Усе йому йшло гаразд, державні справи були в добрім стані.

Тим часом його справжні батько з матір'ю й далі об'їжджали острови, сподіваючись, що море викинуло дітей на сушу. Але, не знайшовши ніде й сліду своїх синів, вони втратили останню надію й оселилися на одному з островів. Якось купець пішов на базар і побачив делляля, який продавав хлопця. Купець і подумав:

«Куплю-но я собі цього парубчака, щоб був мені на втіху, замість рідної дитини».

Купив і привів його додому. Як тільки вгледіла його дружина, то й скрикнула:

— Господи! Це ж син мій!

Батьки вельми зраділи цій події й спиталися парубка про брата. Той відповів:

— Море нас роз'єднало, і я не пам'ятаю, що сталося з братом.

Збігло чимало років. Сім'я оселилася в тім краю, де царював син купця. А його брат теж уже виріс. Батько дав йому товару і вирядив у дорогу, саме в те місто, де царював його брат. Дійшла до нього чутка, що приїхав якийсь купець, а в нього такі товари, що знадобилися б і володарю. Тоді цар прикликав того купця до себе. Купець з'явився і вклонився йому. Обидва й не здогадувалися, що вони брати, але кров у них заговорила. От цар і каже:

— Зостанься в мене. Я поправлю твоє становище і дам усе, чого тобі заманеться.

Той зостався й прожив там таки довгенько. Побачивши, що цар нізащо не хоче відпустити його від себе, він написав додому листа, в якому запросив батьків приїхати до нього. Батько й мати згодилися на переїзд, і цар

відтоді почав дуже поважати їхнього сина. Але він усе ще не знав, що то його брат.

Одної ночі цар виїхав за місто, взявши їсти й пити, і напився до нестями. Купець, турбуючись про нього, сказав собі: «За всі ті щедроті, що цар виявив до мене, сам охоронятиму його цієї ночі».

Витяг він з піхов меча і став біля входу до шатра. Тут його вгледів один з-поміж пажів, що заздрих юнакові за ту прихильність, яку виявив до нього цар. Побачивши його з мечем у руці, паж спитав, що це означає. Той відповів:

— Я сам стерегтиму царя за його милість до мене.

Паж промовчав, а вранці розповів про це своїм товаришам. Ті вирішили схитрувати:

— Це нам на руку! Ходімо до царя та обставимо справу так, щоб він розгнівався на купця і прогнав його.

Змовившись, вони пішли до володаря й заявили:

— Ми хочемо дати тобі важливу пораду.

— Яку? — спитав цар.

— Отой молодий купець, якого ти приблизив до себе і поставив вище всіх достойників, цієї ночі лагодився напасті на тебе і вбити.

Цар змінився на обличчі й запитав:

— І ви це доведете?

А пажі йому:

— Яких тобі ще треба доказів? Якщо хочеш знати щиру правду, то цієї ж ночі вдай, ніби спиш п'яний, а сам пильнуй: побачиш, що буде все так, як ми сповістили.

Після цього вони пішли до купця й сказали:

— Цар дуже вдячний тобі за вчорашнє вартування. За це він ще більше тебе любитиме.

Так заздрісні пажі хотіли приспати пильність купця.

Настала друга ніч. Цар уже був тверезий і занепокоєно чекав купця. Юнак і справді з'явився біля шатра, витяг з піхов меча і став при вході... Побачивши це, цар

не на жарт перелякався, мерщій покликав своїх приборників і звелів схопити купця. Відтак обурено мовив:

— Так оце така подяка мені за те, що я допустив тебе до себе ближче, ніж будь-кого? Ти задумав проти мене такий негідний вчинок?

Тут підскочили двоє пажів і закричали:

— Пане наш! Звели, і ми, як стій, одрубаємо йому голову! Але цар сказав:

— Ні, вбити його — річ легка й не мудра, а от воскресити мертвого — то вже годі! Треба дбати про кінець діла, а стратити його ми ще встигнемо.

І, наказавши закувати купця в кайдани, повернувся у свої палати. Вирішував державні справи, часом їздив на полювання, а про купця й забув.

Знову прийшли до нього змовники й почали переконувати:

— Володарю наш! Якщо ти потуратимеш купцеві, що робив замах на твоє життя, то збунтуються й інші пажі. Адже всі тепер про це тільки й гомонять.

Розгнівався цар і наказав привести юнака, щоб кат стратив його.

От йому вже й очі зав'язали, вже й кат, замахнувшись мечем, звернувся до царя:

— Звели тільки, царю мій, і я відітну йому голову!

Але цар знову розсудливо мовив:

— Стривай! Я ще раз розгляну його справу. Він таки заслуговує на смерть і нікуди від неї не втече.

Відвели купця знову до тюрми. Тим часом звістка про це докотилася до його батьків. Батько мерщій написав листа і пішов до володаря.

Той прочитав листа, який закінчувався словами: «Нехай тебе помилує Всевишній! Не поспішай чинити кару. Я теж колись поквапився в однім ділі, та й загубив у морі його брата. Ще й досі нуджу світом. Убий краще мене замість сина».

Старий упав до царевих ніг і ревно заплакав.

— Ану лишень, розкажи, — зацікавився цар, — що за пригода сталася з тобою!

І старий почав розповідати:

— Володарю мій! Був у нього брат, і я їх обох викинув у море...

І він розповів усю пригоду від початку до кінця. Почувши це, цар несподівано закричав і кинувся з престолу до батька та брата. Обійняв їх і сказав:

— Ти мені батько, а це мій брат, а дружина твоя — моя рідна ненька.

І всі троє невимовно зраділи.

Скликав цар людей, розповів їм про все, що сталося, а тоді звернувся до батька:

— Коли б і ти дбав про кінець діла та зважував, що робиш, не каюся б і не побивався б тепер.

Прикликав цар ще й свою неньку, і вони раділи щасливій долі, що з'єднала їх. Відтоді до кінця днів своїх жили вони єдиною сім'єю в радості й достатках.

Сліпці

Жив у Багдаді один хитрий сліпець на ім'я Факік. Він нічого не робив, а тільки ходив та жебрав. Мав звичай мовчки стукати в двері, не вимовляючи ні слова, доки йому відчинять. Якось він почав отак настирливо стукати в одні двері.

— Хто там? — почувся голос господаря.

Факік на це нічичирк і постукав удруге.

— Та хто ж це такий? — знову сердито запитав господар.

Сліпець і цього разу не відповів. Господар зрештою сердито розчухнув двері.

— Ну чого тобі? — невдоволено спитав він, побачивши Факіка.

— Подайте милостиню ради Аллаха! — заскиглив Факік. Господар хвилину помовчав.

— Ти сліпий? — спитав він.

— Еге, — відповів сліпець.

— Ну, в такому разі простягни свою руку.

Факік був певний, що цей чоловік хоче йому щось дати, і простяг руку. А господар узяв його за руку й повів до хати. Факік охоче пішов за ним, бо подумав, що той замість милостині хоче нагодувати його. Вони піднялися сходами аж на найвищий поверх. Тут поводитир Факіка зупинився й знову перепитав:

— Ну, старче Божий, чого тобі треба?

— Прошу милостиню заради всемогутнього Аллаха.

— Аллах подасть! — одказав на це господар. — Преси, щоб він повернув тобі очі! Я дати нічого не можу.

— А щоб тебе! — вигукнув Факік. — Чому ж ти не сказав мені цього відразу, ще там, унизу?

— А ти, дурню, чому зразу не озвався? — глузував той.

— Подай милостиню ради Аллаха! — не вгавав Факік.

— Нема в мене нічогосінько для тебе!

— Ну то хоч поможи зійти вниз!

— Сходи перед тобою, йди сам, — реготав господар.

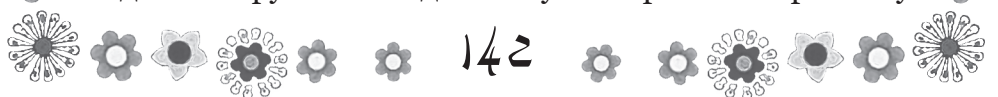
Сліпець почав навпомацки спускатися, але не втримався, покотився сходами вниз і гепнувся прямо в двері. А господар зареготав ще дужче.

Опинившись на вулиці, Факік жалісно охкав, бо добре-таки потовкся. В цю мить надійшли два інші сліпці-жебраки, які з ним товаришували, й почали розпитувати, що сталося. Факік розповів про свою пригоду, а вкінці додав:

— Не залишається нічого іншого, як узяти дещо з наших припасів, бо сьогодні не дали мені нічого, а їсти хочеться.

Сліпці погодилися й пішли разом з ним додому.

А господар, який так неприязно зустрів Факіка, був довідчений крутій та злодій. Почувши крізь вікно розмову

жебраків, він миттю вибіг з дому й назирці подався за ними. Так непомітно й увійшов слідком до їхньої оселі.

Тут обачний Факік звернувся до товаришів:

— Ну, братове, зачинімо двері та обшукаймо спершу нашу хату, чи немає тут часом кого-небудь чужого.

Почувши це, крутій сторопів, але тут-таки вгледів, що зі стелі звисає шнур. Він ухопився за нього та й повис у повітрі. Сліпці, обходячи оселю, постукували палицями по кутках, нишпорили скрізь, але нічого не знаходили. Коли нарешті посідали, крутій опустився на долівку й сів поруч Факіка. Витягши із схованки гроші, сліпці перелічили їх і нарахували дванадцять тисяч срібних монет — драхм. Тоді кожний узяв стільки, скільки йому треба було, а торбу з грішми вони заховали в тайник.

Факік хотів був піти купити чогось попоїсти, але в когось знайшовся якийсь харч, і всі троє почали їсти. Крутій теж простягає руку до їжі, та вибирає найсмачніші шматки. Чутким вухом Факік уловив поруч незнайоме чавкання і зчинив гвалт:

— Пробі! Тут хтось чужий!

І цієї ж миті схопив злодія за руку й накинуся на нього разом з двома іншими сліпцями, періщаючи його чим попало.

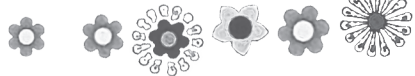
— Пробі! Гвалт! Грабують! Рятуйте, люди добрі! — верещали сліпці.

І крутій теж горланив щосили й відбивався від трьох.

На гвалт позбігалися сусіди та перехожі, вибили двері й увійшли до хати, щоб розборонити розбишак. Крутій заплющив очі, кинувся до прибулих і вклонився до землі, благаючи:

— Рятуйте, люди добрі! Побратими мої не хочуть віддати належної мені частки грошей. Ми наскладали їх разом. Я сьогодні мав намір узяти те, що належить мені, а вони накинулись на мене і мало не вбили.

Сліпці закричали, що все це брехня.

Тоді люди повели всіх чотирьох до оселі намісника, який був водночас і суддею.

Там крутій виступив наперед і сказав:

— Світлий наміснику! Мушу тобі признатися, що я й мої побратими — страшенні злочинці. Але ми заприсяглися, що не викажемо нічого, хіба що під муками. Що ж робити? Почни хоч би й з мене — треба ж спокутувати колись свої гріхи!

Факік роззявив був рота, щоб виправдатися, але намісник грізно звелів йому мовчати.

Крутія розпростерли й почали бити палицями. Він спершу уперто мовчав, згодом почав стогнати, далі розплющив одне око, а відтак друге.

— Що це ти виробляєш, проклятий?! — здивовано й воднораз сердито вигукнув суддя.

Пройдисвіт відповів:

— Ясний пане! Дай мені свій перстень, як запевнення в тому, що ти помилуєш мене, коли я розкажу тобі все!

Суддя пообіцяв.

Тоді він почав:

— Усі четверо ми тільки вдаємо з себе сліпців, щоб обдурювати людей та виманювати в них гроші. Ми заходимо до осель довірливих людей і чинимо там усякі шкоди. Отаким чином ми зібрали чимало грошей: аж дванадцять тисяч драхм. От я й сказав товаришам: «Віддайте мені мою частку — три тисячі, бо я більше не хочу шахраювати та обдурювати людей!». А вони злякалися й почали мене бити. Це можуть засвідчити усі перехожі. Будь ласкавий, ясновельможний пане, звели їм оддати належні мені три тисячі драхм. А що я не брешу, сам переконаєшся, взявши цих сліпців на тортури, — вони миттю прозріють!

Факік та двоє інших сліпців зчинили галас, що він бреше. Суддя не повірив їм і звелів катувати їх, починаючи з Факіка. Били його, били, а він кричав тільки одне:

— Не бачу! Не бачу!

Пройдисвіт підійшов до нього й порадив:

— Та годі вже тобі! Чого ти такий упертий! Краще розплющ очі, невже ти хочеш, щоб тебе забили до смерті?

Звісно, сліпий Факік не міг послухати його поради. Суддя загадав катувати й інших двох старців. Крутій і до них підійшов з лицемірною порадою:

— Послухайте мене, братове! Розплющить очі! Час покаятися за всі крутіства! Побійтеся Бога — він тяжко карає за брехню!

Коли катування не допомогло, дурисвіт сказав судді:

— Облиш уже їх! Вони не розплющують очей, бо людей бояться. Краще пошли по гроші!

І крутій пояснив, де та схованка.

Суддя звелів вигнати трьох сліпців з міста й принести йому гроші. Він одлічив три тисячі кругієві, а решту наказав роздати вбогим.

Казка про горбаня

За давніх часів жив собі в одному китайському місті кравець, чоловік веселої вдачі, що кохався в піснях та музиці. Якось він поїхав зі своєю дружиною на прогулянку за місто. Додому вони вертались уже при смерком. Коли це по дорозі зустрічається їм горбань, та такий кумедний з обличчя, що міг би розсмішити усякого, хоч би й як засмученого. Кравець із дружиною підійшли ближче, щоб придивитися до цієї прояви. А тоді запросили його до себе в господу, щоб трохи потішив їх тієї ночі. Горбань погодився. Тоді кравець, хоч і було дуже пізно, пішов на базар, накупив смаженої риби, хліба, помаранчів та всяких ласощів. Сіли вони вечеряти. А кравцева дружина вибрала добрячий шмат риби і дає гостеві:

— Пригощайся, небораче! Якщо завеликий, то я можу порізати!

Горбань схопив рибу і хотів був проковтнути її прожогом. але в ній була чимала кістка. Вона застрягла йому в горлі, і він за хвилину помер.

Уздівши це, кравець закричав:

— Господи, на все твоя воля! Але ж навіщо він помер на наших очах! Що ж нам тепер, жінко, робити?

Дружина подумала й сказала:

— От що, чоловіче, зараз надворі ніч. Бери його на плечі й неси. Я йтиму попереду, а ти за мною. Коли хто зустрінеться та почне цікавитись, скажеш, що заслаб наш син і ми несемо його до лікаря.

Так вони й зробили. Несуть мертвяка вулицею, а жінка голосить:

— Ой, сину ж мій, синочку! Що це з тобою приключилося? Що в тебе болить?

Коли хто й траплявся їм по дорозі, то думав: «Це в них, мабуть, дитина заслабла».

Отак кравець з дружиною безпечно дійшли до того будинку, де жив лікар-єврей. Постукали вони в двері — вийшла до них чорна невільниця. Бачить: прийшли якісь люди з хлопцем на руках.

— Чого вам треба? — питається вона.

Кравцева дружина й каже:

— Ми хочемо, щоб лікар оглянув нашого хлопчика. Ось тобі чотири червінці, віддай своєму панові, хай він мерщій спуститься сюди. Наша дитина тяжко хвора.

Служниця побігла нагору, а кравець з дружиною витягли мерщій горбуна нагору, притулили на сходах до стіни й щезли.

Невільниця вбігла до єврея й каже:

— Там, унизу, стоять двоє з хворою дитиною. Вони передали чотири червінці завдатку, щоб ви оглянули її.

Побачивши такі гроші, єврей зрадів, хутко підвівся й побіг темними сходами. По дорозі він зачепився за мертвяка і ненароком зіпхнув його вниз.

— Ой, лихо мені, лихо! — зарепетував він. — Я штовхнув цього хворого так, що він покотився сходами й, мабуть, убився. Ой Мойсею! Ой Ароне! Лихо мені, лихо! Да-виде і всі дванадцять пророків! Що мені тепер робити?!

Узяв він горбаня, виніс нагору й побачив, що той і справді мертвий. Тут дружина напоумила його, що діяти.

— Чого ти сидиш? — репетувала вона. — Як так сидітимеш до ранку, то нас застукають, і тоді нам смерть! Давай-но краще винесемо його на дах та вкинемо в хату до нашого сусіда.

А той сусід був правовірним мусульманином і торгував олією та лоєм, постачаючи їх на кухню самого султана. Не раз траплялося, що він принесе олію додому, а коти та щури вип'ють її. Коли ж його не бувало вдома, то в хату залазили й собаки з покрівлі через комин. Ці вже геть чисто виїдали все, що попадалося.

Єврей з жінкою винесли мертвяка на дах, підв'язали йому попід пахви віжки й спустили в хату до сусіда так, що він опустився на п'яти й прихилився до стіни. Потім висмикнули віжки та й утекли раді-радесенькі.

Невдовзі повернувся додому господар. Відчинив ту кімнату, увійшов зі світлом у руках і побачив, що хтось ховається в закутку коло комина.

— Ось воно що! — зарепетував мусульманин. — Не коти мене об'їдали досі, а люди! Це ти мене обкрадав! А я, дурень, лаяв безневинних котів та собак, а тим часом це ти крав у мене м'ясо та олію. Зараз я тобі всиплю!

Ухопив він дерев'яного молотка, підбіг до горбаня і вперіщив його в самісінькі груди. Горбань ані звуку. Дивиться господар — аж той уже мертвий. Сполошився він тоді, почав себе лаяти й каятись за свою нестриманість.

— Будь проклята вся олія на світі! — гукнув він спересердя. — І навіщо було забивати його на смерть?! — бідкався він.

Потім оглянув труп пильніше й побачив, що це якась горбата потвора. Ще дужче почав він сипати прокльони:

— Тьху, мерзенний верблюде! Мало того, що ти горбатий, так вирішив ще й злодієм стати! Зорі небесні, напоумите мене! Що ж мені діяти?!

Завдав він собі на плечі горбаня та й подався з хати. Донісши труп до найближчого майдану, поставив його на сходах невеличкої крамниці, а сам утік.

Невдовзі прийшов на майдан купець-християнин, теж султанський постачальник, п'яний-п'янісінький. Заkortило йому, бачте, в таку пору у лазні попаритись. А що перебрав усяку норму, то почав бурмотіти собі під ніс:

— Незабаром світатиме, мусульмани почнуть сходитись до мечеті на вранішню молитву. Гляди, ще й до поліції потягнуть мене за порушення порядку.

Відчувши небезпеку, купець наддав ходи неслухняними ногами. Щось наче на аркані потягло його до крамниці. Аби відхекатись, він сів на східцях, не помітивши мертвого горбаня, й задрімав. Щось, певно, приверзлося йому, бо він замахав руками, наче обороняючись від напасників. Так і намацав мертвяка. Спочатку подумав був, що й це якийсь злодій. Адже здерли ж бо цієї ночі у нього з голови чалму! З люті почав частувати горбаня стусанами в спину, та так сильно, що той звалився. Християнин зчинив ґвалт, гукаючи на допомогу нічного сторожа. Той відразу ж і з'явився. Уздрівши, що християнин лупцює мусульманина, він здивовано запитав:

— За віщо ти його б'єш?

— Він хотів пограбувати мене! — пояснив купець.

— Не смій його чіпати! — суворо звелів сторож.

Оглянувши горбаня, сторож зрозумів, що той мертвий.

— Он до чого ми дожилися! — лютував він. — То це вже християни вбивають правовірних?!

Схопивши купця за комір, він потяг його до судді. Покірно йдучи назустріч невідомості, купець міркував: «Господи, Ісусе Христе! Пресвята Діво! Як могло статися, що від кількох стусанів він віддав Богові душу!».

Сердегу замкнули. А вранці, аби відомстити кров'ю за кров, суддя вирішив стратити вбивцю, велівши оповісникові оголосити про це на всю околицю. Тим часом спорудили шибеницю й привели винуватця. Як належить, кат накинув йому на шию зашморги і хотів уже виконати вирок, коли до шибениці наблизився купець-мусульманин і закричав:

— Облиш його! Убивця — я!

Надійшов суддя, і правовірний мусульманин розповів йому геть усе: як горбань занадився до нього красти і як його застукали на гарячому. Розповів детально, як уперіщив його молотком і як виніс мертвого на майдан.

— Він не винен! Якщо вже вішати, то тільки мене! — закінчив він свою розповідь.

Тоді суддя звелів відпустити купця-християнина, а натомість повісити купця-мусульманина. Кат негайно зняв зашморг із шиї невинного і накинув на шию тому, що зголосився. За хвилину крізь натовп почав пропихатися лікар-єврей, голосно благаючи:

— Не робіть цього! Убив горбаня я!

Він розповів, як усе було насправді, а закінчив такими словами:

— Убивши одного мусульманина цілком випадково, я не дозволю губити другого навмисне, зі злої волі.

Суддя взяв до уваги щире зізнання й звелів повісити лікаря. Вже й зашморг опинився у нього на шиї, коли знову ж таки хтось почав пропихатися крізь натовп, волаючи:

— Зупиніться! Зупиніться! Це я його вбив!

Цього разу у вбивстві розкаювався кравець, розповівши чисто все, як було:

— Він нам співав, грав на бубні. За це моя дружина почастивала його великим шматком риби. Нею він і вдавився. Потім ми вчинили великий гріх.

Здивувався суддя, як і всі люди, такій чудній пригоді.
— Цей випадок неодмінно треба занести до літописної книги! — наказав він, але все-таки звелів повісити кравця.

Тут навіть сам кат розчулився.

— Чи не краще було б нікого не карати? — звернувся він до судді.

А слід пам'ятати, що горбань був блазнем самісінького султана і розважав його щодня. Напередодні, як відомо, горбань випив зайве і подався блукати містом. А сьогодні, коли султан почав допитуватися, де він, придворні сповістили йому:

— Милостивий володарю! Горбаня вбили. Саме зараз кат карає злочинця, але зробити це ніяк не вдається, бо щоразу з'являється новий убивця, що бере всю вину на себе.

Султанові захотілося власними вухами почути розповіді злочинців та востаннє оглянути труп горбаня. Прибувши на місце події, він усе уважно вислухав і звелів записати цей випадок як історичну подію.

Тим часом з натовпу до трупа підійшов один цирульник і почав пильно його оглядати. Оглянувши горбаня, він од реготу аж за боки вхопився. Натовп подумав, що він збожеволів. Нарешті цирульник спромігся вимовити:

— Адже ж горбань живісінький!

Відкривши скриньку з ліками, він вийняв якусь мазь і натер нею горбаневі горло. Після цього тоненьким скальпелем витяг шматок риби з кісткою. Горбань чхнув, випростався і сказав:

— Слава Аллахові і його пророку!

Пиріжок, начинений чарівним зіллям

Пішов якимось один чоловік у ліс по зілля, яке може, коли його з'їсти, розкрити таємницю всіх цілющих трав. Після довгих пошуків він знайшов нарешті те, що шукав, і промовив до себе:

— Замість того щоб з'їсти це зілля сирым, я спечу з ним пиріг, а вже тоді з'їм.

Замісив він тісто, зліпив пиріг і, начинивши його чарівним зіллям, відніс до пекарні. Пекарю, якого звали Лукман, він сказав:

— Спечи мені цей пиріг. Коли буде готовий, я приїду й заберу.

Пекар засунув пиріг у піч і, заклопотаний усякими іншими справами, забув про нього. А коли згадав, пиріг згорів і став чорний, як вугілля. Покликав тоді він свого помічника та й каже:

— Принеси мені трохи тіста — я зліплю інший пиріг.

Хлопчик-помічник приніс Лукману тіста, й той, зліпивши новий пиріг, начинив його іншим зіллям і засунув у піч.

Невдовзі прийшов чоловік, що замовив йому пиріг, та й питає:

— Чи готовий мій пиріг?

— Готовий! — відповів Лукман і, вийнявши пиріг з печі, вручив його господареві.

Приніс той пиріг додому, з'їв його, але про таємниці лікарських трав так і не дізнався. Повернувся знову до пекаря та й питає:

— Що ти зробив з пирогом, який я тобі приніс? Тільки кажи правду!

Тут Лукман і признався:

— Не буду приховувати від тебе: згорів твій пиріг. Я його з'їв, а тобі спік новий. Хіба не смачний?

Розгнівався чоловік на нього й пішов собі геть.

А Лукман тим часом, з'ївши пиріг із чарівним зіллям, відкрив для себе таємниці всіх трав, що є на світі: які з них дають користь, а які — шкоду. І невдовзі прославився як лікар, що виліковує всі хвороби з допомогою зілля.

Якось прийшла до нього старенька бабуся з розпухлим носом.

— Лікарю Лукмане, люди кажуть, що ти виліковуєш усі болячки. Дай мені таких ліків, щоб я знову стала молодою!

А Лукман їй на те:

— Ні, матусенько, мені не дозволено цього робити.

Негоже вбивати одного задля вигоди іншого.

Розгнівалася бабуся і пішла, плачучи, додому. Але по дорозі зустріла Лукманового сина й поскаржилася йому:

— Я так прохала твого батька, щоб зробив мене молодю, а він не захотів і прогнав мене геть. Каже, що робити це йому заборонено.

А хлопець їй у відповідь:

— Це неважко зробити. Знайди собі юнака, відгодуй його телятиною, курми та дичиною, щоб зміцнів та набрався сили, а тоді вийди за нього заміж — і станеш знову молодю.

Пішла стара та й зробила точнісінько так, як порадив хлопець. Побачила носильника з гір, що був зовсім молодий, років двадцяти, та й каже йому:

— Піднеси мені цього кошика!

Послухався юнак старої, приніс до неї додому кошик та й каже:

— Заплати мені, і я піду собі.

А бабуся йому й каже:

— Залишайся в мене! Будеш мені вірно служити за добру плату. Крім того, їстимеш і питимеш у мене. Я ще й зодягатиму тебе.

— Гарзд, — погодився юнак і залишився.

Почала вона відгодовувати його ситною їжею, аж поки він погладшав, зміцнів.

Нарешті настав день, коли стара запропонувала йому:

— Хочеш одружитися зі мною?

Подумав він та й погодився взяти її за жінку.

Не минуло й року, як молодик схуд, став наче тїнь та й віддав Богові душу.

Усі в цих краях знали, що будь-яку хворобу може вилікувати Лукман. Але той нічого не знав про хворобу бі-

долахи, бо бабуся, яка відмолоділа, наче двадцятирічна дівка, не веліла лікувати свого чоловіка.

А в тому місті було заведено: коли покійника несли на цвинтар повз хату Лукмана, то зупинялися перед нею і Лукман востаннє оглядав його.

Бабусиною чоловіка теж понесли з усіма похоронними звичаями на цвинтар. Оглянувши його, Лукман звелів носіям:

— Приведіть сюди вдову!

Прийшла вона, а Лукман і каже їй:

— Що ж ти наробила? Хіба я не попереджав тебе, що це заборонено? Признавайся, хто напоумив тебе на це, інакше я випущу з тебе душу.

Нікуди було діватися відмолоділій бабі, і вона призналася:

— Це твій син дав мені таку пораду.

Лукман тільки зітхнув:

— Якби не страх перед Всевишнім, я б четвертував тебе!

Розумна царівна й відьма

Помираючи, один цар збудував трьом своїм дочкам замки. Для однієї — із ситцевої тканини, для другої — зі скла, а для третьої — із заліза. Від назви замків першу дочку прозвали Ситцевою, другу — Скляною, а третю — Залізною.

Одного разу прийшла до першої царівни відьма Гуль позичити ситцю. Та відмовила їй. Тоді відьма, розгнівавшись, закричала, і від того крику тріснула ситцева тканина. Безперешкодно зайшла відьма в замок і з'їла Ситцеву.

Другого дня Гуль прийшла до Скляної позичити скла. Коли дівчина відмовила їй, вона різко крутнулася, зачепила ліктем скло — і воно тріснуло. Відьма пробралася до замку і з'їла Скляну.

Третього дня Гуль прийшла до царівни Залізної позичити молоток. Коли та відмовила їй, відьма почала гупати кулаками по стінах. Але палац залишився цілий. Тоді Гуль промовила:

— Крім Залізної не залишилося на полі бою вже нікого. Відтоді цей вислів став прислів'ям.

Через день відьма підійшла до Залізної, почала переконувати її в своїх миролюбних намірах і запросила на прогулянку до фігового саду. Залізна відмовилась, але після того як відьма пішла, вузькою стежкою прокралася в сад, надрізала фіги на деревах, наплювала всередину плодів та й повернулася. Змучена відьма тим часом прийшла в сад, накинулася на фіги й поїла геть усі.

По якійсь часі зла сусідка знову приходить до Залізної та й хвалиться, що наїлася смачних плодів. Володарка замку й каже їй:

— Ти ж бо мої плювки поїла.

Розлютилася відьма ще більше. Однак, затамувавши злобу, улесливо запрошує Залізну наступного дня піти на баштан і покуштувати кавунів. Дівчина знову відмовила їй, але, як і першого разу, заздалегідь прийшла на баштан, нагидила в кожен кавун та й причаїлася в рову.

Прийшла відьма, наїлася досхочу загіджених кавунів, але біля замку Залізна знову ж таки розкрила таємницю.

Третього дня відьма запросила Залізну піти по дрова. Але та чемно відмовилась. Однак раніш за відьму побігла до лісу і сховалася у в'язці дров. Відьма знайшла в'язку, завдала собі на плечі та й понесла додому. А Залізна заздалегідь прихопила з собою голку і, водячи нею по спині відьми, всю її подряпала.

Принесла відьма в'язку додому, скидає з плечей, коли це Залізна вилізає з в'язки та й сміється. Відьма скипіла люттю, але водночас і зраділа:

— Тепер ти від мене вже не втечеш!

Розтопивши піч, вона поставила туди казан з олією й наказала доньці пильнувати гостю, а сама подалася скликати довколишніх відьом на обід.

Тим часом Залізна сказала відьминій доньці, що в неї в кишені є ласощі. Коли та наблизилася, царівна схопила її та й вкинула у казан. А сама тим часом утекла додому.

Зійшлися відьми, обідають, а про доньку й гадки не мають. Коли це, ласуючи м'ясом, відьма надибала в казані волосся дочки. Тут і розкрилася таємниця. Як ошпарена схопилася відьма з-за столу й побігла до неприступного палацу. Побачивши, що царівна спокійнісінько сидить собі в залізному замку, відьма від люті луснула.

Дівчинка й четверо джунів

Жили собі чоловік та жінка, і була в них маленька донечка. Одного разу в сім'ї варили кашу з сочевиці. І саме в цей час нагодилася тітка дівчинки. Почувши запах каші, вона попросила сестру:

— Нехай твоя донечка принесе мені трохи каші!

— Гаразд! — відповіла сестра, й надвечір, коли каша зварилася, звеліла донечці віднести тітці тарілку каші.

Ступивши на поріг, небога і каже:

— Мати прислала вам каші!

Тітка взяла тарілку зі стравою.

Тим часом надворі посутеніло, і дівчинка просить тітку:

— Дозвольте мені переночувати у вас!

— Сама бачиш, у мене нема місця!

— Благаю вас, тітонько, покладіть мене хоча б у ногах! — просила дівчинка.

— Але ж там тобі буде незручно, — заперечувала тітка.

— Ну, будь ласка, тітонько, тоді хоча б під ринвою! — благала дівчинка.

— Там тебе можуть з'їсти щури, — схитрувала тітка.

— А може, на даху дозволите? — трохи не плакала небога.

— Ні, бо туди може прийти злодій і вкрасти тебе, — затялася тітка.

Дівчинка, плачучи, пішла додому. Іде й раптом бачить: з-під дерева б'є струмок. Залізла вона на дерево та й примостилася на самісінькому вершечку.

А в цей час мимо проходили четверо джинів і запримітили вони під деревом її тінь. Підійшов перший до дерева й питає:

— Хто там на дереві заховався?

— Маленька дівчинка, мене вигнала вночі рідна тітка.

І гірко заплакала.

— Не бійся мене, — сказав джин, — бійся тих, що йдуть слідом за мною.

Тим часом підійшов другий джин і питає:

— А хто це там на дереві сидить?

— Маленька дівчинка, — почулося згори. — Мене прогнала серед ночі рідна тітка.

І дівчинка знову заплакала.

— Не бійся мене, — заспокоїв її джин, — бійся тих, що йдуть слідом за мною.

Тут підійшов третій джин і питає:

— А хто це там на дереві причаївся?

— Маленька дівчинка, — відповів йому голос згори. — Мене вигнала серед ночі рідна тітка.

— Не бійся мене, — заспокоїв її джин, — бійся того, що йде слідом за мною.

Коли це надійшов четвертий.

— А хто це там на дереві вмовився?

— Маленька дівчинка, — почув він у відповідь. — Мене серед ночі вигнала з хати рідна тітка.

— Злазь! — звелів джин. — Інакше я тебе з'їм.

Дівчинка злякалася й просить його:

— Дозволь мені три рази крикнути матінці і три рази батечкові, а після цього я злізу до тебе.

— Гаразд, — погодився джин.
Дівчинка крикнула:
— Матінко! Батечку!
Та ніхто не почув її за першим разом. Тоді вона крикнула вдруге:

— Матінко! Батечку!
Почула її голос мати та й каже чоловікові:
— Послухай-но, чоловіче, здається, хтось кричить.
Закричала дівчинка втретє:
— Матінко, принесіть-но сюди курку, а ви, батечку, візьміть сокиру та й приходьте!

Батько з матір'ю спіймали курку, прийшли до дерева і кинули на землю. Джин нахилився, щоб з'їсти курку, а батько, не гаючись, тут-таки відтяв йому голову сокирою. Дівчинка злізла з дерева й пішла з батьками додому. Живуть вони щасливо й досі, а тітку прокляли люди.

Про козу, сімох козенят та відьму

Жила собі на світі коза і було в неї семеро козенят. Щодень ішла вона пастися в степ, а коли поверталася, стукала в двері й казала козенятам:

— Відчиняйте, дітки, я принесла вам молока у вимені, дров і трави на спині.

Козенята відповідали їй:

— Дай нам помацати твій хвіст!

Якщо хвіст був гладенький, вони відчиняли двері.

Якось побачила їх відьма Гуль, підійшла до дверей і каже:

— Відчиніть, діточки, я принесла вам молока у вимені, дров і трави на спині.

А козенята їй відказують:

— Дай-но лишень помацати твій хвіст!

Переконавшись у тому, що хвіст цупкий, вони сказали їй:

— Ти відьма, не відчинимо.

Пішла відьма до перукарки та й просить:

— Причеси мені хвоста, щоб він став гладенький.

Тоді зможу з'їсти сімох козиних дітей.

А перукарка їй відказує:

— Принеси лишень гребінець та шевську швайку.

Пішла відьма до єврея та й просить:

— Позич мені гребінь, щоб перукарка причесала мені хвоста. Коли він буде гладенький, я зможу з'їсти сімох козенят.

Єврей їй відповідає:

— Принеси мені яйце!

Пішла відьма до курки і просить її:

— Дай мені одне яйце для єврея. Він пообіцяв позичити гребінця для перукарки, щоб та причесала мені хвоста. Коли він буде в мене гладенький, я зможу з'їсти сімох козенят.

А курка їй на те:

— Принеси мені трохи пшениці!

Пішла відьма до молотаря й каже йому:

— Дай мені трохи пшениці для курки, тоді вона дасть мені яйце для єврея. Той пообіцяв позичити гребінець, щоб перукарка причесала мені хвоста. Коли він буде гладенький, я зможу з'їсти сімох козенят.

Молотар і відказує:

— Принеси мені трохи води!

Пішла відьма до криниці з проханням:

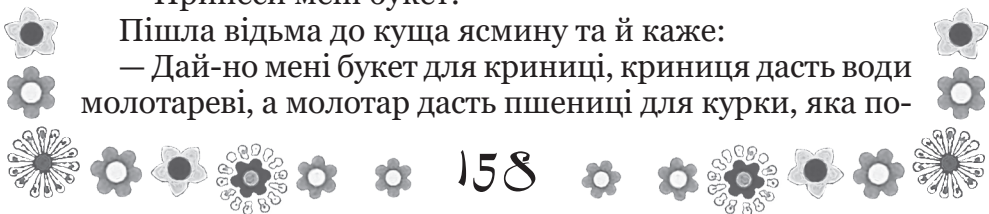
— Дай мені, криничко, води для молотаря, щоб він дав пшениці для курки, яка пообіцяла мені яйце для єврея. Той позичить гребінця, щоб перукарка причесала мені хвоста. Коли він стане гладенький, я зможу з'їсти сімох козенят.

Криниця їй відповідає:

— Принеси мені букет!

Пішла відьма до куща ямину та й каже:

— Дай-но мені букет для криниці, криниця дасть води молотареві, а молотар дасть пшениці для курки, яка по-

обіцяла яйце для єврея. Тоді єврей позичить мені гребінець для перукарки, щоб та причесала мені хвоста. Коли він стане гладенький, я зможу з'їсти сімох козенят.

— Принеси мені трохи перегною! — відказує ясмин.

Пішла відьма до собаки та й каже йому:

— Дай мені трохи перегною для ямину, а ясмин дасть букет для криниці. Тоді криниця дасть води для молотаря, а той — пшениці для курки. Курка дасть яйце для єврея, а він позичить гребінця, щоб перукарка причесала мені хвоста. Коли він буде у мене гладенький, я зможу з'їсти сімох козенят.

— Принеси мені хліба, — відповів собака.

Пішла відьма до печі та й просить:

— Дай мені хліба для собаки, а собака за це дасть перегною. Перегній я віднесу під кущ ямину, щоб він дав мені букет для криниці. Криниця дасть води для молотаря, а молотар — трохи пшениці для курки. Курка знесе яйце для єврея, який пообіцяв позичити гребінця для перукарки, щоб та причесала мені хвоста. Коли він буде у мене гладенький, я зможу з'їсти сімох козенят.

Піч відповідає їй:

— Принеси мені дров!

Пішла відьма по дрова і невдовзі принесла їх для печі. Піч дала їй хліба для собаки, собака — перегною для ямину, ясмин — букет для криниці, криниця — води для молотаря, молотар — пшениці для курки, курка — яйце для єврея, єврей — гребінець для перукарки. Перукарка причесала їй хвоста, і він став у неї гладеньким.

Пішла тоді відьма до козенят та й каже їм:

— Відчиніть-но мені, дітки, я принесла вам молока в своєму вимені, дров і трави на спині.

А козенята й відказують:

— Дай лишень помацати твій хвіст!

Відчули козенята, що хвіст у відьми гладенький, і відчинили двері. Відьма увійшла до їхньої хатки й поїла їх.

Але одне кульгаве козеня встигло сховатися в закутку.

Наївшись, відьма пішла собі геть. Невдовзі повернулася коза та й каже:

— Відчиніть-но, дітки, я принесла вам молока у своєму вимені, дров і трави на спині.

Але ніхто не відізвався на її голос. Вона штовхнула двері, і двері відчинилися. У хаті не було нікого. Лише згодом із закутка пришкандибало кульгаве козеня й розповіло матері, що приходила відьма та й поїла усіх братів та сестричок.

Розгнівалась коза, вилізла на дах відьминої хати й почала тупати ногами.

— Хто там тупотить по моєму дахові? — спитала відьма. — Черепицю поламаєш!

А коза й каже:

— Це я, коза. А той, хто з'їв моїх дітей, нехай вийде зі мною в степ на двобій!

Пішла відьма з козою в степ, і почали вони битися. Здолала коза відьму, розпоролася їй черево, вийняла з нього своїх діточок і привела їх додому. І знову зажили вони дружно.

Гранатове зернятко на золотій тарілці

Жив собі чоловік, і була в нього донька, яку він щодня посилав зі слугою до школи.

Одного разу, довівши дівчинку до шкільних дверей, слуга пішов собі геть.

Увіходячи до приміщення, дівчинка побачила, що вчитель їсть тіло молодої жінки. Налякавшись, вона кинулась навтьоки. Але, коли вона бігла, з її ноги спав браслет. Дівчинка бігла навмання, не знаючи дороги додому. Раптом побачила вона дерево, залізла на нього й примостилася там.

Настав вечір. Слуга прийшов до школи, щоб забрати дівчинку додому, але не знайшов її там. Кинулись шукати, однак вона мов у воду впала.

— Що ж робити? — бідкався батько. — Пропала та й годі.

Саме тоді повз дерево проїздив царевич. Від під'їхав до джерельця, що пробивалося з-під дерева, аби напоїти коня. П'ючи воду, кінь тривожно зафоркав. Глянув царевич угору й побачив, що на дереві хтось сидить.

— Хто там? — спитав він.

— Я, — боязко відповіла дівчинка.

— Злазь звідти! — звелів царевич.

Дівчинка злізла з дерева, царевич привіз її до свого палацу.

— Виховай, матусю, цю дівчинку, і я одружуся з нею, — попросив він матір.

— Гаразд, — погодилася мати.

Дівчинка виховувалася в царському палаці аж чотири роки, поки їй не виповнилося одинадцять.

Царевич одружився з дівчиною, і вона невдовзі завагітніла.

Аж тут надійшов час вирушати на прощу до Мекки.

Зібрався царевич у дорогу й поїхав, а дружина тим часом народила хлопчика. Свекруха дуже зраділа і пробула коло неї сорок днів.

На сорок перший день свекруха кудись на хвилику відлучилася, й тут розступилася стіна і перед молодою матір'ю з'явився вчитель.

— Гранатове зернятко на золотій тарілці! — зрадів він. — Ну, розкажуй, чим здивував тебе твій учитель, коли ти тікала так, що аж браслет з ноги загубила.

— Я побачила, — відповіла царевичева дружина, — що він поститься та молиться і навчає дітей добрих звичаїв.

Учитель спіймав пташку, зарізав її й вимазав кров'ю обличчя та руки царевичевої дружини. Відтак, узявши

з ліжечка немовля, зник. Повернулася нагору свекруха й побачила на невістчиному обличчі та руках кров.

— Ти з'їла хлопчика? — запитала вона.

Невістка не змогла їй відповісти.

— Навіщо ти його з'їла? — допитувалася свекруха. — Завтра повернеться чоловік і прожене тебе.

Але та й далі мовчала.

Повернувшись із прощі, царевич передусім поцікавився:

— А кого народила моя дружина, матусю?

Змилювалася над невісткою свекруха, не стала казати синові про свої здогади, а лишень промовила:

— Мертвого хлопчика.

— Ну що ж, — відповів царевич. — Іншим разом народить живого.

По якімсь часі молода невістка завагітніла вдруге. І знову настав час іти на прощу. Вирушив царевич до Мекки, а в цей час дружина народила доньку. Царевичева мати й застерігає її:

— Гляди ж, дитино моя, не з'їж і донечку. Минулого разу я тебе не виказала, але тепер розкажу синові все, якщо ти з'їси дитя.

І свекруха зосталася біля неї вже не сорок, а всі п'ятдесят днів.

Та коли вона знову кудись відлучилася, стіна раптом розступилася і до спальні увійшов учитель.

— Гранатове зернятко на золотій тарілці! — звернувся він до молодої матері. — Що ж так здивувало тебе в поведінці твого вчителя, що, тікаючи, ти загубила з ноги золотий браслет?

— Я побачила, — відповіла йому молода мати, — що він поститься, молиться й навчає дітей добрих звичаїв.

Учитель зарівав пташку, обмазав її кров'ю лице та руки молодій матері і, забравши дитя, зник. Повернулася свекруха нагору і, не побачивши немовлятка, спитала:

— То ти й дівчинку з'їла?

І заходилася ляяти невістку на всі заставки:

— Минулого разу ти з'їла хлопчика, а цього разу — дівчинку. Невже ти відьма? Я не можу залишити тебе ані на хвилинку.

Невістка не змогла відповісти їй на це ані словечка.

Повернувся з прощі царевич і питає матір:

— Ну, кого народила моя жінка цього разу?

— Сину мій, — відповіла засмучена мати, — народила вона мертво дівчинку.

— Матінко, що за причина, чому вона народжує тільки мертвих дітей? — забідкався царевич. — Покличте лікаря, хай огляне її!

— Сину мій, — відповіла мати, — твоя дружина народила здорове дитя, але через годину воно померло.

— Наступного разу, матінко, — мовив син, — прослідкуйте за нею!

— Добре, сину, — відповіла мати.

Молода дружина завагітніла втретє. А як настав час іти на прощу, царевич попрощався з нею і пішов. Тим часом дружина народила йому хлопчика. Свекруха невимовно зраділа й почала наказувати невістці:

— Я тебе двічі не виказувала. Цього ж разу, якщо ти з'їси дитя, я розповім, що ти народила трьох дітей і всіх поїла.

І просиділа коло неї вже не сорок і не п'ятдесят, а вісімдесят днів.

На вісімдесят перший день її покликали вниз до сина, в якого розболілася голова. Перш ніж спуститися, вона наказала невістці:

— Я відлучуся на хвилинку. Гляди ж, не з'їж хлопчика!

— Добре, — пообіцяла невістка.

Та тільки-но свекруха вийшла, стіна знову розступилася і з'явився вчитель.

— Гранатове зернятко на золотій тарілці! — звернувся він до молоді матері. — Що ж так здивувало тебе

в поведінці твого вчителя, що, тікаючи, ти загубила з ноги золотий браслет?

— Я побачила, — відповіла та, — що він поститься, молиться і навчає дітей добрих звичаїв.

Учитель підійшов до неї, підняв з ліжечка хлопчика, зарівав пташку й, обмазавши кров'ю обличчя та руки молодой матері, зник із немовлям.

Піднялася нагору мати царевича й зчинила галас:

— Не встигла я й на хвильку відлучитися, як ти й хлопчика вже з'їла!

Невістка заплакала, але свекруха рішуче заявила:

— Цього разу я неодмінно розповім синові, що ти з'їла трьох своїх дітей!

Повернувшись із прощі, царевич насамперед поцікавився:

— Кого цього разу народила дружина?

— Сину мій, — відповіла мати. — Я все тобі розповім. Твоя дружина не народжувала ні мертвих хлопчиків, ні мертвої дівчинки. Першого разу вона народила хлопчика і з'їла його. Удруге народила дівчинку і теж з'їла. Тепер народила хлопчика й знову з'їла.

— Отакої! — зажурився царевич. — Я не буду жити з відьмою!

Розлучившись із дружиною, він поселив її в стайні, а собі посватав іншу дівчину.

Настав день царського весілля. Прийшов до стайні вчитель і сказав нещасній матері:

— Бери своїх дітей!

І обернувся на купку попелу.

Мати зраділа дітям і сказала їм:

— Сьогодні день весілля вашого батька. Ходімо нагору, а коли вас почнуть проганяти, ви скажете: «Це дім нашого батька». Коли вас усе ж таки проженуть, зверніться до сестри: «Сестрице, володарко усіх повномісяців, поглянь-но на місяць, як він крутиться». Коли всі

почнуть дивитися на небо, щоб побачити місяць, ви непомітно прибіжіть до мене.

— Добре, — погодилися діти, і коли почалося весілля, ввійшли в дім і почали бавитися. Їх почали проганяти, мовляв, негоже малим дітям бути на весіллі.

— Це — дім нашого батька, а нас звідси виганяють, — заплакали діти.

Опинившись під дверима, хлопчики звернулися до сестри:

— Сестрице, володарко усіх повномісяців, поглянь-но на місяць, як він крутиться.

Усі звели погляди на небо, а діти непомітно повернулися до матері.

Коли кинулися їх шукати, за ними й сліду не стало.

— А тепер, — повчала мати дітей, — верніться й далі бавтеся, але вже біля самого царевича, вашого батька. А якщо вас знову виженуть, скажіть: «Це — дім нашого батька, а нас звідси виганяють!».

Діти пішли нагору й почали бавитися перед самим царевичем та його нареченою. Царевичеві вони сподобались, але наречена звеліла:

— Прожени їх!

Почали проганяти дітей, а вони й кажуть:

— Це — дім нашого батька, а нас виганяють!

Почувши ці слова, царевич вирішив: «Піду слідом і подивлюся, де вони живуть».

Діти зійшли і почали розмову з сестрою.

— Сестрице, володарко усіх повномісяців, поглянь-но на місяць, як він крутиться!

Усі задивилися на небо, а діти майнули в стайню до матері.

Але царевич не відривав від них очей і пішов слідом за ними. Побачивши, що діти побігли до стайні, він відчинив двері й звернувся до колишньої дружини:

— Хто ці діти?

— Вони твої, — відповіла та.

— А хіба ти їх не зїла? Невже це мої діти?

— Сядь-но, — попросила жінка, — я все тобі розкажу.

У всьому завинив учитель тієї школи, де я навчалася, — почала вона. — Це він приходив і забирав у мене дітей. Щоб не нашкодити їм, я з переляку не наважувалась розповісти про це свекрусі. А тепер він віддав їх мені, а сам обернувся на купку попелу. Глянь лишень на неї!

Царевич невимовно зрадив, піднявся нагору й розповів про все матері. Та й собі зраділа. Наречену відіслали назад, до її батьків, а царевич і мати його трьох дітей удруге відгуляли своє весілля. І щасливо зажили вкупі з дітьми.

Царевич, його шуряки-джини, зачаровані троянди і донька Жовтого царя

Жив собі цар, і мав він трьох дочок. Та якось викрали їх три зайшли джини і взяли собі за дружин. Після цього цар почав благати Бога, щоб послав йому сина. На знак вдячності пообіцяв цар пустити медову річку та річку з тіста.

Рано чи пізно, але в нього таки народився син. І наказав тоді володар царства пустити річку з медом та річку з тіста. Почали сходитися до річок люди, черпати добро, аж поки не осушили їх до дна.

Жила в тому царстві бідна бабуся, яка дуже пізно дізналася про річку з медом та річку з тістом. Подалася й вона по царську милостиню, але встигла наповнити тільки маленьку посудину.

Побачивши, як жадібно підбирає бабуся залишки, царевич обурився з її ненаситності й сказав:

— Батько мій зробив усе, що міг: наказав пустити річку з медом та річку з тістом. А ти й досі не наситилася. Ще й про запас гребеш.

І, схопивши камінь, кинув ним у посудину. Посудина розбилася, а бабуся жалібно сказала:

— Я не проклинатиму тебе. У твого батька, крім тебе, нема більш нікого. Нехай Бог зробить так, щоб ти покохав дочку Жовтого царя!

Та царевич не звернув уваги на ці слова старої.

Якось друзі запропонували йому:

— Їдьмо побачимо світу.

І тут царевич згадав, що йому пророкувала скривджена стара. Підійшов він до батька й каже:

— Хочу поїхати шукати доньку Жовтого царя.

— Як же ти покинеш мене самого? — спитав цар.

Та царевич твердо стояв на своєму.

— Я поїду й повернусь разом з дочкою Жовтого царя.

— Гарзд, — погодився цар, зрозумівши, що така воля Божа.

Вирушив царевич у дорогу з друзями. Але невдовзі вони його покинули. Царевич довго їздив чужими краями, аж поки побачив замок. Сів під ним відпочити. У цей час з віконця визирнула невільниця та й каже своїй володарці:

— Пані моя, підійди до вікна й поглянь: он там сидить юнак, схожий на твого брата.

Володарка визирнула з вікна й наказала покликати юнака. На оклик невільниці той підвівся й піднявся нагору.

— Хто ти такий? — питає володарка замку.

— Я — царський син, — відповів царевич.

— Тоді ти — мій брат, — зраділа сестра. — Куди ж лежить дорога твоя?

— Я їду шукати дочку Жовтого царя.

— Незабаром повернеться твій шуряк-джин і може тебе з'їсти, — занепокоїлася сестра. — Куди ж мені тебе заховати?

— Куди хочеш, туди й заховай, — мовив брат.

І володарка замку заховала його за двері.

Раптом насунули хмари, почалася гроза і в кімнату увійшов володарчин чоловік — джин.

— Гм, — просичав він, — чую людський дух.

— Звідки ж тут узятися людині? — відповіла дружина.

Каже їй джин:

— Якщо це твій батько, я уб'ю його, якщо це твоя мати — уб'ю і її, а якщо це твій брат — не зачеплю й пальцем.

— Це мій брат, — зраділа вона.

— То приведи його сюди, — звелів джин.

Привела вона до чоловіка свого брата, а він і питає його:

— Куди стелеться твій шлях?

— Я шукаю доньку Жовтого царя, — признався він. А джин йому каже:

— Якщо знайдеш, то віддаси її мені.

— Добре! — погодився царевич і пішов своєю дорогою. Дійшов він до другого замку і сів відпочити. Виглянула невільниця з вікна й звертається до своєї володарки:

— Пані, там сидить якийсь юнак, схожий на твого брата.

— Поклич його, — звеліла господиня замку. Невільниця й покликкала царевича. Побачивши його,

володарка замку питає:

— Чий ти син?

— Я — царевич, — відповів гість.

— Братику мій любий! — зраділа царівна. — Що привело тебе сюди?

— Я шукаю дочку Жовтого царя, — відказує царевич. І оповів їй свою пригоду.

— Що ж діяти? Невдовзі повернеться твій шуряк, — занепокоїлася сестра. — Куди ж мені тебе сховати?

— Сховай, куди хочеш, — відповів брат.

От сестра й заховала його в скриню. Надворі раптом потемніло, почало гриміти й невдовзі повернувся її чоловік. Піднявшись нагору, він невдоволено сказав:

— Чую людський дух.
— Звідки ж тут узятися людині? — спитала жінка.
— Якщо це твій батько, я вб'ю, якщо це твоя мати — теж уб'ю, якщо ж брат твій, то не торкну його й пальцем, — мовить джин.

Дружина йому й відповідає:

— Це мій брат.
— То приведи його сюди! — звелів джин. Побачивши шуряка, він спитав:
— Що привело тебе сюди?
— Я шукаю дочку Жовтого царя, — відповів йому царевич.
— Якщо знайдеш, то віддаси її мені, — сказав джин.
— Гарзд, — погодився царевич і пішов своєю дорогою. Дійшов він до третього замку. Сів під ним відпочити. З вікна замку визирнула невольниця та й каже своїй володарці:

— Пані моя, там сидить якийсь юнак — викапана ти.
— Поклич його!

Невольниця виконала наказ, і царевич піднявся нагору. Побачивши його, господиня попросила:

— Розкажи, хто ти такий і куди йдеш!

І юнак розповів їй про свій царський родовід і сказав, що шукає дочку Жовтого царя.

— Братику мій! — вигукнула сестра. — Куди мені тебе сховати? Ось-ось повернеться твій шуряк і з'їсть тебе.

— Сховай, куди хочеш, — відповів брат.

Сестра взяла простирадло, загорнула в нього брата і поставила за двері. Надворі раптом потемніло, загривів грім, і в покої з'явився джин.

— Чую дух людський, — сказав він.

— Звідки тут узятися людині!

— Якщо це твій батько, я вб'ю його, якщо це твоя мати — уб'ю і її, а якщо брат, то й пальцем не зачеплю, — сердито мовив джин.

— Це мій брат, — призналася дружина.

— Тоді приведи його до мене!

Привела вона до чоловіка свого брата, він і питає його:

— Куди лежить твій шлях?

— Я шукаю дочку Жовтого царя.

— Якщо знайдеш її, то віддаси мені.

— Добре, — погодився царевич. — Віддам неодмінно.

І царевич рушив далі. Іде він, іде, коли бачить сад, а в ньому геть усі квіти — жовті та червоні троянди. Ходить він садом, і хочеться йому понюхати чарівні квіти. Понюхав жовту троянду — і вмить став конем. Понюхав червону — знову став людиною.

— Чудово! — мовив царевич.

Зірвавши кілька жовтих та червоних троянд, він пішов до палацу Жовтого царя. Обернувся пташкою і взяв у дзьобик жовту троянду. Саме в той час донька Жовтого царя гуляла зі служницею біля палацу. Раптом прилетіла пташка і поклала жовту троянду на стіну палацу. Побачила це служниця й мовить своїй володарці:

— Недарма кажуть, що тебе й птаство любить, пані моя. Глянь-но, що принесла тобі пташка в дзьобику! Понюхай лишень цю квітку!

Взявши троянду з рук служниці, царівна понюхала її і вмить обернулася кобилою. Служниця побігла до царя, щоб розповісти про цю притичину. Не гаючи часу, цар послав по лікарів. Але ніхто з них так і не зміг вилікувати царівну. І тоді цар звелів оповісникам оголосити такий наказ:

— Хто вилікує мою дочку, тому я віддам її за дружину!

Почувши таке, царевич переодягся за лікаря і, ставши під вікнами палацу, заволав:

— Я лікар! Я вилікую всі хвороби!

— Покличте його сюди! — звелів цар.

Коли юнак з'явився, цар наказав:

— Вилікуй мою дочку!

— Я виконаю твоє бажання тільки тоді, — відповів царевич, — коли ти накажеш відвести її до стайні.

Так і зробили: царівну-кобилу негайно відвели до стайні. Царевич дав їй понюхати червону троянду, і вона зразу ж стала людиною. Юнак привів її до батька й каже:

— Ти повинен дотримати своєї обіцянки і віддати її мені за дружину.

Цар, як і обіцяв, так і зробив: віддав дочку за молодого царевича.

Осідлавши коней, молоді поїхали до першого шуряка. Дружину царевич залишив унизу, а сам піднявся в замок. Тут і питає його джин:

— Чи привіз ти дочку Жовтого царя?

— Як і домовлялися: он вона чекає внизу, — відповів царевич. — Понюхай цю жовту троянду.

Понюхав джин троянду і перетворився на коня. Посадив царевич сестру на коня, і поїхали вони всі втрьох до другого шуряка. Доїхавши до замку, юнак піднявся нагору. Шуряк і питає його:

— Чи привіз ти дочку Жовтого царя!

— Як і домовлялися, — відповів царевич. — Он вона сидить на коні.

Джин зрадив, побачивши царівну, а царевич й каже йому:

— А тепер понюхай цю жовту троянду, її тобі дарує царівна.

Понюхавши її, другий джин також обернувся конем.

Посадив царевич і другу сестру на коня, і поїхали всі четверо до третього шуряка.

Як підїхали під його палац, царевич піднявся нагору. Тільки-но він переступив поріг, як джин і питає його:

— Ну як? Привіз мені дочку Жовтого царя?

— Як і домовлялися, — відповів царевич. — Понюхай цю жовту троянду!

Джин понюхав і відразу ж став конем. Посадив царевич і третю сестру на коня, і всі п'ятеро поїхали до батька. Став царевич перед батьком та й каже:

— Батечку! Я взяв собі за наречену дочку Жовтого царя, а тобі привіз трьох твоїх дочок!

Відтак він підійшов до трьох коней, вивів їх перед царя й дав кожному понюхати червону троянду. Ті одразу ж перетворилися на джинів.

Розлючений цар спитав їх:

— Так це ви украли моїх дочок? негайно повішайте їх! — наказав він варті. Відтак підійшов до сина й попросив розказати про всі свої пригоди і про те, як йому пощастило врятувати сестер.

Царевич розповів батькові все до найменшої дрібниці, й цар благословив молодят.

І зажили царевич з дочкою Жовтого царя у щасті та добробуті. А читачам та слухачам нехай Всевишній пошле здоров'я.

Одруження царевича з кішкою

Жив собі цар, і було в нього троє синів. Якось старший син і каже батькові:

— Таточку, я надумав одружитися.

Батько й радить йому:

— Пусти з лука стрілу, де вона впаде, там і візьмеш собі дружину.

— Гаразд, — погодився старший син.

Пустив він стрілу з лука, і стріла впала біля дому візира. І взяв собі царевич візиреву доньку за дружину.

Аж ось і середульший син звернувся до батька:

— Надумав і я, тату, одружитися.

Батько і йому порадив те саме:

— Пусти стрілу з лука. Де вона впаде, там і візьмеш собі дружину.

Пустив середульший син стрілу з лука, і стріла впала біля дому судді. І взяв собі царевич за дружину дочку судді.

Нарешті каже батькові найменший син:

— Тату, я надумав одружитися.

— Гаразд, — погодився цар, — але спершу пусти стрілу з лука, як і твої брати. Де вона впаде, там і візьмеш собі дружину.

Пустив царевич стрілу з лука, і стріла впала коло самінької печери. Заглянув він у печеру і побачив там кішку.

З подиву повернувся додому й пустив стрілу вдруге. І знову безталанна доля занесла її до печери, де сиділа кішка. Вирішив царевич пустити її втретє й востаннє: «Пуцу стрілу ще раз, і де вона впаде, там і доведеться одружуватися». Пустив він стрілу втретє й знову побачив кішку.

«Така вже, певно, моя доля, — засумував юнак. — Доведеться-таки брати кицьку».

Взяв царевич собі за дружину кицьку і став жити з нею. Як тільки почне він з нею розмову, щоразу у відповідь тільки й чує нявчання. А як піде з дому, кішка зразу скидає з себе котячу шкіру, а на її місці з'являється красуня й звертається до Місяця:

— Зайди за хмари, Місяцю, щоб я могла стати на твоє місце!

Наварить вона чоловікові всіляких страв, поприбирає в кімнатах і знову надіває котячу шкіру. Повернувшись увечері додому, чоловік радіє ладові в господі та смачним стравам. Одначе дивується: «Хто ж усе-таки це робить? Дружина? Але ж вона — кішка!».

Пішов якимось він до сусідки й запитує:

— Чи не бачила ти, щоб хтось до мене приходив, варив обід і в хаті прибирав?

— Ні! — відказує та йому.

Вернувся царевич додому й почав допитувати кішку:

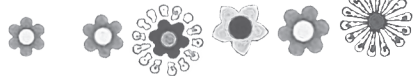
— Це ти наварила?

А вона тільки:

— Няу-у-у!

— Це ти прибрала в кімнатах?

— Няу-у-у! — відповідає кішка, висотуючи з нього душу.

По якімсь часі цар-батько звелів кожній з невісток пошити йому новий одяг. Повернувся найменший син додому й заплакав, жаліючись кішці:

— Звелів батько, щоб кожна з невісток пошила йому новий одяг. Брати завтра порадують старого обновами, а чим зможу потішити його я, коли моя жінка — кішка?

А кішка на це тільки:

— Няу-у-у!

Вийшов царевич надвір та й бідкається:

— Ну про що говорити з кішкою!

Як тільки вийшов він з дому, кішка скинула з себе шкіру, потерла обручку, і перед нею з'явився раб, мовивши:

— Я до твоїх послуг, володарко.

Красуня йому й каже:

— Принеси мені найкращий одяг, який тільки є в мого батька. Та щоб весь був розшитий золотом і діамантами!

— Добре, — каже раб, — зроблю так, як ти велиш.

І по якімсь часі він приніс найкращий одяг, який тільки був у її батька.

— А тепер, — звеліла йому красуня, — йди лишень та позаглядай у вікна до моїх невісток, що вони роблять. А тоді почни збирати клапті тканини. Як невістки почнуть питати: «Навіщо тобі це ганчір'я?», ти відповідай: «Моя пані хоче пошити з нього одяг для царя».

— Гаразд, — погодився раб і пішов попід вікнами, збираючи клапті тканини. Побачили його цареві невістки й питають:

— Навіщо тобі це шмаття?

Раб відповів, як і веліла йому дружина найменшого царевича.

— Для дружини найменшого царевича. Вона хоче пошити для царя одяг.

— Геть звідси! — закричали невістки. — Дай Боже, щоб хоч нам вистачило тканини.

Пішов раб до царівни й каже:

— Невістки заборонили мені збирати клапті, боять-
ся, що їм не вистачить.

— Гаразд, — мовила царівна й дала йому одяг для
царя, вишитий золотом та діамантами. Пішов раб до
царя з цим дарунком найменшої невістки.

— Від кого це? — спитав цар.

— Від дружини твого найменшого сина, — відповів раб.

Здивувалися дружини старших царевичів і почали
визбирувати клаптики матерії й шити для свекра одяг.
Коли одяг був готовий, вони послали його цареві. Побачив
той ці дарунки й сказав їм:

— Застеліть ними собі підлогу.

По якімсь часі цар запросив до себе синів:

— Приходьте ввечері зі своїми жінками на вечерю!

— Прийдемо! — відказали сини.

Прийшов додому найменший син та й бідкається
перед кішкою:

— Сказав батько, щоб ми прийшли до нього з нашими
жінками. Що ж мені діяти? Мабуть, не піду до нього
з тобою, щоб не засміяли мене.

А кішка на це тільки:

— Няу-у-у!

Настав вечір. Пішли найстарший і середній брати з
дружинами до батька. А найменший став під палацом,
а заходити досередини не наважується.

А кішка тим часом скинула з себе котячу шкіру, обер-
нулася красунею й промовила до Місяця:

— Зайди-но за хмари, щоб я могла стати на твоє місце!

Потім наділа сукню, розшиту діамантами. А за пазуху
поклала золоті курчата. Отак і пішла до царя. Цар вий-
шов їй назустріч і привітався з нею. Потім усі підняли-
ся нагору й посідали за стіл. Царівна, за пазухою в якій
були золоті курчата, потихеньку брала крупинки рису й
клала їх за пазуху, годуючи курчат. Побачили це невіст-
ки й почали переморгуватись між собою та шепотіти:

— Поглянь, вона ховає їжу за пазуху. Нумо й ми собі ховати!

І вони взялися запихати рис за пазуху. Потім усі підвелися з-за столу, бо почалися танці. Пішла танцювати й дружина найстаршого царевича, та тільки-но зробила кілька обертів, як з неї злетів пояс і з пазухи посипався рис. У залі знявся регіт.

Настала черга дружини другого царевича. Тільки-но вона почала танок, як раптом пояс її розстібнувся і з пазухи посипався рис. У залі знявся неймовірний сміх, а слуги заходилися підмітати підлогу.

Нарешті дійшла черга й до дружини найменшого царевича. Вона підвелася й почала танцювати, коли раптом із її пазухи випурхнули золоті курчата й теж почали кружляти в танці. Чоловік її в цей час стояв під вікном. Коли раптом чує:

— Це дружина найменшого царевича!

Царевич дивується: «Але ж моя дружина — кицька! Піду лишень додому та перевірю».

Проте кішки дома він не застав, хоч як нишпорив усюди. Єдине, що він побачив, була кошача шкіра. Царевич, не довго думаючи, кинув її в піч.

Почувши сморід паленого, дружина здогадалася, що накоїв царевич.

— Дозволь мені збігати додому, за хвилинку повернуся, — попросила вона царя.

Цар дозволив. Прибігла вона додому й побачила, що царевич палить її шкіру. Крикнула:

— Зупинись! Навіщо ти палиш мою шкіру?

Царевич розгубився і нічого їй не відповів. У руці в нього залишився тільки шматочок шкіри. Царівна схопила його, приклала до чола — і шкіра вмить обернулася на діамант.

З цим діамантом на чолі вона й повернулася до царя.

— Чого ти ходила додому? — запитав той.

— Я забула свій діамант, а без нього я танцювати не вмію, — відказала вона.

Коли забава скінчилася, цар звелів вигнати дружин старшого та середульшого синів і одружив їх з іншими дівчатами. Довелося піти з двору й візирові та судді — на їхнє місце цар узяв достойніших.

Три сестри

Були собі три сестри, і жили вони з того, що пряли. Якось старша сестра й каже:

— Якби зі мною одружився султанів пекар, я б досхочу наїлася хліба.

— А якби мене взяв за дружину султанів кухар, я б досхочу наїлася всіляких страв, — озвалася середульша.

— А якби мене посватав султанів син, я б народила йому двох дітей: хлопчика зі срібно-золотим волоссям і дівчинку, сльози якої викликали б дощ, а сміх — ласкаве сонце, — мовила найменша.

Саме в той час повз їхню хату проходив султанів син і почув цю розмову.

А другого дня він послав вояків по сестер. Прийшли вони до дівчат і кажуть:

— Султанів син кличе вас до себе на розмову.

— Лишенько, що ж ми такого накоїли? — злякалися сестри.

— Швидше збирайтесь! Нам ніколи з вами розбалакувати! — І вояки повели дівчат до палацу.

Тільки ввійшли, султанів син і питає старшу сестру:

— Що ти сказала вчора?

— Нічого я не казала, — відповідає та.

— Якщо не скажеш, то я звелю тебе стратити, — наполягав султаненко. Дівчина злякалася й відповіла:

— Я сказала: «Якби зі мною одружився султанів пекар, я б досхочу наїлася хліба».

Султаненко й віддав її заміж за пекаря.

— А що ти сказала вчора? — питає він середульшу сестру.

— Я сказала, що якби мене взяв заміж султанів кухар, я б досхочу наїлася всіляких страв, — відказала дівчина.

Султаненко й віддав її заміж за кухаря.

Привели вояки третю дівчину. Султанів син і питає її:

— А що ти сказала вчора?

— Я сказала: «Якби мене посватав султанів син, я б народила йому двох дітей: хлопчика зі срібно-золотим волоссям і дівчинку, сльози якої викликали б дощ, а сміх — ласкаве сонце».

Султаненко взяв її за дружину.

Першого року вона народила сина з таким волоссям, як хотіла. А сестри тим часом послали по бабу-повитуху і намовили її, щоб казала, буцім султаненкова дружина народила цуценя.

Баба принесла скриньку, поклала в неї хлопчика і кинула в море, а всім сказала, що султаненкова дружина народила цуценя. Розгнівався султаненко і вирішив стратити дружину. Та його почала просити, благати, і він зм'як, відмовився від свого наміру.

Минув рік, і вона народила дівчинку, про яку мріяла.

Одного разу якийсь бедуїн, сидючи з жінкою на березі моря, побачив, що на хвилях гойдається скринька. Роздягнувшись, він підплив до неї і виніс її на берег, а відкривши, побачив у скриньці хлопчика.

— Вигодуй його, і Бог змилується над нами, — сказав він жінці.

А в того бідняка було гранатове дерево, яке родило щороку по парі плодів.

Минув іще рік, і бедуїн побачив у морі другу скриньку. Він виловив і її та й виніс на берег. А коли відкрив, то побачив у ній дівчинку. Так почали вони з дружиною виховувати хлопчика й дівчинку, яких їм подарувало море. А гранатове дерево почало родити щороку по чотири плоди.

Незабаром бідняк овдовів. Узяв він дітей і пішов у столицю до брата. Але по дорозі зустрів знайомого, який сповістив йому сумну звістку:

— Твій брат помер. Він був дуже багатий.

Зайшов бедуїн у дім свого брата, забрав його гроші й збудував на них палац, ще кращий, аніж царський. Залишив у ньому дітей, а сам вирішив провідати рідню в далеких краях.

Тим часом хлопець подружився з сином судді. Якось, коли він грався, з голови у нього злетіла шапка і всі побачили його волосся. Прочули про це заздрісні тітки й послали бабу, щоб убила його.

Прийшла баба до хлопцевої сестри та й каже:

— Пошли тобі Аллах щасливий день, донечко. Як ти живеш? Я твоя бабуся, сонечко моє! Який чудовий цей палац! Але в ньому не вистачає лише одного.

— Чого саме? — запитала дівчина.

— Липи — покровительки мистецтва. Її садять над басейном і вона все прикрашає собою, — схитрувала стара.

— А хто знає, де росте це дерево? — питає дівчина.

— Твій брат, — відповіла баба й пішла собі.

Дівчина заплакала — і тієї ж миті пішов дощ.

Брат про все здогадався і побіг мерщій додому.

— Чому ти плачеш? — запитав він сестру.

Вона про все йому розповіла, і хлопець пішов шукати липу.

Ішов він, ішов, аж поки зустрів старого чоловіка.

— Добридень, дідусю! — привітався він.

— Гм, — буркнув старий, — якби це твоє вітання не випередило інших твоїх слів, тебе уже не було б на світі. Я б зірвав м'ясо з кісток твоїх. Зріж вії з моїх очей, щоб я міг спрямовувати тебе до добра.

Зрізав хлопець йому вії з очей, а старий і каже:

— А тепер іди до мого брата, він старший за мене і більше знає.

Прийшов хлопець до ще старшого чоловіка, чемно привітався з ним і зрізав йому вії.

— Твої тітки хочуть тебе вбити, — повідомив його старий. — Але ти нічого не бійся. Слухай мене уважно. Підеш далі й упрешся у великі двері. Заходь у них і побачиш перед собою великий басейн, а біля нього — горщик з липою. Будуть там і люди — одні великі, другі маленькі, з головами й безголові. І постануть перед тобою дві мармурові плити — одна червона, друга чорна. Наступиш на червону, а на чорну не ступай. Візьмеш горщик і підеш назад. Довкола загукають услід: «Убийте його, убийте його!». Але ти не бійся і не обертайся. Зрозумів?

— Гарзд, — погодився хлопець і пішов. Зробив так, як порадив старий, і повернувся до нього.

— Слава Богу, — мовив старий. — А тепер іди собі.

Прийшов хлопець до сестри, поставив горщик біля басейну й пішов собі гратися.

Побачили його тітки й послали по бабу.

— Повернувся! — сказали вони невдоволено, коли та прийшла.

Пішла баба до хлопцевої сестри й мовить:

— Ну що, правда ж, гарно? Бракує тільки одного.

— Чого? — спитала дівчина.

— Співучого кухлика, — відповіла баба.

— А хто його може дістати? — спитала дівчина.

— Твій брат, — сказала баба і щезла.

Дівчина заплакала. Невдовзі прийшов брат і питає:

— Що з тобою, чого ти плачеш?

Сестра розповіла про все, як було.

— Не плач, — заспокоїв її брат, поцілував у щоку й пішов до старого.

— Ось тобі клубок, — мовив той. — Як зайдеш у царську вітальню, то побачиш дітей, що гратимуться. А в колисці лежатиме немовля. Кинь дітям клубок — вони

почнуть ним бавитись, — а сам тим часом підбіжи до колиски, зніми покривало й під головою в дитини побачиш кухлика. Бери його й повертайся хутчій додому.

Хлопець зробив усе так, як порадив старий: приніс додому кухлика, поставив на полицю і забув про нього.

Повернувся додому названий батько-бедуїн і спитав: — Звідки це?

Дівчина розповіла йому всю правду. А ввечері з кухлика вийшла дівчинка-статуетка й почала співати. Вночі повз їхній будинок проходив султаненко зі своїм візиром. Почувши музику, вони зайшли до будинку, вдавши з себе деревішів. Дівчинка миттю заховалася, а хлопець, знявши шапку, привітався з ними. Здивувався султаненко, побачивши хлопця зі срібно-золотим волоссям, і всю ніч не міг відвести від нього очей. Згодом увійшла дівчина. Батько нагримав на неї, вона заплакала, і тут-таки пішов дощ. Султаненко й питає:

— Це твої діти?

— Ні, володарю мій, — відказав господар і розповів йому дивну історію цих дітей.

Тоді сказав йому султаненко:

— Я їхній батько і я султанів син.

— Змилуйся, володарю! — упав перед ним навколішки бедуїн.

— Устань! — підвів його султаненко й, забравши дітей, повернувся з ними додому.

А наступного дня послав по дружину й мовив:

— Повтори те, що ти колись казала.

— Якби мене взяв султаненко заміж, я б народила йому хлопчика зі срібно-золотим волоссям і дівчинку, сльози якої викликали б дощ, а сміх — ласкаве сонце, — повторила вона.

Тоді султаненко привів хлопця й дівчину і сказав дружині:

— Ось твої діти!

Вона обняла їх, поцілувала і заплакала з радощів.
— Хто так жорстоко позбиткувався над тобою? — запитав її чоловік.

— Мої сестри й баба-повитуха.

Тоді султаненко послав по сестер і бабу-повитуху, наказав спалити їх на вогні й зажив з дружиною та дітьми, а бедуїна зробив своїм візиром. І прожили вони довго й щасливо в radoцax та злагоді.

*Заплаче красуня — дощ іде,
засміється — сонце сяє,
вмиється — золото зі щік котиться*

Жила собі одна жінка, у неї довго не було дітей. Якось приходять до неї троє підлітків і кажуть:

— У тебе народиться донька. Щоразу як вона заплаче — піде дощ, а як засміється — засяє сонце. І щоразу як умиватимеш їй личко, зі щік у неї скотиться по зливку золота.

Жінка їм не повірила й подумала: «Звідки їм знати, цим малим віщунам, про мою долю!».

Та невдовзі вона й справді народила доньку. Щоразу як дівчинка заплаче — піде дощ, як засміється — засяє сонце, а почне умиватись — зі щік скочується по зливку золота.

Якось мати узяла два зливки золота, віднесла їх до муляра й попрохала:

— Збудуй мені палац, та такий, щоб навіть султан позаздрив.

— Добре, — згодився муляр і побудував палац.

Жінка оселилася в палаці разом з донькою.

Дізнався султанів син про красуню й каже своїй матері:

— Посватай за мене цю дівчину.

І мати виконала синове прохання — посватала дівчину.

Настав час вінчання. Мати молоді як на те захворіла й не змогла піти на доччине весілля. От вона й просить сестру:

— Сестронько моя, піди замість мене на весілля.

— Гаразд, — погодилася та й рушила з небогою до султанового палацу. Але по дорозі зірвала з неї шати, виколола очі й штовхнула в султанський сад. А в її шати взяла та й переодягла свою доньку, дала їй ще й очі небоги. Потім привела її в палац. Побачив її син султана й питає:

— Це та, про яку казали, що вона дуже гарна?

Глянув на неї ще раз і переконався в тому, що вона й справді дуже гарна.

Та невдовзі султанів садівник, який поливав квіти, почув жалібний стогін. Озирнувся на всі боки й побачив дівчину, дуже гарну, але без очей. Узяв він сліпу, привів до своєї дружини й каже:

— Візьмімо цю дівчину до себе. Щоразу як вона заплаче, іде дощ, як сміється — сяє сонце, а як почне умиватися — скотиться зливов золота з однієї щоки і зливов золота з другої щоки.

Одного разу дівчина зробила букет троянд та ямину і попросила садівника:

— Піди-но під вікна султанового палацу й вигукни: «Гей! Кому букет троянд та ямину за праве око?».

Садівник зробив так, як попрохала дівчина:

— Гей, гей! Кому букет троянд та ямину за праве око?

У вікні з'явилася дружина султанового сина. Згадавши, що в неї є очі двоюрідної сестри, вона віддала садівникові праве око за букет троянд та ямину. Повернувся садівник і віддав око дівчині. Вона взяла його, вставила на місце і стала на нього бачити. Потім дала садівникові букет троянд та гіацинтів і сказала:

— Піди-но під вікна султанового палацу й вигукни: «Гей! Кому букет троянд і гіацинтів за ліве око?».

Садівник зробив так, як попросила дівчина. У вікні знову з'явилася дружина султанового сина, віддала йому ліве око за букет троянд та гіацинтів. Садівник повернувся додому й віддав око дівчині. А та вставила його собі й почала бачити обома очима.

Якось вийшов султанів син з дружиною в сад на прогулянку. Гуляли, гуляли й нарешті зупинилися біля басейну. Султанів син і каже дружині:

— Засмійся!

Засміялася вона, але сонце не засяяло.

— Заплач! — звелів він їй.

Дружина заплакала, але дощ ані крапнув.

— Умий обличчя, я гляну на тебе! — звелів нарешті султаненко дружині.

Вона вмилася, але крім бруду з її обличчя нічого не скотилося. А поруч саме стояв садівник. От він і каже султаненкові:

— Володарю мій, у мене є дівчина. Щоразу як вона заплаче — йде дощ, як засміється — сяє сонце, а як умиється — з її щік скочуються зливки золота.

І мовив син султана:

— Приведи її до мене! Я хочу на неї подивитися! Привів садівник дівчину до султаненка, і той наказав їй:

— Заплач!

Вона заплакала — й тут же пішов дощ.

— Засмійся, — попросив султаненко. Дівчина засміялася — й засяяло сонце.

— А тепер умийся! — звелів нарешті султаненко. Дівчина умилася — і з обох її щік скотилося по зливку золота.

Зрозумів султаненко, що це — та сама дівчина, з якою він хотів одружитися, і попросив її:

— Розкажи, що з тобою сталося.

І дівчина розповіла геть усе, що з нею зробила рідна тітка.

Тоді султаненко прогнав першу дружину і взяв собі свою суджену.

І зажили вони всі разом у щасті та достатках, а моїм слухачам і читачам хай Господь пошле здоров'я!

Про почорнілого царя та трьох царевичів

Жив собі цар і мав він трьох синів. Якось-то пішов цар до моря скупатися. Скупався — і вийшов з води чорний, як негр! Прийшов додому й звелів сторожі біля дверей:

— Як хто приходитиме до мене, кажіть: «Цар занедужав і не хоче нікого бачити».

— Добре, — відповіла сторожа.

Тож усім, хто приходив, вони казали:

— Цар нездужає і не хоче нікого бачити! Аж ось прийшли царевичі й попросили:

— Ми хочемо провідати недужого батька!

А сторожа й відповідає:

— Спершу ми спитаємо в нього дозволу.

— Добре, — згодились сини, — підіть та спитайте.

Увійшла сторожа до царя й каже:

— Царю, твої діти хочуть провідати тебе.

— Нехай заходять! — погодився цар.

Зайшли сини до батька, вклонилися йому й здивувалися:

— Батечку, що з тобою, чому ти такий чорний, як негр?

І розказав їм цар свою пригоду:

— Спустився я до моря, викупався, а вийшов з води отакий чорний — достоту негр.

Старший син тут-таки сказав:

— Батечку, я поїду в далекі краї й роздобуду для тебе ліки!

Почувши це, батько спитав:

— Сину мій, як же ти знайдеш саме ті ліки, які мені треба?

А царевич:

— Не твій це клопіт, батечку. Я неодмінно роздобуду й привезу ліки.

— Гарзд, сину мій, їдь, — погодився батько.

Тоді старший царевич пішов до матері:

— Матінко, дай мені в дорогу харчів — поїду роздобути ліки для батька.

Мати-цариця почала умовляти:

— Сину мій, не їдь нікуди, не поневірайся! Та й на ліках ти ж не знаєшся.

Але царевич затався:

— Не турбуйся, матінко! Хай там що, а я поїду.

Що тут діяти? Поступилась мати, благословила сина в далеку путь. Наскладала йому всяких припасів, дала багато грошей, коня доброго.

Перед самою дорогою дав старший царевич середульшому персня і сказав:

— Братику мій, як тільки цей перстень здавить тобі пальця, промов «Брат мій у скруті» — і негайно їдь виручати мене.

— Добре, — погодився той.

Рушив у дорогу старший брат. Їде він, їде, аж доїджає до роздоріжжя. Три шляхи перед ним і три написи на стовпах остерігають: «Хто цією дорогою піде, того вода візьме», «Хто цією дорогою піде, того вогонь візьме», «Хто цією дорогою піде, назад не вернеться».

Довго думав царевич та й вирішив податися туди, звідки назад не вернешся.

Їде він, їде, коли бачить — стоїть заїзд і над дверима написано: «Харчі, питво і ночівля».

Не вагаючись, зайшов царевич досередини й звелів кухареві:

— Дай мені повечеряти!

Приніс кухар вечерю, а коли гість попоїв, господар заїзду сказав:

— Пане, щовечора ми розважаємося грою в шахи. Але цього вечора будемо казки розказувати.

— Хто ж почне перший? — спитала господиня.

— Чужинець, що прибув сьогодні ввечері, — мовив господар. — Він, мабуть, мастак розказувати казки.

— Я не знаю казок, — заперечив царевич.

Але господарі наполягали на своєму:

— Ти їдеш з далеких країв і мусиш знати багато казок!

Мусив царевич погодитися.

— Тільки з умовою, — застеріг господар. — Щоб у твоїй казці була вигадка на вигадці, але не кажи «було». Коли ж скажеш слово «було», ми роздягнемо тебе й викинемо із заїзду. А зумієш розказати казку, повну вигадок, але без слова «було», тоді ти роздягнеш нас і виштовхаєш із заїзду.

— Гарзд, — погодився царевич.

Почав він казку, але хоч як стерігся, все-таки сказав «було».

Тоді господарі роздягли його й вигнали на вулицю. Побрів горопаха куди очі бачать і вийшов до моря. Дивиться, а там чоловік, відмиває заіржавілі гроші.

Проситься невдаха:

— Візьми мене до себе, я допомагатиму тобі мити гроші!

Чоловік погодився:

— Добре, щодня я даватиму тобі по два піастри за службу.

Зостався царевич відмивати гроші. І господар виплачував йому за службу по два піастри щодня.

А тим часом чує середульший брат: тисне йому перстень пальця! Передав він персня найменшому царевичу, а сам подався в мандри, як обіцяв старшому братові. І спіткала його та сама пригода, що й старшого, от тільки служити втрапив він до продавця бобів.

Коли це і молодший брат чує: тисне перстень пальця!

— Матінко, — звернувся він до цариці, — перстень дуже тісний став! Піду й я та довідаюсь, де ж поділися мої брати і що з ними сталося.

На це мати сказала:

— Синочку мій, послухай лишень та поміркуй. Крім тебе не лишилося в мене більш нікого. Брати твої хтозна-де. То й ти хочеш покинути мене з батьком?

— Матінко, інакше не можна, — відповів царевич: — Я повинен розшукати братів і принести ліки для батька.

— Гарзд, сину мій, — погодилася цариця.

Дала найменшому харчів на дорогу, грошей і коня. Попрощався царевич із батьком-матір'ю та й поїхав.

Дістався він до розпуття, прочитав написи й вибрав ту саму дорогу, що й брати. Так він добувся до заїзду. Увійшовши досередини, попросив кухаря:

— Дай мені пообідати!

Кухар задовольнив його бажання. Пообідавши, царевич вийшов у садок і бачить: стоять там коні його братів, лежить їхня одежа.

«Якщо коні тут, то саме тут і скоїлася з моїми братами лиха пригода», — подумав він.

Настав час вечеряти. Царевич попросив кухаря:

— Дай мені повечеряти, будь ласкав!

Кухар задовольнив його бажання.

Та коли він повечеряв, підсіли до столу господарі заїзду й завели таку мову:

— Досить нам щовечора грати в шахи. Цієї ночі розказуватимемо казки!

— А хто ж уміє казку розказати?

— Чужинець, що приїхав сьогодні!

— Я не знаю казок! — заперечив царевич.

Та господарі на це не зважали й домагалися свого:

— Ти прибув з далеких країв, то як це ти можеш не знати казок? Це ми сидимо тут у заїзді й нічого не знаємо.

— Гарзд уже, — погодився царевич.

— Але така умова: ти розкажеш казку, де буде вигадка на вигадці, але жодного слова «було». Якщо ти хоч раз вимовиш слово «було», ми роздягнемо тебе й викинемо із заїзду. Якщо ж у твоїй казці буде повно ви-

гадок, але жодного слова «було», то ти роздягнеш нас і виштовхаєш геть із заїзду.

Царевич погодився і став розказувати:

— Був я ще в утробі своєї матері, коли батько дав мені п'ять монет. Купив я за ті гроші півня, закинув на спину йому бочку з водою і почав поливати лан.

— І все це на спині півня? — перепитав господар.

Царевич спокійно відповів:

— Так, усе це на спині півня.

— Ох, пропало моє добро! — пробубонів господар.

— Згодом, — розповідав далі царевич, — я дуже розжився завдяки тому півневі. Але по якомусь часі у мого півня зламався хребет. Що ж мені діяти? Почав я водити до нього лікарів, знахарів, але ніхто не тямив, як допомогти півневі. Якось сиджу я зажурений на півні, а мимо йде старий чоловік і питається: «Що з тобою, чого ти журишся?». Я відповів йому, що колись мав добрі заробітки, завдяки півневі, а тепер не маю, бо спина в нього покалічилась. І ніякі лікарі та знахарі не можуть нічого вдіяти. А старий і каже: «Ось тобі моя порада. Щось таке трапилось і з моїм птахом. Узяв я тоді горіха, поклав птахові на спину, і він умить видужав. І ти вчини так само». Послухав я розумної ради, поклав на спину півневі горіх, і став хребет у птаха цілісінський, мов ніколи й не ламався. Але через три дні на спині в півня виросло велике горіхове дерево. А горіхів на ньому — як піску в морі! Нарвали ми тих горіхів і почали продавати. Вторгував я п'ять тисяч. Тоді ще подивився на вершечок дерева й бачу: там є ще один горіх! Але як його зірвати? Полізу — неодмінно впаду. Принесу, ду-маю, краще довгу жердину й зіб'ю горішка! Так і зробив. Приніс жердину, збив горіха, а він гуп! — і розколовся на дві половини. А з тих половин постелилися дві величезні родючі ниви. І подумав я: «Чим би засіяти ці ниви?». І засіяв одну кавунами, а другу — сезамом.

Великі вирости кавуни. Зібрав я урожай і продав. Багато заробив. Але жалкував згодом: продав усі кавуни, а сам не з'їв жодного. Аж зирк — переді мною кавун! Узяв я ножа, надрізає шкірку, а ніж вислизнув і пірнув у м'якуш. Треба лізти всередину кавунища ножа, діставати. Хто ж тоді постереже такого великого кавуна? Відстебнув я свою голову, поставив на сторожі, а сам спустився всередину, щоб дістати ножа. А там у кавуні ціле місто й хтось питається: «Чий це ніж?». Я кажу: «Мій!». А той хтось заперечує: «Ні, не твій». Я пропоную: «Приміряймо його до моїх піхов. Якщо підійде, значить, мій, не підійде — не мій». Примірка вирішила суперечку на мою користь. Виліз я з кавуна, аж тут нове лихо — голову мою забирають. Якийсь чоловік стоїть біля кавуна й питає мене: «Чия це голова?». «Моя», — кажу. «Ні, не твоя», — заперечує чоловік. «Тоді приміряй її до моєї шиї. Якщо підійде, значить, моя, а не підійде — не моя». Примірка довела, що голова моя.

Потім я зібрав з другого поля урожай сезаму й продав його. Коли дивлюсь: мурашка тягне сезамову насінину. Вхопив я насінину й тягну до себе, а мурашка — до себе тягне. Розкололась насінина надвоє, а з неї потекло тісто й сезамова олія, ціла річка! Почали підходити люди, черпати олію та тісто. Поки діялося це, я почув, що в цариці почалися перейми. Й вона народила мене. Ось і вся моя казка. А тепер геть із заїзду!

І царевич виштовхав господарів на вулицю. А тоді пішов у садок, де лежала одежа братів та стояли їхні коні.

— Мабуть, ці лихі люди примушували й братів моїх так само, як і мене, розказувати казки. Але брати, либонь, не змогли до пуття розповісти, й лиходії роздягли їх і вигнали із заїзду.

Замкнув найменший царевич заїзд і подався шукати братів. Минаючи продавця бобів, побачив середульшого брата, але той не впізнав його. Підійшов царевич до продавця бобів і попросив:

— Хай оцей молодик принесе мені до кав'ярні тарілку бобів!

Задовольнив продавець його прохання, послав до кав'ярні наймита з тарілкою бобів. Сів царевич попоїсти й попросив юнака:

— Розкажи мені, з якої ти країни і як сюди потрапив. Той розповів усе, як було, додавши:

— Не зумів я розказати казку, тож вони роздягли мене й вигнали геть.

— А ти не впізнаєш мене, твого меншого брата?

— Невже це правда, що ти мій брат?

— Звісно! — відповів найменший царевич. — А де наш старший брат?

— Він тепер миє гроші на морі в одного чоловіка, — відповів середульший.

— Ходімо, поведеш мене до нього!

Пішли вони, знайшли старшого брата й кажуть:

— Іди-но сюди, ми твої брати!

Забрав їх обох найменший царевич до себе в заїзд. Там одягнув їх в ошатний одяг і наказав:

— Залишайтеся тут, а я піду шукати ліки для батька!

— Добре, — погодились брати.

Вирушив царевич у дорогу. Здивався невдовзі із старим дідом і вітається до нього:

— Щасливого дня тобі, дідусю!

— Хай і твій день буде благословенний, — відповів старий. — Якби твоє привітання не випередило моєї мови, тебе вже не було б: зірвав би я з твоїх кісток м'ясо! Підійми-но мені повіки на очах, хай я подивлюся на тебе!

Підняв царевич повіки на його очах, а дід і каже:

— Нехай порадує тебе Господь, Гасане, так само, як і ти мене радував. Куди ти йдеш?

Царевич признався:

— Шукаю ліки для батька.

— Кинь оцей клубочок і йди за ним. Клубочок приведе тебе до місця, де живе мій брат. Він старший і мудріший за мене.

Пішов царевич за клубком і втрапив до старезного дідугана.

— Щасливого дня тобі, дідусю! — привітався.

— Нехай і твій день буде благословенний, — відповів дідуган. — Якби твоє привітання не випередило моїх слів, тебе вже не було б: відірвав би я м'ясо від твоїх кісток! Підійми повіки на моїх очах, щоб я впізнав, хто ти такий.

Розтулив йому царевич очі, а старий промовив:

— Хай порадує тебе Бог, Гасане, як і ти мене порадував. Куди йдеш?

— Шукаю ліки для батька.

— Візьми оцей клубок і кинь його на землю. Він приведе тебе до мого брата, ще старшого й мудрішого за мене.

Пішов царевич слідом за клубком і дійшов до третього дідугана, привітавши його тими самими словами, що й перших двох. І той відповів так само, як і молодші його брати, й так само попросив розтулити йому очі.

— А зараз — мовив, нарешті, третій дідуган, — піди й купи двох баранів. Тоді підеш до палацу, де живе царівна, що перетворила твого батька на негра. Баранів поріж на шматки для левів, що коло дверей. Піднімаючись, ступай не на кожну сходинку, а лишень через одну. Водночас кидай праворуч і ліворуч бараняче м'ясо, щоб не розірвали тебе леви. Коли зійдеш нагору, побачиш царівну в ліжку: якщо вона лежатиме з розплющеними очима — твоє щастя, а якщо з заплющеними, то горе тобі. У першому випадку на грудях її побачиш коралове намисто, під яким вона ховає склянку. Хапай ту склянку й тікай. Якщо царівна закричить: «Гасане! Гасане!», не обертайся. Обернешся — згориш. Як вона скаже: «Ось тобі запурука в небезпеці», обернись до неї.

— Хай помножить Бог добро твоє! — сказав царевич на прощання.

Купив він двох баранів і прийшов до палацу царівни-чарівниці. Піднімаючись нагору, ступав через одну

сходинку, кидаючи левам бараняче м'ясо. У залі побачив царівну з розплющеними очима. Не гаючи часу, зірвав з її шиї коралове намисто, схопив склянку й кинувся тікати. А царівна почала кричати навздогін:

— Гасане! Гасане!

Та він не обернувся.

— Ось тобі запорука в безпеці! — заволала вона.

Почувши це, Гасан обернувся, а царівна запитала його:

— Що привело тебе сюди?

— Що тебе привело, те й мене привело, — відповів царевич.

— Візьми мене собі за дружину! — попросила царівна.

— Гаразд, — погодився Гасан і забрав її з собою до заїзду, де були старші брати.

Їм сказав:

— Добув я батькові ліки, а собі — наречену.

А старші поміркували нишком:

— Тепер поїде Гасан до батька та й похвалиться, що визволив братів і привіз ліки.

Тож вирішили:

— Глечик, у який Гасан набрав води, ми по дорозі розіб'ємо. А коли його наречена захоче пити, доведеться йому піти до криниці. Там ми й покинемо його, а самі підемо до батька й скажемо: «Принесли для тебе ліки».

І вирушили вони в дорогу. Невдовзі наречена меншого царевича захотіла пити, а води нема, бо брати розбили глечика. Тоді Гасан сказав братам:

— Наберіть води з криниці.

— Ми боїмось, — відповіли брати.

Вирішив Гасан сам іти до криниці, але наречена мовила:

— Не смій! Твої брати втечуть, коли ти спустишся в криницю!

— Ні, — наполягав царевич, — я спущусь!

— Якщо так, — сказала царівна, — тоді перш ніж спуститись, візьми оцей браслет і оцей хіль-халь. У крини-

ці побачиш двох собак, чорного та білого. Вони битимуться між собою, і переможе білий. Гляди, не скажи «Білий переміг чорного», а скажи навпаки: «Чорний переміг білого».

— Добре, — пообіцяв царевич і спустився в криницю. А брати відразу ж покинули його і поспішили до батька, забравши з собою наречену. А царівна прикинулася божевільною, щоб ніхто із старших царевичів не взяв її за дружину.

Прийшли сини до батька-царя та й кажуть:

— Батечку, привезли ми тобі ліки, а ще привезли з собою царівну, тільки вона збожеволіла в дорозі.

Відповідає їм цар-батько:

— Дайте їй спокій, поки видужає, а тоді хтось із вас візьме її за дружину.

Випив батько ліки й зразу ж позбувся чорноти. А тоді питає обох синів:

— Де ж ваш менший брат?

— Не знаємо, — відповіли старші.

А менший царевич, як тільки спустився в криницю, побачив двох собак — білого та чорного, що гризлися між собою. Білий переміг чорного. Забув царевич про пересторогу і сказав:

— Білий переміг чорного.

Провалився він тоді під землю й опинився під десятою землею. Там знайшов кістку. Почав копати кісткою землю і розкопав місто. Зайшов він у те місто і здивав там бабусю. Просить її:

— Будь ласка, бабусю, дай мені ковток води!

А бабуся відповідає:

— Хіба ти не знаєш, що у нас немає води?

— Чому? — здивувався царевич.

— Бо величезний змій Африт розлігся біля джерела і нікого не пускає до нього. Мусимо віддавати змієві щомісяця дівчину, аби він дозволив нам протягом

однієї години набирати воду. А як не дамо дівчини, то він усіх нас поїсть. Сьогодні дійшла черга до царівни, і цар-батько пообіцяв: «Хто вб'є Африта, тому віддам усе, чого він забажає».

— Ну то покажи мені, де той Африт, — мовив царевич.

Провела його бабуся до змія Африта. Став царевич до бою із змієм і переміг його. А тоді пішов до царя.

— Я убив Африта, — сказав він цареві, — а ось і язик його.

Зрадив цар і запитав Гасана:

— Чим відплатити тобі за добре діло?

— Нічого не хочу я від тебе, тільки накажи вивести мене на поверхню землі, — відповів Гасан.

— Хай буде по-твоєму, — мовив цар і покликав раба.

— За який час ти зможеш вивести цього юнака на поверхню землі? — спитав у нього цар.

— За півгодини, — відказав раб.

— Забирайся геть! — розгнівався цар, покликав іншого раба й запитав:

— За скільки часу зумів би ти вивести цього молодця на поверхню землі?

— За одну мить, — відповів той.

— Добре! — зрадив цар. — Бери його й веди!

Узяв раб Гасана на плечі й вибіг разом з ним на поверхню землі.

— Чи потрібно ще щось? — спитав він царевича.

— Ні, — відповів Гасан. — Нехай Бог помножить твоє добро!

На поверхні землі Гасан побачив жебрака й запропонував йому:

— Обміняймося одягом! Бери мої шати, а мені дай своє лахміття.

— Ти глузуєш з мене! — здивувався жебрак.

— Ні, не глузую, — запевнив царевич і, віддавши свій одяг, убрався в жебракове дрантя.

Тоді пішов царевич до золотаря і попросив його:

— Візьми мене до себе в помічники.

— Забирайся геть! — закричав ювелір.

— Будь ласка, господарю, — благав Гасан, — візьми мене! Я працюватиму на тебе задарма.

— Гаразд, — уже лагідніше мовив господар, — заходь і сідай до роботи!

Почула про те, що жебрак став помічником у золотаря, царівна, яка прикинулася божевільною. Накреслила вона чарівні знаки й дізналася, що то Гасан перебрався жебраком. І сказала, що вже видужала. А цар і питає її:

— Кого з моїх синів хотіла б ти мати за мужа — старшого чи середульшого?

— На жаль, мені ще бракує деяких коштовностей. Як тільки дістану все, що треба, то вже й дам відповідь, за кого з них вийду.

— Чого ж тобі бракує? — допитується цар.

Царівна показала браслета.

— Бракує мені до пари такого самого браслета!

Узяли придворні браслета й пішли до золотаря, в якого жив царевич Гасан.

— Чи зумієш ти зробити пару до цього браслета? — спитали золотаря.

— Ні, — відповів той, — не зумію. Цей браслет надто вже тонкої роботи.

Цієї миті підвівся жебрак-помічник і сказав:

— Господарю, дозволь мені зробити браслета!

— Горе тобі! — відказав господар. — Що ти в цьому тямшиш?

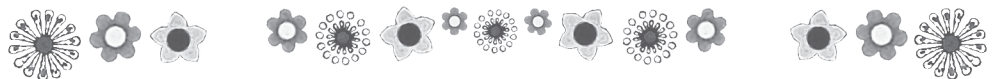
— Будь ласкав, дозволь, господарю, — не відступався Гасан. — Я зумію! Якщо не впораюсь — зробиш зі мною, що захочеш!

— Та гаразд уже, — погодився господар і прийняв замовлення.

Узяв Гасан браслета й попрохав золотаря:

— Господарю, принеси мені фісташок, кавунового насіння та гороху, щоб мав я чим підживитися вночі, а сам іди спати. Вранці приходь на роботу.

Приніс господар усе те, чого просив Гасан, і пішов спати. А Гасан, лишившись на самоті, лузав фісташки, насіння кавунове, їв горох. На світанку дістав з кишені браслета, що йому дала колись царівна, й поклав на стіл. Крамниця засяяла блиском. Проходили мимо вартові і здивувалися з яскравого світла, яким палахкотіла крамниця. Розбудили господаря:

— Твоя крамниця горить!

Господар хутко прибіг і стукає у двері. А Гасан озивається:

— Що з тобою, господарю, чого ти турбуєш мене? Я ще сплю.

— Горе тобі! — вигукнув золотар. — Крамниця горить!

— Та нічого не горить!

— Відчини, нехай я переконаюся! — волав золотар.

Відчинив Гасан крамницю, і побачив золотар браслета, що випромінював сяйво. Дуже зрадів він і поспішив із коштовною річчю до царського палацу.

Царівна впізнала свого браслета й остаточно переконатися, що Гасан у місті.

Тоді вона сказала придворним:

— Візьміть цей розпарований хіль-халь і нехай мені зроблять такий самий.

Придворні віднесли хіль-халь золотареві і звеліли:

— Ти повинен зробити нам такий самий хіль-халь!

А майстер відмовляється:

— Я не зумію зробити такого!

А помічник підвівся й попросив:

— Будь ласкав, господарю, дозволь мені виконати це замовлення.

— Горе тобі! — вигукнув ювелір. — Як же ти зробиш його?

— Я зумію, — запевнив Гасан.

— Гарзд уже, — погодився золотар.

Віддав він помічникові хіль-халь, приніс йому фісташок, гороху та кавунового насіння, зачинив за ним крамницю й пішов спати.

Гасан усю ніч лузав фісташки та кавунове насіння, їв горох. Над ранок поклав обидва хіль-халі на столі, а сам ліг спати. Побачила варта, проходячи вулицею, що крамниця осяяна світлом, і помчала до господаря:

— Твоя крамниця горить!

Золотар миттю прибіг до крамниці, почав стукати в двері. А Гасан озивається:

— Господарю, я ще й не спав, бо працював цілу ніч.

— Відчини крамницю! — наполягав золотар.

Відчинив Гасан крамницю, і побачив господар на столі два однаковісінькі хіль-халі.

— Будь ласка, господарю, — просить Гасан, — дозволь мені самому віддати царівні ці хіль-халі!

— Гарзд, іди! — погодився золотар.

Пішов царевич, убраний у лахмани. Зайшов до царського палацу й побачив царівну. Кинулись вони одне одному в обійми. А сторожа мерщій до царя:

— Іди лишень, царю, та поглянь! Твоя невістка цілується із золотаревим помічником.

Прибіг цар і замахнувся мечем, щоб убити нахабу.

А царівна йому:

— Опусту руку — це твій син!

— Невже це правда? — здивувався цар.

— Авжеж! — відповіла царівна.

Уклонився царевич батькові в ноги й розповів, що вчинили з ним його брати.

Цар вигнав старшого й середущого синів, сказавши:

— Не хочу я їх більше бачити!

Одружив він царівну з найменшим сином, і стали вони разом жити у щасті та в добрі.

Царівна та отруйний гребінь

Жив собі цар, і мав він сина й доньку. Перед смертю заповів цар синові, щоб не брався ні за яку справу, не порадившись із сестрою. Шануючи батьків заповіт,

молодий цар не розпочинав нічого, поки не порадиться спершу з сестрою.

Та одного дня пішов він на базар, не попередивши про це сестру-царівну. Побачив дівчину, що продавала нарциси. І захотілося йому купити квітів для сестри. Купив букет і приніс сестрі. А та, як тільки піднесла нарциси до носа й понюхала, так відразу й завагітніла. Через дев'ять місяців народила царівна доньку. Брат любив сестру, тому й не вигнав з дому, хоч і думав, що завагітніла вона від якогось чоловіка.

Через декілька років надумала сестра, що братові пора одружуватись, і сказала йому:

— Братику мій, пора тобі женитися, щоб народився в тебе син, який успадкує колись від тебе царство.

— А що, коли моя дружина не злюбить тебе? — відповів брат.

— Не смій і думати про це, — мовила йому сестра. — Таке моє бажання — щоб ти швидше оженився.

Шануючи сестрину волю, одружився цар із дочкою перського царя. А через декілька років послав Всевишній йому дівчинку. Але молода цариця не любила ні зовиці, ні її дитини і вдавалася до всяких хитрощів, аби розбудити в своєму чоловікові ненависть до рідної сестри та небоги.

Нарешті надумала вона позбутися небажаних родичок. Покликала собі на пораду чаклунку.

— Я добуду спосіб, як звести їх зі світу, — пообіцяла чаклунка. Пішла до золотаря й звеліла зробити золотого гребеня, ще й прикрасити його діамантами та рубінами.

Через декілька днів золотар зробив гребеня й віддав його чаклунці. А та намітила його зубці смертельною отрутою і прийшла до царського палацу. Коли цар побачив прекрасного гребеня, то зразу ж купив його за тисячу динарів для своєї небоги, яку дуже любив. Віддаючи покупку сестрі, він сказав:

— Візьми цей гребінь для своєї доньки!

Та коли царева сестра почала чесати доньці волосся, гребінь уріс дитині в голову. Невдовзі дівчинка померла. За нею і мати померла з горя.

Цар наказав поховати сестру в царському саду, біля самого палацу, а небогу — покласти в одному з покоїв палацу, підстеливши під неї шовкових та парчевих тканин із квітами, й замурувати двері та вікна покою. Щомісяця навідувався він до покійної дитини. Цариця дуже гнівалась, але не сміла й слова сказати чоловікові про ті його відвідини.

Якось пішов цар на прощу, а цариці й слугам звелів навіть близько не підходити до покою, де лежала небога. Але через місяць цариця таки не втерпіла й захотіла відімкнути двері покою, щоб поховати мертву дівчинку в такому місці, де б не знайшов її цар. Зайшла вона туди зі своєю маленькою донькою і здивувалася — такі пахощі стояли в покої. Тіло дівчинки було обросле гіацинтами й нарцисами. Розлютилася лиха цариця й накинулася на квіти. Але, зриваючи їх із голови покійної, вирвала й гребеня. Ту ж мить дівчинка ожила. Цариця з переляку закричала й хотіла вбити її ще раз. Але дочка почала благати матір не робити цього. Помилувала цариця воскреслу дівчинку, але зняла з неї коштовності та пишне вбрання, переодягла в лахміття служниці й наказала доньці не говорити про це батькові, коли той повернеться з прощі.

Через декілька днів повернувся цар. Зустріли його люди, як хвиля морського прибою. І ось одного вечора дівчинка, яка воскресла з мертвих, намовила царську доньку, щоб та добилася у батька й матері дозволу послухати її казку. Розплакалася серед ночі царська донька й попросила батька з матір'ю, щоб маленька служниця розповіла їй казочку. Розсердилася цариця, закричала на доньку, але та не вгамувалася. Тоді мовив цар:

— Покличте служницю, нехай розвеселить доньку!

А служниця, ввійшовши до кімнати, сказала:

— Я не розповім казки доти, доки не принесуть мені таці з нарцисами й тарелі з кавовими зернами.

Розгнівалась цариця й звеліла:

— Виженіть цю божевільну!

Але цар прихилився до милої служниці серцем і мовив:

— Зробімо так, як вона хоче.

Принесли тацю з нарцисами, таріль із кавовими зернами, і почала прислужниця розповідати казку. А була та казка про матір, що завагітніла від нарцисів, про підступи цариці й про те, як донечку царициної зовиці отруєно золотим гребенем. Було в казці й про те, як пішов дядечко нещасної на прощу, а його дружина-цариця, вириваючи нарциси, вирвала з голови померлої і той отруєний гребінь. Розповідаючи, дівчинка щоразу примовляла:

— Чи правда, нарциси, чи правда, кавові зернята? Чи правду кажу я?

— Правду сказала ти, дочко нарцисів! — відповіли їй нарциси й кавові зернята.

Вислухавши казку до кінця, цар таким чином дізнався про царицині підступи. Він наказав відрубати лиходійці голову й став жити-поживати з дочкою та небогою в radoщах і достатках.

Нехай пошле Бог здоров'я нашим слухачам! І нехай вони затямлять: усяк, хто копає яму своєму братові, сам у неї падає.

Гасан, зачарований між семи морів

Жили собі дві дівчини. І от надумала старша вийти заміж. Та в ніч перед весіллям з'явився хтозна-звідки ворожбит і сказав:

— Ця — для Гасана, зачарованого між семи морів!

І щез. Тож за молодого видали не її, а меншу сестру.

І не знала старша, в чому тут причина. Якось сказала вона сестрі:

— Пусти мене на своє місце до твого чоловіка.

Адже вони були у всьому схожі одна на одну.

— Добре, — догодилась менша сестра та подалася до лазні.

Повернувся ввечері зять, сів біля старшої сестри, повечеряв, не впізнавши її, і ліг спати. І спитала його старша сестра:

— Скажи, чом не віддали за тебе мою старшу сестру?

— Бо з'явився ворожбит і сказав: «Ця — для Гасана, зачарованого між семи морів», — відповів той.

Наступного дня повернулась менша сестра, а старша вирушила в дорогу, прихопивши з собою одежі та служницю-негритьянку.

Ішли вони, йшли, аж поки дійшли до старого діда, згорбленого літами й посрібленого сивиною. Сказали йому дівчата:

— Здорові були, дідусю! Чи не знаєте Гасана, зачарованого між семи морів?

На це дід відповів:

— Брат мій старший за мене, він знає.

І пішли дівчата далі, аж поки здибали другого дідуса і спитали про Гасана, зачарованого між семи морів. Той сказав їм:

— Я знаю того Гасана. Тільки захопіть із собою сорок шматочків ладану й щоночі кадять по одному, поки викадите всі сорок. Але не спіть. Якщо заснете, не зумієте порятувати Гасана. Коли він прокинеться, то хоч яку дівчину побачить перед себе, неодмінно візьме її собі за дружину.

Тоді спитала дівчина, як знайти Гасанів дім. Дідусь розказав їй.

І пішли вони. Нарешті добулися до Гасанового дому. Зайшли до покоїв і побачили красеня, що спав у ліжку.

Зосталась тут дівчина й почала щодня кадити ладаном. Минав уже сороковий день, залишилося ще чотири години до часу, коли Гасан мав прокинутись, але дівчина не могла більше стояти на ногах і звеліла негритянці:

— Я посплю трохи, а ти розбуди мене, коли він прокидатиметься.

Лягла спати, а як зазоріло, прокинувся Гасан. Негритянка тим часом викинула сонну дівчину у вікно й лишилася з Гасаном.

А дівчина упала в глибокий рів. Наступного дня знайшов її садівник і забрав до себе. Як тільки дівчина ввійшла до садівникової хати, служниця сказала:

— Шкода мені тебе.

— Чому? — запитала дівчина.

— У нашого господаря божевільна донька. Він щодня приводить дівчину, яку божевільна вбиває наступного дня. Завтра уб'є й тебе.

— Ну що ж, буде що буде! — мовила дівчина.

Привели її до божевільної. Але дівчина встигла вибігти на дах, перш ніж божевільна запримітила її. З даху побачила вдалині світло й пішла туди, де світилося. А там ворожбит саме ставив на вогонь воду. Дівчина спитала його:

— Що це таке, дідусю?

— Про все запитуй, тільки не про це, — відповів ворожбит. Дівчина почала благати його, і старий злагіднів.

— Є тут божевільна дівчина. Її можна вилікувати, тільки виливши на неї воду з цього відра.

— Невже? — здивувалася дівчина.

А коли ворожбит одвернувся, схопила відро, побігла до божевільної та й вилила на неї воду. І видужала хвора. Наступного дня прийшла служниця забрати мертву,

але побачила, що дівчата любесенько сміються собі. Про це служниця негайно розповіла батькові недужої. До світлиці увійшли батько з матір'ю, обняли дочку, а дівчину спитали:

— Чого ти хочеш за свій добрий вчинок?

— Не треба мені від вас нічого, хіба що продайте мене на султанському ярмарку.

Бажання дівчини задовольнили: купив її якийсь чоловік і забрав додому.

Як тільки увійшла вона, служниця й мовить:

— Мені дуже шкода тебе!

— Чому? — спитала дівчина.

— У нашого господаря хворий син. Щодня батько приводить дівчину, щоб доглядала його, але від недужого такий сморід, що кожна помирає зразу.

— Відведіть мене до нього, — попросила дівчина.

Увійшовши до кімнати, сказала:

— Принесіть чистий матрац та новий одяг, а йому за-смажте курку.

Все було зроблено, як веліла дівчина.

Наступного дня повторилося те саме. І так тривало два місяці, аж поки юнак видужав. Закликала дівчина батька й передала йому здорового сина. Зраділий батько спитав її:

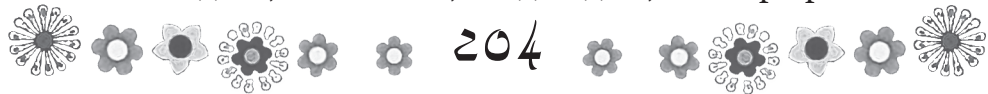
— Що ти бажаєш за це?

— Нічого мені не треба від вас — хіба що продайте мене на султанському ярмарку.

Продав господар дівчину на султанському ярмарку царському візиріві, який забрав її в царський палац. Там уся челядь плаче, побивається. Запитала дівчина, що скоїлося, а їй кажуть:

— Ось уже четвертий день, як пропав царевич!

Дівчина запримітила серед челяді стару рабину і сказала, що хоче спати коло неї. Їй дозволили. Вночі дівчина вдала, ніби спить, і підгледіла, як стара рабиня

полізла по драбині в підземелля. Дівчина за нею. Дивиться, аж вона лупцює хлопчика. Зрозуміла дівчина, що той хлопчик і є царевич. Наступного дня вона вприсилась до царя й мовила йому:

— Царю, твій син здоровий! Завтра звели всім рабникам зібратися в лазні.

Назавтра цар так і зробив. А дівчина тим часом привела царя до сина.

— Що ти бажаєш за свій добрий вчинок? — запитав цар дівчину.

— Продай мене на султанському ярмарку, — попросила вона.

Продав цар її на султанському ярмарку саме тому Гасанові, що був зачарований між семи морів.

Привів Гасан її додому. Якось, сидячи вдома, дівчина почала примовляти:

— Як прикро! Не дочекається пробудження Гасана!

Почувши це, Гасан поцікавився:

— Що це ти примовляєш?

І дівчина розповіла йому все. Дізнавшись про її пригоди, Гасан прогнав лиху негритьянку й почав жити разом із судженою, і жили вони довго й щасливо.

Про Вранішню Зорю й підземний хід до царевича

Жили собі брат і сестра. Звали сестру Вранішня Зоря. Якось дівчина й каже:

— Братику, я хочу одружити тебе.

— Не хочу я одружуватися, сестрице, — відповів той.

— Ні, ти повинен одружитися! — наполягала сестра.

— Нехай буде по-твому, — згодився нарешті брат.

Одного разу проходила повз них дівчина-зеленярка. Покликала її сестра й роздивилась, що та зеленярка не-

ймовірно гарна. Вихопила дівчина в неї з рук кошика із зеленню, викинула його й сказала:

— Хочу засватати тебе за мого брата!

— Я бідна дівчина, — заперечила та. — Як можеш ти сватати мене за свого брата?

— Ти мені сподобалась — відповіла сестра й повела гостю до лазні. Зняла з неї старенький одяг, вимила її й зодягла в усе нове. Потім відвела до себе додому й посадила на почесному місці. Повернувшись увечері, брат спитав:

— Хто це, сестрице?

— Це твоя наречена, — відповіла та.

— Нехай буде так, — погодився брат і запросив священика, щоб повінчав їх. І зажили усі троє в любові й злагоді.

Якось брат приніс для дружини браслет, хіль-халь та сукню. І такі самі браслет, хіль-халь та сукню подарував сестрі.

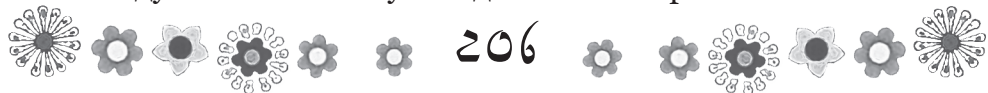
Одного разу сестра, підмітаючи подвір'я, натрапила на кільце. Потягла за те кільце, й відкрилась ляда, а в чорному отворі вела кудись униз драбина. Спустилась Вранішня Зоря вниз, а там бачить: стоїть великий розкішний палац.

Біля палацу — стіл, а на столі — смажена курка й дві хлібини. Зїла Вранішня Зоря півкурки та одну хлібину й знов піднялася нагору.

А царевич, який жив у тому підземному палаці, саме повернувся додому. Захотілося йому їсти. Коли зирк — тільки півкурки та одна хлібина zostалися. «Певне, в домі батьків сьогодні не готували страви і прислали тільки півкурки та хлібину», — подумав він. Сів та й поїв, що було.

Наступного дня Вранішня Зоря знову спустилася потаємною драбиною вниз і підійшла до палацу. Зїла половину того, що було на столі, й піднялась нагору.

Повернувся царевич, побачив тільки половину страв і подумав: «Чи не слуга зїдає мою вечерю?».

Пішов він до матері й спитав:
— Ти прислала мені тільки півкурки й одну хлібину?
— Ні, я послала тобі цілу курку й дві хлібини!
— А я застав тільки півкурки та одну хлібину, — відповів царевич.

— Сьогодні я сама принесу тобі вечерю, — пообіцяла цариця. — Побачу, чи поменшає вона.

Принесла цариця вечерю, поставила на старе місце й пішла собі.

Спустилася Вранішня Зоря до палацу потаємним ходом, побачила їжу, з'їла половину та й піднялася нагору.

Повернувся царевич і знову застав половину страв. Пішов він знов до матері, а та й каже:

— Я принесла тобі вечерю власноруч.

— То хто ж це приходить і з'їдає мої харчі? — здивувався царевич. — Завтра я нікуди не піду, заховаюсь і побачу, хто це ходить сюди.

Наступного дня знов спустилася Вранішня Зоря вниз потаємною драбиною, побачила їжу, з'їла половину й підвелася з-за столу, щоб помити руки. Коли це виходить із криївки царевич і хап її за руку! Задивилась дівчина на його вроду й незчулася, як повечоріло. Тієї ночі підземний царевич не пустив її додому. Мала Вранішня Зоря подарунок брата — браслет, і царевич з'єднав ним свою руку й руку дівчини.

Почало світати. Прокинулась братова дружина, оббігала скрізь — нема золиці! Злякалася: що скаже чоловік, коли не знайде своєї сестри? Почала вона гукати:

— Вранішня Зоре! Світає! Пора вертатися додому!

— Невісточко моя, браслет замкнувся на моїй та його руці, — відізвалася Вранішня Зоря.

— Розламай його й повертайся мерщій! — порадила невістка.

Зламала дівчина браслет й піднялася нагору.

Наступного дня вона надягла на ногу хіль-халь. І повторилося все, як напередодні. Прокинулася вдосвіта невістка і не знайшла Вранішньої Зорі. Почала гукати:

— Вранішня Зоре! Світає! Пора додому!

Відізвалася Вранішня Зоря:

— Невісточко моя, хіль-халь замкнувся на моїй та його нозі.

— Розламай його та й повертайся! — порадила невістка.

Зламала Вранішня Зоря хіль-халь і піднялася нагору.

Невдовзі відчула вона, що завагітніла. Минав дев'ятий місяць і наближався час пологів. Що робити невістці, аби не дізнався про все брат Вранішньої Зорі?

Коли ж народився хлопчик, купила невістка ямину. Спустившись із хлопчиком униз потайною драбиною, поклала немовля на ліжко царевича й прикрила ясином.

Увечері повернувся брат, глянув на сестру й питає:

— Що з тобою, сестрице?

— Нічого з нею не сталося, — відповіла дружина. — Хіба ти не знаєш дівочих болячок? Голова в неї болить!

— Гарзд, сестро, це не біда. Нехай тебе Господь береже!

Тим часом повернувся додому царевич. Побачив хлопчика в себе на ліжку й здогадався про все. Віддаючи годувальниці синочка, сказав:

— Це подарунок Вранішньої Зорі! Кращої від неї немає в світі!

Узяв він уламок браслета, що залишився в нього, й пішов до брата Вранішньої Зорі в крамницю. Віддаючи уламок, сказав:

— Голубка перелетіла від вас до нас, вивела у вас голуб'ят і послала до нас. Передайте матері-голубиці, щоб прийшла забрати голуб'я. А то продамо його за належну ціну.

Узяв брат уламок браслета, а прийшовши додому, сказав дружині:

— Жінко, якийсь чоловік приніс мені цей уламок браслета і сказав таке, чого я зовсім не розумію. Але я

знаю, що схожого браслета немає ні в кого, крім тебе та моєї сестри.

Взяла невістка та й наділа свого браслета на руку Вранішній Зорі, а сама вдала, ніби куховарить. А тоді гукнула:

— Вранішня Зоре, піди та й покажи братові свого браслета!

Прийшла Вранішня Зоря й показала браслет.

— Хочеш, я покину варити їсти, надіну свого браслета й покажу його тобі? — спитала дружина чоловіка.

— Ні, не треба, — відповів чоловік. — Я тобі й так вірю.

А наступного дня знову прийшов до нього царевич і приніс уламок хіль-халя. Віддаючи його, він сказав братові Вранішньої Зорі ті самі слова про голубку, що й учора.

Взяв чоловік половинку хіль-халя й пішов до дружини. Як побачила вона його здалеку, хутко наділа свій хіль-халь на ногу зовиці, а сама вдала, ніби прибирає в хаті. Увійшов чоловік і питає:

— Жінко, приходив знову той самий чоловік і приніс цей шматок хіль-халя. І знову розповів про голубку та її дитинча. До чого це все?

Підвелася дружина й гукнула Вранішню Зорю:

— Піди та покажи братові свій хіль-халь.

Прийшла Вранішня Зоря й показала братові хіль-халь.

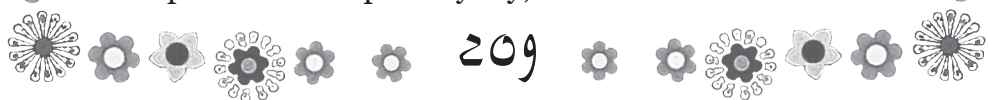
— Хочеш, я покину прибирати хату й теж покажу тобі свій хіль-халь? — спитала дружина.

— Гаразд, я тобі й так вірю, — відповів чоловік.

— Гляди тільки, — порадила дружина, — якщо й завтра прийде до тебе хто-небудь, то це не інакше, як він сватається до твоєї сестри. Скажи йому так: «Я буду вдячний не тільки тоді, коли ти візьмеш її за дружину, але й тоді, коли візьмеш за служницю до своєї кухні».

— Добре, жінко! — погодився чоловік.

Пішов він наступного дня до своєї крамниці. І знову з'явився до нього царевич, приніс клаптик від сукні й повторив те саме про голубку, закінчивши словами:

— Продамо голуб'я за належну ціну!

І відповів йому брат:

— Я буду вдячний, якщо ти візьмеш її навіть служницею до кухні.

Знову приходить чоловік до дружини, яка заздалегідь наділа на зовицю свою сукню, та й каже:

— Жінко, сьогодні я зрозумів його добре. Дав він мені цей клаптик від сукні, якої немає ні в кого, крім тебе та моєї сестри.

Гукнула дружина Вранішню Зорю:

— Прийди та покажи братові свою сукню!

Прийшла Вранішня Зоря та й показала братові сукню.

— Хочеш, я покину прати, — мовила дружина, — надягну свою сукню й покажусь тобі в ній?

— Ні, жінко, я тобі вірю, — запевнив її чоловік.

— А що сказав царевич? — поцікавилась дружина.

— Якщо не прилетить голубка, продамо голуб'ят за належну ціну.

— А ти що йому на те?

— Відповів я, — сказав чоловік, — що буду щасливий, коли він візьме її хоч би й за наймичку до кухні.

— Гарзд, чоловіче, — мовила жінка. — Завтра він ще повернеться.

Наступного дня справді прийшов царевич і почав сватати братову сестру. Брат не став заперечувати.

Згодом відгуляли весілля і зажили разом у мирі та злагоді.

Зарозумілий цар і вигнана донька

Жив собі зарозумілий цар.

Щодня питав він у своєї дочки:

— Хто кращий за мене?

— Ніхто, — відповідала вона щоразу, аж поки змарніла, стала, як тінь.

Одного разу, як дівчина сиділа засмучена біля вікна, мимо проходила старенька бабуся. Побачивши дівчину, вона спитала:

— Що з тобою, донечко?

— Завітай до мене, і я розповім тобі про все! — попросила дівчина.

Бабуся зайшла. Тоді царівна сказала їй:

— Батько мій щодня запитує мене, хто кращий за нього. «Ніхто», — відповідаю я.

— Завтра, як тільки він спитає тебе про те ж саме, ти скажи: «Бог — кращий за всіх», — порадила бабуся.

Наступного дня батько звернувся до доньки з тим самим запитанням.

І царівна йому відповіла:

— Бог кращий за всіх.

Почувши це, розгнівався цар. Покликав візира і звелів йому:

— Візьми її і віддай заміж у далеке місто за найбіднішого ледаря.

Взяв візир і повів дівчину далеко від дому. Коли прибули до міста, найняв він для царівни кімнату й пішов шукати ледаря, щоб віддати її заміж. Нарешті побачив жебрака в дранті. Гукнув його й запитав:

— Як тебе звати?

Той відповів:

— Бакрій Гультіпака.

— Чи хотів би ти, щоб я віддав за тебе цареву дочку?

— Ти глузуєш з мене! — жахнувся убогий.

— Ні, це щира правда.

Тут візир узяв його за руку й повів до царівни. Поселив жебрака того разом із нею та й вернувся до царя.

Запитала дівчина Гультіпаку:

— Чи умієш ти працювати?

— Так, пані, — відповів той.

— Тоді йди та наймися носильником! — звеліла царівна.

Пішов він, а ввечері приніс додому двісті піастрів. І так щовечора.

Якось зібралися люди йти на прощу. Покликали й носильника. Було їх п'ятдесят душ, і кожний дав йому по дві ліри. Взяв Бакрій гроші, віддав царівні й рушив у дорогу. Згодом прочани захотіли пити і звеліли носильникові:

— Спустися в криницю, набери води, а за це кожен з нас дасть тобі по дві ліри!

Спустився Бакрій у криницю, набрав води, коли бачить віконце біля самого дна. Заглянув туди й побачив дідуся, обабіч якого сиділи дві жінки, біла та чорна. І спитав у нього дідусь:

— Бакрію, котра з них краща?

Бакрій відповів:

— Краща та, яка тобі ближче до серця!

— Молодець! — вигукнув старий і дав Бакрію четверо гранатів.

Минув час, повернулися прочани на батьківщину, а Бакрій — до своєї дружини. Невдовзі побудували вони великий палац та лазню. І помитися в тій лазні коштувало п'ятсот піастрів.

Якось почув про це цар. Відвідав він те місто і, звичайно, лазню. Після лазні запросила Бакрієва дружина його з візиром до себе в палац. Повечерявши, гості повкладалися спати. Але вночі заболіло в царя серце, і Бакрієва дружина дала йому гранат. Цар розрізав плід, а в ньому повно золотих зернят! Вражений цар покликав візира, але й той ніколи такого не бачив. На світанку цар покликав до себе господиню й спитав її:

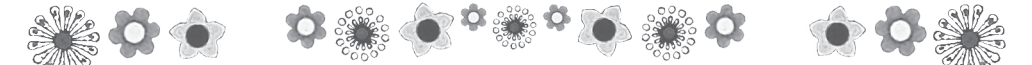
— Звідки в тебе ці гранати і хто ти?

— Я твоя донька, — призналась царівна.

Почувши це, цар поцілував її й заплакав. А тоді промовив:

— Правда твоя: Бог кращий за всіх!

Потім забрав до себе доньку з Бакрієм і стали жити разом.

*Про звіздаря Асфура-«горобця»
та його дружину «Сарану»*

Жили собі жінка й чоловік. Бідували неймовірно, бо чоловік нічого не робив. Якось сказала йому жінка:

— Берись за яке-небудь діло, аби було нам що їсти!

— Що ж я робитиму? — запитав він.

— Купи чотки, трохи черепашок та й сідай біля дверей мечеті врожити!

Купив чотки чоловік, трохи черепашок і сів біля мечеті.

Якось цариця, проїжджаючи мимо, сказала своїй рабині:

— Піди та дізнайся у звіздаря Асфура, хто в мене народиться: хлопчик чи дівчинка?

— Хлопчик або дівчинка, — відповів Асфур.

Але рабиня зрозуміла його по-своєму і сказала:

— Мовив Асфур, що народиш ти і хлопчика, і дівчинку.

— Йди-но та спитай його, чи родитиму я на верхньому поверсі чи на нижньому? — звеліла цариця.

— На верхньому, або на нижньому, — відповів Асфур.

Його слова рабиня зрозуміла по-своєму і переказала цариці:

— Він сказав, що ні на верхньому, ні на нижньому.

Перелякалася цариця, перестала виходити з дому. Через деякий час відчула, що пора їй родити. Саме тоді вона була на нижньому поверсі. «Піднімусь я краще нагору», — вирішила вона. І почала підніматися, але дійшла лише до половини. Далі не змогла йти, і тут, між першим і другим поверхами, народила хлопчика й дівчинку. Отже, народила вона їх ні внизу, ні нагорі. Одужавши, цариця послала Асфурові подарунок через рабиню і звеліла:

— Перекажи йому, що його слова справдились. Народила я хлопчика й дівчинку. Народила ні внизу, ні нагорі.

Пішла рабиня до звіздаря Асфура й каже йому:

— Прийми цей подарунок від цариці. Ти сказав їй: народиш хлопчика і дівчинку — народила вона хлоп-

чика і дівчинку. Сказав ти їй: розродишся ні нагорі, ні
внизу — розродилась вона ні нагорі, ні внизу.

Пішов Асфур до своєї жінки та й каже:

— Побачила мене цариця і спитала: «Кого я приведу
на світ?». Я відповів їй: «Або хлопчика, або дівчинку».

Послала вона спитати мене також, де вона розродиться:
внизу чи нагорі? Я відповів, що ні внизу, ні нагорі. Ра-
биня подумала, що я сказав, буцімто цариця народить
і хлопчика, і дівчинку і що розродиться ні внизу, ні на-
горі. Так і сталося. Отже, надалі, якщо у царя щось тра-
питься, то посылатимуть по мене. А якщо я не зумію пе-
редбачити, то станеться так, що мені відрубують голову.

— Не бійся, чоловіче мій. Те, що виручило тебе пер-
шого разу, виручить і вдруге, — заспокоїла його жінка.

Якось обікрали царську скарбницю. Заходився цар
викликати ворожбитів та чарівників, аби відгадали, де
ділися скарби. Але ніхто не спромігся на це. Почав цар
виписувати гроші з інших країн, тому що викрадено
було геть усі скарби і скарбниця залишилася порожня.

Якось сиділа цариця з царем і мовила:

— Царю, я оце згадала про одного чоловіка на ім'я
Асфур. Якось я проходила коло мечеті і звеліла рабині
запитати Асфура, кого я народжу: хлопчика чи дівчин-
ку. «Народить вона і хлопчика й дівчинку», — сказав він.
Народила я справді хлопчика й дівчинку. А ще рабиня
питала Асфура, де я розроджусь, унизу чи нагорі. Він від-
повів, що ні внизу, ні нагорі. І сталося так, як він сказав.

— Добре, — мовив султан, — пошлемо по нього.

Доручив він цю справу рабині, велівши:

— Перекажи звіддареві Асфуру, щоб явився до мене
на розмову.

Пішла рабиня і сказала:

— Асфуре, султан наказав, щоб ти прийшов до нього
на розмову.

— Що йому потрібно від мене? — злякався Асфур.

І тут-таки поскаржився дружині:

— Султан послав по мене! Що ж робити? Якщо не зумію відгадати того, що він хоче, мені відрубають голову!

— Не бійся, чоловіче мій, — порадила жінка. — Покладись на Бога. Він тебе виручить.

Пішов Асфур до султана й сказав йому:

— Бажаю тобі щастя, володарю мій!

— Бажаю й тобі того самого! — відповів султан.

— Що тобі потрібно від мене? — запитав Асфур.

— Чув я, що ти звіздар. Доручаю тобі дізнатися, де поділися мої скарби. Якщо не вгадаєш, відрубаю тобі голову.

— Володарю мій, дай мені сорок днів і посади в окремі кімнати, щоб я зміг усе відгадати, — попросив Асфур.

— Добре, — погодився султан. І звелів слугам: — Відведіть його в окрему кімнату!

Насипав там Асфур трохи піску, трохи черепашок і вдає, ніби ворожить. А тоді, немов згадавши щось, вийшов до султана й попросив:

— Дай мені сорок горошин і горщик.

А султан слугам:

— Дайте йому все, що він просить!

Слуги виконали султанів наказ. А Асфур вирішив кидати щодня по одній горошині в горщик і таким чином рахувати дні. Коли настав вечір, узяв він горошину у кинув у горщик, мовивши сам до себе:

— Ось і перший із сорока!

Він мав на увазі, що вже минув один із сорока днів.

А злодії саме надумали підглядіти, що там робить звіздар. Перший злодій якраз видерся на підвіконня кімнати й почув Асфурові слова. Прожогом зіскочив він з підвіконня й мовив своїм тридцяти дев'ятьом поплічникам:

— Ступив я ногою на підвіконня і чую, як Асфур говорить: «Ось і перший із сорока!».

Не повірили йому. Тоді другий злодій каже:

— Завтра вночі піду я та й подивлюся.

Настав другий вечір. Опустив звіздар горошину в горщик і сказав:

— А це другий із сорока!

Почувши це, другий злодій пішов і переказав почуте товаришам.

— Це правда, — підтвердив він, — Асфур так і сказав: «Другий із сорока».

Не повірили і цьому, аж поки кожний із них почув Асфурів лік на власні вуха.

Коли минув тридцять дев'ятий день, злодії вирішили:

— Ходімо до Асфура та признаймося, що це ми вкрали султанські скарби. І покажемо, де їх заховано, а йому дамо мішок грошей, щоб нас не виказав.

Так і зробили. Пішли до звіздаря в тридцять дев'яту ніч і постукали у вікно.

— Хто там? — спитав Асфур.

— Ми ті сорок злодіїв, що обікрали султанську скарбницю. Візьми ось цей мішок грошей собі, тільки не кажи султанові, що це ми обікрали його. А зараз ходімо з нами. Покажемо тобі, де заховано скарби.

— О, нещасні, — сказав Асфур, — хіба я й без вас не знаю?! Добре, що ви самі призналися, а то післязавтра султан повісив би вас.

А злодії благають його:

— Ради Бога, не кажи тільки, що це ми обікрали скарбницю, та ходи-но мерщій, і ми покажемо, де закопано скарби!

Асфур і далі вдавав, ніби він уже все знає.

— Навіщо? Я й так знаю!

— Все-таки краще ми покажемо, — наполягали злодії. — Так певніше.

— Гаразд, — погодився Асфур.

— Підеш у султанський сад, — казали злодії. — Посеред саду росте айвовоє дерево. Хай під ним копають п'ять ліктів завширшки і п'ять завглибшки — отам лежать скарби.

— Добре, — байдуже промовив Асфур, а подумки зрадів, що дізнався, де закопано скарби.

На сороковий день султан постукав у двері й спитав Асфура:

— Ну як, дізнався, де мої скарби?

— Так, володарю мій, але дозволь мені трохи поспати, бо досі я й повік не склепив через цю роботу.

— Спи, — дозволив султан, а за дві години прийшов удруге й спитав:

— Асфуре, а де все-таки скарби?

— Візьміть копачів і йдіть за мною в сад, — сказав Асфур.

У саду він показав копачам:

— Копайте отут під айвою п'ять ліктів завширшки і п'ять завглибшки.

Скарби невдовзі були викопані.

— Як ти гадаєш, хто викрав їх? — спитав султан.

Асфур здивовано відповів:

— Мій володарю, злодіїв аж сорок душ! Важко їх усіх переловити!

— Добре, — мовив султан. — Що нам з них, коли скарби знайшлися?

І звелів скарбникові:

— Дай звіддареві Асфуру стільки грошей, скільки він захоче!

Взявши гроші, Асфур пішов додому і знову почав нарікати:

— І цього разу я викрутився, але що робитиму надалі? Як скоїться, борони Боже, щось у султана, він неодмінно пошле по мене. Як бути? Я ж не вмю ворожити по-справжньому!

— Не побивайся, чоловіче, — заспокоювала його дружина. — Що виручало тебе досі, те й надалі виручить.

Минуло чимало часу. Сидить якось султан у халаті з широкими рукавами, коли це де не візьметься сарана й шусть в рукав! А слідом за нею — горобець. Прикрив їх султан рукою і звелів слугам:

— А йдіть-но та приведіть мені звіздаря Асфура!

Пішли вони й кажуть Асфурові:

— Звелів султан, щоб ти йшов до нього на розмову!

Прийшов Асфур до султана, привітався:

— Щасливого дня тобі, володарю мій!

— Хай і твій день буде щасливий та благословенний! — мовив султан. — Але ти повинен відгадати: що в моїм рукаві?

Тут, шановний слухачу, я нагадаю, що ім'я звіздаревої дружини було Жраде, тобто «сарана», а самого звіздаря — Асфур, тобто «горобець». Маючи на увазі себе та свою жінку, Асфур сказав:

— Володарю мій, якби не сарана, не піймався б і горобець.

— От молодець! — вигукнув султан. — Нагородити звіздаря Асфура!

Пішов Асфур до дружини, віддав їй гроші і сказав:

— Он як ти мене зв'язала з царем, але наступного разу я прикинусь божевільним.

Минуло не багато й не мало часу. Якось пішов султан до лазні. Назирці за ним пішов і звіздар Асфур. Скинув свій одяг ніби щоб і собі попаритись. А тоді звалив султана на спину, схопив за ноги й поволік голого на вулицю. Ледве встиг зробити це, коли впала стеля лазні. Відхекавшись, цар спитав Асфура:

— Як ти дізнався, що я в лазні?

— Володарю мій, — сказав звіздар. — Я відчув своїм нутром, що стеля ось-ось обвалиться в лазні. Схопив тебе за ноги й витяг надвір.

— Якої винагороди хочеш за те, що врятував мене від смерті? — запитав султан.

— Не хочу нічого, тільки звільни мене від ворожіння! — заблагав Асфур.

І звелів султан, щоб не ворожив Асфур більш ніколи.

Прийшов Асфур додому, розповів дружині про все, що сталося, і почали вони жити в щасті й радощах. Хай ощасливить Бог життя усіх, хто це слухав!

Руввас та сорок розбійників

Було це за давніх часів. Жила собі жінка, в якій було три доньки. Пряли доньки пряжу, а мати ходила на базар і продавала її. Одного разу встала вона дуже рано й пішла на базар. Здалося їй, що вже настає день, бо надворі було зовсім видно. Йшла вона, йшла, аж поки дійшла до крамниці. Побачила Рувваса, продавця смажених баранячих голів, і спитала його:

— Дядечку, котра година?

Той відповів:

— Зараз тільки шоста година ночі, а видно так тому, що місяць світить.

Чекаючи ранку, жінка розбалакалася з Руввасом. Нарешті той запитав її:

— Чи є у тебе доньки?

Вона відповіла:

— У мене їх аж три.

— Чи не хочеш видати одну з них за мене заміж? — запитав Руввас.

Вона погодилася, і Руввас дав їй п'ятсот золотих червінців. Жінка взяла гроші та й пішла собі додому.

Наступного дня вона привела доньку. Руввас відвів дівчину до кімнати, що була нагорі. Ввечері він піднявся до неї і спитав:

— Ти, мабуть, голодна? Піди лишень та принеси таріль, що на вікні.

Дівчина підвелася і принесла накритий таріль.

Руввас звелів їй:

— Відкрий!

Вона зняла накривку, а на тарелі — людська голова. Закричала дівчина з жаху, а Руввас узяв шаблю й відтрав їй голову.

Наступного дня прийшла мати провідати доньку. Але Руввас сказав їй:

— Я не можу говорити з тобою!

— Чому? — здивувалась мати.

Він і каже їй:

— Мій брат цілу ніч не давав мені спати. Усе кричав, щоб я віддав йому твою доньку. Приведи мені другу!

Жінка привела й другу доньку. Та Руввас зробив з нею те саме, що й з першою. А ще через день звелів привести й третю доньку, наймолодшу.

А наймолодша й здогадалася, що тут не все гаразд, що Руввас стратив її сестер. Вирішила вона бути обережною. А ввечері, коли Руввас підніс їй людську голову на тарелі, дівчина сказала, що дуже погано почуває себе, тож хай голова почекає до завтра. А сама вирішила тікати. Уночі вона вдала, ніби міцно спить. Тоді Руввас зійшов у підземелля, де його чекала ватага — сорок розбійників. А ще в підземеллі було повно награваних скарбів.

Хитра дівчина вистежила, що Руввас разом із розбійниками подався на нічний промисел. Дівчина тим часом спустилася в підземелля. Тут вона почула раптом людський стогін. Не гаючи часу, почала шукати, звідки стогін долинає. Нарешті натрапила на колодязь. Нахилилась дівчина, щоб побачити нещасного, що стогнав, і спитала:

— Хто ти?

Знизу почулося:

— Я — царський син! Мене вкинули сюди розбійники.

Дівчина хутко розшукала мотузок і опустила в колодязь. По мотузку царевич видерся нагору й подякував своїй рятівниці.

Потім вони швиденько набрали повний мішок грошей, вийшли з підземелля й постукали в двері до сусіда. А той питається:

— Що вам треба в таку пізню годину?

Вони відповіли:

— Будь ласка, дай нам двох коней! Ми тобі добре заплатимо.

Дав їм сусід коней, і вони помчали верхи дорогою, яка вела до палацу, що належав батькові царевича.

А розбійник-чоловік, повернувшись додому, не застав там своєї нової дружини. Спустився він у підземелля й побачив, що немає там і царевича в колодязі. Помітив, що і грошей поменшало.

Не гаючи часу, Руввас сів на коня й помчав навздогін за втікачами. Трохи згодом ті завважили погоню і сховалися за велику скелю. Руввас доїхав до скелі й почав нишпорити скрізь, але втікачі мов крізь землю провалилися. Спересердя він почав пускати навмання стріли. Але й це нічого не дало. Так і повернувся лиходій додому ні з чим. Тоді царевич зі своєю визволителькою, побачивши, що небезпека минула, покинули схованку й мерщій далі в дорогу. Ступивши на рідну землю, царевич відразу надіслав батькові звістку, що скоро буде вдома. Ще й не дочитав цар синового листа, як уже були вишикувані двісті вояків та музик, щоб урочисто зустріти врятованого невільника.

Під звуки сурм увійшов царевич зі своєю рятівницею в палац і кинувся обнімати щасливих батька та матір.

— А хто ця дівчина? — поцікавились вони.

— Це та, що врятувала мене від смерті, — гордо мовив юнак. — Я хочу одружитися з нею!

Батьки відразу ж погодилися на шлюб, бо знали ціну волі.

Але лихо не дрімало. Якось дружина царевича зайшла в нужник, коли це несподівано розсунулася перед нею стіна, а звідти вийшла стара бабуся.

— Не лякайтеся! — мовила вона. — Я — володарка цього місця і завжди можу стати тобі в пригоді. Як буде тобі сутужно, поклич мене: «Тітонько, паперова пташко!».

А Руввас, дізнавшись про те, що царевич повернувся у рідне царство, здогадався, що й третя його дружина, яку він не встиг убити, там. І подався туди.

Тим часом молода пара запровадила такий порядок у царстві: страчували кожного злодія, котрий тільки

попадеться в руки сторожі. Самого ж Рувваса схопити не вдалося.

Якось-то двоюрідний брат царевича справляв весілля. Уся царська челядь пішла на бенкет, а дружина царевича лишилася вдома, і охороняли її два полки вояків та двоє левів.

Саме тоді й прослизнув до палацу Руввас. Снодійним він приспав усю охорону, а левам кинув двох баранів. І штовхнув двері, що вели до кімнати колишньої своєї дружини.

— Аж тепер тобі кінець! — вигукнув він. — Яку смерть обираєш собі?

Налякана молода жінка благала помилувати її. Але Руввас лишився глухий до її благань. Тоді вона сказала:

— Роби зі мною, що хочеш! Але спершу пусти мене в нужник.

— Іди, — погодився розбійник. — Тільки знай: я чекаю на тебе під дверима.

Тільки увійшла в нужник, гукнула:

— Тітонько, паперова пташко!

Враз розсунулася стіна і з'явилася бабуся.

— Чого тобі треба? — спитала вона.

Царівна в кількох словах розповіла про страшну небезпеку. А бабуся дала їй яйце, жменю попелу й порадила:

— Цим яйцем та попелом метнеш у Рувваса, і він одразу ж віддасть чортові душу. Тільки зятям: коли народиться у тебе донька й виповниться їй сім років, ти повинна прислати її до мене.

— Добре, бабуся, — пообіцяла молода жінка. А тоді вийшла й здолала Рувваса.

Невдовзі народилась у дружини царевича донька. Виповнилося їй сім років. Якось пішла дівчина в нужник, і перед нею розсунулася стіна. Вийшла звідти стара бабуся і сказала їй:

— Нагадай матері, щоб виконала обіцянку!

Дівчинка розповіла матері про бабуся й переказала її слова. Нікуди було діватися: послала мати донечку

до старої, як і обіцяла. У домі бабусі дівчинка побачила хворого юнака, який лежав на долівці.

І мовила стара:

— Глянь-но на цього хлопця. Ти зможеш вибратися звідси тільки тоді, коли він одужає.

— Хай буде так! — погодилась дівчинка.

А стара розпорядилась:

— Ось тобі кошик із хлібом, а ось вода. Даватимеш йому хліб і воду, як тільки зголодніє.

Розказавши дівчинці, що і як робити, бабуся зникла. А мала, доглядаючи хворого, не бачила просвітку й страшенно стомлювалась.

Одного разу стала вона під деревом, притулилася до стовбура та й заснула. Уві сні почула, ніби дві голубки розмовляють. Одна голубка сказала:

— О, коли б ти знала, які муки терпить ця дівчинка! Та варто підійти їй до найближчого ставка, набрати води й напоїти нею сонного хлопця, як він одразу ж одужає. Але ходити до ставка небезпечно, бо стереже його лев. Якщо запримітиш, що очі в нього червоні, то це означає, що він спить. Тоді можна безпечно набрати води й спокійнісінько піти назад.

Прокинулась дівчинка, ніяких голубок ніде не видно, проте розмову їхню запам'ятала. Негайно пішла вона до сусіднього ставка і побачила, що очі в лева почервоніли. Отже, він спить. Черпнула дівчинка трохи води в миску й повернулася до хворого. Однак, набираючи із зачарованого ставка воду, мала замочила палець, і він зробився золотий. Напоїла вона тією водою хворого, що міцно спав. Хлопець одразу ж прокинувся й відчув себе цілком здоровим.

Старенька подякувала дівчинці, взяла її за руку й відвела в царський палац. І зразу зчезла. Щаслива мати обнімала свою дитину й дякувала Богові за милосердя.

Тим часом дівчинка підросла й не знала, що власником зачарованого ставка був Жовтий цар. Коли він

вернувся до ставка, то запримітив, що води трохи поменшало. Але Жовтий цар знав: хто бере в нього воду, той неодмінно намочить пальця. Трохи згодом переодягся Жовтий цар продавцем золотих перснів і почав ходити між людьми, розшукуючи злодія. Отак дійшов аж до царського палацу, оповіщаючи:

— Продаю персні! Продаю золоті персні!

Почула це дівчина й покликала його:

— Я хочу купити в тебе золоту обручку!

— Маю обручку для тебе, — сказав продавець, — тільки покажи спершу свої пальці! А чому один з них замотаний!

— Болить він у мене! — схитрувала дівчина.

Тоді Жовтий цар їй і каже:

— Дарма, що болить! Розмотай його!

Дівчина розмотала палець.

— Звідки в тебе такий палець? — поцікавився продавець перснів.

Дівчина спокійно розповіла йому геть усе про свою пригоду. І цим припала до душі власникові чарівного ставка.

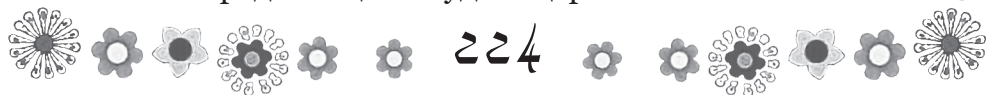
Тоді Жовтий цар пішов до батька дівчини й попросив, щоб той віддав її за нього заміж. Батько погодився і справив багате весілля. У ті дні кожен мешканець міста безкоштовно їв та пив у палаці. І стали жити молоді та радіти, і жили радісно та щасливо, аж поки прийшла до них смерть-розлучниця з безжалісною косою.

Столяр і нечесний золотар

Жили собі золотар та столяр — обидва мусульмани. Дуже любили вони один одного. Були у них і спільні гроші. Золотар був колись одружений, але дружина його померла, лишивши дітей-сиріт.

Якось сказав золотар столярові:

— Немає в нас більше грошей. Ходімо в християнське місто і вкрадемо що-небудь із церкви!

— Гаразд, — погодився столяр.

Переодяглися вони ченцями, повідрощували волосся і босоніж подалися до християнського міста. А прийшовши туди, почали плакати та молитися перед тамтешніми ченцями. Побачили їх ченці, прийняли за побожних, зраділи й сказали:

— Живіть разом з нами в монастирі!

— Жити в монастирі — надто велика розкіш для нас! Ми спатимемо на піску й молитимемося в церкві.

Відвели їх ченці до церкви та й пішли. А злодії почали думати-гадати, як би їм викрасти коштовну статуетку.

Якось володар того царства запросив до себе усіх ченців. Підійшли мешканці монастиря до пустельників і запропонували їм:

— Ходімо з нами до царя на обід!

— Що ви! — знітилися ті. — Щоб ми та до царя на обід! Ні! Ми не гідні такої честі!

Залишили їх ченці та й пішли. Не встигли вони там і за столи сісти, як золотар із столяром украли статуетку, заховали в печері й вернулися назад до церкви, мовби нічого й не сталося.

Повернулися ченці від царя. Як тільки побачили їх злодії, гірко заплакали, примовляючи:

— Бог розгнівався на нас і забрав церковну статуетку! Ми не хочемо більше залишатися тут!

Благають ченці:

— Лишіться!

— Нізащо! — відмовляються ті. — Ми підемо геть!

І таки знялися й пішли.

Спочатку зайшли до печери, де сховали статуетку, взяли її й подалися додому.

Золотар забрав статуетку до себе, бо знався на коштовностях. А столярові почав виплачувати гроші за його частку здобичі.

Закортіло золотареві обдурити спільника.

«Як би мені позбутися столяра? — гадав він. — Як прийде, скажу, що половину вартості статуетки я йому вже виплатив!».

Наступного дня, як і щоразу, прийшов столяр по гроші. А золотар і каже:

— Все, що належало тобі, я вже виплатив!

Повернувся додому столяр ні з чим. Наступного дня він знову прийшов до золотаря й питає:

— Невже мені таки нічого більш не перепаде?

— Анічогісінько, — відповів зухвалець.

Пішов собі обдурений столяр. А вдома витесав постать схожу на золотаря, купив двох вовчєнят і щодня привчав їх брати їжу з голови тієї подоби. Звірята звикли до нього і, коли були голодні, лизали дерев'яну маківку.

Невдовзі столяр запросив золотаря з двома його дітьми на обід. Він непомітно заховав дітей, а батькові сказав, що його діти перетворилися на вовчєнят.

Золотар подав скаргу до суду. На суді столяр зумів довести, що золотареві діти стали вовчєнятами.

— Але розум людський у них, певно, лишився, — сказав він. — Може, вони впізнають батька?

Звелів суддя привести звірят до суду. А вовчєнята давно вже не їли. І впізнавши золотаря, серед натовпу людей, кинулись до нього, бо той схожий був на постать, з голови якої вони брали їжу. Суддя визнав, що столяр каже правду.

Мусив золотар повернути столяреві належну частку грошей, а той віддав йому дітей.

Лев, змія і невдячний золотар

Жив собі один дроворуб. Якось, повертаючись із лісу додому з в'язкою дров на спині, підійшов він до криниці. Поклав дрова на цямрину, й заглянув усередину. А

там — чоловік, змія та лев! Хоче лев з'їсти чоловіка, але боїться змії. Побачивши дроворуба, чоловік закричав:

— Ради Бога, допоможи мені!

Спустив дроворуб мотузок і витяг бідолаху з криниці. Опинившись нагорі, той сказав дроворубові:

— Преси в мене, чого хочеш! Звати мене Ханна, я — золотар, а знайти мене можеш на великому базарі.

Відповів йому дроворуб:

— Йди собі, і нехай Господь стелить тобі щасливу дорогу!

Потім попросився лев:

— Ради Бога, врятуй мене, чоловіче добрий!

Спустив дроворуб мотузок, витяг і звіра.

Вдячний лев мовив:

— Покажи мені свій дім, щоб я міг тобі віддячити.

— Дім мій біля міських воріт, — сказав дроворуб.

І лев пішов собі в лісові хащі.

Нарешті попросилася змія:

— Якщо ти врятував тих двох, то не покинь і мене в біді!

Спустив дроворуб мотузок і витяг змію. Зітхнувши полегшено, вона сказала рятівникові:

— Візьми оці три волосинки з моєї голови. Коли настане скрутний час, спали одну волосинку — і я прийду до тебе.

Узяв дроворуб три чарівні волосинки, поклав їх у шапку, а змія поповзла своєю дорогою.

Приніс чоловік додому дрова, ліг спати, а вночі чує: хтось стукає в двері. Відчинив і побачив лева — звір волік йому корову. І сказав лев:

— Візьми собі мою сьогоднішню здобич!

Узяв корову дроворуб, частину продав, а частину спожив. Почав лев щоночі приносити дроворубові здобич: то вівцю, то барана, то корову.

Але якось злодії обікрали царську скарбницю й загубили по дорозі торбу. Знайшов лев торбу з золотом, узяв та й приніс дроворубові.

Розв'язав дроворуб торбу, а там зливки золота. Наступного дня він вирішив: «Візьму один зливок та й продам золотареві, якого врятував з криниці».

Як задумав, так і зробив: пішов на базар і почав шукати Ханну-золотаря. Входить боязко до крамниці та й каже:

— Друже, я той дроворуб, що врятував тебе від смерті. Ти велів, щоб я приходив до тебе в скрутну хвилину. Маю оце зливок золота. Хочу продати його, бо нема в мене нікого, крім Бога та тебе!

— Дай-но мені подивитися на нього! — сухо сказав золотар.

Узяв він зливок і зрозумів, що це золото — із царської скарбниці. І спитав дроворуба:

— Чи багато в тебе таких злиwkів?

— Аж п'ятдесят один, — признався дроворуб.

— Посидь трохи, я зараз же повернуся, — сказав золотар. А сам подався до царя.

— Довгих років тобі, володарю! Знайшов я твою пропажу, а ось злиwk золота з неї, — улесливо мовив золотар.

— Де ж решта? — поцікавився цар.

— У дроворуба, — відповів золотар і показав на дроворубову хатину.

Цар, не зволікаючи, послав вояків обшукати двір дроворуба. Пішли вони, оточили двір і знайшли торбу з золотом. Схопили дроворуба, привели до царя, а тоді кинули до в'язниці. Там жорстоко його катували, допитуючи:

— Де подів решту золота?

Плакав дроворуб:

— Більше в мене ніякого золота не було!

Якось, сидячи у в'язниці, згадав дроворуб про три волосинки, що їх дала йому змія. Скинув шапку, дістав одну волосинку й спалив. Тієї ж миті з'явилася змія і спитала:

— Чого бажаєш, рятівниче мій?

— Врятуй мене від напасті! — заблагав дроворуб.

— Не бійся, — мовила змія. — Завтра приповзу я в палац. Є в царя єдиний хлопчик. Заповзу в кімнату, де він спить, і обів'ю, припаду жалом до носика. Почнуть мене відривати, але я не піддамся. Якщо вбиватимуть, то я вжалю царського сина в носик, тут йому й смерть. А ти скажи варті: «Я одірву змію». Коли покличуть тебе, скажи цареві: «Якщо я врятую дитину, ти повинен виконати всі мої бажання». Тоді й звільнять тебе.

Наступного ранку, як тільки зазоріло, зчинився в палаці страшний галас, забігали люди. Виглянув дроворуб і спитав у вартових:

— Що скоїлося?

Йому відповіли:

— Змія залізла вночі в палац, обвила царевича, і ніхто не може її одірвати від дитини.

Дроворуб і каже:

— Я можу врятувати царевича.

— Горе тобі! — вигукнули вартові. — Замокни! Тут усі царедворці безпорадні, а що ти вдієш?

А царевич надривався від крику, бо дивився смерті в вічі. Минув полудень, настав вечір, і дроворуб знову каже вартовим:

— Підіть до царя й скажіть, що я одірву змію, а якщо не зумію, то нехай відрубає мені голову.

Переказали цареві дроворубові слова. Тоді цар і каже:

— Ведіть його!

Привели дроворуба в палац. Тут він звелів:

— Принесіть чотири хлібини та вісім варених яєць і вийдіть усі, щоб ніхто сюди не заходив!

Принесли йому чотири хлібини та вісім яєць. Зайшов дроворуб до кімнати, де була змія, і зачинив двері. Він був дуже голодний, то з'їв хліб та яйця. А тоді випустив змію через віконце, взяв хлопчика, приніс його цареві й сказав:

— Володарю! Ось твій син, здоровий і цілий!

— Преси в мене, чого хочеш — вигукнув цар.

Дроворуб попросив:

— Збери усіх своїх суддів, я хочу їм дещо розповісти!

Зібрали поважних суддів, і цар спитав дроворуба:

— Що ж ти хочеш їм сказати?

— Хочу оповісти тобі, володарю, й поважним суддям незвичайну пригоду, — почав той. — Я бідний дроворуб, що заробляв по два піастри в день, чим і тримав на світі свою сім'ю. Якось, повертаючись з лісу, підійшов я до криниці, поклав на цямрину в'язку дров, щоб відпочити. Коли чую чийсь голос. Заглянув усередину й побачив там змію, лева та чоловіка. І попросився чоловік: «Урятуй мене!». Ім'я його Ханна-золотар. Витяг я його з криниці, а він і каже мені: «Я відплачу тобі за це добром!». Потім попросився і лев: «Урятуй мене!». І його я витяг, а потім і змію. Став лев щодня приносити мені свою здобич: коли корову, коли вівцю, коли барана, а змія дала мені три волосинки, щоб я спалив їх, коли потраплю в скруту. Якось приніс мені лев торбу з золотом. Розв'язав я її, взяв один зливok і вирішив: «Віднесу до того, кого визволив від лева». Приніс я той зливok до Ханни, а він побіг до тебе, володарю, й сказав, що обікрав твою скарбницю. Потрапивши у таку безвихідь, згадав я про три волосинки і спалив одну з них. Тут-таки з'явилася змія, і я розказав їй про своє горе. Сказала мені змія: «Я піду, обів'ю царевича, і ніхто не одірве мене від нього, крім тебе, а як ти одірвеш, тоді й помилує тебе цар». Так і сталося. Випустив я змію у віконце, а сам із хлопчиком прийшов до тебе.

— А чом ти не вбив змію? — спитав цар.

— Хіба платять злом тому, хто зробив тобі добро? — здивувався дроворуб.

— Гаразд, а тепер скажи, чого ти бажаєш?

— Мій володарю, хижий звір годував мене, змія врятувала мене. Тільки оцей клятий золотар, якого я вря-

тував від смерті, замість віддячити мені, надумав погубити мене. Хочу, щоб звелів ти повісити нечестивця над тією самою криницею, з якої я його витяг.

Наказав цар вволити бажання дроворуба. Взяли золотаря та й повісили на дубі, що ріс над криницею.

Вигнана мати

Жила собі колись жінка-вдовиця, і був у неї син, а в сусідки — дуже гарна донька. Щодня мати казала синові:

— Я хочу, щоб ти одружився!

Але він щоразу відповідав:

— Ні, матусю! Бо тобі ж самій буде гірше, коли я женюся! Та врешті-решт мати умовила сина, і він одружився.

Пожила у них молода дружина місяців зо два та й заявила чоловікові:

— Або я, або твоя мати — вибирай одне з двох. Разом з нею я не хочу жити!

Чоловік довго не погоджувався, але нарешті сказав дружині:

— Приготуй на дорогу харчів: поклади трохи інжиру, меду, родзинок та й ще чого-небудь.

Але жінка зробила по-своєму: поклала в торбу замість інжиру — верблюжого кизяку, замість родзинок — козячих бурубяшків, замість хліба — коров'яки. Не їжу, бачте дала свекрусі, а послід різних тварин. Що ж, на все Божа воля!

Узяв син матір собі на спину, відніс на розпуття і сказав їй:

— Матусю моя, нехай Бог буде твоїм супутником! Він не дозволить нікому тебе скривдити й не залишить самотньою!

Непомітно промайнули зима й літо, наче шлюбний день нареченої.

Та якось прийшли до скривдженої бабусі зима й літо в подобі двох юнаків.

— Мир тобі, добра наша бабусенько! — привіталися.

Вона відповіла на це:

— Моє вам шанування, дорогі дітки!

— Чи не знайдеться в тебе, матінко, ковток водиці? — спитали юнаки.

— Синочки мої, — мовила бабуся, — чого, чого, а води вам дам. Вода буде для вас, як цілющий напій.

— Дай Боже, щоб такою вона й була для тебе, — відповіли хлопці. — А чи не почаствуєш ти нас ще й хлібом?

— Почастую, дітки мої, паляницею, — мовила стара.

— Нехай допоможе тобі Бог, щоб завжди був у тебе хліб! Тут де не взялося у бабусі багато всякої їжі.

Попоївши, хлопці звернулися до старенької ще й з таким проханням:

— Скажи нам, що краще — літо чи зима?

Подумавши, вона відповіла:

— Нехай Бог благословляє і зиму, й літо!

Задоволені цією відповіддю, юнаки сказали:

— Щира в тебе мова! А віднині, хай-но ти вимовиш будь-яке слово, з уст твоїх посиплеться золото!

Сказавши це, хлопці пішли собі геть.

Невдовзі надумався провідати свою матір син.

Прийшов та й питає:

— Як поживаєш, матінко?

А вона тихенько мовить:

— Нехай Бог благословить тебе й дітей твоїх!

Як промовила — з уст її старечих посипалося золото.

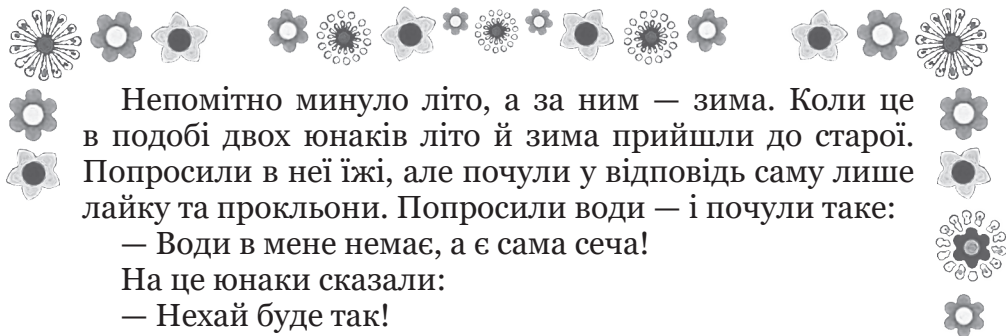
Недовго й розмовляли мати з сином, а земля довкола них геть укрилася золотом.

Син подивувався: що за чари? — й забрав матір додому. І вдома також, коли вона вимовляла якесь слово, з її вуст сипалося золото.

Побачивши таке диво, запалала заздрощами теща, матір синові дружини, й почала вимагати, щоб зять узяв і її на плечі та відніс, куди й свою матір носив.

Налаштувавши матір у дорогу, дочка наклала їй повну торбину найсмачнішої їжі. З цим і вирядила її.

Непомітно минуло літо, а за ним — зима. Коли це в подібі двох юнаків літо й зима прийшли до старої. Попросили в неї їжі, але почули у відповідь саму лише лайку та прокльони. Попросили води — і почули таке:

— Води в мене немає, а є сама сеча!

На це юнаки сказали:

— Нехай буде так!

І відразу ж вода у неї перетворилася на сечу. А коли гості попросили хліба, стара збрехала, що має самі кізьяки.

— Нехай буде так! — мовили хлопці, і враз уся смачна їжа, що була в її торбі, перетворилася на кізьяки. А на-самкінець хлопці побажали їй:

— Нехай кожне твоє слово смердить!

І щоразу, як хотілося їй їсти чи пити, нечемна баба знаходила в торбі кізьяки або сечу.

І ну клясти затя:

— Нехай Бог скарає тебе своїм гнівом!

І ті її прокльони жахливо смерділи.

Невдовзі прийшла її дочка й забрала стару додому. Відтоді вона стала посміховищем для людей.

А перед зятевою матір'ю шанобливо схилялися слуги, і щоразу, як тільки вимовляла вона хоч слово, з її уст котилося золото.

Поневіряння царевича

Один перський цар, виряджаючи сина в далеку подорож, підшукував йому провідника. Взяти на себе такий обов'язок згоджувалося чимало людей. Але щоб перевірити охочих, цар удався до хитрощів: три комори ущерть засипав сіллю.

У коморах були невеличкі отвори, куди можна було просунути руку. Всяк, хто хотів стати провідником, мав визначити, чим заповнено комори. Чимало людей — і мудреців, і невігласів — сушило собі над цим голову,

але ніхто не зміг упоратися із завданням. Нарешті при-
йшов якийсь негр.

Просунувши руку в першу, тоді в другу й третю ко-
мори, він без вагань відповів, що всі три приміщення
наповнені сіллю.

Цар здивувався і спитав, як же він визначив, що саме
знаходиться всередині. Негр відповів:

— Дурневі хочеться знати все-все, а мудрий робить
висновки з найменшої дрібниці. Мудрий співставляє
різні прикмети й так доходить правильного висновку.

Отож цар остаточно пересвідчився в мудрості негра й
доручив йому свого сина на час подорожі.

Якось, мандруючи до міста Сана, двоє подорожан по-
мітили пишний палац. Придивившись до палацу зод-
далеки, негр почав переконувати царевича, що набли-
жатися до нього небезпечно. Але царевич, захопившись
незвичайною красою палацу, не послухався поради
провідника і підійшов до палацу.

Побачив він перед собою троє запечатаних дверей.
Зірвавши печатку з перших дверей, опинився у великій
залі. Тут сиділа на троні жінка надзвичайної краси. На
голові у красуні сяяла царська корона. Праворуч біля
неї сидів старий мудрець зі згортком паперу в руці, лі-
воруч — жінка з суворим обличчям.

Відчинив царевич другі двері. Перед його очима —
бурхливий вир. Напівсліпі істоти тягнуть одна одну на
дно, дехто намагається дістатися до рятувального маяка,
що виблискує над троном, ще хтось, приваблений міра-
жем, намагається вирватися звідти.

Відчинив царевич і треті двері. Перед ним — темне
провалля, звідки ніколи не вибратися. Допитливий
юнак хоче переступити поріг, але рука провідника-
негра зупиняє його.

— Ти не послухав моєї поради, — мовив негр, — і за те
чекає на тебе кара — кара за надмірну цікавість. Але пере-
дусім ти мусиш збагнути смисл того, що побачив. Отже,

жінка на троні — це божество, що дослухається до порад Мудрості та Справедливості. Вир — це життя, а істоти в нім — люди. Маяк — це порятунок. Провалля — смерть: туди всі заходять, але ніхто звідти не повертається.

Про еміра, що вбив на полюванні свого сина

Жив собі емір, і був у нього один-єдиний син. Щодня емір ходив на полювання. Діставшись до улюбленого місця, він ставив намет і сидів, вичікуючи, поки придуть газелі. Якось син сказав йому:

— Батьку, я теж хочу піти з тобою!

Але емір відмовив йому. Хлопець, однак, підстеріг, коли батько вирушив на полювання, і пішов назирці за ним, пильнуючи, щоб батько, якого він дуже боявся, не помітив його. А батько угледів якусь тінь і подумав, що то газель. Він натиснув на спусковий гачок і вистрелив. Але знайшов не газель — мертвого сина. Загорнувши тіло в плащ, емір поклав його на коня, привіз до дружини й сказав:

— Княгине, сьогодні приніс я велику мисливську здобич. Але нема у нас такого казана, щоб зварити її. Йди лишень до сусідів та й спитай: «Кого не спіткало горе розлуки, той нехай позичить нам казана!».

Пішла дружина еміра по сусідах, кажучи кожному:

— Сусіди дорогі, кого не спіткало горе розлуки, позичте казана, щоб зварити мисливську здобич еміра!

Але всі відповідали їй:

— Хіба є хто-небудь на світі, кого б не спіткало таке горе? Обійшовши всіх, дружина повернулася й сказала емірові:

— Нема жодного сусіда, якого б не спіткало горе розлуки. Тоді сказав їй чоловік:

— І ми, княгине, з того числа! Ось твій син на спині коня, піди та зніми його!

Пішла княгиня ні жива ні мертва, зняла сина та й ну плакати-ридати.

І сказав їй емір:

— О, княгине, кого тільки не вразить розлука!

І мовила дружина крізь сльози:

— Так, кожного!

Тоді звелів емір:

— Підведись-но, та поховаємо сина нашого, а самі покладемося на Божу волю.

Звелися вони, вбиті невимовним горем, взяли сина та й поховали. І доживали віку самотньо.

Як дружина втішала чоловіка

Жили собі чоловік та жінка, і довго не було в них дітей. Отак проминуло двадцять років, а може, й більше. Бачачи, як страждає це подружжя, змилувався Бог і послав їм хлопчика. Батько не знаходив собі місця від щастя. А про хлопчика так турбувався, що й пилиночці не давав на нього впасти. Все, що міг, робив чоловік, аби син виростав дужим, розумним та щасливим. Отак і промайнули його дитячі літа, наче одна мить, і став хлопець повнолітнім. Але чоловік і далі так само турбувався про сина і дружині наказував берегти первістка, як зіницю ока.

Якось мусив чоловік поїхати в справах у Дамаск. Стурбований і заклопотаний несподіваною подорожжю, він наказав дружині пильнувати сина, не зводити з нього очей.

Але не минуло й кількох днів, як хлопець захворів на невиліковну хворобу. Занепокоїлася мати, забігала, почала скликати найкращих лікарів-знахарів, але, побиваючись, як риба об лід, не могла врятувати дитину. Збагнувши, що горя не відвернути, вона мовила сама до себе:

— Єдиний лікар — це терпіння!

Щось зміркувавши (інколи й горе змушує йти на хитрощі), вона поклала сина в затишній кімнаті, вкрила теплою ковдрою, а сама подалася до сусідів.

Сусіди були заможні, й жінка вирішила позичити в них перлів, діамантів та інших коштовностей.

Сусіди задовольнили її бажання. Але саме тієї ночі повернувся додому чоловік. І перше, про що він спитав, ступивши на поріг, було, звичайно, здоров'я сина.

— Не турбуйся, — заспокоїла його дружина, — хлопець здоровий!

Чоловік хотів зайти до спальні, де лежав син, але дружина не впустила його, застерігши:

— Краще не заходь, бо розбудиш його.

А тоді попросила його:

— Візьми оці коштовності та сховай! Позичила я їх у наших сусідів. Але заховай у надійному місці, бо повертати їх я і не збираюсь!

Здивувався чоловік та й каже:

— Хіба ж так можна? Це нечесно та й наша віра це забороняє! Затям: завжди слід повертати людям те, що в них позичаєш. Всякий борг має бути повернений сповна.

Тоді дружина, яка сподівалась саме такої відповіді, мовила чоловікові:

— Правда твоя, чоловіче: те, що дають, завжди треба повертати! От і Бог, давши нам сина, хоче щоб ми повернули хлопця йому. Власне, він уже забрав його...

Почувши страшну звістку, чоловік заридав. Але слова дружини, що лунали в вухах, трохи заспокоїли його. Адже, справді: хто бере, той повинен і віддавати.

Улюблений хлопчик-мамлюк

Жили собі чоловік та жінка, і не було в них дітей. Якийсь пішов чоловік до міста і купив на торзі маленького мамлюка. Привів його додому та й каже дружині:

— Жінко, немає у нас дітей. Надумав я купити цього хлопчика, нехай буде нам за сина!

— То й добре, — зраділа дружина.

Але саме в цей час чоловікові треба було вирушити в далеку дорогу. Він і каже дружині:

— Як я поїду, дбай про нього, не пускай без нагляду з дому, а то ще пропаде!

— Не хвилюйся, — заспокоїла його жінка. — Глядітиму, як рідного сина!

Про цих її словах чоловік вирушив у дорогу.

Одного разу мамлюк сів верхи на коня та й ну гасати туди-сюди! Не помітив, як кінь помчав його далеко від дому. Коли настав час вертатися, хлопчик побачив, що заблукав. Але натрапив на лазника й запитав його:

— Чи не можна залишитися в тебе у лазні?

— Ну що ж, заходь, розвішуватимеш рушники! — зрадив лазник.

Зайшов хлопець і взявся до роботи.

А мати, похопившись, кинулася шукати хлопця, але все дарма. Каже тоді служниці:

— Шукаймо хлопця! Завтра чоловік приїде. Якщо не знайдемо нашого мамлюка, він дуже розгнівається!

Шукали-шукали жінки й натрапили на кухаря, що репетував:

— На моїй таці вщерть м'яса, птиці! Все це чудові наїдки Абу-Хасана! Наїдки для дорослого й для малюка!

Жінці причулося, що той згадав мамлюка. Просить вона кухаря:

— Ходи-но з нами шукати хлопця-мамлюка!

Йдучи втрьох, натрапили вони на торговця солодким соком. Він був горлатий і прихвалював свій товар:

— Мій напій — особливий! Мої чашки — з міді! Мій напій — для царів! Напій для дорослого й малюка!

Жінці почулося, що той згадує мамлюка. Вона підбігла до торговця і сказала:

— О Боже, хто пошле мені звістку про сина! Мій мамлюк такий гарний, як місяць! Мій мамлюк — особливий мамлюк! Допоможи його знайти!

Далі пішли вони вчотирьох.

Пройшовши трохи, побачили квіткаря. Тут кухар закричав перший:

— Моя таця вщерть наповнена жирним м'ясом, смачною курятиною! Все це — наїдки Абу-Хасана! Наїдки для дорослого й для малюка!

Закричав і торгівець солодцевим напоєм:

— Мій напій особливий! Чашки мої — з міді! Мій напій — для царів. Напій для дорослого й малюка!

А квіткар хвалить своє:

— Квіти мої таємничі, в зелену шаль оповиті! Мої квіти — квіти царів. Квіти для дорослого й малюка!

Почувши це, обізвалася мати хлопчика:

— Змилуйтеся, ради Бога! Хто пошле нам звістку про мамлюка?! Мій мамлюк — як красен місяць. Мій мамлюк — над мамлюками мамлюк!

Пішов з ними й квіткар.

Далі здибали торговця бобами.

— Це боби нового врожаю! — вигукнув він. — Дуже смачні боби! Боби для царя! Боби для дорослого й для малюка!

Пристав і він до гурту.

Трохи оддалік побачили вони торговця коржиками.

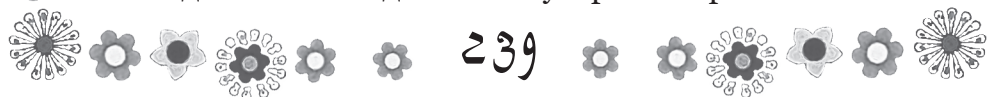
— О мої коржики! — волав він. — Мої коржики — для царів! Коржики для дорослого й малюка!

Знову забідкалася мати:

— Хто ж пошле нам звістку про мамлюка? Мій мамлюк — як красен місяць! Мій мамлюк — над мамлюками мамлюк!

Пристав до гурту й торгівець коржиками.

Так дійшли вони до лазні. Кухар як закричить:

— Моя таця — повна жирного м'яса — смачної курятини! Все це — мистецтво рук Абу-Хасана! Хто бачив малюка-мамлюка?

— Мій напій — особливий! — завтуровав торгівець солодцевим напоєм. — Мої чашки — з міді! Мій напій — для царів! Хто бачив малюка-мамлюка?

— Квіти мої, — загукав квіткар, — таємничі, в зелену шаль оповиті! Мої квіти — квіти для царів! О, хто бачив малюка-мамлюка?

— Ось боби нового врожаю! — почувся з іншого боку. — Дуже смачні! Це боби для царя! О, хто бачив малюка-мамлюка?

— О мої коржики! — кричав інший торгівець. — Мої коржики для царів! О, хто бачив малюка-мамлюка?

— Хто ж пошле нам звісточку для мамлюка? Мій мамюк — як красен місяць! Мій мамлюк — над мамлюками мамлюк! — побивалася, як риба об лід, мати малого.

Змилосердився лазник, побачивши стількох стурбованих шукачів, і сказав:

— Хто хоче відвідати нашу лазню, щоб глянути, як порядкує господар, як працює мамлюк?

І віддав матері мамлюка. Як же вона зраділа! Обняла, поцілувала сінка й повела додому. А невдовзі повернувся з далекої подорожі чоловік і зразу спитав дружину:

— Ну, як, жінко, чи не мала ти клопоту з мамлюком?

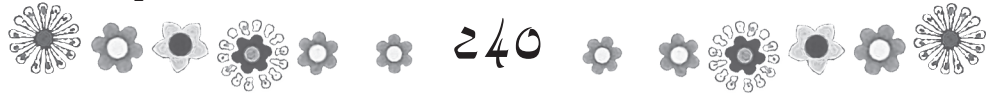
— Мала та ще й великий, — призналась дружина. — Пропав був наш мамлюк. Я довго шукала його, аж поки знайшла в лазні.

А чоловік їй:

— Хіба ж я не просив тебе, щоб не спускала з нього очей?!

— Я не могла встерегти його! Він їздив верхи на коні перед будинком, а потім зник!

Після цього чоловік більш не покладався на дружину й щоразу, коли їхав з дому, брав мамлюка з собою. Так тривало, аж поки хлопець виріс. А коли зовсім подорослів; чоловік оженив його, і стали вони всі жити разом у добрі та злагоді.

*Як жінка закохалася
в дервіша Дандаша,
що виявився еміром*

Жив собі емір. Якось переодягся він звичайним дервішем та й подався мандрувати по своїй країні. Зайшов у одну хатину й побачив господиню, що розмовляла зі служницею. Побачивши дервіша, господиня сказала йому:

— Ласкаво просимо! Ми раді дервішеві. Будь ласка, заходь і сідай!

Він зайшов і сів. Придивившись до подорожнього, господиня закохалася в нього і вже не хотіла відпустити. І спитала його:

— Як тебе звати?

Дервіш засміявся й сказав:

— Звати мене Дандаш.

Уночі він тихенько вислизнув з хати й подався далі оглядати країну. А вранці, прокинувшись, господиня не знайшла Дандаша. Кинулася шукати його, але ніде не знайшла.

Затужила вона, засумувала й не спала вісім ночей. І служниця не спала з нею. Все сподівалася господиня, що повернеться Дандаш. А той і не думав повертатись.

Думала закохана, думала, що робити, а тоді сказала служниці:

— Принеси мені хни!

Пофарбувалась вона і звеліла служниці:

— А тепер ходімо шукати Дандаша!

Довго ходили жінки, поки натрапили на якогось кравця. Служниця й каже йому:

— Ось уже вісім днів, як ми не спимо. Все розшукуємо коханого моєї пані — дервіша Дандаша. Чи не бачили ви його?

А господиня додала:

— О краса обличчя мого! Дандаш — обранець мого
серця! Хто бачив його?

Почувши про горе жінок, що так побиваються за дер-
вішем Дандашем, він зачинив свою майстерню і подався
на розшуки разом з ними. Отак, мандруючи втрьох, вони
здибали продавця ласощів. Служниця й каже йому:

— Ось уже вісім днів, як не торкався наших очей сон.
Все шукаємо дровіша Дандаша — обранця моєї пані. Чи
не бачив ти його?

Не втерпіла й господиня:

— О краса обличчя мого! Дандаш — обранець мого
серця! Хто бачив його?

І сказав продавець:

— Я виготовляю і продаю ласощі. Але якщо треба від-
шукати дровіша Дандаша, я піду з вами.

І негайно зачинив крамницю.

Отак гуртом натрапили вони на муляра, що мурував
будинок. Служниця не витримала й каже:

— Ось уже вісім днів, як не стуляли ми своїх повік.
Розшукуємо дровіша Дандаша — обранця моєї господині.
Чи не бачив ти його?

Тут і господиня мовила:

— О краса обличчя мого! Дандаш — обранець мого
серця! Хто бачив його?

І сказав муляр:

— Я мурую будинок. Але, якщо треба знайти дровіша
Дандаша, покину роботу й піду разом з вами!

Як пообіцяв, так і зробив. Отак, ідучи гуртом, натра-
пили вони на суддю.

— Ось уже вісім днів, як не бере нас сон, — мовила
служниця. — Все шукаємо дровіша Дандаша — обранця
моєї господині. Чи не бачив ти його?

Погладжуючи бороду, суддя сказав:

— Забирайтеся геть! Ця жінка не пара Дандашеві!
Вона — мені пара!

Але ті наче й не почули його слів і всі гуртом попрямували до візира.

От служниця і каже візирові:

— Уже вісім днів, як очей наших не торкався сон! І все через дервіша Дандаша — обранця моєї господині. Чи не бачив ти його?

Глянувши на печальну господиню, візир сказав:

— О красуне! Ти прийшла — і я втратив силу візира. Виходь за мене заміж!

Але й ці слова не похитнули закоханої, і вони подалися до самого еміра. Де ж було знати їм, що емір і дервіш — одна особа?

Служниця і йому сказала:

— Ось уже вісім днів, як не торкається сон наших очей. І причиною тому дервіш Дандаш — обранець моєї господині. Чи не бачив ти його?

Переконавшись у щирості закоханої в нього жінки, емір звелів залишити шукачів при своєму дворі. А лазникові звелів:

— Натопи сьогодні лазню пахучими дровами. У мене дорогі гості!

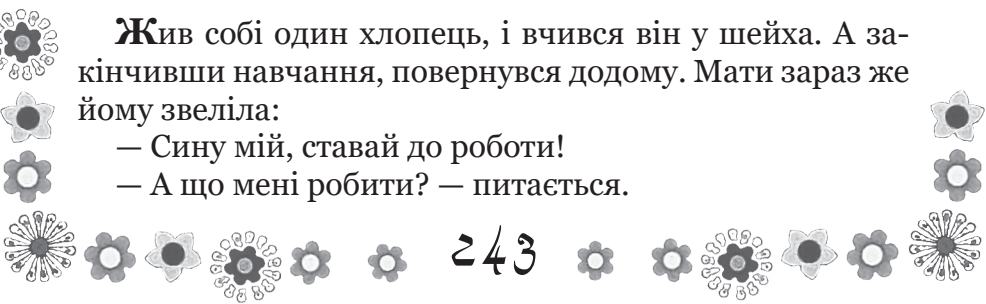
А жінці, яка закохалася в нього, признався:

— Я і є Дандаш!

Після лазні емір оголосив, що одружується з жінкою, кохання якої здолало сотні миль.

Так і живуть вони в щасті та злагоді донині.

Шейх і благочестивий злодій

Жив собі один хлопець, і вчився він у шейха. А закінчивши навчання, повернувся додому. Мати зараз же йому звеліла:

— Сину мій, ставай до роботи!

— А що мені робити? — питається.

— Цього я не знаю, — мовила мати. — Йди до шейха та поспитай його.

Пішов хлопець до шейха та й каже:

— Мир дому твоєму, вчителю!

— І тебе нехай супроводжує мир! — відповів шейх.

— Ти навчав мене, вчителю мій, і нехай Господь по-троїть за це твоє добро! Але я хочу заробляти на прожиття. Порадь, що мені робити.

Шейх порадив йому:

— Роби те, що й твій батько робив!

Повернувся син до матері й питає її:

— Що робив мій батько?

— Навіщо тобі це знати? — здивувалася мати. — Батько твій був злодієм.

Задумався хлопець. Невже й йому бути злодієм?

Вдруге прийшов він до шейха й каже:

— А мій батько був злодієм!

— Я вже сказав тобі, — мовив шейх, — і ще раз повторюю: роби те, що й твій батько робив та шануй Бога!

Засмучений і стурбований повернувся хлопець до матері. Не знає, до чого руки прикласти. Чом же раніше не вчився він злодійського ремесла?

От син і питає матері:

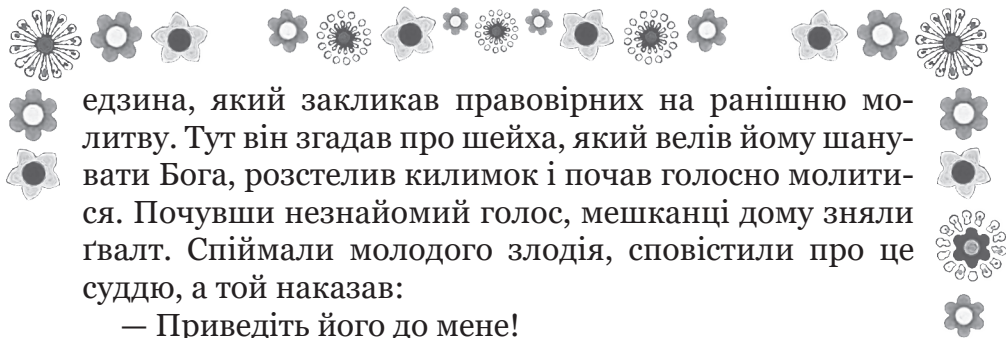
— Матусю, а як діяв батько, коли хотів щось украсти?

Мати відповіла:

— Ось його мотузок чи то мотузяна драбина. Береш оце, підходиш до будинку й кидаєш, щоб зачепилася гаком за карниз. Вилазиш і хапаєш що потрібно. Так робив твій батько.

— Все ясно, матусенько, — відповів син.

Узяв він мотузяну драбину й кудись подався. Підійшов до високого та гарного будинку судді. Шпурнув драбину так, щоб гак зачепився за карниз, піднявся нагору й почав кидати в торбу коштовності, що потрапляли під руку. Пораючись, почув хлопець голос му-

едзина, який закликав правовірних на ранішню молитву. Тут він згадав про шейха, який велів йому шанувати Бога, розстелив килимок і почав голосно молитися. Почувши незнайомий голос, мешканці дому зняли гвалт. Спіймали молодого злодія, сповістили про це суддю, а той наказав:

— Приведіть його до мене!

Коли привели хлопця, суддя її питає:

— Навіщо ти обкрадаєш мій дім? Хіба не знаєш, що я суддя?

— Знаю, — відповів злодій. — Але я просив перед цим поради у свого шейха, що мені робити. Він звелів мені робити те, що й мій батько робив, та поважати Бога. Розпитавши матір про батьків фах, я дізнався, що був він злодієм. І вчинив я точнісінько так, як робив він: закинув мотузяну драбину і поліз нагору. А почувши заклик муедзина, почав молитися.

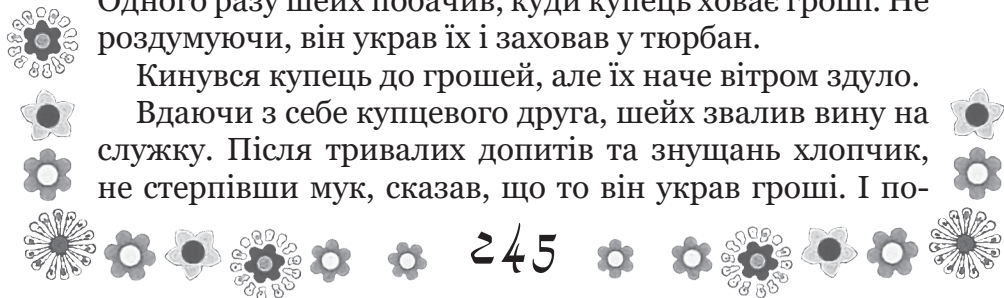
Вислухавши це щире зізнання, суддя повелів зняти з хлопця старий одяг, вимити його й убрати в новий. А тоді наказав дати йому в суді хорошу посаду, бо злодійське ремесло — таки справа не для благочестивих.

Як мусульманський суд виправдав хлопчика-християнина

Жили в одній оселі мусульмани — купець і шейх. І був у них за слугу хлопчик-християнин. Купець щоранку брав з собою гроші, а ввечері приносив назад додому. Одного разу шейх побачив, куди купець ховає гроші. Не роздумуючи, він украв їх і заховав у тюрбан.

Кинувся купець до грошей, але їх наче вітром здуло.

Вдаючи з себе купцевого друга, шейх звалив вину на служку. Після тривалих допитів та знущань хлопчик, не стерпівши мук, сказав, що то він украв гроші. І по-

обіцяв, що поверне їх. Тим часом він пішов у Сайданай просити допомоги в чудотворної ікони Богоматері.

Виливши перед святим образом своє горе, хлопчик заснув. Уві сні побачив він Богоматір, яка розкрила йому таємницю:

— Вставай-но, Селіме, і не бійся! Гроші заховані в тюрбані, що на голові шейха.

Але хлопчик спершу не надав цьому сну ніякого значення. Однак наступної ночі віщій сон повторився. Тоді служка повернувся до своїх господарів і заявив, що грошей не брав. Розлючені кривдники знов його побили, а купець повів до суду.

Як і ведеться серед нечесних людей, за свідка був шейх. Під час допиту хлопчик ненароком збив з голови шейха тюрбан. І посипалися звідти вкрадені гроші. Зрозуміли судді, хто справжній злодій, і засудили шейха до страти, а службу відпустили. Так діва Марія прислухалася до молитви невинного хлопчика і врятувала його від безчестя.

Піп і дурні приятелі

Жив собі піп, і були в нього приятелі: Сулейман Хафар, Мітрі Шахуд і Бшара Гуллі.

Якось піп сказав попаді:

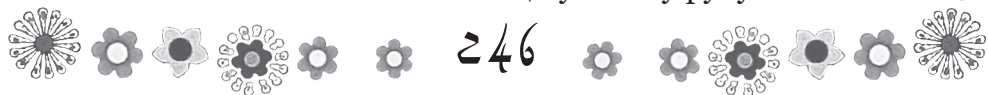
— Візьми корову та поведи її до наших приятелів, нехай продадуть її!

Узяли ті корову й повели на базар. Але не знайшлося нікого, хто б запропонував за неї хоч що-небудь. Тоді попові приятелі відрубали корові вуха. Потекла кров.

— А тепер бери, попаде, корову та чимчикуй додому, — сказали баришники.

Повела попадає корову додому, плаче, зухвальці горлянять навздогін:

— Поклонися попові та поцілуй йому руку!

Прийшла додому попада, а піп і питає:
— Хто позбиткувався над нашою коровою?
— То твої приятелі зробили таку послугу.
— Почекай, я їх провчу, — розгнівався піп.

Наступного дня троє приятелів прийшли до попа.

— Ласкаво просимо! — сказав їм піп. Ощасливили ви мене, вшанували, нехай зійде на вас благословення Боже!

У попа було десять лір. Загорнув він їх і запахав ослиці під хвіст. Поклав подушку й сів перед ослицею.

Приятелі спитали здивовано:

— Отче, що це означає? Чого сидиш перед ослицею?

Піп хитро відповів їм:

— Чада мої, всі засоби для життя — від Бога від цієї ослиці.

І почав сіпатись то праворуч, то ліворуч. Коли на-
решті ослиця викинула згорток, піп схопив його й за-
ховав у кишені.

— Що це, отче? — поцікавились приятелі.

— Це засоби для життя — від Бога й від ослиці, — від-
повів хитрий піп.

Тут приятелі зметикували, що непогано було б, якби
вони мали такі прибутки.

— Будь ласка, отче, продай нам ослицю! — заблу-
гали вони.

Почали цілувати йому руки, умовляти!

Продав піп ослицю за п'ятдесят лір і звернув увагу
приятелів на те, що вона не їсть ні соломи, ні ячменю,
фісташки та мигдаль, перемішані з медом, яндову воду.

Старший з них, Хафар, забрав ослицю собі додому і
сказав дружині:

— Розстели матрац!

А сам сів перед твариною й почав частувати її фісташ-
ками та мигдалем із медом. Ослиця того їсти не хотіла, й
він прововтузився з нею цілу годину. А коли потягло його
на сон, пішов спати, а ослицю замкнув, побоюючись, що
прийдуть діти й украдуть те, що викине тварина.

247

Прокинувся він, як почало на світ благословлятися, відімкнув двері: ослиця лежить мертва, а на матраці — купа кіз'яків.

Саме в цей час нагодився Бшара Гуллі.

— Ну, як дари ослиці? Чи багато наклала золота? — спитав приятель.

Хафар процідив крізь зуби:

— Ослиця здохла, піди та полюбуйся. Обдурив нас піп, пошив нас в дурні.

Зійшлися всі троє і вирішили:

— Давайте вб'ємо попа і заберемо його майно!

Поки приятелі міркують, погляньмо, що робить піп.

— Жінко, — мовив піп, коли обдурені приятелі пішли з двору, — за ослицю ми взяли непогані гроші — п'ятдесят лір, а вона ж здохне! Що ж ми скажемо тим дурням?

— Придумай ти, отче, — відповіла попадя.

— Тоді слухай, — сказав піп. — Є у мене дві газелі. Одну з них візьми заведи на якийсь час до сусідів, а другу залиш мені. Там, у сусідів, приготуй пюре із сочевиці. Як звареш, принеси гостям і скажи, що це газель попросила тебе зварити пюре.

Ледве встигла попадя вийти за ворота, як один за другим забігли в двір розлючені приятелі, приказуючи:

— Уб'ємо попа-шахрая!

Почувши їхні голоси, піп вийшов з хати.

— Ласкаво прошу, діти мої, — радісно мовив він. — Ощасливили ви мене, вшанували. З вашим приходом і на мене зійшло благословення.

Як мовиться, перед ласкою і лід тане. Присмирніли від приязної мови попа розгнівані спільники. Та такі лагідні стали, що хоч коники з них ліпи.

А піп набив тим часом тютюном три люльки і заходився частувати їх. А тоді вдарив пальцем по писку газель, що зосталася при ньому, і звелів їй:

— Йди-но лишень до попаді та перекажи їй, щоб приготувала нам пюре!

Як вибігла газель за ворота, відразу ж з'їли її собаки.

А невдовзі увійшла до покою попададя. На голові у неї був таріль, а на ньому — хліб і пюре. А за господинею ступала нав'ючена дровами газель. Уздрівши таке диво, приятелі захопали, не приховуючи заздросців.

— Будь ласка, отче, продай нам газель! Адже в нас не має прислуги в домі! — заблагали вони.

— Діти мої, — відповів піп, — я священник. Газель мені воду носить, ходить крутими стежками й збирає дрова. Не можу ж я лишитися без помочі!

Аби розчулити серце пастиря, приятелі поцілували йому підборіддя й сиву бороду. Довго благали і вмовили-таки продати слухняну тварину за двадцять лір. Встав, як ведеться на Сході, старший з-поміж них Сулейман Хафар, штовхнув газель і наказав:

— Мерщій біжи в Сайду до господині, матері мого сина Йосипа, нехай приготує на вечерю пюре!

Як вийшла за ворота газель, собаки тут-таки роздерли її, навіть ратиці з'їли.

Погостювали приятелі досхочу, попрощалися з попом і пішли своєю дорогою, не відаючи, що скоїлося з газеллю. Вернувся додому Сулейман і каже дружині:

— Подай-но мені пюре, яке я замовив через газель!

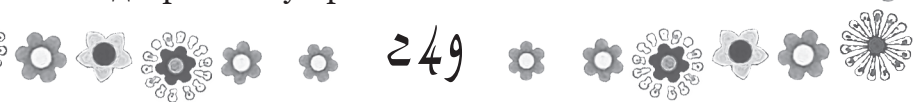
Жінка не збагнула, що меле напідпитку Сулейман, і здивовано спитала:

— Хіба ти замовляв пюре?

— А як же! — вигукнув Сулейман. — Я ж послав з самісінького ранку газель, щоб переказала тобі моє замовлення.

— Чоловіче, та ти з глузду з'їхав! — дивувалася жінка. — Хіба газель може бути прислугою? Хіба вона розмовляє?

Дійшло до того, що Сулейман уперіщив її палицею. Сяк-так угамувавшись, подружжя лягло спати. А вранці, як тільки зазоріло, прийшли двоє приятелів, постукали в двері та й ну просити:

— Сулеймане-брате, не пожалій і нам газелі, аби хоч трохи послужила!

— Не приходила газель, браття мої! Я тільки даремно відлупцював жінку. Давайте лишень вирвемо попові бороду за те, що вже двічі обдурив нас!

А тим часом піп каже дружині:

— Жінко, ослиця здохла, хоч взяли ми за неї п'ятдесят лір. Пропала й газель, за яку ми взяли двадцять лір. Тепер твоя черга викручуватися з біди.

— Ні, отче, це твоя справа! — не згоджується попададя.

Пішов піп до різника, роздобув коров'ячі тельбухи й наповнив їх кров'ю. Запхав усе це в пазуху попаді й почав радити:

— Як прийдуть мої приятелі, я скажу тобі: «Подай, жінко, сніданок та карафку з горілкою!». Ти ж подаси карафку з водою.

У цей час надійшли приятелі, вигукуючи:

— О радосте! О солодкий час битви!

Зачувши їх, вийшов з дому піп і улесливо, як годиться превелебному, мовив:

— Ласкаво прошу, діти мої, кров мого серця!

Удостоєні такої високої честі, попові приятелі засоромилися своїх лихих намірів.

А піп тим часом звелів:

— Жінко, подавай-но сніданок!

Сіли вони снідати, а піп знову:

— Гей, жінко, подай-но карафку з горілкою, що на полиці!

Принесла попадя карафку з водою.

— Сором тобі! Я — священик, а ти ганьбиш мене перед людьми!

Закричала попадя спересердя, а піп, як і було домовлено, скочив з місця, схопив її за волосся й кинув на землю. Як потече з тельбухів кров! Гості подумали, що вона й справді дуба врзала. Схопилися, як ошпарені, та давай тікати. Подивився на них піп спідлоба й зупинив:

— Не бійтеся, зараз оживе попада!

Стромив руку в кишеню, витяг сопілку, приклав до вуха попаді та й заграв. І попада підвелася здоровісінька, підійшла до полиці й дістала карафку з горілкою.

А піп докоряє їй:

— Що, не можна було відразу зробити це? Чекала, поки вкорочу тобі віку? Ти ж знаєш, що понад усе я ціную честь!

Почувши такі речі, приятелі підвелися й почали цілувати попові ноги.

— Будь ласкавий, отче, заради сусідства нашого, в ім'я честі жінки твоєї, продай нам цю сопілку!

— Діти мої, — мовив піп. — На власні очі бачили ви, що вчинила попада. Добре, що ви мої сусіди, а коли б який-небудь чужинець? Знеславила б вона мене. Все, що хочете, я вам віддам, тільки не сопілку.

Але прохали так щиро, що продав піп сопілку за сто лір.

Хвалячи попа, приятелі не могли намиливатися чарівною сопілкою і з тим пішли додому.

По дорозі кинули жеребок: кому взяти її на перший вечір, і випало Сулейманові Хафару.

Прийшов він додому й каже дружині:

— Набий мені люльку тютюном!

А та не послушалась. Тоді схопив Сулейман жінку за коси, кинув на землю і встромив ножа в серце. Почали діти плакати.

— Замовкніть! — вигукнув батько. — Зараз ваша мати оживе. Варто тільки заграти на оцій сопілці!

Вийняв Хафар сопілку, почав грати мертвій у вуха, але вона не підводилася.

Опівночі почувся стук у двері.

— Хто там? — запитав убитий горем господар.

— Я — твій побратим Бшара Гуллі. Не дочекаюся ранку, щоб узяти на часину сопілку!

— Візьми, — байдуже мовив Хафар. — Прислужився мені піп, як мороз троянді!

І віддав сопілку через прочинені двері.

Не йде, а летить додому Бшара. Прийшов і каже дружині:

— Будеш бити мене по чоботях, безсоромнице?

І тут-таки вкоротив їй віку.

Діти зняли вереск:

— Батечку, навіщо вбиваєш нашу маму?

— Замокнїть, зараз вона воскресне! — нагримав батько на дітей.

Коли жінка стекла кров'ю, Бшара поважно взяв сопілку й заграв. Але вбита не воскресла.

Не встигло викотитись на небо сонечко, як прийшов до нього Мітрі Шахуд.

— Братику мій, ну як ця чарівна сопілка? Робить своє діло? — поцікавився він, палаючи нетерпінням випробувати її на своїй дружині.

— Дуже гарна, знає своє діло, — мовив Бшара. — Жінка моя тремтить переді мною, як осика.

Взяв Шахуд сопілку й випробував її на своїй дружині. Заграв, але забита жінка не ожила.

Невимовне горе звалилося на попових приятелів.

Але тужи — не тужи, а поквитатися з лиходієм треба.

Зійшлися скривджені, осідлали коней та верблюдів і поїхали виривати з попа душу.

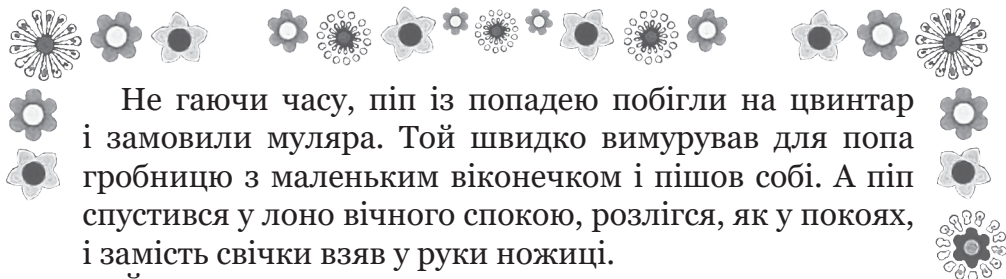
Тим часом радиться піп із попадею, як би й цього разу вийти сухими з води.

— Жінко, — мовив піп, — за ослицю взяли ми дорого, як і за газель та сопілку. І смерть їхніх дружин на нашій совісті. І все це — через корову, якій відрубали вуха. Цього разу викручуватись доведеться тобі.

— Кому, кому, та тільки не мені! — відказала попадя.

— Тоді слухай, — радив піп. — Візьми свій одяг, пофарбуй у чорне, рви на собі коси й плач, приповідуючи «Помер святий отець, перенісся на небеса, на вічний спочинок!».

Не гаючи часу, піп із попадею побігли на цвинтар і замовили муляра. Той швидко вимурував для попа гробницю з маленьким віконечком і пішов собі. А піп спустився у лоно вічного спокою, розлігся, як у покоях, і замість свічки взяв у руки ножиці.

Йде попадя додому та так тужить! Де не ступне — плаче, голосить. А в цей час приїхали попові приятелі з наміром убити його.

— Що з тобою? — питають вони попадю. — Чого ти плачеш, за ким сумуєш?

— Хай береже вас Господь ради пам'яті покійного отця! — благословила їх попадя. Зніяковіли приятелі, почувши від попаді сумну звістку, спитали:

— Коли ж це він помер?

— Минув уже третій день, — відповіла попадя.

— Будь ласка, покажи нам його могилу, — попросили недовірливі приятелі.

Пішла попадя попереду, а ті — за нею. Ридаючи, показала їм гробницю.

Наблизився старший до віконечка, щоб зазирнути. Але саме цієї миті схопив піп ножиці й відрізав йому вуса й ніс.

І сказав перший другому:

— Підійди та подивись!

Підійшов і другий. Заглядає, а піп і йому відчикнув носа.

Тоді сказав другий третьому:

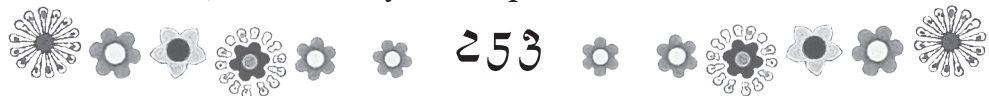
— Підійди, брате, ще й ти подивися!

Підійшов і третій. А піп — клац ножицями, і бороди та носа в третього приятеля як і не було.

Заверещали попові приятелі від страшного болю:

— Ах ти, собача борода, мучив нас за життя, то мучиш і по смерті?

Відчинили вони гробницю, поклали попа на мари й понесли, щоб викинути в море.

Було дуже спекотне. Несучи попа, приятелі страшенно потопилися. Зупинилися біля джерела, щоб напиться води та обмити заюшені носи. Поруч якийсь пастух пас овець. Побачивши його, піп тихенько, щоб не чули приятелі, мовив:

— Ради Бога, виручи мене! Я священник, а ці люди хочуть одружити мене з донькою султана!

Зметикував пастух, що непогано було б і собі одружитися з такою кралею:

— Давай-но я ляжу на твоє місце, а ти бери палицю й паси овець.

Тут-таки піп скинув свій одяг і віддав пастухові, а сам перебрався за пастуха.

Попоїли приятелі, попили води та й понесли пастуха в попівській одежі. А як підійшли до моря, викинули, де найглибше, і полегшено зітхнули. Однак така кара їм здалася замалою. Пішли вони в село, де жив піп, аби зруйнувати і його дім та знищити майно.

Прийшли — й очам не вірять: на порозі сидить піп і курить люльку. Уздрівши таке диво, вони спантеличено запитали:

— Що це, отче? Ми ж утопили тебе? Яким дивом ти вцілів?

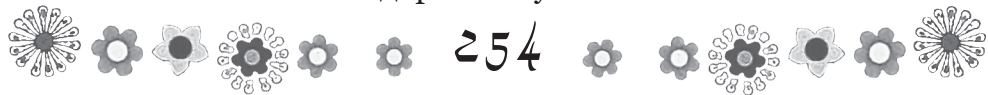
А піп їм і каже:

— Ох, діти мої, якби ви викинули мене на середину моря, то я замість оцих простих овець пригнав би ерзерумських.

І заблагали дурні приятелі:

— Отче наш, ми спритніші за тебе! Візьми та потопи нас посеред моря. Ми неодмінно приженемо ерзерумських овець!

Погодився піп. Викинув спочатку першого, потім другого, а тоді й третього. І вернувся додому, позбувшись хитрощами небезпечних та дурних приятелів. Так і доживає з попадею віку свого на грішній землі. Хай же пошле Бог здоров'я слухачам!

Недоумкувата дружина

Жив собі чоловік, і мав він недоумкувату дружину. Щоразу, як давав він дружині мідну монету, вона не витрачала, а складала монету до монети, аж поки назбирає їх двісті.

Якось побачила жінка, що сусідка наділа нові сережки. Тоді вона й каже чоловікові:

— Візьми оці двісті пістрів і купи мені за них сережки!

Узяв чоловік гроші й поклав до кишені, пообіцявши:

— Добре, жінко, завтра неодмінно куплю тобі сережки.

А наступного дня вранці пішла вона до сусідки й попросила:

— Будь ласка, сусідонько, проколи мені вуха: ввечері чоловік принесе мені сережки!

Сусідка розсміялася, бо знала, що той нізащо в світі не вволить її бажання.

Тоді жінка сама почала проколювати собі вуха, провтузившись отак цілісінький день. А ввечері, як повернувся додому чоловік, вона й питає:

— Чоловіче мій, а де ж сережки?

— Не питай, — каже чоловік. — Я довго думав і надумав купити тобі щось інше.

— А що саме? — спитала жінка.

— Я вирішив, що сережок не було б на тобі видно, бо їх закривали б коси. Краще я куплю тобі браслета. Його буде всім видно.

— Гаразд, чоловіче! — погодилася жінка.

А вранці, вставши з ліжка, вона пішла до сусідки та й каже:

— Сусідонько, мій чоловік, усе обміркувавши, вирішив, що одне краще за інше.

— А що саме? — не зрозуміла сусідка.

— Він вирішив, що сережок не буде видно. Замість них він купить мені браслета.

Сусідка знову розсміялася. Але жінка не второпала, в чім річ, і побігла додому.

— Я зараз, — сказала, роззирнувшись, — подістаю всі свої сукні й повідрізую на них рукави, щоб видно було браслета на руці.

Принесла недоумкувата всі свої сукні та й повідрізала рукави. А коли ввечері повернувся додому чоловік, вона спитала його:

— Чоловіче мій, а де ж браслет?

— Не питай, жінко! — мовив чоловік. — Довго зважував я і вирішив, що одне краще за інше.

— Що саме? — запитала жінка.

— Я надумав, що ліпше нам купити замок. Він кращий, ніж браслет, бо в ньому ми можемо жити.

— Правду кажеш, чоловіче, — згодилася й на це жінка.

А вранці, як і щоразу, чоловік пішов з дому. Жінка підвелася трохи пізніше й почала гукати до сусідів:

— Сусідоньки, нехай щастить вам, як і нам! Бажаю вам вибратися з найманих квартир та жити у власних домах!

Зареготали сусіди. А вона тим часом заходилася вносити з кімнати меблі та інше добро, аж поки хата спорожніла. А перехожі, бачачи речі, що валялися на дорозі, брали, хто що хотів.

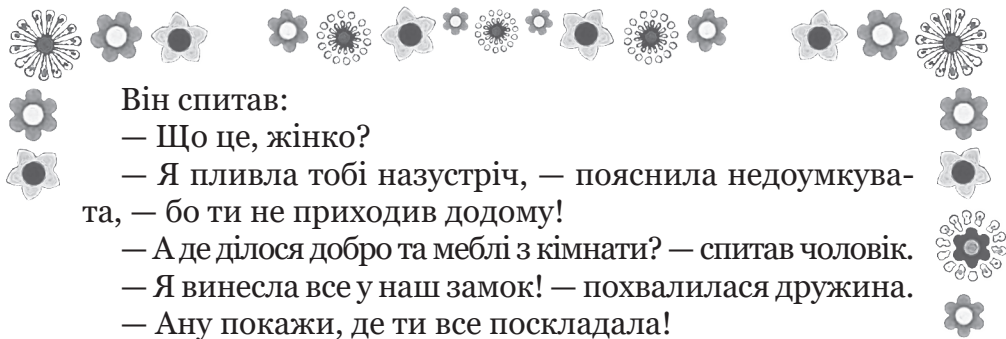
Настав вечір. Але чоловіка все не було. І вирішила недоумкувата:

— Піду йому назустріч!

Зачинивши вікна спорожнілої хати, заткнула водостічну трубу, аби не витікала з хати вода, й відкрила кран. Кімната наповнилася водою. Недоумкувата принесла до хати колоду, опустила її на воду, а сама сіла верхи і плаває по хаті. Плаваючі, примовляє:

— Пливіть, кораблики, до самісінького моря, туди, де мій чоловік!

Повернувшись додому, чоловік постукав у двері. Почувши стукіт, вона відчинила двері, і з хати ринула вода.

Він спитав:

— Що це, жінко?

— Я пливла тобі назустріч, — пояснила недоумкувата, — бо ти не приходив додому!

— А де ділося добро та меблі з кімнати? — спитав чоловік.

— Я винесла все у наш замок! — похвалилася дружина.

— Ану покажи, де ти все поскладала!

Вийшли вони надвір, але там нічого вже не було.

— Невже можна жити з недоумкуватою жінкою? — спитав сам себе чоловік і вигнав її. А сам одружився з іншою та й зажив щасливо.

Простакувате подружжя і доброзичлива ящірка

Жили собі в давні часи чоловік із жінкою і мали вони бика. Але чоловікові заманулося продати його. Щоб набавити ціну, чоловік найняв маклера, який встановив вартість: вісімсот піастрів. Почали сходитись покупці. Перший запропонував п'ятсот піастрів. На це маклер відповів:

— За таку ціну нізащо в світі не продам. Візьми краще мої п'ятсот піастрів та й забирайся геть!

Надійшов другий і запропонував шістсот піастрів. Але й цьому відмовив маклер:

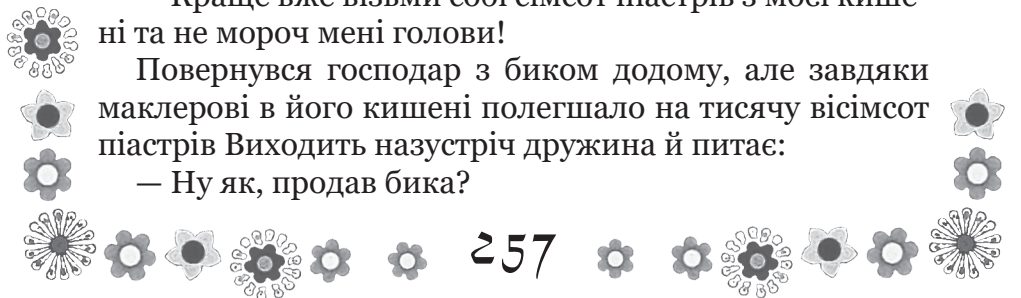
— Візьми краще мої шістсот піастрів і забирайся геть! Дай спокій моєму бикові.

Коли почав торгуватися третій, пропонуючи сімсот піастрів маклер і тому заявив:

— Краще вже візьми собі сімсот піастрів з моєї кишені та не мороч мені голови!

Повернувся господар з биком додому, але завдяки маклерові в його кишені полегшало на тисячу вісімсот піастрів. Виходить назустріч дружина й питає:

— Ну як, продав бика?

— Ні, — відповів чоловік і розповів пригоду на торзі.
Дружина й собі хвалиться:

— А я утнула ще краще, ніж ти: обдурила продавця пряжі.

— І як це сталося? — питає чоловік. — Розкажи лишень!

— Продавець пряжі дав мені три мотки вагою по двісті грамів, щоб я вимила. Як я впоралася, він прийшов і почав важити, щоб по справедливості розрахуватися. Щоб більше заважило, я поклала до пряжі всі свої оздобы, вагою один моток. Отак я обдурила продавця й дістала зайву платню.

Чоловік сказав їй:

— Щоб ти здорова була!

А тоді взяв свого бика й повів до ящірки на купу каміння. Прийшов і каже голосно:

— Доброго ранку, пані ящірко!

Та похитала головою.

— Чи не хотіла б ти, — мовив чоловік, — купити цього бика за вісімсот пістрів?

Ящірка знов похитала головою. Чоловік прив'язав бика до каміння й подався слідом за ящіркою в печеру, що була під тією купою.

Щоб не загубити сліду, він робив позначки. В кінці печери уздрів горщика із золотом. Горщика поніс додому, а прив'язаного бика там і залишив.

Прийшов додому й хвалиться дружині:

— Цього горщика із золотом я хочу подарувати султанові.

Жінка тільки руками сплеснула:

— Ні, залишмо собі! В султана вистачає й без твоїх подарунків.

Та чоловік наполягав на своєму:

— Ні, я все-таки віддам золото султанові, бо знайшов його на султановій землі.

Нарешті жінка нібито погодилась:

— Гаразд, завтра віднесеш свою знахідку султанові.

— Приготуй мені харчів на дорогу, — звелів чоловік. — Завтра ж я піду до султана.

Жінка сказала: «Гаразд», — але опівночі, коли чоловік заснув, узяла добрячого каменя й загорнула в плащ замість горщика з золотом. Уранці, вставши до схід сонця, чоловік завдав собі клунка на плечі й вирушив у дорогу. Йшов він тридцять днів, аж поки доплентався до Стамбула. Прийшов у палац султана й каже вартовим:

— Хочу зустрітися з султаном!

— Султан хворий, — відмовили йому, — у нього чиряк у горлі. Він не хоче нікого бачити, а тим більше старців. Та чоловік не відступався:

— Я приніс йому подарунок і хочу вручити особисто!

Нарешті дозволили чоловікові увійти до правителя. Згинаючись у три погібелі в поклони, підійшов він до хворого й мовив:

— О царю нашого часу, прошу вибачити мене!

— Нехай Аллах простить усім нам! — ледве вимовив султан.

Чоловік розгорнув плащ і побачив каменюку замість горщика з золотом. Не розуміючи, як таке могло статися, почав міркувати, що сказати султанові. Тим часом султан заговорив перший:

— Що це ти приніс?

— Я був продавцем, — сказав чоловік, — але люди почали говорити мені: «Твоя гиря дуже маленька». Я посварився з ними й вирішив собі: «Візьму цю гирю та й зважу в султана». Ось вона, моя гиря!

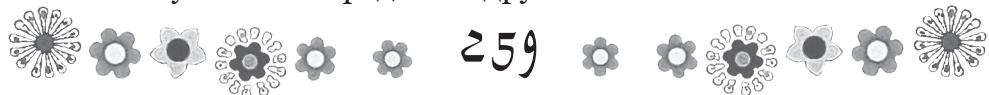
Почувши це, султан несамовито зареготав. Від реготу прорвало йому в горлі й витекло багато гною.

Султан почувся краще й подякував чоловікові:

— Я радий, що ти мені стрівся. Побажай, що хочеш, і я задовольню твоє бажання.

Чоловік подумав і сказав:

— Я нічого не прошу в тебе, тільки маленьку послугу: видай указ про те, що маю право брати мито з кожного, хто слухається порад своєї дружини!

Невдовзі цар написав такий указ.

А чоловік, беручи мито, наскладав багато грошей. Так і став він найбагатшим у всій окрузі. І зажив у щасті, кажучи собі, що інколи й жінки варто послухатись.

Манірниця з мушкою на обличчі

У якійсь далекій країні жила собі дівчина-красуня — ніщо на світі не могло зрівнятися з її вродою. Хлопці як бачили її, то відразу ставали, неначе заворожені, й потрапляли, самі того не відаючи, в полон її краси. Вони гуртами ходили за нею, аби хоч намилуватися тією незвичайною вродою. Дівчина все це бачила, але, будучи надзвичайно скромною, не надавала цьому ніякої ваги. Щоправда, вона була охайна і любила доглядати своє обличчя. Щоб увиразнити його красу, інколи брала штучну мушку й клала то на праву щоку, то на ліву, то на губу, то на чоло, а то, бувало, ще й на вухо. І цим збивала з пантелику тих, хто її вже раз бачив.

Уявіть собі, як дивувались хлопці: позавчора бачили мушку на правій щоці, вчора — на лівій, а сьогодні — між бровами! Вони думали собі, що то мушка не штучна, а цілком природна.

Якось зібралися докупити кілька юнаків і завели мову про незвичайну красу чарівної дівчини. Хто стверджував, що мушка в неї на правій щоці, а хто доводив, що на лівій. А ще хтось переконував, ніби це та дівчина, у якої мушка між бровами.

— Б'ємося об заклад, — казали найвпертіші, — що у цієї красуні мушка на губі!

А що вони ніяк не могли дійти згоди, то ухвалили піти гуртом і пересвідчитися, де ж міститься ота незвичайна мушка у найвродливішої красуні їхнього краю.

Як вирішили, так і зробили.

Зустрівши дівчину, юнаки дізналися, що мушка на її обличчі — то штучна прикраса, а не природна. І вигукнули як один:

— О Аллах! Тільки ти єдиний на світі можеш збагнути витівки красунь! Які ж бо вони хитрючі! Все роблять тільки для того, аби зловити у пастку найкращого хлопця, зачарувати його своєю красою!

Риба в кавунах

Жив собі в якомусь містечку звичайнісінький чоловік, але відрізнявся він від інших тим, що був дуже багатий. Мав багач єдиного сина, наділеного від природи кмітливим розумом.

Коли син виріс, батько вирішив одружити його, аби не вештався без діла. Але синові хотілося погуляти ще трохи на волі, і він сказав батькові так:

— Мені ще рано одружуватися. От коли б мені тисячу лір, то відкрив би я власну крамницю.

Батько трохи подумав і дав синові тисячу лір.

Через якийсь час син відкрив розкішну крамницю, де були тільки речі для жінок.

Щоразу, коли яка-небудь жінка чи дівчина навідувалась до крамниці, щоб купити потрібну річ, крамар ніколи не брав з неї гроші. Лише казав:

— Грошей мені не потрібно. Зізнайся краще про свою найпотаємнішу жіночу витівку, яку вчинила ти за своє життя!

І кожна відкривала юному крамареві свою душу, адже товар діставався їй безкоштовно. Усі ці жіночі хитрощі юнак записував.

Слава про щедрого крамаря розійшлася швидше, ніж весняна повінь, і невдовзі крамниця спорожніла.

Прийшов тоді син до батька і сказав йому:

— Аж тепер, батечку, я вирішив одружитися.

Дав йому батько чимало грошей, і син одружився з небаченою красунею. А щоб не злиняла краса її личка і щоб прожила вона якнайдовше, збудував для неї пиш-ний палац, але без вікон, щоб ніхто не бачив красуні й щоб вона нікого не бачила.

Минали роки за роками. Жила в палатах вродлива жінка, і нікого, крім чоловіка, не бачила.

Одного разу вона йому й каже:

— Принеси мені п'ятдесят рибин!

Люблячи дружину, чоловік відразу ж задовольнив її бажання. А ввечері вона висловила нове бажання:

— Я дуже люблю кавуни. Купи мені п'ять десятків!

Чоловік виконав і це прохання. А дружина поробила в кавунах отвори й позапихала в кожен кавун по рибині.

Ввечері, повернувшись додому, чоловік попросив дружину:

— Давай-но їсти кавуни!

Розрізав першого, и вискочила звідти рибина. Він злякався й питає хитру дружину:

— Що це за диво?

А вона так поважно відповідає:

— Це — кавунова риба.

Чоловік розрізав другого, третього кавуна і дійшов так аж до п'ятдесятого. І з кожного вискакувала рибина.

Тоді дружина запропонувала чоловікові:

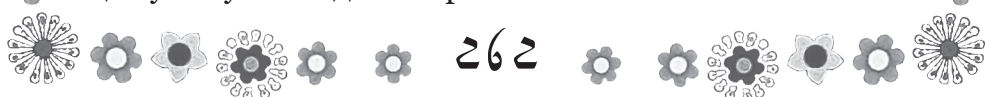
— Запроси завтра своїх рідних на рибу!

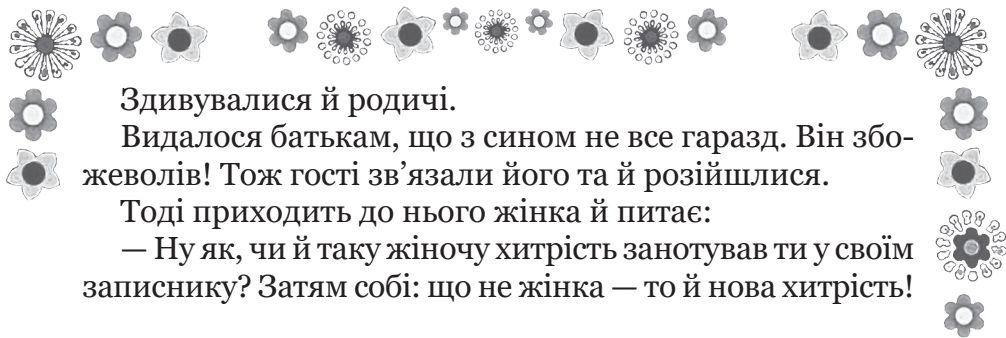
Він послухався своєї красуні й запросив рідню в гості. А вона тим часом узяла та й повикидала всю рибу геть. Коли ввечері зібралися за столом родичі, чоловік і каже дружині:

— Жінко, а принеси лишень на тарелі рибу, яка вискакує з кавунів.

Дружина знизала плечима та й каже:

— Чоловік, ти, мабуть, з глузду з'їхав! Де ж це бачено, щоб у кавунах водилася риба?

Здивувалися й родичі.

Видалося батькам, що з сином не все гаразд. Він збожеволів! Тож гості зв'язали його та й розійшлися.

Тоді приходять до нього жінка й питає:

— Ну як, чи й таку жіночу хитрість занотував ти у своїм записнику? Затям собі: що не жінка — то й нова хитрість!

Чоловік на дереві

В однієї жінки був дуже лінивий чоловік, то вона й прогнала його з дому.

Куди було діватися бідолашному ледарю? Дійшов до першого-ліпшого дерева та й заліз на самісінький вершечок — щоб переночувати там.

Коли це підходить до дерева якийсь волоцюга з клунком за плечима. Сів і запалив свічку. А тоді зліпив з воску якусь ляльку й заговорив до неї:

— О, Мойсею, ти завів євреїв у Єгипет і замучив їх там... Ти потопив у морі єгиптян, вчинивши великий гріх. Ти покинув свій народ — помер раніше, ніж люди дійшли до землі обітваної. За все це ти заслужив смерті!

І волоцюга вихопив меч та й відтяв ляльці голову.

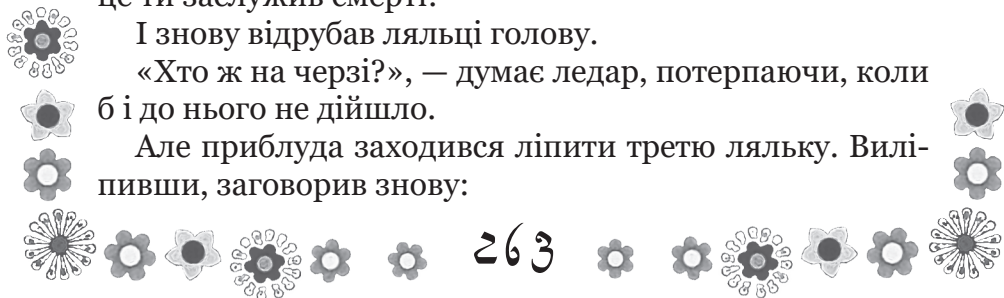
Потім узяв віск і ліпить другу ляльку. Дивиться ледар з верхівки дерева — нібито Ісус Христос... Схилився заброба над восковою подобою і каже:

— І ти, Ісусе Христе, прийшов на землю, проголосивши себе сином Божим, і доброхіть віддався іудеям, щоб розіп'яли тебе. А народ сподівався від тебе допомоги. За це ти заслужив смерті!

І знову відрубав ляльці голову.

«Хто ж на черзі?», — думає ледар, потерпаючи, коли б і до нього не дійшло.

Але приبلуда заходився ліпити третю ляльку. Виліпивши, заговорив знову:

— А ти, Мухаммеде, явився людям і видав себе за пророка! Ти обдурив людей, призначивши їм місяць посту — морив їх голодом! Ти також заслуговуєш на смерть!

І відтяв голову й Мухаммеду. Думає ледар: «Оце вже й моя черга!», — але самозваний суддя пророків і богів заходився ліпити велику ляльку.

Зліпив її та й каже:

— І ти, Боже, сотворивши людей, почав наділяти їх муками, мордувати їх! За це вважаю тебе найголовнішим злочинцем!

Вихопив лиходій меча, замахнувся, щоб відтяти й цю голову, коли це з дерева пролунав голос:

— Горе тобі, катюго! Ти вже й на Бога замахнувся?!

Переляканий волоцюга підскочив, мов оса його вжала, і дременув, тільки смуга лягла. А чоловік, злізши з дерева, забрав його клунок та й поніс до дружини. А в тому клунку чого лише не було! Жінка допитується: де взяв? А лінивий чоловік і каже:

— Почасти я це заробив своїм мовчанням. А почастити — тим, що вчасно все-таки розтулив рота. А то волоцюга відрубав би голову й Богові! Мовчання срібло, а вчасно мовлене слово — дорожче золота.

Бідняк і десятеро сліпців

Жив собі один дуже бідний чоловік. Якось сказала йому дружина:

— Вставай-но, чоловіче, та роздобудь що-небудь попоїсти!

Послухався чоловік, пішов до приятеля і попросив трохи грошей, аби щось купити. Приятель не був скупий і дав йому півліри. З цим чоловік і подався на базар. Але ніхто не міг розмінити йому таку монету. Почув про це сліпий, що сидів на узбіччі дороги. Покликавши чоловіка, він запропонував:

— Давай-но гроші, я розміняю їх!

Чоловік віддав півліри, а сліпий повернувся до стінки, витяг з кишені дрібні гроші й знову каже:

— Давай-но гроші, я розміняю їх!

— Я ж віддав тобі, невже ти забув? — здивувався чоловік.

— Коли ж це було? Ти нічого мені не давав! — заперечив сліпий.

Виникла між ними суперечка. Почувши галас, зішлися люди.

Сліпий і каже їм:

— О люди! Згляньтеся лишень, він хоче пограбувати мене!

Знітившись, чоловік ледве вимовив:

— Не вірте йому! Клянусь Богом, що я віддав йому в руки півліри, які він кудись запроторив.

На це сліпий відповів:

— Обшукайте мене, людоньки! Якщо знайдете в мене півліри, я віддам йому!

Люди почали шукати по його кишенях, за пазухою, але так нічого й не знайшли.

Повіривши сліпому, вони нагримали на чоловіка:

— Ти шахрай! Як тобі не соромно грабувати нещасного чоловіка?!

Від такої кривди чоловік заплакав, але ніхто йому не вірив. Бо ніхто не закримітив коло сліпого палиці з невеличким гудзиком. Варто було лишень натиснути на гудзика — і відкривався отвір. Але ніхто не бачив, як сховав туди старець півліри.

Зневірившись, чоловік почекав, поки сліпий встане й піде додому. Як тільки той звівся на ноги, чоловік пішов слідом за ним. Надвечір сліпий дійшов до якоїсь печери, що була за містом, і, переконавшись, що небезпека минула, заліз досередини.

Зайшов тихенько туди й чоловік. Перед його очима постало жахливе видовище. В печері сиділо дев'ятеро

сліпців, а той, що ввійшов, був десятим. Кожен із сліпців почав оповідати свої пригоди за день. І кожен діставав жменю грошей та віддавав їх ватажкові.

Розвідавши, де їхній сховок, чоловік день за днем брав звідти гроші, аж поки забрав усі. Разом вийшла чимала сума! Розповів про свою пригоду дружині, а та, звісно, дуже зраділа.

Маючи гроші, чоловік пішов на базар, обладнав собі там крамницю й почав торгувати. Помалу вбився у статки й спорудив собі гарний будинок.

Якось сказав він дружині:

— Давай-но запросимо в гості сліпців, щоб Бог і надалі сприяв нашій удачі, та дамо кожному з них по сто лір.

Дружина погодилася. А чоловік попрямував до печери і сказав їй мешканцям:

— Приходьте усі разом до мене на вечерю!

Сліпці прийняли запрошення, а як настав вечір, прийшли до оселі крамаря. Сидячи за столом, чоловік розповів їм про ту свою щасливу пригоду. А після вечері віддав кожному з них по сто лір і запропонував:

— Переночуйте цю ніч у нас!

Саме цієї ночі господар збирався в дорогу. Гості полягали собі в окремій невеличкій кімнаті й нічого не чули. Як поїхав чоловік, дружині стало страшно. Вона підійшла навшпиньки й стала під дверима. Чує, а там розмова:

— Давайте-но уб'ємо цього чоловіка й заберемо собі всі його гроші!

Почувши на власні вуха, що хочуть учинити сліпці, жінка почекала, поки вони заснуть. А потім тихенько увійшла до кімнати і повбивала всіх десятох.

Уранці загорнула одного з них у саван, витягла з хати й заридала над ним, побиваючись, як над рідним. Поруч жив сусід-мусульманин. Почувши крик, він прибіг

дізнатися, що скоїлось. Як побачила жінка сусіда, заридала ще дужче, примовляючи:

— Глянь-но, сусіде, помер мій чоловік, а поховати нікому! Сусід заспокоїв її й пообіцяв поховати небіжчика.

Щойно відвіз він мертвого на цвинтар, жінка зразу ж витягла другого сліпця й заходилася голосити. Побачивши сусіда, знову покликала того на допомогу:

— Глянь-но, він повернувся!

Повіз сусід ховати й другого.

Тим часом жінка витягла третього. І так усіх десятиох поховала.

Повернувся з далекої дороги чоловік і спитав дружину:

— Ну як, дружино, сліпці пішли задоволені?

А вона, звівши до неба очі, мовила:

— Нехай же Бог та пошле на них прокляття!

Здивувався чоловік:

— Чому ж бо так? Що скоїлося?

Тут жінка й розповіла чоловікові, як сліпці збиралися вбити його і забрати майно. Чоловік обняв дружину, поцілував, і зажили вони щасливо.

Гарна ця казка чи не дуже?

Хитрунка

Жила собі жінка, і не було в неї дітей. Довго просила вона Бога, щоб послав їй доньку і щоб та донька, як підросте, сама вибрала собі ім'я. Так і сталося: народила вона доньку, яка все допитувалася:

— Матусю рідна, як мене звати?

Мати відповідала:

— Доню, я поклялася, що коли Бог пошле мені доньку, то вона сама вибере собі ім'я, як тільки підросте. А тепер підійди до дзеркальця і назви себе будь-яким іменем.

Донька підійшла, почала розглядати себе та питати:

— Як мені назвати себе?

І спало їй на думку назватися Хадаа, тобто хитрунка, яка може обдурити будь-кого, а її — ніхто.

Якось почув про неї син перського царя і вирішив:

— Поїду та подивлюся на неї. Цікаво, чи зможе вона й мене обдурити?

Вирушив він у дорогу й щасливо доїхав до будинку, де жила Хадаа. Неподалік від того будинку царевич відкрив крамницю і спорудив діамантовий куреник. Саме тоді з вікна виглянула служниця. Побачивши таке диво, сказала вона господині:

— О, моя володарко, хтось поставив куреника з діамантів, та такого, що пасує тільки тобі!

І сказала їй господиня:

— Піди та спитай, за скільки його продадуть.

Служниця підійшла до царевича й питає:

— Веліла моя господиня дізнатися; чи продаєш ти цього куреника?

— За гроші, звичайно, я не продам, — відповів царевич, — а тільки за дозвіл глянути на її коси.

Вернулася служниця до господині та й каже:

— За гроші він не продає, а лише за дозвіл глянути на твої коси.

— Хіба можу я відважитися на такий вчинок? — обурилася господиня.

— Благаю тебе, володарко, куреник такий гарний! — переконувала служка гордівницю.

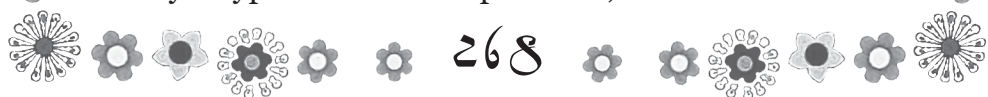
Згадавши, що має рабину з такими самими косами, як у неї, господиня погодилася. Розчесали волосся рабині й виставили її у вікно.

Царевич подивився на коси, а служниця тим часом пішла й забрала куреник.

Збагнувши цю хитрість, царевич мовив:

— Це перше ошуканство!

Наступного дня, прокинувшись рано-вранці, царевич випустив перед ворітьми самозакоханої дівчини квочку з курчатами — не простими, а золотими.

Виглянула з вікна служниця й доповіла господині:

— О володарко моя! Виглянь-но з вікна! Там квочка з золотими курчатами.

Хадаа наказала знову:

— Піди та спитай, чи не продасть він їх?

На запитання служниці царевич відповів:

— Продам — за дозвіл глянути на руку твоєї пані.

Повернувшись, служниця повідомила все, що сказав царевич.

— Гаразд! — відповіла та і вдалася знову до хитрощів.

Взяла довгу редьку, натягла на неї рукавичку й виставила у вікно. А служниця тут-таки вийшла й забрала квочку з курчатами.

Царевич знову здогадався, що й до чого.

— Це вже друге ошуканство, — невдоволено мовив він.

На третій день перед ворітьми гордівниці юнак виставив корону з діамантами. Виглянула вранці служниця й очам не вірить:

— О пані моя, підійди-но та глянь! Там корона з діамантами!

Побачивши таке диво, господиня звеліла служниці:

— Дізнайся, що потрібно, аби придбати корону.

Служниця метнулася вниз, наче стріла з лука, й питає царевича:

— Моя пані хоче знати, що ти хочеш за цю коштовну річ?

— Можу віддати її тільки за ніч, пробуту в її спальні, — поставив умову царевич.

Почувши таке, хитрунка щось собі зметикувала й звеліла переказати царевичу, що вона погоджується. А сама, заздалегідь смакуючи перемогу, звернулася до своєї старої, але досвідченої рабині з такими словами:

— Я підшукала тобі дуже гарного жениха. Перебудеш ніч разом з ним. Якщо ж він почне тебе обнімати й щипати чи там кусати, гляди, щоб не закричала!

— Добре, — погодилася рабиня.

— Візьми оцей папірець, — повчала Хадаа стару рабиню, — а вранці, як він збиратиметься йти, поклади йому в кишеню. Гляди лишень, щоб він не роздивився тебе!

Коли стемніло, царевич зайшов до спальні й улігся біля рабині. Почав її обнімати, щипати та кусати, але вона навіть не зойкнула. Розгнівавшись, юнак узяв та й відкусив їй кінчик мізинця. Цей трофей сховав до кишені. А рабиня, сподіваючись, що царевич не надасть цьому ваги, поклала до його кишені записку.

Повернувся царевич додому й каже батькові:

— Я її обдурив!

Цар, навчений досвідом, заперечив синові:

— Сину мій, цього не може бути!

Сягнувши рукою до кишені, щоб дістати кінчик мізинця, він знайшов там папірець, де значилося:

«Перше ошукання — коси рабині, друге — осіння редька, третє — ніч, пробута з рабинею».

— Гаразд, — мовив він, діставши кінчик мізинця. — Побачимо, хто кого ошукав!

І попросив досвідченого царя:

— Батьку! Віддай її заміж за чорного раба Саїда. Хай це буде карою хитрунці!

— Добре, сину мій! — погодився цар-батько й послав до дівчини старостів.

Дізнавшись, що її хочуть віддати за раба, Хадаа заремствувала. Але хіба може хто перечити цареві? Довелося хитрунці скоритися долі. Взяла вона з собою коштовний курінь, квочку з курчатами та корону. А ще прихопила намисто, перемішавши намистини чорного та білого кольорів.

Тим часом одружив цар і сина.

Настала шлюбна ніч, але гордівниця сказала Саїдові:

— Благаю тебе, чоловіче, перш ніж іти спати, перебери оце намисто: білі намистини окремо й чорні — окремо. Опісля прийдеш до мене в спальню.

— Добре! — погодився Саїд і сів перебирати намистини. Витратив на це всю ніч. Уранці, підвівшись, царевич спитав чорного раба:

— Ну, як спалося, Саїде? Сподіваюсь, ти задоволений?

— О володарю мій, — відповів Саїд, — цілу ніч я відділяв чорні намистини від білих.

— Нехай Всевишній спалить твій дім! — лайнувся царевич.

Наступного вечора Хадаа просвердлила дірку в дні діжки й звеліла нелюбу:

— Перш ніж лягти спати, налий води в цю діжку!

— Гаразд! — погодився Саїд і пішов наливати воду в діжку.

Цілу ніч носив він воду, але діжки так й не наповнив. Вранці знов питає його царевич:

— Ну, Саїде, сподіваюсь, тепер ти задоволений?

— О володарю мій, — промимрив Саїд, — цілісіньку ніч я даремно наповняв бочку!

— Нехай Всевишній спалить твій дім! — вигукнув царевич.

Третьої ночі Хадаа зняла замок і звеліла:

— Чоловіче, зачини двері, і ми ляжемо спати!

Саїд пробує і так і сяк, але двері мов хто заворожив — не зачиняються. Прововтузився він з дверима до самісінького ранку.

Солодко потягуючись після сну, царевич питає раба:

— Ну як, Саїде? Сподіваюсь, ти задоволений?

— Пане мій, — ледь мовив Саїд, — цілу ніч я силкувався замкнути двері.

— Нехай Всевишній спалить твій дім! — розлютився царевич.

На четверту ніч Хадаа поставила діамантовий куреник перед дверима своєї кімнати. Уздрівши те диво, служниця сказала дружині царевича:

— О пані моя! Саїдова дружина виставила куреника з діамантів! От якби тобі такий!

Спустилася дружина царевича до гордівниці й просить її:

— Чи не змогла б ти продати мені цього куреника?

— Я віддам тобі його безкоштовно, — мовила Саїдова дружина, — якщо цієї ночі я піду спати нагору, а ти — вниз.

— Добре! — погодилася дружина царевича й забрала куреник.

Коли настав вечір, Хадаа пішла у спальню нагору, а дружина царевича спустилася вниз.

Наступного дня перед дверима хитрунки походжала квочка з курчатами. Побачивши її, служниця негайно сказала дружині царевича:

— О пані моя! Глянь-но, Саїдова жінка виставила квочку з курчатами, та не з простими, а золотими!

Дружина царевича зійшла вниз й оторопіла, побачивши грудки живого золота, що пурхали довкола квочки.

— Якщо віддаси мені квочку з курчатами, то я й цю ніч спатиму внизу, а ти нагорі, — сказала вона Саїдовій дружині.

— Гаразд, — погодилася Хадаа й віддала їй квочку з курчатами.

А коли настав вечір, вона пішла спати нагору, а дружина царевича — вниз.

На шостий день Хадаа виставила корону з діамантами.

Коли служниця виглянула у вікно, їй аж дух перехопило:

— О пані моя! Саїдова дружина виставила корону з діамантами! Вона личить тільки тобі!

Почувши таке, дружина царевича зійшла вниз і попросила:

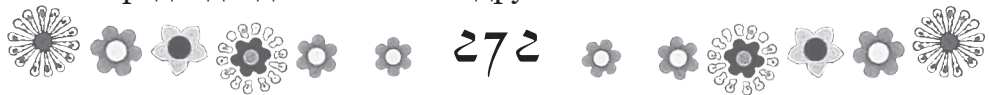
— Віддай мені цю корону, і можеш знову йти на ніч до царевича, а я піду вниз до Саїда!

— Хай буде по-твоєму, — сказала Хадаа, віддаючи корону.

А коли настав вечір, охоче пішла до царевича.

Минув якийсь час, і жінки завагітніли.

Невдовзі царевичу заманулося відвідати святі місця. Перед від'їздом він звелів дружині:

— Як тільки я повідомлю тебе про своє повернення, вишли назустріч мені сина в супроводі Саїда!

І вирушив у дорогу. Через певний час дружина царевича народила негренья, а Саїдова — білого хлопчика.

А царевич, як і обіцяв, повідомив, що вертається додому. Його дружина, виконуючи волю чоловіка, вислала назустріч йому свого сина в супроводі Саїда. Цього хлопчика Саїд посадив собі на плечі, а білого — вів за руку.

— Ах ти, негіднику! — розлютився царевич, побачивши, що його син іде пішки. — Як ти посмів свого сина нести на плечах, а мого — вести за руку?!

— О пане мій! — мовив Саїд. — Той, що на плечах у мене, то твій син, а цей, що стоїть на землі, — мій.

— Як? — здивувався царевич. — Мій син чорний, а твій — білий? Не може бути!

Пішов він до дружини й питає її, котра ж його дитина. А вона й каже:

— Цей чорний — твій син!

Аж тут побачив він у дружини куреник, курчат і корону, і все зрозумів: Хадаа ночувала з ним, а його дружина — з Саїдом.

Тож він розлучився з дружиною, віддавши її Саїдові, а горду хитрунку взяв собі, сказавши:

— Ти справжня Хадаа-хитрунка: обдурюєш, не будучи обдуреною!

Так і живе він з нею в щасті та достатках.

Як шейх навчав ведмедя грамоти

В одного немолодого вже царя був простакуватий син, що ніяк не міг опанувати грамоту. Дізнавшись якось, що неподалік живе мудрий шейх, цар вирішив доручити йому навчання свого сина.

— Якщо навчиш його бодай за кілька років читати й писати, — звернувся цар до шейха, — я дам тобі велику винагороду. А не вивчиш — покараю й з двору вижену.

— Спробую, — мовив шейх. — Спроба — не гроші. Покажіть-но того, кого я повинен навчати.

Привели слуги царевича, велівши привітатися з учителем. Та не його розуму це діло. Каламутні очі хлопця прикипіли до яскравого шейхового халата, що видався йому найкращою забавою. Відразу збагнув учитель, з ким матиме справу, але все-таки сподівався, що якось зуміє дати йому раду.

Минуло більше року, а пуття ніякого. І так, і сяк брався шейх, аби хоч трохи навчити царевича. Але той не піддавався ніякій науці. Де ж бо дурневі з книжкою возитися?! Він облюбував собі єдину забаву — ловити сільцем горобців.

Аж ось надумався цар оцінити роботу вчителя.

— Ну, сину, — звернувся він до свого нащадка, — покажи лишень, чого навчив тебе за два роки мудрий учитель! Яка це літера?— питає, показуючи на «Г».

— Горобець, — відповідає син.

— А оця? — показує «В».

— Ворона, — не роздумуючи, випалив царевич.

— А оця? — тицяє володар пальцем у літеру «Ц».

— А оце вже ти, батечку... цар!

Розгнівався володар на вчителя, погрожує вигнати з двору. Та вчитель, прагнучи вирватися на волю, тільки цього й чекав. Тому сміливо кинув цареві у вічі:

— Швидше ведмедя можна навчити, ніж твого сина!

— От воно що! — розлютився цар ще дужче. — В такому разі, якщо за сорок днів не навчиш ведмедя грамоти, я накажу відрубати тобі голову!

Зажурився шейх. Що робити? Кого-кого, а ведмедів йому не доводилося навчати. Але шейхова донька сказала батькові:

— Не журися, тату! Я навчу ведмедя грамоти!

І ось минуло сорок днів. Згадавши, що загадав шейхові, цар звелів прийняти у ведмедя іспит.

— Ну, показуй, дівчино, чого навчила ти його за сорок днів! — мовив цар шейховій дочці. — Гляди-но, бо кати вже гострять сокиру на голову твого батька.

Дівчина поклала на стіл грубезну книгу, відчинила двері — й до кімнати увійшов ведмідь. Уклонившись цареві, він почав старанно гортати сторінки, бурмочучи щось собі під ніс. Цареві видалося, що той справді читає. Здивувався володар, що ведмідь розумніший за його сина, і спитав, як спромоглася дівчина досягти таких успіхів.

— Дуже просто, — мовила вона. — Я вчила його так само, як і твого сина вчив мій батько. Тільки він біля кожної літери наклеював відповідний малюнок, а я поперекладала сторінки родзинками, бо ведмідь дуже любить їх. От і гортає він сторінки, шукаючи смачну поживу.

Зрадив цар, що шейхова дочка показала себе мудрішою за свого батька.

Він помилував старого шейха, а його доньці звелів таким самим способом навчити його сина. Може, й у царевича від родзинок побільшає розуму?

Врешті-решт царевич таки опанував грамоту, а батько на radoщах одружив його з донькою шейха.

Відтоді й живуть вони в злагоді й достатках у царських палатах.

Вагітний емір

У далекому краї жив собі емір на ім'я Саладдин. Емір як емір, але надто вже був скупий та ревнивий. Варто було його молодій дружині вийти за ворота, як він одразу ж здіймав несамовитий галас. Набридло все це не тільки їй, але й прислузі.

Якось підходить до неї старенька няня та й радить:

— Ти мусиш перехитрувати ревнивого Саладдина! Зроби ось що... — і, щоб ніхто не почув їхньої розмови, зашепотіла їй на вухо.

А ввечері дружина внесла до чоловікової кімнати якусь підозрілу їжу і, покрутивши нею перед голодним еміром, поставила тарілку на підвіконня. А тоді завісила вікно й мерщій вибігла до кухні.

Чекає емір вечері, а дружина чогось не поспішає. Тоді він згадав про тарілку, що на підвіконні, і вмить проковтнув усю страву.

Невдовзі прибігла дружина, побачила порожню тарілку й зойкнула нажахане:

— Ой, лишенько! Невже ти з'їв те, що там було?

І заголосила, почала бити себе в груди, впала на підлогу.

— Що скоїлося?— захвилювався й емір. — Чого ти так побиваєшся?

— Як же ж мені не побиватися, — мовила дружина крізь сльози, — коли ти з'їв зачаровану їжу, приготовану за приписом найкращого лікаря. Я хотіла з'їсти її, щоб у мене народилася дитина. О, горенько, тепер дитина народиться не в мене, а в тебе!

Спливали дні за днями. Затужив чоловік. Вже й шостий місяць минає — емір сподівається дитини! Що не кажіть, а й для звичайного чоловіка це була б неабияка ганьба. А що вже казати про відомого на всю округу еміра! Під кінець дев'ятого місяця він таки по-справжньому занедужав: ось-ось і дитина з'явиться на світ. Почав марити... Саме в цей час бабуся порадила дружині еміра приспати його травами. А коли сон минув, емір прокинувся і побачив біля себе немовля, що його дружина позичила в сусідів. Яка ганьба! Неслава! Корчиться емір, обливаючись холодним потом, міркує, як би то з біди вибратися, та ніщо путне не спадає на думку. Обміркувавши геть усі плани, намислив покинути свій край, податися світ за очі! І що раніше, то краще, поки слава не розповзлася поміж людьми... Трохи очунявши, звелів

емір слугам осідлати коня. А як смеркалося, скочив у сідло та й поїхав.

Довго тинявся емір чужими світами, довго поневірявся в злиднях-нестатках. А дружина тим часом знайшла собі веселих друзів та й прогуляла все його майно. Вистачило його на десять років.

Отак, розважаючись, побачила вона якось у пустелі кураву, яку зняв вершник. А то наближався не хто інший як емір, її чоловік.

Стривожилася жінка. Швиденько зібралася з думками і вирішила перехитрувати еміра й цього разу. Скликавши дітей, що гралися неподалік, вона звеліла їм бігти назустріч вершникові, нібито сварячись між собою. Діти миттю гайнули назустріч емірові і зчинили перед ним галас. От-от поб'ються!

— Не смій узивати мене! Я старший за тебе! — репетував завчено один хлопчик.

— Неправда! — гукав другий. — Я старший!

— Чого захотів! У мене доказ є, а в тебе що? Я з'явився на світ Божий саме тоді, як в еміра Саладдина хлопчик народився. А ти пізніше — аж через два місяці!

Приголомшений емір накивав п'ятами чим далі від ганьби. «Наївний я! — розмірковував ошуканий емір. — Я думав, що тут уже давно забули про все. Але тут навіть діти лічать роки від того дня, як я розродився!».

Заплакав емір і випростався в стременах, аби востаннє глянути здала на палац, де зустрілася його слава з наругою. Отож правду кажуть, що долі конем не об'їдеш.

Смерть кривоприсяжника

У Дейрель-Камарі, давній столиці ліванських емірів, жив собі тихий з вигляду чоловік Рахім. Не те що бідний був, але й достатку великого не мав. І ось захотів він

розбагатіти, та так, щоб усяк йому поклонявся, наче візиріві. Але з чого почати? Чесною працею багато не зробиш, а красти не навчився. Думав, думав та й надумав.

— Піду-но, — вирішив чоловік, — до своїх заможних сусідів та й позичу стільки грошей, аби вистачило розбагатіти.

Спершу мав намір обійтися з сусідами чесно, — віддати борг у зазначений строк. З цією думкою і ввійшов до сусідової світлиці.

— Допоможіть мені, добродію сусіде, — без зайвої хитрості розпочав Рахім. — Надумав я розбагатіти, але в кишенях порожньо. Чи не позичили би ви, як ваша ласка, до новруза кілька тисяч, щоб я міг придбати отару. За літо барани попідростають, а в перший день новруза я поверну гроші. За послугу віддам трьох баранів.

Порадився господар з дружиною, мовляв, за добре діло береться чоловік, і вволив прохання сусіда.

Втішився сердега і не йде додому, а летить. Гроші зацьмарили йому світ. Тепер він не віддав би їх навіть під загрозою смерті!

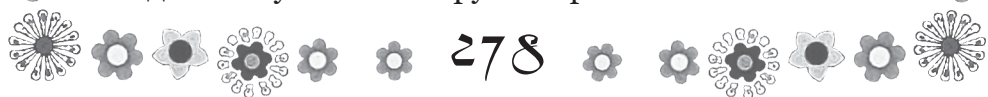
— То у мене боліла голова, як позичити в тебе грошей, — сміється Рахім над довірливим сусідом, — а тепер нехай поболить трохи в тебе, як повернути їх!

Накупив боржник овець і погнав на випас. А вони, улюбленці Божі, неначе на дріжджах ростуть. Видно, з доброї руки взято гроші. Радуються господар за худобу, але ще більше тішиться, що зумів обдурити довірливого сусіда.

Коли настала зима, Рахім продав отару, поставив з тесаного каменю хату, купив рису, аби вистачило до нового врожаю. Зосталося й на те, щоб борг віддати. Але робити цього він не поспішає.

І ось настав новруз. Чекає сусід Рахіма у призначений день, а того все немає.

— Може, забув, — міркує довірливий сусід. — Дай-но нагадаю йому. Та й з новрузом привітаю.

З таким наміром заходить до нової Рахімової хати.

— З Новим роком вітаю господаря і всю родину! Нехай принесе він доброго приплоду вам та честь і славу в новій оселі!

Каже чоловік добрі побажання і не знає, як завести мову про борг. Та врешті, подолавши збентеження, мовив:

— Чи не забули ви, шляхетний пане, про нашу домовленість? Адже новруз уже настав — пора борг віддавати.

— Який борг? — перепитав Рахім, ніби дивуючись. — Ви щось не те кажете, з кимось мене плутаєте. Ніколи я у вас грошей не позичав!

Ні та й ні! Навіть перед урядниками твердить те саме — відмовляється навідріз.

Аби дізнатися правду, вирішила громада повести його, хоч і мусульманина, до дейрель-камарського монастиря, щоб заприсягся перед іконою Богородиці. Знали ж бо хранителі закону, що як він скаже неправду, його Богоматір неодмінно покарає.

Але Рахім, сп'янілий від чужих грошей, посмів присягнутися криво навіть перед чудотворною іконою.

— Клянуся перед образом святої Богородиці й перед усім чесним народом, — майже не своїм голосом почав боржник, — що грошей у цього негідника я ніколи не позичав. Якщо не моя правда, нехай сьогодні ж скарає мене Матір Божа!

На цьому слові вся чесна громада кинулася до Рахімового сусіда й ледве душу з нього не витрясла.

Та несподівано на очах враженої громади кривоприсяжник почав корчитися та пінитись. Відчуваючи свій безславний кінець, він попросив, щоб йому простили його вчинки:

— Я помираю як кривоприсяжник! Але наостанку хочу порадити всім: не зазіхайте на чуже добро, бо ще нікого воно не зігріло.

Затята бабуся на сповіді

Жила собі в одному невеличкому містечку старенька бабуся-мусульманка. Не було в неї ні чоловіка, ні дітей. Мабуть, через те й не любила сусідських малят, хоч і заздрила їхнім батькам.

Ще змолоду мріяла вона вийти щасливо заміж. З цією мрією лягала спати, з нею й прокидалася.

Але була та бабуся затята й сварлива, тож доля й не поспішала вволити її бажання.

— Дай-но, — вирішила якось стара, — піду до церкви та й послухаю хоч раз у житті службу Божу. Може, хоч християнський Бог змилює мене наді мною.

Як задумала, так і зробила. Пішла до церкви, по-своєму помолилася, поставила перед образом Спасителя свічку й стала тихенько в куточку. Думкою стара поверталася в молоді літа. Зів'яле тіло ніби знов наливалось дівочою снагою та завзяттям.

Коли скінчилася обідня, до крісла, в якому сидів православний священник, подибали парафіяни. Підійшла висповідатись і бабуся-мусульманка.

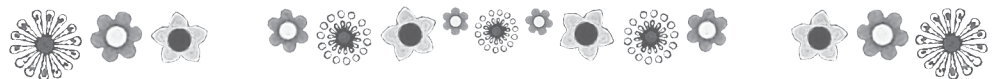
— Отче, — мовила стиха, — согрішила я в житті за трьох: і лаялась, і прокльонами частувала невинних, і вродливих чоловіків очима пасла. Пора мені спокутувати всі гріхи. Відпусти, панотче, якщо на це воля Божа, всі мої провини!

— Відпускаю тобі, раба Божа, сподієне навмисне й ненароком, якщо ти щиро каєшся перед Серцем Спасителя, — мовив священник.

Бабуся поцілувала йому руку, подякувала за прощення гріхів і вже хотіла була йти геть, але щось надумала й спитала:

— Панотче, а якщо я потраплю на небо, чи знайду там собі судженого, щоб заміж вийти? І скажіть іще, чи всі тамтешні жінки живуть у парі з чоловіками?

— Бог нехай розгнівається на тебе, дочко моя! — обурився священик. — Невже ти не знаєш, що на небі зовсім немає жінок? Господь не приймає їх туди з тієї простої причини, що жінки, хай-но зйдуть на небо, спустошать його дотла!

— От і ні, отче святий! — і собі розгнівалася бабуся. — Ти глибоко помиляєшся! На небі живуть самі жінки. Там ніколи не було чоловіків, а священиків — і поготів!

Збентежився панотець. А бабуся гордовито пішла шукати своєї долі.

Дроворуб та ящірка

Був собі дроворуб і жив він з того, що рубав дрова в лісі. Якось працював він і побачив ящірку на камені.

— Доброго ранку, ящірко! — привітався до неї чоловік.

А ящірка дивиться на нього та й киває головою. Дроворуб подумав, що то вона так вітається з ним.

— Чи не маєш ти бажання купити в мене оцей оберемок дров?— питає чоловік далі.

А ящірка киває та й киває головою.

— Я дорого не беру, — умовляє чоловік. — За оберемок — усього шість пістрів.

Ящірка ще раз кивнула головою і зіскочила з каменя. Дроворуб, звичайно, зрадів, бо заправив надто високу ціну. Адже оберемок дров коштує всього два пістри. А тут тобі ладні й шість віддати!

Вирішив чоловік віднести дрова ящірці додому.

Біжить ящірка попереду, а дроворуб іде за нею. Нарешті дійшли до купи піску. Тут була нора ящірки. Вона спокійнісінько шурх собі в пісок — і вже дома. А чоловік дивиться, дивиться та й дивується, за що його так одурено. Нарешті здогадався, що треба йти за ящіркою, і розгріб купу піску. Там показався великий камінь, а під

ним був чималий глиняний горщик — у таких селяни зберігають солонину.

— Дай-но загляну в цей горщик! — вирішив дроворуб.

Дивиться, а там повно золота. Зрадів він, що ящірка так добре заплатила, забрав золото та й приніс додому.

Наступного дня чоловік знов пішов у ліс рубати дрова й побачив там надвечір розбійника з шаблюкою. Він налякався, бо подумав, що те золото належить розбійникові, і почав просити в нього помилування:

— Не вбивай мене! Золото цілісіньке!

Розбійник здогадався відразу, що чоловік натрапив на скарб. Тому запевнив його:

— Ну добре, не буду вбивати. Покажи лишень, де ти заховав скарб.

Приводить чоловік непроханого гостя додому, а жінка й каже:

— Уже запізно — надворі темна ніч. Переночуєш у нас, а завтра ми віддамо тобі золото, — мовила вона.

Як і годиться, приготувала для гостя вечерю. Нагодувавши та напоївши сонним зіллям, господиня приспала його. Тоді чоловік із жінкою віднесли сплячого розбійника далеко за село та там і покинули.

Але ще перед тим, вечеряючи, розбійник спитав дроворубову дружину:

— Як тебе звати?

— Кат-ма, — відповіла жінка, трохи перекрутивши ім'я «Фатьма».

— А як звати твою маленьку донечку? — допитувався розбійник.

— Там-там, — відповіла господиня. (А Тамтам — це те саме, що й Фатьма.)

Вранці, промерзнувши, як бездомний пес, розбійник розплющив очі й бачить, що він зовсім не в домі дроворуба. Зі злості подався в село й, опинившись на базарі, почав вештатись туди-сюди. Сподіваючись, що

знайде дроворубову жінку, почав кликати її на ім'я, яке запам'ятав ще звечора, не відаючи, що воно означає, бо був з далеких країв і погано розумів арабську мову.

— Кат-ма! Кат-ма! — кричав він на всю горлянку.

— Чого кат-ма? — цікавляться люди, поглядаючи на його одутле, невиспане обличчя.

А лиходій уже викрикує друге ім'я:

— Там-там! Там-там!

— Де «там-там»? — сполошилися люди, бо подумали, що десь «там-там» чогось «кат-ма». Чи не пограбував хтось когось у селі?

Але розбійник тільки вигукував «Там-там!» і «Кат-ма!».

Розбіглися люди по вулицях, але скрізь усе тихо, ніхто не плаче, не кличе на допомогу...

Так той недотепа й не знайшов дроворубової хати — обдурила його хитра жінка. А чоловік та дружина з малою донькою зажили в щасті й достатку.

Свекруха й три невістки

Жила собі жінка. Давно помер у неї чоловік, і залишився один тільки син. Коли він підріс, мати засватала за нього дівчину-красуню.

Одружився син і почав ходити на роботу. Поснідавши до схід сонця вдома, він завжди обідав на ринку та там і вечеряв. Додому повертався дуже пізно.

А вдома свекруха, сідаючи обідати та вечеряти, наказувала невістці:

— Крихт не їж і цілого не займай. А все інше споживай, поки наїсися. Адже ти народилася в сім'ї порядних людей. Будь чемною, аби з нас люди не сміялися!

Невістка була вихована й сором'язлива, тож робила так, як веліла свекруха — зовсім нічого не їла. Через місяць вона зовсім підупала на силі. А коли чоловік

допитувався матір, чому так схудла його дружина, то у відповідь чув:

— Не знаю, мабуть, у неї якась хвороба. Краще було б не одружуватися з нею.

Невдовзі невістка померла. А вже через тиждень свекруха знову звертається до сина:

— Пора тобі одружуватися!

А син і каже:

— Боюсь, матусю, коли б не сталося так, як і першого разу.

— Хіба всі дівчата однакові? — заперечила мати. — Цього разу я виберу тоді таку, щоб була здорова. Маю на прикметі одну.

Зрештою син погодився та й одружився. Попалася дівчина не тільки гарна, а й добра та здорова. Але свекруха поводитися з нею так само, як і з першою. Сідаючи за обід, веліла:

— Крихт не їж, але й цілого не ламай! Все інше споживай, поки наїсися!

Однак, перебувши місяць без їжі, і друга невістка пішла слідом за першою.

Спливло не більше тижня, як мати каже синові:

— Хочу одружити тебе!

— Нізачо в світі! — відмовляється син. — Щоб спіткало мене знову лихо?

Однак мати не відступалась, а син любив матір; то й погодився. Але цього разу всі дівчата, до яких сватався їй син, відмовляли, побоюючись долі його попередніх дружин.

Нарешті знайшлася дуже розумна дівчина, що погодилася вийти за нього заміж. Дехто намагався відмовити її:

— Не виходь за нього, бо підеш за попередніми двома!

— Однаково зроблю по-своєму, хоч і помру! — зятялась дівчина.

Як сказала, так і зробила: вийшла заміж. А свекруха і її заходила повчати.

— Крихт не їж, але й цілого не ламай! Все інше споживай, поки наїсися!

Однак невістка не зважала на її заборони — їла крадькома.

Через тиждень чоловік приніс додому баранячі ніжки. Невістка зварила одну ніжку і приправою посипала — смакота! І вийшла з кухні, залишивши страву на столі. А скупа свекруха не втерпіла, схопила ту баранячу ніжку, відгризла шмат м'яса — і вдавилась!

Відтоді невістка з сином зажили собі в добрі та злагоді.

Прялі та султаненко Найсен

Жила собі одна жінка й мала трьох дочок, які ночами пряли пряжу, вдень продавали її і так заробляли собі на хліб. Щоб донькам не хотілося спати, мати співала їм пісень. І щоразу промовляла:

— Обминай нас, Найсене!

(А «найсен» і означає «сон».)

Неподалік від них стояв палац султана. І був у того султана син, якого звали Найсен. Одного разу він кудись подався й довго не вертався додому. Батьки не знали, де його шукати. І ось почула якось султанова дружина, як мати тих дочок приказує:

— Обминай нас, Найсене!

Три ночі слухала султанка пісню матері, дивуючись:

— Невже наш Найсен ходить до цієї вбогої хати?

Викликавши матір трьох дочок, султанка спитала її:

— Скажи-но, Найсен ходить до вас?

Та відповіла їй:

— Так, ходить!

Султанка знов за своє:

— Прошу тебе, якщо він прийде до тебе, перекажи йому: «Твоя мати хоче бачити тебе!».

Стара пообіцяла:

— Неодмінно перекажу!

Наступного дня пряля зайшла до султанки та й каже:

— Твій син приходив і сказав, що більш не хоче бачити тебе. А до мене унадився та й каже: «Я хочу взяти за дружину твою доньку».

Що робити султанці? Вона й на це пристає:

— Нехай сватається! Не турбуйся! Я пришлю тобі їжі, питва і всього, що треба.

А наступного дня навідалася до прялі й питає:

— Чи засватав Найсен твою доньку?

А пряля й каже:

— Так, засватав!

Султанка взялася готувати смачні страви та посилати бідній прялі. Вся родина ласувала султанськими наїдками. Якось найменша донька спитала:

— Матусенько, а що, коли в домі султана дізнаються, що ти обдурила їх?

А мати й каже:

— Дитино моя! Їж і пий! Наш годувальник сильний і багатий. Нагодував нас сьогодні, нагодує й завтра!

Невдовзі знову навідалась султанка, спитавши прялю:

— Коли ж весілля?

— У неділю! — відповіла пряля.

Гайнула султанка додому й надіслала прялі придане для сина та всяких ласощів.

— Що ж робити, матінко? Що діяти? — бідкалась найменша донька. — Завтра в султановім домі дізнаються про наше ошуканство!

— Дитино моя! — мовила мати. — Їж та пий! Наш годувальник досить сильний. Хто опікував нас учора, опікуватиме й завтра!

Ось настала неділя. Пряля нарядила доньку, скликала гостей. А султанка стала біля входу в палац, щоб краєчком ока глянути на вінчання свого сина. Коли ба-

чить: мати нареченої молитися. Скінчивши молитву, пряхля почала співати пісню про кінець весілля.

Потім з дочкою пішли додому й полягали спати.

Наступного дня султанка знову благає пряхлю:

— Виведи наречену, щоб я хоч глянула на неї!

Нарядивши доньку, мати вивела її до султанки. Побачивши молоду, свекруха повернулася додому й наказала посилати пряхлі щодень їжу та питво.

Як минуло два місяці, султанка-свекруха запитала пряхлю:

— Чи не завагітніла твоя дочка? Пряхля відповіла:

— Так, завагітніла:

А щоб султанка не сумнівалася, підмощувала під сукню доньки всяке ганчір'я.

Коли пішов восьмий місяць, султанка знов питає пряхлю:

— Коли ж твоя донька народить дитину?

— На все свій час, — відповіла пряхля. — Через місяць!

Тоді султанка наказала кравчині, щоб та нашила для немовляти всякої одежі.

А через місяць пряхля сказала султанці:

— Сьогодні моя донька родитиме!

Султанка послала багаті подарунки та одягу для немовляти.

Схвильована донька спитала матір:

— Матусю, горенько нам! Що ж ми робитимемо, коли про все дізнається султанка?

— Не журися, донечко, їж і пий! Наш годувальник сильний та багатий. Нагодував нас вчора, нагодує й завтра.

Наступного дня пряхля купила на базарі легені, зробила з них щось подібне до дитячої голови й накрила накидкою. Побачивши це, султанка запитала:

— Кого народила твоя донька — хлопчика чи дівчинку?

— Хлопчика, — відповіла пряхля.

Зраділа султанка і звеліла посилати породіллі то курей смажених, то всяких ласощів. Так тривало кілька днів. Нарешті султанка наказала пряхлі:

— Сьогодні ти з невісткою підеш до лазні! Погодила-ся пряля й зробила так, як веліла султанка. А та в цей час намовила свого раба:

— Піди-но в дім прялі та й викради немовля! Пішов раб, як йому велено, й забрав згорток, схожий на дитину. По дорозі йому захотілося пити. Поклав він згорток на землю, а сам попрямував до джерела.

Саме тоді надбіг собака, схопив легені й побіг. Повернувшись, раб не знайшов згортка й почав плакати:

— О горенько моє! Що я скажу моїй пані?

І побіг за собакою. Але по дорозі натрапив на мале хлоп'я. Узяв його й поніс до султанки.

Побачивши, що раб приніс справжню дитину, пряля з дочкою зраділи неймовірно. Помившись, вони пішли додому.

А султанка сказала їм:

— Приходьте й живіть разом з моїм онуком. А Найсен нехай як знає: захоче — нехай приходить, не захоче — його воля.

Послухалися пряля з донькою і почали жити в султановім палаці.

А невдовзі, проходячи мимо, Найсен побачив батьківський палац у сяєві вечірніх вогнів. «Мабуть, моя мати забула вже про мене, — подумав він. — Піду лишень та гляну, що там робиться».

Як подумав, так і зробив. Постукав у двері. Відчинила йому пряля.

— Хто ти такий? — спитала вона.

— Я — Найсен. А що ви тут робите?

— Послухай-но! Я тобі все розкажу, але ти не виказуй нас! — попросила пряля і розповіла йому про свою дивну пригоду.

Вислухавши, Найсен сказав:

— Не хвилюйтесь! Я неодмінно скажу, що твоя донька — моя дружина, а хлопчик — мій син.

Наступного дня пряха постукала до султанки й сказала:
— Найсен прийшов!

Зраділа султанка, обцілувала сина і влаштувала нареченим бучне весілля. І живуть вони в щасті та достатку донині.

Похорон мусульманського собаки

У побожного Ахмеда був старий собака, який, скільки пам'ятали сусіди, ніколи й ніде не розлучався зі своїм господарем. П'є Ахмед чай у чайхані, а пес і собі писок підставляє, аби вгамувати спрагу. Молиться Ахмед у мечеті, а чотириногий друг і тут знає своє місце — сидить біля дверей, аж поки муедзини сповістять про кінець богослужіння. Сам Ахмед протягом довгого літнього Рамадана говів, але безсловесної істоти не змушував до цього. Навпаки, виходячи з мечеті, він, щоб ніхто не бачив, частував вірного пса шматком сирої баранини. Одне слово, дружба Ахмеда з собакою була випробувана впродовж багатьох років. Що частіше спілкувався Ахмед з Аллахом, то глибше задумувався над змістом життя і доходив висновку, що всі живі істоти на цьому світі мають однакову вартість і заслуговують на пошану, як і люди.

Якось через місто, де жив Ахмед, проходили прочани, прямуючи до святої Мекки. Серед них був і злодій, що пристав до гурту заради інтересу. На кам'яній огорожі біля Ахмедової хати сушився випраний тюрбан. Він і впав злодієві в око. Не встиг пройдисвіт хапнути річ, як на нього накинувся собака. Він укусив злодія за руку, але той встиг копнути його ногою. Відтоді Ахмедів вірний друг занедужав, аж поки й сконав. Оплакуючи непоправну втрату, Ахмед замислився: а до якої ж віри належав його чотириногий друг? Оскільки не був певний, чи собака мав якесь відношення до мусульман-

ської віри, вирішив звернутися до православного попа: хай той поховає його по-християнському!

— Панотче! — мовив кризь сльози Ахмед. — Чи не змогли б ви поховати по вашому закону дорогу мені істоту?

— Добрим людям я ніколи не відмовляю, — погодився піп, не розуміючи, однак, про кого ж іде мова.

Невдовзі піп був уже в Ахмедовій хаті. Той, як і годиться, заплатив попові добрі гроші й показав небіжчика.

Спершу панотець жажнувся, подумавши, що з нього кепкують. І хотів був мерщій п'ятами накивати. А господар по-своєму зрозумів попове збентеження.

— Отче святий, якщо замало, то я доплачу! Тільки не покидайте мене на глум заздрісним людям.

Пожалів піп Ахмеда, змилувався над його горем і прочитав над небіжчиком молитву.

Про таку попову ересь злі язики доповіли самому архієреєві. Той накинувся на попа, що поховав по-християнському собаку:

— Ти — найбільший відступник від Христового вчення! Святий Синод відлучить тебе від церкви й засудить до страти. Не носити тобі більше попівської рясни! В тебе вселився сам Сатана! Як ти дивитимешся тепер в очі християнам?!

Архієрей ще багато чого прикрого хотів сказати бідолашному попові, але саме в цю мить до них підступив Ахмед.

— Отче преподобний! Не лайте його! Я напевно знаю, що мій собака — таки християнської породи. Тому не личило ховати його по-мусульманському. А за вашу добрість, я щедро відплачу. Тому і благаю вас, святителю, приєднатися до моєї скорботи й прийняти за упокій душі мого вірного друга тисячу лір!

І всунув гроші в кишеню архієреєвої мантії.

Приклавши до грудей руку й кланяючись, Ахмед позадкував до дверей.

Архієрей тим часом трохи пом'якшав, бо таки було від чого, але нотацію своєму підлеглому прочитав до кінця:

— Нахабство твоє перевершило всі мої підозри! Зачувши нюхом ласий шматок, ти відразу ж забув про старших. Чом було не запросити й мене на собачий похорон? Сподівався, що всі гроші загребеш?! Та світ не без добрих людей. Цього разу я прощаю тебе, грішнику, але надалі зтям собі: я над тобою пан!

Отак вчасним своїм приходом Ахмед уберіг попа від прокляття, а архієрея — від виконання Божої волі.

— Слухай їхні речі, — мовив сам до себе Ахмед, — а свій розум май!

Злодій денний і злодій нічний

Жила собі дівчина. Якось пішла вона гуляти берегом моря. Мимо проходив юнак, і дівчина звернулася до нього з такими словами:

— Я хочу вийти за тебе заміж!

— Хай не вводить тебе в оману мій гарний одяг. Я — нічний злодій і дуже бідний, — признався юнак.

— Це не перешкода, якщо я полюбила тебе, — відповіла дівчина.

Не довго думали вони та й одружилися.

Прожили молодята місяців зо два, і дружина нічного злодія знову пішла до моря на прогулянку. Здибала там старого чоловіка й спитала у нього:

— Хто ви такий?

— Я — денний злодій, — відповів той.

«Добре, — подумала вона, — буде мені один для ночі, другий — для дня».

Одружилась і з цим. І всі троє прожили разом цілий рік. Але денний злодій не знав, що його дружина живе з нічним удень, а нічний не знав, що вона живе з денним уночі.

Якось уранці повернувся нічний злодій додому й сказав дружині:

— Нема більше для мене промислу в цій країні. Люди стали надто розумні. Піду я в Дамаск.

— Але передусім треба напекти харчів на дорогу. Принеси курку та півтеляти, — я зроблю котлети, — звеліла жінка.

Повернувся ввечері денний злодій і теж сказав:

— Доведеться покинути цю країну. Нема більше тут для мене промислу. Піду принесу м'яса та борошна, щоб ти приготувала мені чогось попоїсти на дорогу.

— Не потрібно, в мене все є, — заперечила жінка. Вона дала йому півкурки, половину котлет і п'ять хлібин. Денний злодій, як і нічний, вирушив у дорогу, тільки пізніше.

Дійшовши до затишного місця, нічний злодій сів відпочити. Невдовзі прибився сюди й денний злодій. Тут вони й зустрілися. Перший мовив до другого:

— Куди йдеш, братчику?

— Іду в Дамаск, — відповів другий.

— І я йду в Дамаск, — сказав перший. — Давай спочатку попоїмо, а потім підемо разом далі.

Сіли вони, щоб попоїсти, розгорнули свої харчі. І побачили, що їжа в них однакова. Схопився нічний сторож і люто накинувся на денного:

— Ти вкрав у мене їжу!

— Ні, — відповів той. — Це мені приготувала моя жінка!

— Як же так? Це ж мені приготувала моя дружина! Я приніс їй цілу курку і м'яса на таріль котлет. А тут усього півкурки й півтареля котлет.

— Як не віриш, то піди в наше місто й запитай мою жінку, — порадив злодій і розказав, як знайти його дім.

— Ні, то мій дім! — заперечив нічний злодій.

— Знаєш що? — запропонував денний злодій. — Надалі ми будемо красти разом і хто з нас виявиться спритніший, того й буде жінка!

Прибули вони в Дамаск, зайшли до крамниці. Нічний злодій звернувся до крамаря, показуючи на його одяг:

— Чи є в тебе така тканина, як оця?

— Так, є, — відповів крамар. І приніс тканину. Почали вони торгуватися.

— Скільки коштує лікоть? — спитав нічний злодій.

— П'ять піастрів, — відповів власник крамниці.

— Відріж вісім ліктів, — звелів злодій, — і покажи, будь ласка, таку матерію, з якої пошито твою камізельку.

Підійшов злодій до господаря, почав мацати камізельку й спритно витяг з його кишені гаманець з грішми. Переклавши гроші до своєї кишені, він зажадав:

— Відріж іще два лікті атласу!

Витяг гаманець з кишені й заплатив вартість. Потім вийняв ще дві ліри, закрив гаманець і затис у руці. І знову звернувся до власника крамниці:

— А може, це не та матерія, з якої пошито твій жилет?

Господар відповів:

— Підійди та подивись!

Підійшов злодій і непомітно поклав гаманця до господарєвої кишені. І звернувся до спільника:

— Ти бачив?

Крамар подумав, що той про матерію каже.

— Авжеж, бачив, — відповів другий злодій.

Як тільки вони вийшли з крамниці, нічний злодій спитав денного:

— Ну, як тобі моя спритність?

— Сподобалась. А свою спритність я покажу в султанському палаці.

— Гаразд, — погодився нічний злодій.

Увечері денний злодій придбав складану драбину та сподійне й попрямував разом з товаришем до султанського палацу.

Приставив денний злодій драбину до стіни й заліз у палац. Побачивши вартових, що куняли, дав їм сно-

дійного. Безперешкодно увійшов він до покою султана й теж приспав його разом із султанкою. Тоді покликав товариша. На його очах він зарізав курку, обскуб її, запалив вогонь і почав смажити. Невдовзі дав султанові рідини, що знімає сон. Дивиться султан на сонну дружину й питає:

— Що з тобою, султанко, чому ти не спиш?

Замість неї відповів злодій:

— Бачила я уві сні, що прийшли до нас денний та нічний злодії і почали патрати курку.

Султан на те сказав:

— Схаменися, жінко! Все це сниться тобі!

І чує відповідь:

— Твоя правда!

Через якийсь час денний злодій знову дав султанові снодійного й разом з товаришем з'їв курку. Потім дав султанові з султанкою рідини, що знімає сон. Виходячи, вони розбудили варту.

Уранці султан підвівся та й мовить:

— Що з тобою, володарко мого серця? Ти бачила сон?

А та у відповідь:

— Нічого я не бачила.

— Як не бачила? Вночі розповідала, що бачила вві сні, буцім прийшли нічний та денний злодії.

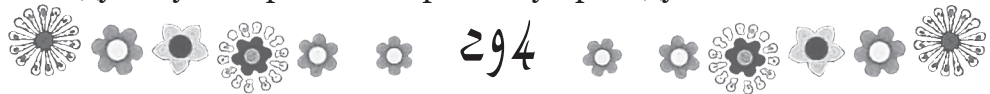
— Не бачила я такого сну! — заперечила жінка.

— Гарзд, — мовив султан. — Вставай та поглянь, що тут коїлось.

Встали вони й побачили розкидані дрова й курячі кістки. Розгнівався султан. Ніяк не міг збагнути, хто це утнув з ними такий жарт.

Послали варту нишпорити містом, шукати винних. Та хіба признається хто-небудь? Нарешті покликав султан візира.

— О добродію візире! Що ти думаєш з цього приводу? І султан розповів про нічну пригоду.

Засміявся візир і мовив:

— О султано, володарю на довгі роки, ніхто не признається, поки ти не пошлеш мішок з п'ятьмастами піастрами та охоронною грамотою.

Послухався цар такої поради, зібрав вояків і наказав:

— Ідїть-но розшукайте витівників та приведіть їх сюди!

Прийшли солдати до злодіїв і, пообіцявши винагороду, спитали:

— Чи не ви часом позбиткувалися над султаном?

— Гм! — промимрили ті загадково.

Тоді солдати віддали їм мішок з п'ятьмастами піастрами та охоронну грамоту і привели злодіїв до султана. А той звернувся до них з такими словами:

— Чи не ви ті, що позбиткувалися наді мною вночі?

— Так, — відповіли вони.

— А чи не воліли б ви позбиткуватися і над моїм візиром, але ще більше, ніж наді мною? Скільки грошей захочете, стільки й дам!

— Дай нам за це двісті лір! — зажадали злодії.

Коли настала ніч, зайшли нічний та денний злодій в сад до візира, обладнали альтанку, завітчали її, поставили статуетки ангелів та збрали людей, щоб грали й співали. Приніс злодій постіль, постелив посередині, позасвічував довкола свічки. У цей час нічний злодій заліз у палац візира, приспав його снодійним, узяв на плечі й поніс униз. Поклав його на постіль і покликав султана з султанкою.

— Ідїть лишень та потіштеся! — запросив він їх.

Коди видовище було готове, злодій розбудив візира.

Прокинувшись, той подумав, що опинився у раю, і сказав:

— О Боже мій, коли ж це я помер?

— Блажен, хто попав у рай! — почувся чийсь голос.

— Але все-таки як же я помер? Увечері ліг спати й нічого зі мною не було. І духівниці не написав!

А далі почав плести такі нісенітниці, аж султан злякався, чи не збожеволів його візир. І звелів злодію:

— Приспи його знов, адже це небезпечно!

Й пішов собі.

А злодій приспав візира, взяв на плечі й відніс у палац. Поклав його на постіль, а сам з товаришем пішов геть.

Підвівся вранці візир, почав оглядати себе й дивуватися:

— Як же так: я був ніби помер, а це, виявляється, лежу на своїй постелі?

Пішов він до султана, розповів про пригоду, що сталася з ним уночі.

Засміявся султан і сказав йому:

— Бачиш, з тобою сталася ще кумедніша пригода, ніж зі мною!

Пішов візир до судді та муфтія і розповів про все, що з ним трапилося. А ті почали з нього сміятися. Обурений візир вернувся до султана й попросив:

— Накажи злодіям, щоб утнули з суддею та муфтієм жарт, який перевершив би те, що сталося зі мною!

Тоді султан покликав злодіїв і спитав їх:

— Чи не хотіли б ви позбиткуватися ще над суддею та муфтієм, але дошкульніше, ніж над візиром? Скільки візьмете за це?

— За це ми хочемо тисячу лір, — відповіли злодії.

Султан заплатив їм.

Пішли злодії, відкрили власну крамницю й почали торгувати. І щоразу, як помирав хтось, вони супроводжували небіжчика й вивідували місце поховання. Вночі забирали труп і клали в окремі кімнати, аж поки стало їх там повно. Потім нанесли дров. А потім пішли до султана й сказали йому:

— Завтра розіграємо веселу сцену з суддею та муфтієм!

Покликали злодії суддю і муфтія до своєї крамниці, посадили їх і дали курити наркотик. Потім принесли для судді й муфтія кави із снодійним. Приспали їх, від-

несли до кімнати, де лежали мертвяки, й поклали серед них. У цей час нічний злодій надяг металевий обладунок, узяв у руки залізну палицю, запалив вогонь і дав судді та муфтію щось від сну. Прокинувшись, суддя з муфтієм побачили себе серед мерців. Нічний злодій почав бити обох залізною палицею, примовляючи:

— Я — ангел смерті Азраїл! Які провини вчинили ви за своє життя супроти султана?

Почали суддя і муфтії згадувати. Розповіли, як тринькали султанові гроші, як присвоювали коштовності й дорогі вина. Слухали султан з візиром, сидячи поруч, та клали собі на розум. А коли суддя з муфтієм розказали про всі свої лиходійства, султан звелів:

— Приспи їх!

І пішов з візиром геть.

Понесли злодії суддю та муфтія, поклали на диван і дали снодійного. Обидва заснули, а вранці прокинулись, почали переглядатися й дивуватися:

— Це ж ми були в пеклі!

А султан за кривди, яких йому заподіяли суддя й муфтії, наказав повісити їх.

Невдовзі послав він по злодіїв і сказав:

— Я хочу, щоб ви розповіли мені про себе. Чого ви вдаєтесь до нечесного ремесла?

Тут і розповіли злодії пригоду з їхньою дружиною.

Вислухавши їх, султан розсудив:

— Ну, що ж, хай буде, вона жінкою нічного злодія! А для тебе, денний злодію, у мене є невільниця. Одружуйся з нею!

Так і залишилися злодії в султана: денний став суддею, а нічний — муфтієм, пообіцявши, що ніколи більше не будуть красти.

І живуть вони зі своїми дружинами в щасті й достатках. І нехай пошле Господь здоров'я нашим слухачам!

Семеро вигнаних дружин

За давніх часів був звичай увечері замикати міські ворота. Одного вечора ще тільки смеркалося, а вхід до міста був уже на замку. Хто з селян опинився всередині, той не міг вийти за межі міста, а хто zostався по той бік воріт, не міг потрапити всередину.

Коли ворота взяли на засув, підійшла якась жінка. Вона постукала й гукнула:

— Відчиніть-но!

Але воротар відповів:

— І не жди, не відчиню!

Тоді вона відійшла й сіла неподалік. За якусь хвильку прийшла ще одна жінка. Постукавши в ворота, попросила:

— Відчини мені!

Але воротар знову відповів:

— І тобі не відчиню!

І ця відійшла, сівши біля першої.

Невдовзі прибилася й третя жінка і також постукала, але марно. Потім з'явилася й четверта жінка, а далі — п'ята, шоста, сьома. І всі змушені були ночувати під міськими ворітьми.

Всі семеро повмощувалися зручно та знічев'я стали розпитувати одна одну:

— Ти чому прийшла до міста проти ночі?

— А ти чому? — перепитувала інша.

І відповідь була у кожної одна:

— Мене прогнав чоловік!

Насправді всі вони були не тільки вигнані, а й розлучені.

Зрештою домовилися, що кожна повинна розповісти свою пригоду.

— Чоловік мій, — почала перша жінка, — торгує тканинами. Сьогодні вранці прислав він додому одяг із позолоченої матерії. Мені вдалося, ніби по тканині повзають якісь слимаки чи мокриці. Взяла я та й ви-

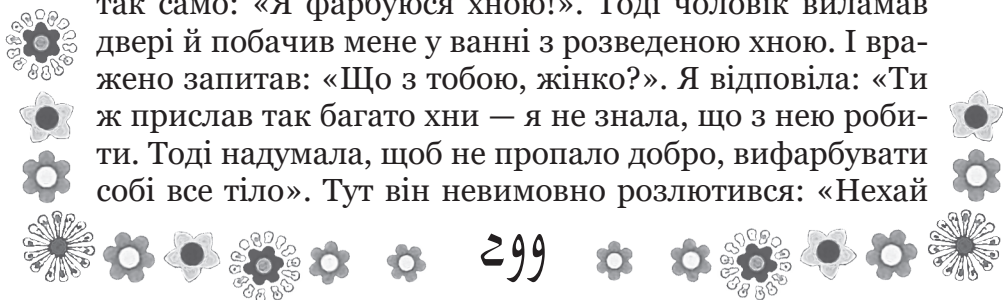

прала ту одѐжу. І повѐсила, щоб висохла. А воду вилила на дорогу. Ввечері повернувся чоловік і, побачивши золотинки на землі, промимрив сам до себе: «Чи не моя жінка це зробила?». А як уздрів випрану одѐжу, розвішану на мотузках, зчинив галас: «Жінко, що ти натворила?». Я здивовано відповіла йому: «Мовчи, чоловіче, та лишень вислухай! Адже ту одѐжу геть обсіли якісь слимаки — то я мусила випрати її. Глянь-но, яка красива стала!». Та чоловік тільки вимовив: «О Аллах, обездом її! Ти, жінко, розорила мене!». Взяв палицю, побив мене й відіслав до батька. Розсудіть лишень, хто з нас правий: я чи він?

Найближча сусідка впевнено сказала:

— Звичайно, ти. Нехай Аллах не помилує родичів його! Тоді підвелася друга жінка й каже:

— Мій чоловік — торгівець мускатами. Щодень я просила його, щоб купив мені хни, бо дуже хотіла пофарбуватися. І щодень він відповідав мені: «Почекай-но, жінко! Завтра привезуть хорошої хни, і ти зможеш фарбуватися нею досхочу, аж поки набридне». І він справді одержав хну й прислав величезний мішок додому. Хотів, мабуть, таємно від мене брати з мішка та продавати потроху. Запримітивши мішок із хною, я здивувалася: «Що ж з ним, таким великим, робити?». Та й надумала пофарбувати не тільки руки-ноги, а й усе тіло. Притягла мішок і висипала всю хну у ванну. Потім залізла у воду й почала фарбуватися. А тут і чоловік у хату. Стукає у двері: «Відчини-но, жінко!». А я відповідаю: «Я фарбуюся хною». Та він наполягав: «Ану, відчини!». А я все так само: «Я фарбуюся хною!». Тоді чоловік виламав двері й побачив мене у ванні з розведеною хною. І вражено запитав: «Що з тобою, жінко?». Я відповіла: «Ти ж прислав так багато хни — я не знала, що з нею робити. Тоді надумала, щоб не пропало добро, вифарбувати собі все тіло». Тут він невимовно розлютився: «Нехай

Аллах обездомить тебе! Ти розорила мене! Я привіз хну додому, щоб потім продавати її!». Взяв палицю та й ну періщити мене по чому бачив. А тоді дав мені розлучення й відіслав до батька-матері. Скажи-но, сусідко, хто з нас винен, я чи він?

Сусідка впевнено сказала:

— Він винен! Нехай Аллах не змилується над його ріднею! Підвелася третя й розповіла свою пригоду:

— Мій чоловік — бакалійник. Якось прислав мені мішок сочевиці, велівши промити її. Взяла я той мішок сочевиці і, щоб довго не морочитися, сказала собі: «О ні, жінко, висип ти оцю сочевицю в колодязь! І щоразу, як тільки буде треба зварити сочевиці, будеш діставати її з колодязя. Це буде значно простіше». А ввечері, прийшовши додому, чоловік спитав: «Ну, жінко, ти промила сочевицю, яку я прислав тобі?». Я відповіла: «О чоловіче! Я вирішила, щоб не тягати води та не мучитись, висипати всю сочевицю в колодязь. А щоразу, як тільки потрібно буде, витягатимемо звідти». «Нехай Аллах обездомить тебе! — розлютився чоловік. — Ти розорила мене!». Взявши палицю, побив мене і звелів забиратися геть до батька. То що, сусідко, хто з нас винен?

— Він винен! — відповіла сусідка. — Нехай же Аллах не помилує його рідні!

Підвелася четверта й мовила таке:

— Мій муж — купець. Якось звернувся до мене: «Жінко, сьогодні я запрошую на бенкет гостей. Звари щось смачне». «Добре», — погодилася я. Невдовзі він мені прислав кабачків, квасолі та гарбузів, щоб я все це зварила. «Не викладати ж мені цілий ряд каструль, — подумала я, — коли є великий казан. Візьму та й покладу в нього все, що прислав чоловік, шарами». Як задумала, так і зробила. Спершу поклали кабачки, потім гарбуз, на нього насипала квасолі та всього іншого. А тоді глянула у вікно на вулицю, а там парують кізяки — якраз

череда пройшла. Нащо ж витрачати дрова, вугілля? Вирішила поставити казан на кізяк і нехай собі вариться потихеньку. Так і зробила. Поглядаючи на страву, примовляла собі: «Ще трошки — і звариться!». Вечері повернувся чоловік і звелів подавати на стіл. Я відповіла: «Почекай трохи, я розпалю вогонь». «Як? — здивувався чоловік. — Ти готуєш таку кількість страв, а вогню ще й досі нема?». Я відповіла йому: «Йди-но сюди, чоловіче, й побачиш, що я придумала». Привела його до казана й кажу: «Побачивши, як парують кізяки, я вирішила, щоб не марнувати дров та вугілля, поставити казан тут, нехай вариться потихеньку». «Невже я велів тобі таке робити?», — спитав чоловік сердито. А коли зійшлися гості, частувати було нічим. Тут зметикував він набрати їжі в заїзді. Повечеряв, гості розійшлися. А чоловік узяв палицю й почав лупцювати мене, примовляючи: «Чи ж я велів тобі так робити? Забирайся геть до свого батька!». Як ти, сусідко, вважаєш, хто винен: я чи він?

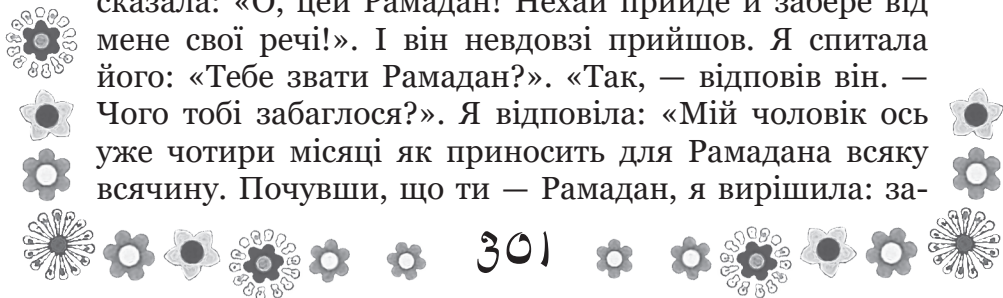
Та, не вагаючись, відповіла:

— Звичайно, він! Хай скарає Аллах його рідню!

Підвелася п'ята, оповівши таке:

— Що стосується мене, то мій чоловік дуже бідний. Щоразу, приносячи мені сорочку з грубого полотна, він велів: «Сховай для Рамадана!». А приносячи сочевицю, пшеничну крупу, рис, масло, теж наказував: «Сховай для Рамадана!». Кімната наповнилась речами, прибереженими для Рамадана.

Якось проходили мимо два чоловіки, один з яких звернувся до другого: «О, Рамадан!». Я не втерпіла й сказала: «О, цей Рамадан! Нехай прийде й забере від мене свої речі!». І він невдовзі прийшов. Я спитала його: «Тебе звати Рамадан?». «Так, — відповів він. — Чого тобі забаглося?». Я відповіла: «Мій чоловік ось уже чотири місяці як приносить для Рамадана всяку всячину. Почувши, що ти — Рамадан, я вирішила: за-

брав би ти усе, що тут назбиралося!». Незнайомий найняв воза, повантажив на нього всі речі й подався своєю дорогою. Я відразу ж вимила підлогу, де все те лежало, й промовила до себе: «Як гарно! Нарешті ми позбулися Рамадана! Невже мій чоловік і далі приносить речі й казатиме: „Сховай для Рамадана?!“». Ввечері прийшов чоловік і питає мене: «Жінко, чому наш дім спорожнів?». Я відповіла: «Ти щодень приносиш мені то се, то те й говориш: „Сховай для Рамадана!“ . Нещодавно проходив тут чоловік, якого звати Рамадан. Я покликала його й звеліла забрати всі ті речі та харчі. Віддала йому все його добро. Бо й справді, любий чоловіче, нащо нам той клопіт?». А чоловік узяв палицю і почав мене бити та приказувати: «Нехай Аллах обездомить тебе! Ти розорила мене! Я ж велів тобі: „Сховай для Рамадана — для літнього місяця Рамадана, а не для чоловіка Рамадана!“». Набивши мене, наказав: «Забирайся геть до свого батька!». Ну, сусідко, що ти скажеш на це? Хто винен: я чи він?

— Звичайно, він, — відповіла та. — Нехай Аллах не змилюється над його родом!

Підвелася шоста і хизується:

— Мій чоловік — великий трудівник на цьому світі. Якось вій сказав мені: «От жінко! Сьогодні ввечері зайдуть до нас люди. Як тільки я покличу тебе, ти негайно з'явися! Та тріскайся поважно, будь легка собою, але з важкою головою!». Прийшли люди. Передусім слід було виконати наказ чоловіка: бути легкою собою та з важкою головою. Я роздяглася, а на голову поклала кам'яну ступку, бо важчого в домі нічого не було, і в такому вигляді зайшла до чоловіка, який сидів з людьми. Побачивши таке диво, чоловік показав на мигах щоб я вийшла. А люди спитали чоловіка: «Це твоя служниця?». Він відповів: «Так, божевільна служниця». Коли всі розійшлися, він ледь вимовив: «Хіба я велів тобі так

робити? Бути легкою — це значить бути спритною та швидкою, а мати важку голову — значить бути поважною й розсудливою». А тоді як схопить палицю та як почне мене бити. Зігнавши злість, відпустив мене, сказавши: «Забирайся геть до свого батька!». Ну, сусідко, що ти на це скажеш? Хто з нас винен: я чи він?

— Звичайно, він! — відповіла сусідка. — Хай же Аллах не змилується над його родом!

Підвелася нарешті сьома й розказує:

— Мій чоловік — ювелір. Він подарував мені багато коштовних прикрас. Але сталося так, що одного разу повз наш будинок проходив продавець моркви. Покликавши його, я спитала: «На скільки ж грошей купити в тебе товару? На п'ять — замало, на десять — замало, на двадцять — замало, на один піастр — замало, на три піастри — замало». Продавець спитав мене: «А на скільки буде достатньо? Якщо хочеш, принеси сюди всі свої прикраси, я обміняю їх на моркву». Забравши мої коштовності, він залишив усю моркву та й зник. Я сіла й почала їсти, аж доки наїлася. Однак, моркви ще було дуже багато. Ввечері повернувся чоловік. Побачивши моркву, він спитав мене: «Жінко, звідки в тебе ця морква?». На це я відповіла: «Не питай, чоловіче! Я ж обміняла всі свої коштовності на цю моркву!». Чоловік розсердився: «О, нехай обездомить тебе Аллах! Ти розорила мене!». Взявши палицю, він уперішив мене щосили й прогнав до батька. Ну, що ти на це скажеш, сусідко? Хто, по-твоєму, винен: я чи він?

— Звичайно, він! — без вагань відповіла та. — Нехай Аллах не змилюється над його родом!

Вранці, як тільки відчинилися міські ворота, всі сім жінок увійшли до міста й пішли до своїх батьків. А їхні чоловіки одружилися з розумними жінками та й досі живуть у щасті-радошах.

Плаксії на кораблі

Якось один арабський емір надумав поплисти на кораблі в сусідні країни й подивитися, як там живуть люди. А щоб його ніхто не впізнав, переодягся простим деревішем і сів на палубі між простими людьми. Поруч нього сидів у полатаних штанцях хлопчик-перс, що десь загубив своїх батька-матір. Хлопчик цей раніше ніколи не бачив моря.

А на морі, як на лихо, почалась буря. Могутні хвилі здіймали чимале судно, неначе паперову іграшку, а тоді жбурляли його вниз.

Злякався хлопчик бурі й розплакався.

— Хочу до мами!— кричав він. — Додому хочу! Висадіть мене на берег!

Та тут не тільки берега не видно було, а й неба, що змішалось з водою.

Аж ось буря вщухла, проте хлопчик аж ніяк не заспокоївся. Він і далі кричав, а тоді почав корчитись і тремтіти від судноми.

Хоч як усі заспокоювали його, ніщо не допомагало.

Саме тоді на кораблі був один мудрець, який знався на всіх хворобах і міг допомогти недужому за будь-яких обставин.

— Я заспокою його, — сказав він.

Як же здивувалися всі, коли мудрець звелів двом морякам викинути хлопчика в море! Опинившись у морській воді, хлопчик захлинувся й почав тонути. Але моряки саме в цю мить схопили його за чуба и притягли до борту корабля. Де й взялися сила та спритність у хлопця! Він схопився обома руками за корму й легко виліз на палубу. Опинившись у безпечному місці, він уже не плакав, а палко дякував Всевишньому за вчасний порятунок.

Емірові сподобався спосіб, до якого вдався мудрець, і він спитав його:

— Все добре, але я не збагну, в чому ж суть твого лікування?

— Вся справа в тому, що як горе, так і радість пізнаються в порівнянні. Досі хлопчик ніколи не тонув, тож не міг оцінити, як добре сидіти на кораблі серед розбуханого моря. Так і хворий не цінує свого здоров'я доти, доки не чує подиху смерті.

— Мабуть, і ситому не до вподоби ячмінний хліб доти, доки він не звідає справжнього голоду?— мовив емір.

— Так, пане, — згодився з ним мудрець. — Через те й гуріям навіть чистилище здається пеклом, тоді як пекельникам, навпаки, чистилище видається справжнім раєм.

Як конюх стеріг коня

Якось один вершник після довгої й виснажливої дороги прискакав разом зі своїм конюхом до незнайомого міста. Було це по заході сонця, і їхати далі було небезпечно. Мало доброго обіцяла й ночівля серед незнайомих людей, де, як виявилось, злодій сидів на злодієві і злодієм поганяв.

— Що буде, те й буде, — вирішив вершник. — На все Божа воля! Доведеться заночувати серед злодіїв. Це набагато краще, ніж стати здобиччю хижих звірів, десь серед поля.

Повечерявши, втомлені подорожні почали міркувати, як устерегти коня й трохи відпочити. Господар любив свого баского чотириноного друга, більше, ніж власне життя, тому вирішив зберегти його сам, а конюхові звелів спати. Але конюх, що був у нього за наймита, не погоджувався на те, щоб його господар не спав.

— Я краще вмру, ніж занедбаю свій обов'язок, — сказав він. — Діло наймита — наймитувати, а лицарське — відпочивати.

Вершник поспав трохи, наче заєць під межею, і прокинувся у неспокої.

— Німоне! — гукнув він конюха. — Що ти робиш?

— Стережу коня, господарю! Не тривожся даремно, спи спокійно!

— Щось непокоїть мене, — признався вершник наймитові. — Лягай-но ти спати, а я пильнуватиму скакуна.

— Бути на сторожі — моя, господарю, справа. А для турбот у тебе немає ані найменших підстав!

Хоч і не вельми покладався вершник на свого вайлуватого конюха, але, запевнений його словами, знову ліг спочивати.

Та невдовзі його чуле вухо вловило якийсь шерех, і він знову запитав:

— А що ти зараз робиш, Німоне? Чи не хочеться тобі спати?

— Не до сну мені, пане. Я міркую над тим, як то Бог простер землю між морями та океанами.

— Здається мені, — мовив господар, — що, поки ти вирішиш цю важливу проблему, злодії таки вкрадуть коня.

— Не турбуйся, пане мій, — заспокоїв наймит господаря. — Це не заважає мені пильнувати.

І знову заснув утомлений вершник. Не так заснув, як закуняв, і не з Богом, а з тривогою. Прокунявши отак кілька хвилин, знов питає конюха:

— Німоне, про що ти так тяжко задумався? Чи не про мого жеребця?

— Думаю, пане мій, — промовив конюх крізь зуби, наче крізь рядно, — як то зумів Бог спорудити небозвід без однісінького стовпа.

— Чує моя душа, що поки ти й це питання вирішиш, злодії приведуть мого коня на торг. Іди-но краще спати, а я вже початую, — сказав господар.

— Не перебивай собі дурними гадками солодкого сну! — порадив господареві конюх. — Твоє діло панське.

Після цих наймитових слів господар заснув аж до ранку. А вранці, прокинувшись, запитав:

— Німоне, надворі вже благословилося на світ. А над чим ти зараз сушиш свій розум?

— Міркую, мій пане, — мовив спокійно конюх, — кому з нас доведеться нести на голові сідло — мені чи тобі?

Побрехач

Один пройдисвіт-араб заплів у кіску свою чуприну й проголосив себе нащадком славетного пророка. Прибувши в якесь велике місто з караваном, що виїхав з Хіджаза, він набрехав тутешнім мешканцям, що повертається з прощі. Всякими правдами й неправдами добився він аж до самого султана. Аби сподобатися правителю, баламут прочитав дуже гарну касиду й сказав, що написав її сам. Та, як завжди буває, швайки в мішку не сховаєш. Саме тоді султана оточували мудрі радники, один з яких щойно повернувся зі святої Мекки.

— Я цього чоловіка, — мовив він султанові, — в Мецці не бачив. Бачив я його в Басрі на святі жертвоприношення. Хіба ж може він бути хаджі?

— Так, так, — мовив інший радник. — Його пика мені знайома. Знав я його батька-християнина. То як же він може бути нащадком пророка Алі? А касиду, яку він прочитав, взято з дивану Абу Нуваса.

Вислухавши такі звинувачення на адресу баламута, султан наказав, аби надавали тому добрячих щиглів і вигнали геть з міста.

— О володарю землі нашої! — заговорив улесливо пройдисвіт. — Я скажу тобі дещо іще. І якщо мої слова виявляться неправдою, накажи скарати мене на горло.

— Ну, що ти іще надумав, аби розчулити мене? — зацікавився султан.

— Якщо чужинець, — переконував султана побрехач, — принесе тобі дзбан молока, пам'ятай, що в ньому два літри води, а молока — лише один літр. І якщо ти почув від мене безглуздий жарт, не бери цього близько до серця. Адже хто бачив світ, той багато бреше. На те і язик без кісток.

Султан засміявся і сказав:

— За все своє життя ти нічого правдивішого не сказав! Надававши побрехачу сяких-таких пожитків, султан відпустив його.

Як учень змагався з учителем

Жив собі в одній арабській країні чоловік. Від інших він відрізнявся тим, що блискуче володів різноманітними способами боротьби. Знав він, як пізніше стало відомо, аж триста шістдесят тих способів. Слава про нього дійшла до самого султана, а той, до речі, добре знався на боротьбі. І ось, щоб не пропав безслідно дар борця, султан звелів, щоб він став учителем боротьби. Підібрали для його школи гурт дужих юнаків, спритних та кмітливих.

Взявшись за добру справу, учитель працював дуже сумлінно. Його учні щодень оволодівали одним способом боротьби. Серед гурту отих юнаків один був найпомітніший — високого зросту, кремезний. Саме йому й вирішив учитель показати триста п'ятдесят дев'ять способів, окрім одного, який приберіг про всяк випадок.

Той юнак став такий сильний та спритний, що ніхто в усій країні не міг побороти його.

Одного разу приходиться цей зух до султана й каже йому:

— Немає в усій країні дужчого за мене! Якщо й має деякі переваги наді мною мій учитель, то вони лише в тому, що він старший за мене, й, звичайно, у тому, що я поважаю його більше, ніж він мене. Однак усе це не заважає мені бажати позмагатися з ним. Я хочу

показати й свої переваги, передусім — надзвичайну силу та спритність.

Така зухвалість юнака не могла припасти до душі розумному султанові, який усе-таки вірив у переваги вчителя. Щоб довести торжество справедливості, він послухався голосу власного сумління й дозволив поєдинок учня зі своїм учителем.

І ось у призначений день на величезному майдані столичного міста зійшлися царські вельможі та знать усього царства. Всі чекали початку незвичайного поєдинку, вважаючи, що в юнака дійсно немає гідного суперника. І ось, наче знавіснілий слон, накинувся учень-силач на свого вчителя. Здавалося, що якби на місці вчителя стояла залізна гора, він і її зрушив бил місця. Знаючи, що в таку хвилину його супротивник не зупиниться ні перед чим, аби довести свою перевагу, вчитель застосував отой єдиний спосіб боротьби, який приборіг про всяк випадок. Наче пір'їнку, схопив він обіруч свого учня, підняв над головою й ніби щось бридке кинув на землю.

Знявся неймовірний галас. Усі вітали переможця. Зрадів і султан. Він нагородив учителя не тільки державними відзнаками, а й чудовим халатом. Зухвальця, звичайно, висміяли, хоч він і пробував виправдатися.

— Мій учитель, — викрикував силач, — не взяв мене ні силою, ні спритністю. Він переміг лише тому, що притаїв від мене один-єдиний спосіб боротьби. А я сподівався, що він передав мені всі свої таємниці!

— Я приборіг цей єдиний спосіб, — мовив учитель, — на той випадок, коли ти переступиш межу дозволеного у взаєминах учителя з учнем. У своїй роботі я завжди дотримувався поради мудреців: «Не дозволяй своїм вихованцям зміцніти так, щоб вони, ставши твоїми супротивниками, долали тебе твоїми ж руками».

Недарма ж мовиться: поки живе твій учитель, ти завжди його учень.

Яке коріння, таке й насіння

За давніх-давен в ущелині ліванських гір, повз які тягнеться торговельний шлях, гніздилася впродовж кількох століть ватага розбійників. Не мали вони ні доброго ремесла, ні того, що зветься домом. Єдине, що передавали вони в спадок своїм нащадкам, — це злодійське, грабіжницьке ремесло, вміння відбирати золото й скарби. Бо шляхом тим часто проходили багаті каравани. І хоч як охороняли купці своє добро, але злодії-розбійники щоразу перехитряли їх, бо були великі мастаки на витівки. І всяк, хто їхав сюди, страшенно боявся попастися лиходіям до рук. Навіть військо самого султана не могло встояти проти знахабнілих розбишак.

І ось правителі того краю зібралися, щоб вирішити, як краще й швидше приборкати ватагу.

— Деревце, — сказав один мудрець, — що не встигло пустити глибоко коріння, без особливих зусиль вирве одна людина. Але якщо воно вкорениться, то вирвати його не зможуть і десятки силачів укупі.

Інший мудрець мовив таке:

— Струмок, що дзюрчить із джерельця, попервах можна загатити й лопатою. Коли ж річище стане глибоке й широке, його не те що не загатити, а й на слоні не переїхати.

Рада ухвалила, що потрібно заслати у стан розбійників сміливу і надійну розвідку.

Зголосилися піти розвідниками кілька сміливців.

Прийшли розвідники й заховалися в порослій терном ущелині, чекаючи, поки стемніє. А коли сонце зайшло за обрій, з'явилися розбійники. Наморені нелегкою дорогою, поскидали зі слонів багату здобич, нашвидку повечеряли й піддалися спокусі свого найбільшого ворога — сну. Саме цієї миті сміливці вискочили із засідки, зв'язали розбійникам руки, а вранці повели їх до

султана. А той за всі злочини, що їх накоїли розбійники, присудив скарати злочинців на горло.

Був серед ватаги злочинців юнак невимовної вроди. Від тієї вроди в дівчат аж голова паморочилася. Зачарував він своєю незвичайною красою всю челядь султанську. А один з його візирів навіть поцілував східці султанового престолу, мовивши:

— Всемогутній наш володарю, цей юнак ще не скуштував плоду з саду життя, не зазнав насолоди в найкращу пору своєї молодості. Я сподіваюся, що твоя ясновельможність своїм державним розумом виявить милосердя і подарує життя цьому юнакові!

Почувши це, султан насунив брови. Він не поділяв думки візира. Тому почав свої докази з народної мудрості:

- Не вбирає в себе світла той, хто від природи позбавлений розуму;
- виховувати того, хто втратив людську подобу, однаково що кидати горіхи на похилий дах;
- кращий спосіб приборкати лихих нащадків — це вирвати коріння їхніх поганих пращурів;
- залишити гарячий попіл означає не загасити вогню;
- вбити схидну, зберігши її дітей, не означає позбутися її вбивчої отрути;
- цілющий дощ, що падає з хмар на гілля верби, не змусить її родити груші;
- не гай часу з покидьками, тому що з очерету ніколи не добудеш цукру.

Вислухавши мудрі речі державця, візир сказав:

- Усе, що мовили твої уста, є істина з істин. І якби цей юнак zostався у ватазі розбійників, то неодмінно засвоїв би їхні звички. Але я сподіваюся, що, одержавши виховання в товаристві пристойних людей, він набуде гарних звичок. Усяке дитя, перебуваючи в лоні матері-мусульманки, ще не є мусульманином. Лише після народження воно, залежно від

обставин, може стати якщо не мусульманином, то іудеєм, християнином чи вогнепоклонником;

- завівши дружбу з сумнівними людьми, дружина Лута позбавила свого чоловіка якостей пророка;
- собака, що стеріг сімох сплячих печерників, у людському товаристві сам став людиною.

Своїми доказами візир схилив на свій бік багатьох радників, і ті почали заступатися за юнака. Мудрий правитель, поважаючи своїх сановників, мовив:

– Гаразд! Я дарую життя цьому юнакові, хоч і не вважаю, що чиню правильно.

Врятованого від смерті юнака візир забрав до себе додому. Тут найкращі вчителі й вихователі навчали колишнього розбійника грамоти, красномовства та шляхетної поведінки.

Невдовзі візир, гостюючи в султана, похвалився своїм вихованцем, який не тільки позбувся поганих звичок, але й навчився вишукано поводитись.

Та султан лише посміхнувся і сказав:

– Вовченя стане вовком, хоч і виросте між людьми.

Спливло ще два роки. Тим часом юнак зазнався зі своїми ровесниками-зłodіями. Одного разу, коли візир та його двоє синів спали, юнак, що здобув у цьому домі блискуче виховання, повбивав своїх названих родичів. Пограбувавши візиріву скарбницю, він очолив величезну ватагу розбійників. А султан, як почув лиху звістку, мовив:

– Хіба можна викувати добру шаблю з поганого заліза?

– хіба нелюд, хай навіть вихований, може стати людиною?

– не сійте даремно насіння гіацинтів у солончаки, бо там не зацвітуть квіти;

– у саду ростуть тюльпани, а на суглинках — будяки.

Чия картина краща?

Зійшлися якось два художники й засперечалися, хто з них талановитіший. Довго сперечалися, немало й дошкульного сказали один одному, аж поки зрозуміли, що ніякі слова не спроможні довести перевагу одного чи другого. Зійшлися на тому, що найкраще вирішать суперечку їхні картини.

— Все, що буде намальовано, — сказав перший художник, — не повинне розходитися з живою природою. Якщо це квітка — то має бути справжньою, якщо людина — то живісінька!

— Ну, таку картину хіба що сам Бог здатний намалювати! Йому одному під силу оживляти неживе. Я вважаю: картини мають бути як живі, щоб ніхто й не здогадався, що то намальовано!

На цьому й погодилися.

І ось перший з них намалював гроно винограду. Кожен, хто йшов повз двері митця, думав, що то справжні ягоди. Ошукувалися не тільки люди — птахи сідали на те малювання, щоб поласувати дарами природи! Це було справжнє диво. В захваті був навіть другий художник. Дехто вже навіть бився об заклад: мовляв, пальма першості — в руках автора виноградного грона. І знехотя пішли глянути на справу рук другого митця. Увійшли до майстерні й питають його:

— А де ж твій витвір?

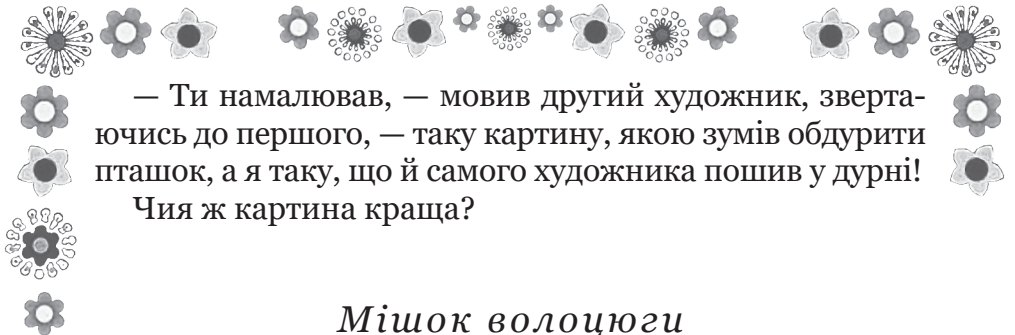
— За отією завісою, що на стіні! — сказав другий художник.

А перший, ошасливлений похвалами за те чудове гроно винограду, підійшов до стіни й простяг руку, аби відслонити завісу, але то був усього-навсього малюнок завіси!

Знявся неймовірний регіт.

— Ти намалював, — мовив другий художник, звертаючись до першого, — таку картину, якою зумів обдурити пташок, а я таку, що й самого художника пошив у дурні!
Чия ж картина краща?

Мішок волоцюги

Повертаючись із далеких доріг, забрів надвечір до Дамаска втомлений та голодний волоцюга. Він ніс драгний мішок із лахміттям, не вартим і ламаного шага. «Залишу-но я, — думає заброда, — ці злидні в когось із крамарів. А сам подивлюся, де що погано лежить».

Заходить у першу-ліпшу крамницю та й каже, кланяючись до самої землі:

— Чи не сховали б ви, господарю, оцей мішок на яку часину, а то руки зомліли? Сьогодні неодмінно ж заберу!

— Та хіба ж я перечу? — відповів таким самим лагідним тоном крамар. — Для добрих людей завжди у мене знайдеться місце.

Пішов заволока нишпорити чужим містом, та наче крізь землю провалився. Минає день, минає другий. Минає й місяць. Ніхто не приходить забирати мішок.

Занепокоївся власник крамниці. Чи не спіткало яке лихо добру людину? «Гляну лишень, — думає він, — у той мішок! Може, там щось таке, що ще й зіпсується».

Боїться займати чуже, але де ж дінешся, — розв'язав. Коли зирк, а там самісінький мотлох, і на споді шматок кременю та клубок ниток з голкою. Сплюнув крамар брідливо й звелів слугам викинути дрантя якомога далі:

— Певно, чари залишив мені у спадок огидний старець! Бр-рр!

Чи то й справді був заворожений мішок, чи так збіглося, але не минуло й чверті години, як з'явився волоцюга, став на порозі та й каже:

— Ласкавий пане, даруйте за клопіт, але я прийшов забрати своє добро, що залишив у вас.

Та так улесливо й чемно добирає слова, наче здогадується, що тут баришем пахне. Бо хто тримав би у себе так довго чужого мішка з дрантям?

— Оте лахміття ти добром називаєш? — обурився господар. — Викинув я його, щоб і не смерділо тут! Чого ж ти не забрав того добра вчасно, як обіцяв?

— Ой лишенько! Та це ж грабунок серед білого дня! — заволав прибулда і побіг до судді.

А суддя, як на гріх, був людина нечесна, та ще й великий крутій. З крамарем чогось-то ворогував, мав на нього добрячий зуб. Ну а тут така нагода випадає звести давні рахунки!

— І що ж було в тому мішку? — запитав суддя, підховаючи волоцюгу до брехні.

А той сів, підібгавши під себе ноги, та й почав:

— Був там великий круг сиру, чотири чималі коржі, морквяна халва, смажена індичка, котлети, фарширована гуска та різні ласощі!

— І оце все? — здивувався суддя.

— Та ні, не все! — зовсім знахабнів волоцюга. — Були там і розкішні європейські товари, були й м'які еменські перини, були там служниці-рабині, була й моя наречена, були сторожові леви, горлаті шакали, спритні мавпи та жар-птиці...

Язик брехуна почав заплітатися, але вловивши в погляді судді щире заохочення, він застрочив далі:

— Був там ще індійський удав. Були сливи й хромові чоботи, шовкова чалма і барвиста тубетейка, була смачна осетрина і кинджал, оздоблений діамантами.

Утомившись від власної брехні, нахаба став на коліна й заблагав:

— Справедливий, непідкупний пане, накажи розсудити нас, як велить закон! Нехай поверне захланний крамар усе моє добро.

— Не побивайся! — заспокоїв суддя. — Я буду до тебе справедливий.

Почувши таке запевнення, шахрай розпалився ще дужче.

— Був іще в моєму мішку кравець, були турецькі хустки та розмальовані серветки, і перський килим, і переносна грубка із сторожем.

Захланні шахраєві очі налилися кров'ю, а з рота пирскала слина. Називаючи все, що хотілося б йому мати, він уже уявляв себе власником такого багатства. Тому ще з більшим завзяттям заходився перелічувати; що було в мішку:

— Що й казати, втрата моя велика! Було там ще й козенятко, і ягнятко, й сокіл, і горобець, і всяке інше птаство...

— І це все? — дивувався суддя.

— Що ви, ласкавий пане! Це тільки невеличка частина. Ще були в моєму мішку огірки, гарбуз, кучер, столяр з пилкою... Були шурі й царська корона з діамантами, палац із терасою, були хлопці й дівчата. Був сад із городом, солодкі гранати, корови... Був кремінь та клубок ниток з голкою.

Вислухав його суддя, та й не знає, як бути. Надто багато вмістилося в тім мішку! Не вистачить крамареві всього майна, щоб розрахуватися з волоцюгою. Вперше за довгі роки прокинувся в серці судді якийсь жаль до сусіда. Тому й звелів він: або повернути потерпілому мішок з його добром, або заплатити сто червінців. Ще й застеріг крамаря:

— Не сердься на мене, бо ж сам знаєш: усе поміститься в мішку волоцюги, для всього знайдеться там місце!

Бедуїни та варені перли

Було це не так давно. Напередодні великого мусульманського свята караван, що налічував шістдесят тисяч прочан, вирушив під священним стягом з Дамаска до

Мекки. Вирішили вони спокутувати гріхи, бо, мабуть, саме через них зазнавали нападів злих кочовиків.

— Тільки свята Мекка захистить нас від нещастя, що спало на нас із неба! — запевняли мулли-наставники.

Прочани йшли під пекучим сонцем, рідко натрапляючи на прісну воду, і не завжди могли вгамувати спрагу. Та найбільше хотілося їм їсти. Хоч і мали вони харчі, але їсти могли тільки по заході сонця. А була тоді саме ураза — літній мусульманський піст, коли правовірним суворо забороняється споживати вдень харчі.

І ось нова біда. Шукаючи у молитвах порятунку від напівдиких кочівників, прочани несподівано потрапили їм у самісінькі руки. Наче хижі беркути, обступили їх грабіжники степів, забираючи все, що потрапляло на очі. Прочани, припавши обличчям до землі, молилися за спасіння своїх душ.

Розділивши здобич, грабіжники заходилися варити плов з того, що здалося їм рисом. Варили день, варили другий, а рис усе був твердий. Бо то був зовсім не рис, а перли, що їх прочани везли до Мекки.

Ніколи не бачивши коштовностей, кочовики вирішили, що рис не вариться, тому що надто старий.

— Обміняймо цей негодящий рис на інший, — запропонував Старійшина роду. — Його однаково не розжувати!

Саме в цей час проїжджали мимо купці, що жили з бедуїнами в злагоді, маючи взаємну домовленість не нападати один на одного.

— Дорогі й поважні наші побратими! — звернувся до купців старший з-поміж бедуїнів. — Ми давно й чесно торгуємо з вами, знаємо вашу порядність. Та й ви знаєте наші добрі наміри щодо вас. Саме тому пропонуємо вам обмін: оцей дуже смачний рис — на інший! Шкода варити його, краще посіяти. А посіявши наш рис, ви зберете неймовірно великий урожай.

Спільники промовця, стоячи позад нього, тільки лукаво посміхалися: мовляв, хитрий баришник — кого завгодно умовить!

— Гарзд! — мовив поводитир купців, відчуваючи, що бедуїни хитрують. — Покажуйте ваш товар!

Ледве підійшов він до казана, як сяйнули йому в вічі сліпучо-білі перли. Таке хіба що уві сні побачиш! І відразу ж зрозумів купець, що бедуїни перехитрували самі себе.

Недовго думаючи, він звелів двом дужим молодцям зняти з осла мішок рису й віддати бедуїнам. А перли купці пересипали в шовковий мішок. За ті коштовності купці придбали собі велике царство і живуть там, біди-горя не відаючи.

А простакуваті бедуїни, як тільки щезли купці за небокраєм, надривали животи зо сміху, вважаючи, що добре-таки обдурили досвідчених сусідів. За вечерю, смакуючи пловом, вдоволені своєю винахідливістю, бедуїни так гучно реготали, аж той регіт долинув до прочан, які поверталися зі святої Мекки іншою дорогою. Вони теж поверталися додому не з порожніми руками. Інші простакуваті кочовики виміняли у них мішок солі за два мішки коштовної пахучої камфори. Так щира молитва допомогла прочанам удруге здибатися з напівдикими бедуїнами й відшкодувати втрачене багатство.

— Однією рукою, — мовив старий мудрець, — Бог забирає, а іншою — дає.

Пригоди незвичайного дзбана

В одній далекій країні жив собі скупий чоловік. Мав він удосталь хліба та худоби, мав пишні палаци, влаштовував усякі видовища. Але, як часто буває, набридає й розкіш.

«Годилося б мені, багатію, — подумав якось він, — побачити трохи світу Божого, звідати, як живуть іновірці, які в них звичаї, чим вони втішаються!».

Як задумав, так і зробив. Узяв із собою хліба й до хліба, трохи грошей та посудину для води, на перший погляд нічим не примітну — звичайну, глиняну. Але воно так тільки здавалося. Насправді той дзбан був тонкої роботи, з подвійним дном. Між денцями був таємний сховок. Туди, про всяк випадок, багатій сховав чимало золота. Адже за нього й чорта купиш, біду відвернеш і живий зостанешся.

Довго їхав немолодий уже скупердяга на зовсім молодому ішаку, аж поки дістався до чудової країни, що її тамтешній народ називав Месопотамією.

Добряче втопившись, мандрівник зупинився, аби підживитися та трохи розслабити старече тіло в холодку розлогої пальми, що мліла на березі широкої річки з трохи дивною назвою — Євфрат. Пустивши на волю скотину, чоловік розв'язав вузлик і зачудувався: чого тільки там не було — і смажений баранячий курдюк, і масний плов, й інжир та інші ласощі. Попоївши смачно, він подякував Богові, взяв дзбана й пішов до річки вгамувати спрагу прохолодою чистої води. Підійшов до річки й замилювався. Вона була майже нерухома з дивною дзеркальною поверхнею. Махмуд (так звали чоловіка) задивився, мов у дзеркало, і побачив там своє обличчя, але без жодної зморшки — молоде-молоде, наче в парубка. З цього дива він незчувся, як випустив із рук свого дзбана зі сховком для золота.

— О Боже! Боже! — несамовито загорлав Махмуд. — Пропало моє добро, вислизнуло все золото, наче гадюка! О проклята річко! О чарівнице! Віддай моє золото!

Та річка тільки усміхнулася, проковтнула дзбана, що тільки випускав на поверхню бульбашки, ніби дражнив скупердягу.

Що було робити Махмудові? Зоставалося радіти тому, що вціліло. З цим він подався в далеку Сирію до монастиря святого Георгія. Тепер уже не до розваг було

Махмудові, бо став звичайнісіньким прочанином серед тих, що йшли поклонитися іконі святого.

Опинившись Перед образом Побідоносця, Махмуд уголос проказав слова зі святої книги:

— Є таємниці незбагненні, що приховані від нас, аби обмежений наш розум не зазнавався, а тільки скорявся перед мудрістю всемогутнього творця неба, землі і вод.

Як вийшли з храму, Махмуд в гурті прочан спустився до Драконової печери, на дні якої пульсувало самотнє джерельце. Та не встигли люди вгамувати спрагу, як несподівано з диким ревом вирвалася з печери вода, та так прудко, що вони ледве ноги винесли.

— О Боже! — волали втікачі. — Змилуйся над нами! Певно, між нами є грішник...

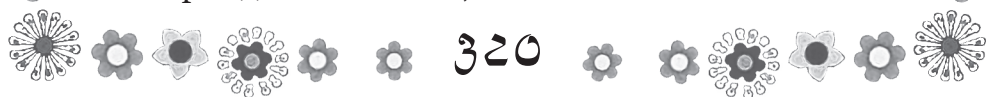
Рятуючись від води, Махмуд несподівано побачив, як могутня хвиля підкидає дзбана — того самого, що його проковтнув Євфрат. Забувши про небезпеку, скупердяй кинувся стрімголов у водяний вал, що підхопив і його та й поніс слідом за посудиною до самісінького моря. А ті, що опинилися на узвишші, тільки дивувалися:

— От що робить з людиною скупість!

Сайданайська зцілителька

В одній мусульманській сім'ї довго не було дітей. Тяжко страждало подружжя, бо нікому було залишити після себе надбане майно. Благали чоловік та жінка Всевишнього, щоб змилосердився над ними й послав продовжувача роду їхнього. Нарешті почув їх Аллах і послав сина. Та не встиг хлопчик на ноги звестись, як звалилося нове нещастя — вкалічили йому ніжку.

Б'ється-побивається мати, як риба об лід. Взяла б на себе страждання синочка, але не може.

— За що нам таке горе, за що така кара? — питається жінка.

— Це, певно, — мовив чоловік, — за гріхи мого батька, що обдурював людей, не сплачуючи їм за тяжку працю. А сльози людські на землю не падають. Впали вони на нашого бідолашного сина.

Ще тяжче затужила жінка, дізнавшись про гріх, який довелося спокутувати її синові. Хоч куди піде, скрізь плаче, розпитує людей, як позбутися тієї кари господньої.

Та тільки й чує:

— Гріх, спричинений людською кривдою, не відмолити й не замолюти.

Тим часом росте син — і вродою пишний, і розумом не обділений, і на вдачу лагідний. Та тільки на ноги звестись не може. Тому й заліг у чорних оченятах смуток. Сусідські діти граються, гасаючи цілими днями, в ариках купаються, силою міряються. А він хіба що подумки сягає засніжених вершин чарівної Вавакіхі.

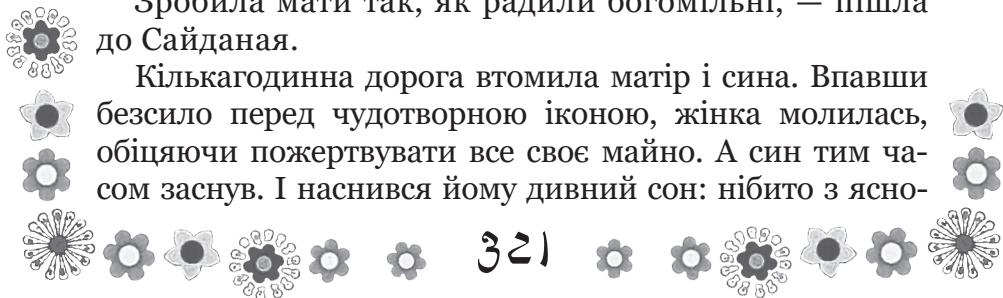
Та ось повз їхній двір проходили християнські прочани до Сайданая, невеличкого містечка під Дамаском, відомого на всю округу давнім жіночим монастирем, у якому чудодійна ікона Діви Марії зціляла не тільки християн, а й людей мусульманської віри.

— А йди-но, страждальнице, зі своїм хворим хлопчиком з нами до сайданайської зцілительки! — запрошували прочани.

Надія — як коріння, глибоко проростає. Вросла вона і в материнське серце. Нічим не вирвеш. З нею і на край світу гайнеш, та ще заради єдиної дитини.

Зробила мати так, як радили богомільні, — пішла до Сайданая.

Кількагодинна дорога втомила матір і сина. Впавши безсило перед чудотворною іконою, жінка молилась, обіцяючи пожертвувати все своє майно. А син тим часом заснув. І наснився йому дивний сон: нібито з ясно-

го полуденного неба простягає до нього руки незнайома жінка, вся у чорному, з лагідним відкритим обличчям. Хлопчик, крім матиного, інших жіночих облич не бачив. Хоч і не їхньої віри була та чудова жінка, але чимось нагадувала матір. Він її зовсім не боявся. Спускаючись по прозорих хмаринках, чужинка зійшла на землю й ніжними пальцями доторкнулася до його хворих ніжок. Хлопчикові стало легко-легко, наче крила вирости.

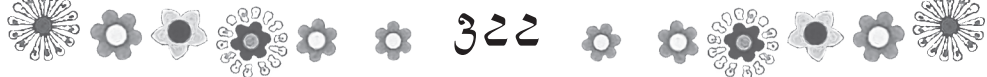
І він прокинувся. Несподівано для самого себе звівся на ноги й підбіг до матері, що задрімала на ослінчику. Незмірною була радість жінки. Обняла сина й заплакала від радості, вказуючи йому на зцілительку, що врятувала його. Хлопчик зачудовано дивився на обличчя, яке щойно всміхалося йому вві сні. Це була та сама жінка в чорному.

Щасливого хлопчика обступили прочани, дивуючись всемогутності чудодійної ікони, що не зважала на віру своїх шанувальників, позбавляючи недуги як християн, так і мусульман — людей однієї матері-землі. Уважніші прочани помітили на ногах у хлопчика відбитки жіночих пальців пресвятої Богородиці.

Радісна мати, йдучи додому, не чула ніг під собою. Так уміють радіти тільки матері. Незчулася вона, як і вдома опинилась. Давши обітницю перед іконою, поспішала виконати її. Вдвох із чоловіком вони заходилися роздавати вбогим багатство, яке надбав нечесний чоловіків батько. Адже воно належало тим, хто заробив його.

Так позбулися чоловік із жінкою тяжкого гріха, що впав на їхнього невинного сина. Роздавши геть усе, щасливі батьки подалися з сином у світ широкий. І радості їхній не було меж.

— Не в багатстві щастя! — доброзичливо напучував їх старий муалім — учитель місцевої школи, в якого, окрім палиці та саквів, ніколи не було інших пожитків.

Краса у розумі

Було у царя три сини. Але найменшого з них чомусь навіть не визнавали за царевича. А був він царевич як царевич, ото тільки, що надто маленьким удався на зріст. Але ж біда була не лише в цьому. Природа познущалася з малого, спотворивши йому обличчя. Натомість два старші брати приємно вирізнялися дебелими постатями, вродюю. Хто не гляне на них, той аж торопіє від заздросців — такі гарні. Ну й всі дівчата тільки й марили про двох старших царевичів.

Якось на дозвіллі, обходячи царство, побачив цар найменшого свого сина. Як глянув, так і заляк на місці — надто вже негарним видався йому хлопець. Набагато страшнішим, ніж насправді. Відвівши очі вбік, володар царства лайнувся стиха і хотів уже йти далі. Але тут озвався до нього син, запримітивши батькову відразу:

— Не журися, батьку! Не все цінне, що велике, і не все золото, що блищить. Приземкуватий мудрець дорожчий, ніж недотепний здоровань.

Ураз щось наче перевернуло цареві душу. Не те щоб жаль прокинувся до нещасної дитини, а радше зацікавлення. А син так і сипав розумними словами:

— Найменша серед земних гір — це гора Синай. Зате в Бога вона найбільша й найважливіша. А чи знаєш ти, що відповів худенький, але розумний чоловік гладкому дурневі?

— Ні! — відказав батько, вже зачарований синовим розумом.

— А сказав він таке: навіть охлялий арабський скакун дорожчий за цілий караван гладких ослів.

І тут батько збагнув справжню вартість скривдженого природою сина. Той був не по літах розумний!

Переміну на обличчі свого володаря завважили й вельможі, що його супроводжували. Адже і їм припала

по душі хлопцева мудрість. А старші брати затаїли на розумного брата зло.

— А скажи, чи надійна моя безпека? — поцікавився цар, долаючи власну гордість перед сином.

— Не думай, батечку, що безпечна всяка лісова хаща у твоїх володіннях. Можливо, в ній причаївся сонний барс!

Розповідають, що саме тоді готувався напасти на царя могутній сусід. Мало часу сплигло чи багато — ніхто не знає. Але застереження потворного сина було не безпідставне. Настав таки тривожний час, і треба було дати відсіч ворогові. Усім здавалося, що не встояти перед ворожою навалою. Адже військо те сунуло, як хмара... Та саме тут назустріч нападникам кинувся низькорослий і потворний царевич.

Ставши віч-на-віч перед ворожою старшиною, хлопець мовив:

— Я не сміливець, але й не з тих, хто в першій січі виставляє весь свій тил. Одначе, я з тих, чию голову швидше можна побачити в калюжі крові, ніж за муrom фортеці. Мені дорожча кров моїх воїнів, ніж моя власна!

Щоб довести сказане, він тієї ж миті випустив на ворогів хмару стріл, скосивши першу лаву. Жахнулось чуже військо і тільки п'ятами накивало.

Здоровий і неушкоджений повернувся царевич до батька і впав перед ним на коліна:

— О володарю, кому огидною видалася моя подоба, не вважай мого вчинку за доблесть! У день січі першим у бій кидається сухоребрий кінь, а не вгодований віл.

Військо царя, що тремтіло в засаді, очікуючи нерівного бою, сторопіло від подиву. А царевич гукнув перестрашеним воїнам:

— Ей, мужі! Вберіться в жіночий одяг!

Милуючись сином, цар запросив його до себе в палац.
— Віднині, — мовив цар, звертаючись до найменшого сина, — саме ти, а не хто інший, стаєш моїм наступником. Бо ти з-поміж моїх синів найкращий!

Ще більші ревності загніздилися в серцях старших братів. Вони навіть зневірилися у своїй красі. І заприсяглися обидва звести зі світу меншого брата. А коли випала нагода, підсипали йому в їжу сильної отрути. На щастя, це помітила їхня мала сестричка. Вона враз вибила шибку віконечка, щоб застерегти брата, якому загрожувала небезпека.

Кмітливий хлопець, звичайно, здогадався про затію братів і відсунув їжу. І мовив до них такі слова:

— Поки живе на світі зозуля, ніхто не просить сови лічити роки. Адже сова любить віщувати смерть. А тут тих сов аж дві!

Про підступ старших братів розповіли цареві. А що злочин не здійснився, цар лише зганьбив їх привселюдно, і, щоб очі не бачили, вислав за край царства. Залишившись наодинці з батьком, менший царевич сказав:

— Недаром мовиться, що в малій оселі привільно й десятьом деревішам, а двом падишхам тісно навіть на просторах величезної держави.

Осел чи корова

В одного бідного чоловіка були осел і корова. Корова давала молоко, а осел вантажі возив. Одне слово, служили обидві тварини своєму господареві вірою й правдою. Але немає нічого вічного. Все, що приходить, рано чи пізно й відходить. Так уже ведеться в світі. І людина не владна тут щось змінити.

Як і слід було сподіватися, перший постарів осел, і господар мусив тепер усе носити на своїй спині.

— Що ж діяти? — питається чоловік сам у себе, дивлячись на хвору скотину. — Забити? Рука не підніметься. Продати? По-перше, ніхто ж не купить, а, по-друге, що тобі не миле, не віддавай іншому.

Що діяти в такій безвиході? Звернувся господар за допомогою до самісінького Бога.

— Боже милостивий, царю небесний! — благав він. — Забери осла! Змилосердься наді мною хоч у такий спосіб!

Благав він Всевишнього і вранці, і ввечері, все сподіваючись на милість Божу. Спливали в щоденних молитвах дні за днями, а осел як жив, так і живе собі.

Аж ось одного ранку вбігає до хати господиня, вся заплакана, руки тремтять і слова вимовити не може. Нарешті ледве спромоглася сказати:

— Горе, горе спіткало нас! Непоправне горе! Корівонька, годувальниця наша, здохла.

— Схаменися, жінко! Що ти верзеш! — зарепетував чоловік. — Ти щось наплутала! Не корова, а осел. Я ж просив Бога, щоб осла забрав, а не корову!

Хоч як переконувала вона чоловіка, хоч як доводила, а він стояв на своєму — осел здох та й годі!

Побоюючись, коли б чоловік не з'їхав з глузду, жінка заходилась скликати свідків, щоб підтвердили її докази. Всі, звичайно, говорили одне й те ж:

— Шановний добродію, у стайні лежить мертва корова, та сама, що з рогами, ряба, з чорними та білими плямами на голові, з мотузком на шиї.

Але й це не могло переконати чоловіка. Він затявся і край:

— Кажу ж вам, що ви не здатні відрізнити корову від осла. Здох все-таки осел!

Саме в цей час проходив мимо недоумкуватий сусід. На його розум ніхто ніколи не покладався, але вирішила жінка заручитися і його свідченням. Оглянувши мертву скотину, той сказав чоловікові:

— Давно вже корівка твоя дихати перестала. Нема му-му!

У відчаї та горі скривджений чоловік звів руки до неба й заволав:

— Господи! Навіть цей недоумок зумів відрізнити осла від корови, а ти, всевидючий, на це не спромігся!

Осляча голова

Жила собі на світі бідна бабуся. Якось зібралася вона провідати свою давню знайому. Додому повернулася пізно ввечері. Почала відмикати двері, але їх неначе хто прибив цвяхами. Штовхала двері, штовхала, аж нарешті вони відчинилися. У хаті побачила осялчу голову.

— Лелечко! — вигукнула бабуся. — Звідки ти тут узялася? Геть звідси! — і копнула голову ногою.

А осялча голова й каже:

— Замокни й зачини двері!

— Геть з моїх очей! — репетувала бабуся.

— Замокни й зачини двері! — не вгавала голова.

Бабуся мусила скоритися, бо нічого іншого вдіяти не могла. Осялча голова їй і каже:

— Слухай лишень, що мені від тебе треба: ти повинна висватати за мене цареву дочку.

Бабуся перелякано глянула на голову й відказує:

— Свят-свят! Як можна висватати за тебе царівну, коли ти — осялча голова?

— Не твоє діло! — мовила голова. — Скажи цареві, що в тебе є неписаної вроди син.

— Господь з тобою! — відказує бабуся. — Мені й язик не повернеться таке сказати. Що як цар захоче на тебе глянути?

— За це не турбуйся, — відказала голова.

— Ну, що ж, хай буде по-твоєму! — зітхнула бабуся, зібралася та й пішла до царського палацу.

Хоче ввійти до палат, але вартові не пускають. Нарешті вблагала їх, стала перед царем і мовить:

— Царю, один юнак неписаної вроди хоче посвяти твою дочку.

— А хто він такий?

— Мій син.

— Гаразд, — відповів цар, — Глянь-но на цю шафу. Таких шаф тут є ще шість. Якщо твій син наповнить їх золотом, я віддам за нього свою дочку.

Прийняла бабуся цареву умову й пішла додому. Іде й примовляє дорогою:

— Хай тебе покарає Господь, осяляча голово!

Як тільки ввійшла до хати, осяляча голова й питає:

— Ну, чим порадуєш мене?

Бабуся розповіла про свої відвідини царя й кинула:

— А ось ключі від шаф. На це в тебе три дні.

— Навіщо аж три дні? Досить і трьох годин, — відказала голова й кудись зникла. А через три години повернулася й доповіла старій:

— Усі шафи наповнені золотом.

Пішла бабуся до царя.

— Ось тобі, царю, ключі. Шафи вже повні золота, як ти й побажав.

— Гаразд, приводь попа й молодого! — сказав він бабусі.

Бабуся переказала осялячій голові цареві слова.

Не встигла вона й зогледітися, як осяляча голова страшно затрусилася і перетворилася на чарівного хлопця.

— Невже це ти, осяляча голово? — здивувалася бабуся.

— Я, — відповів юнак.

Прихопивши з собою попа, вони пішли до царя, де й повинчався вродливий юнак з царівною.

І почали вони жити віддалік від царського палацу.

Невдовзі войовничий сусід оголосив цареві війну. Той уже постарів і не мав сили воювати. Царівна дуже зажурилася. Побачивши її засмучене обличчя, чоловік питає:

— Що сталося? Чого ти така сумна?

Розповіла йому про все царівна. Чоловік і каже:

— Не бійся! Я дам напасникові гідну відсіч. Але з однією умовою.

— З якою? — запитала царівна.

— Як стану я до бою з ворогом, жінки захоплено загомонять: «От якби цей лицар та був твоїм чоловіком!». Борони тебе Боже сказати: «А він і є мій чоловік». Бо як тільки скажеш таке, я щезну назавжди й більше ніколи не повернуся.

— Добре, — погодилася дружина.

Незабаром до кордонів царства підійшов зі своїм військом завойовник, щоб розпочати битву з царем.

Чоловік царівни, як годиться, надів обладунки і кинувся в бій. Жінки й кажуть царівні:

— От якби цей лицар та був твоїм чоловіком!

А царівна на те:

— Що ж мені діяти?

Другого дня було те саме. І третього дня те саме. А коли вороже військо втекло з поля бою, жінки загукали:

— От якби цей лицар та був твоїм чоловіком!

Тут царівна, забувши про свою обіцянку мовчати, похвалилася:

— А він і є мій чоловік.

Коли дивиться, а від нього й сліду не стало.

Засмутилася царівна, побудувала з горя лазню й оголосила, що кожен, хто розкаже їй казку, здобуде право митися в лазні безкоштовно, а чия казка найбільше їй сподобається, тому вона подарує лазню.

І почали приходити люди, розказувати царівні казки та митися в лазні.

Якось надумали помитися в тій лазні дві горянки. Пройшовши півдороги, вони сіли й почали радитись:

— Про що б нам розповісти царівні?

Думали-думали й раптом побачили перед собою накритий стіл, на ньому — повно наїдків, а довкола столу розставлено стільці.

Нараз прилетіла зграя птахів і почала сідати на озеро. Не встигли птахи сісти, як миттю обернулися красенями-хлопцями, які зайняли місця за столом. Прилетів і білий птах, пірнув у озеро й на очах у всіх обернувся чарівним юнаком. Він теж сів за стіл, вийняв із кишені яблуко і, розірвавши його на три частини, сказав:

— Цей шматочок мені, цей — моїй двоюрідній сестрі, а цей — тій, яка спалила моє серце.

Не встиг він це сказати, як красені знов обернулись птахами, знялися й полетіли.

— Це і є найкраща казка, — вирішили дівчата.

І пішли собі далі. А коли дісталися до лазні, розповіли царівні все, свідками чого їм довелося бути. Царівна й просить їх:

— Відведіть мене на те місце!

Дівчата виконали її прохання. Сіла царівна спочити, коли бачить: летять птахи. Опустилися вони на озеро і, перетворившись на чудових юнаків, сіли до столу. Як тільки юнак розділив яблуко на три частини, царівна обхопила його шию руками. Глянув він на неї й питає:

— Що тобі треба від мене?

— Я хочу, щоб ти взяв мене з собою, — відповіла вона.

— Гарзд, — погодився він і, посадовивши її собі на спину, полетів.

Незабаром вони дісталися до рідних країв і стали жити в мирі та злагоді.

*Краса у розумі. Арабські казки
у записах Агатангела Кримського /
Упоряд., передмова та переказ
з арабської М. Веркальця.*

Київ: Веселка, 1992.

Науково-методичне видання

ІСТОРІЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО СХОДУ

ч. 2. Арабо-мусульманський світ

Художньо-історична хрестоматія

Укладач — Ю. А. Добролюбська

Українською мовою

Технічний редактор і коректор — Є. А. Добролюбська

Підписано до друку 18.09.2021
Умовн. друк. арк. 11,9. Наклад — 300 прим.
Надруковано на поліграфічній базі
приватного підприємства «ЦВТ»:
65014, Одеса, вул. Успенська, 9

